

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Інститут енциклопедичних досліджень

**МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ
ПАПЕРОВИХ І ЕЛЕКТРОННИХ
ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ ВИДАНЬ**

Київ 2015

УДК 655:[031+004](072)
ББК 76.17:[92+32.81]в7
М54

До друку схвалила вчена рада Інституту енциклопедичних досліджень
НАН України (протокол № 11 від 17 грудня 2015 р.)

Редколегія:

Т.І. Березюк, М.Г. Железняк (відп. ред.), Л.В. Журило, О.С. Іщенко,
Р.Г. Кацалап, С.І. Очеретянко Р.В. Пилипчук, Н.В. Попович-Кузнецова,
О.В. Савченко, В.В. Тарасюк, Н.М. Феценко, А.І. Шушківський.

Рецензенти:

Т.В. Добко – доктор наук із соціальних комунікацій, керівник Центру
науково-бібліографічної інформації Національної бібліотеки України
імені В.І. Вернадського НАН України;
К.М. Манолакє – кандидат політичних наук, доцент, генеральний директор
Центральної наукової бібліотеки АН Молдови.

**Методичні засади створення паперових і електронних енциклопедичних
видань:** посібник / НАН України; Інститут енциклопедичних досліджень. – К.,
2015. – 252 с. – ISBN 978-966-02-7821-9.

Посібник призначено для надання методичної допомоги в практичній діяльності укладачів паперових та електронних енциклопедій. Зокрема, фахівці Інституту енциклопедичних досліджень НАН України, ґрунтуючись на досвіді укладання Енциклопедії Сучасної України та розроблення її онлайн-версії, дають докладні рекомендації щодо створення енциклопедичних видань – паперових і електронних. Охоплено різні методичні аспекти підготовки енциклопедій – від принципів створення баз даних енциклопедичних статей та іконографії, вироблення схем подання матеріалу, до особливостей їх верстки для паперових чи електронних видань.

Для укладачів енциклопедично-довідкової літератури, енциклопедознавців, працівників редакційно-видавничої справи, викладачів та студентів поліграфічних спеціальностей.

Вступ

Створення енциклопедій – актуальне явище в усьому світі, оскільки енциклопедичні видання виконують важливі інформаційно-довідкові, науково-освітні й культурні функції в суспільстві; інтегрують наукові знання; відображають загальний рівень знань та культури певного часового проміжку в тій чи іншій країні; подають цілісне уявлення про світ. Найважливіше завдання будь-якого енциклопедичного видання – адекватно представити сучасну наукову картину світу в усій її повноті й різноманітті, надати читачеві універсальну, повну, достовірну інформацію, викладену систематизовано й доступно для розуміння. Відповідно підготовка енциклопедії вимагає залучення значних наукових ресурсів. Кожне енциклопедичне видання спирається на фундаментальні дослідження з основних проблем природничих і технічних наук, гуманітарного і соціального знання. Словник енциклопедії формують на основі обґрунтованих критеріїв відбору понять, термінів, подій, імен тощо. Устрій і термінологічний склад кожного тематичного розділу визначають відповідно до структури й понятійного апарату певної наукової дисципліни, галузі знання, складової культури.

Процес творення нових енциклопедій відбувається постійно. Для успішної реалізації будь-якого енциклопедичного проекту надзвичайно важливу роль відіграє науково-методичне забезпечення всіх етапів роботи над виданням. Саме тому теоретико-методологічний аспект енциклопедистики, пов'язаний з написанням, укладанням енциклопедичних видань, а також шляхами вдосконалення процесу їх створення, є вкрай актуальним.

Метою цього посібника є узагальнення базових методичних засад, нагромаджених попередніми поколіннями енциклопедистів, у поєднанні з новими, які з'явилися в останні десятиліття. Вони, зокрема, зумовлені розвитком новітніх технологій, широким впровадженням у видавничу справу здобутків інформатики, можливостей, які дає Інтернет, сучасні електронні бази даних, нові пошукові системи тощо. Представлені в книзі методичні рекомендації, що стосуються створення й опрацювання енциклопедичних статей, попередньої роботи щодо укладання схем, за якими створюються ці статті, пошуку авторів, критеріїв відбору матеріалів, а також їх літературного й технічного редагування тощо, описано в контексті практичного досвіду укладання паперової та електронної (онлайн-ової) Енциклопедії Сучасної України.

Необхідно зазначити, що підготовка Енциклопедії Сучасної України починалася зі створення концепції видання та випрацювання науково-методичних засад його укладання, оформлених у вигляді методичних брошур «Авторам та редакторам, які готують статті до Енциклопедії Сучасної України» (К., 2002) та «Особливості написання у географічних та антропонімічних назвах» (К., 2002). Нині надруковано 15 томів Енциклопедії Сучасної України та створено її онлайн-версію,

що охоплює 17 томів ЕСУ, отже, є необхідність актуалізувати й узагальнити наявний матеріал про правила, способи та засоби підготовки енциклопедії, додати цілком нову інформацію методичного характеру, пов'язану з підготовкою енциклопедії у мережі Інтернет. Такими є завдання, які покликані реалізувати мету цього посібника.

Методичні принципи укладання Енциклопедії Сучасної України було використано для створення інших довідкових видань, зокрема Тернопільського Енциклопедичного Словника (Тернопіль, 2004–2010), книги «Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2009» (Львів, 2009). На них орієнтуються й укладачі тих видань, праця над якими лише починається, – Волинської Енциклопедії та Енциклопедії Хмельниччини.

Розділ 1. **Методичні основи Енциклопедії Сучасної України**

1.1. База даних (БД)

Матеріали, що готуються для укладання Енциклопедії Сучасної України (ЕСУ), зберігаються у спеціально створеній електронній БД. У ній зібрано всі наявні статті та ілюстративний матеріал до них.

Тотальна комп'ютеризація суспільства зумовила необхідність переходу від паперового подання інформації до цифрового. Широке впровадження комп'ютерних технологій та Інтернету дали можливість створення електронних БД, які значно прискорили оброблення та класифікацію інформації будь-якого типу.

Потреба швидкого перегляду та оброблення великих масивів даних викликала необхідність певної структуризації даних за необхідними параметрами. Перехід від паперових носіїв до цифрових дає можливість економії людських ресурсів та часу. Але накопичення великої кількості файлів різних типів без певного упорядкування призводить до збільшення часу їх оброблення.

Тому в Інституті енциклопедичних досліджень НАН України створено БД ЕСУ, яка дозволила систематизувати усі дані (статті, ілюстративний матеріал) та мати до них швидкий доступ. БД ЕСУ розроблено на основі Системи управління базою даних (СУБД) Access, що є реляційною за своєю будовою та має файл-серверну архітектуру.

1.1.1. Теоретичні й методичні аспекти створення баз даних

База даних – сукупність даних, організованих відповідно до концептуальної структури, що описує характеристики цих даних і взаємовідносини між ними, причому таке зібрання даних, яке підтримує одну або більше сфер застосування. Стандарт ISO/IEC TR 10032:2003. З БД пов'язане інше поняття – «модель даних», що є абстрактним, самодостатнім, логічним визначенням об'єктів, операторів та інших елементів, які у сукупності є абстрактною машиною доступу до даних, з якою взаємодіє користувач. Ці об'єкти дозволяють моделювати структуру даних, а оператори – поведінку даних. Виходячи з особливостей будови, БД поділяють на три типи: ієрархічні, мережеві, реляційні. Найбільш поширеними є реляційні БД, тому що в них інформація подається у найбільш зручний для сприйняття спосіб – у вигляді таблиць та відношень між ними.

Ієрархічна модель БД складається з об'єктів з показниками від батьківських об'єктів до нащадків, з'єднуючи разом зв'язану інформацію. Ієрархічні БД можуть бути представлені як дерево, що складається з об'єктів різних рівнів. Верхній рівень займає один об'єкт, другий – об'єкти другого рівня і т. д.

Між об'єктами існують зв'язки, кожний об'єкт може містити в собі кілька об'єктів більш низького рівня. Такі об'єкти перебувають у відносинах «предка» (об'єкт більш близький до кореня) до «нащадка» (об'єкт більш низького рівня), при цьому можливо, коли об'єкт-«предок» не має «нащадків» або має їх декілька, тоді як в об'єкта-«нащадка» обов'язково тільки один «предок». Об'єкти, що мають спільного «предка», називаються «близнюками».

До основних понять мережевої моделі БД належать: рівень, елемент (вузол), зв'язок. Вузол – це сукупність атрибутів даних, що описують деякий об'єкт. На схемі ієрархічного дерева вузли представляються вершинами графа. У мережевій структурі кожний елемент може бути пов'язаний з будь-яким іншим елементом. Мережеві БД подібні до ієрархічних, за винятком того, що їхні зв'язки функціонують в обох напрямках. Незважаючи на те, що ця модель вирішує деякі проблеми, пов'язані з ієрархічною моделлю, виконання простих запитів залишається досить складним процесом. Також, оскільки логіка процедури вибірки даних залежить від фізичної організації цих даних, ця модель не є повністю незалежною від додатка. Інакше кажучи, якщо необхідно змінити структуру даних, то потрібно змінити й додаток.

Реляційна модель. Термін «реляційний» означає, що теорія заснована на математичному понятті відношення (relation). У якості неформального синоніма терміна «відношення» частіше вживається слово «таблиця». Необхідно пам'ятати, що «таблиця» є досить абстрактним поняттям і часто означає не «відношення» як загальноживане поняття, а візуальне розміщення відношень на папері або екрані. Некоректне й невимовне використання терміна «таблиця» замість терміна «відношення» часто призводить до непорозуміння. Найчастіше помилка полягає у міркуваннях про те, що реляційна модель даних має справу із «плоскими», або «двовимірними» таблицями, тоді як такими можуть бути тільки візуальні представлення таблиць. Відношення ж є абстракціями, тому не можуть бути ні «плоскими», ні «неплоскими».

Система управління базою даних (СУБД) – це програмне забезпечення, що дозволяє створювати БД й оновлювати інформацію, яка зберігається в ній. СУБД забезпечує зручний доступ до інформації з метою перегляду, пошуку, аналізу й оброблення за допомогою спеціального програмного та апаратного забезпечення.

Кожна БД і СУБД будується на основі деякої явної або неявної моделі даних. Усі СУБД, побудовані на тій самій моделі даних, належать до одного типу. Наприклад, основою реляційних СУБД є реляційна модель даних, мережевих СУБД – мережева модель даних, ієрархічних СУБД – ієрархічна модель даних і т. д.

Ієрархічна модель підтримує деревоподібну організацію інформації. Зв'язки між записами відображаються у вигляді відношень «предок/нащадок», а в кожному запису є рівно один батьківський запис. Це допомагає підтримувати цілісність

посилань. Коли запис видаляється з дерева, усі його «нащадки» також повинні бути вилучені. Ієрархічні бази даних мають централізовану структуру, тобто безпеку даних легко контролювати. Однак, певні знання про фізичний порядок зберігання записів все-таки необхідні, тому що відношення «предок/нащадок» реалізуються у вигляді фізичних показників з одного запису на інший. Це означає, що пошук запису здійснюється методом прямого обходу дерева. Записи, розташовані в одній половині дерева, знаходяться швидше ніж в іншій. Звідси випливає необхідність правильно впорядковувати записи, щоб час їх пошуку був мінімальним. Це важко, тому що не всі відношення, що існують у реальному світі, можна виразити за допомогою ієрархічної моделі даних. Відношення «один до багатьох» є природними, але практично неможливо описати відношення «багато до багатьох» або ситуації, коли запис має декілька «предків». Доти, доки в додатках будуть кодуватися відомості про фізичну структуру даних, будь-які зміни цієї структури потрібно перепрограмувати.

Мережева модель розширює ієрархічну модель, дозволяючи групувати зв'язки між записами. З логічної точки зору зв'язок – це не сам запис. Зв'язки лише відображають відношення між записами. Як і в ієрархічній моделі, зв'язки ведуть від батьківського запису до дочірнього, але цього разу підтримується множинне спадкування. Виходячи зі специфікації CODASYL, мережева модель підтримує DDL (Data Definition Language – мова визначення даних) і DML (Data Manipulation Language – мова оброблення даних). Це спеціальні мови, призначені для визначення структури БД і складання запитів. Незважаючи на їхню наявність, програміст, як і раніше, повинен знати структуру БД. У мережевій моделі допускаються відношення «багато до багатьох», а записи не залежать один від одного. Під час вилучення запису видаляються й усі його зв'язки, а не самі зв'язані записи. У мережевій моделі потрібно, щоб зв'язки встановлювалися між наявними записами, аби уникнути дублювання й спотворення цілісності. Дані можна ізолювати у відповідних таблицях і зв'язати із записами в інших. Програмісту не потрібно думати про те, як організовано фізичне зберігання даних на диску. Це зменшує залежність між програмами і даними. Але в мережевій моделі потрібно, щоб програміст пам'ятав структуру даних при формуванні запитів. Оптимальну структуру БД складно сформувати, а готову структуру важко змінити. Якщо вид таблиці піддається змін, усі відношення з іншими таблицями повинні бути встановлені заново, щоб не порушилася цілісність даних. Складність подібного завдання призводить до того, що програмісти найчастіше скасовують деякі обмеження цілісності заради спрощення додатків.

Реляційна модель, порівняно із розглянутими вище, вимагає від СУБД набагато вищого рівня складності. У ній робиться спроба позбавити програміста виконання рутинних операцій з керування даними, характерних для ієрархічної та мережевої моделей. У реляційній моделі БД – централізоване сховище таблиць,

що забезпечує безпечний одночасний доступ до інформації з боку багатьох користувачів. У рядках таблиць частина полів містить дані, що ставляться безпосередньо до запису, а частина – посилання на записи інших таблиць. Отже, зв'язки між записами є невід'ємною властивістю реляційної моделі. Кожний запис таблиці має однакову структуру. Наприклад, у таблиці, що містить опис автомобілів, у всіх записів буде той самий набір полів: виробник, модель, рік випуску, пробіг і т. д. Такі таблиці легко зображувати в графічному вигляді. У реляційній моделі досягається інформаційна й структурна незалежність. Записи не зв'язані між собою настільки, щоб зміна одного з них торкнулася інших, а зміна структури БД не обов'язково призводить до перекомпіляції додатків, які з нею працюють. У реляційних СУБД застосовується мова SQL (Structured Query Language – мова структурних запитів), що дозволяє формулювати довільні, нерегламентовані запити. Це мова четвертого покоління, тому будь-який користувач може швидко навчитися робити запити. До того ж, існує безліч додатків, що дозволяють будувати логічні схеми запитів у графічному вигляді. Усе це відбувається за рахунок жорсткості вимог до продуктивності комп'ютерів. На щастя, сучасних обчислювальних потужностей більш ніж достатньо.

Реляційні БД страждають від відмінностей у реалізації мови SQL, хоча це – не проблема реляційної моделі. Кожна реляційна СУБД реалізує певну підмножину стандарту SQL та набір унікальних команд, що ускладнює завдання програмістам, які намагаються перейти від однієї СУБД до іншої. Доводиться робити нелегкий вибір між максимальною поширеністю та максимальною продуктивністю. У першому випадку потрібно дотримуватися мінімального загального набору команд, підтримуваних СУБД. В іншому випадку програміст просто зосереджується на роботі конкретної СУБД, використовуючи переваги її унікальних команд і функцій.

SQL – декларативна мова програмування для взаємодії користувача з БД, що застосовується для формування запитів, оновлення і керування реляційними БД, створення схеми бази даних і її модифікації, системи контролю за доступом до БД. Сам по собі SQL не є ні системою керування БД, ні окремим програмним продуктом. Не будучи мовою програмування в тому розумінні, як C або Pascal, SQL може формувати інтерактивні запити або, будучи вбудованою в прикладні програми, виступати в якості інструкцій для керування даними. Стандарт SQL, крім того, вміщує функції для визначення зміни, перевірки і захисту даних. SQL – це діалогова мова програмування для здійснення запиту і внесення змін до БД, а також управління БД. Багато БД підтримує SQL з розширеннями до стандартної мови. Ядро SQL формує командна мова, яка дозволяє здійснювати пошук, вставку, оновлення і вилучення даних, використовуючи систему управління та адміністративні функції. SQL також містить CLI (Call Level Interface) для доступу й управління БД дистанційно.

Об'єктно-орієнтовані (ОО) СУБД дозволяють програмістам, які працюють із мовами третього покоління, інтерпретувати всі свої інформаційні властивості як об'єкти, що зберігаються в оперативній пам'яті. Додатковий інтерфейсний рівень забезпечує перехоплення запитів, що звертаються до тих частин БД, які перебувають у постійному сховищі на диску. Зміни, внесені в об'єкти, оптимально переносяться з пам'яті на диск. Перевагою ОО СУБД є спрощений програмний код. Додатки одержують можливість інтерпретувати дані в контексті тієї мови програмування, якою вони написані. Реляційна БД повертає значення всіх полів у текстовому вигляді, а потім вони приводяться до локальних типів даних. В ОО БД цей етап ліквідований. Методи маніпулювання даними завжди залишаються однаковими незалежно від того, перебувають дані на диску чи у пам'яті. Дані в ОО СУБД здатні набути вигляду будь-якої структури, яку можна виразити використовуюваною мовою програмування. Відношення між сутностями також можуть бути довільно складними. ОО БД керує кеш-буфером об'єктів, переміщуючи при потребі об'єкти між буфером і дисковим сховищем.

За допомогою ОО СУБД вирішуються дві проблеми. По-перше, складні інформаційні структури виражаються в них краще, ніж у реляційних БД; по-друге, усувається необхідність перетворювати дані з того формату, який підтримується в СУБД. Наприклад, у реляційній СУБД розмірність цілих чисел може становити 11 цифр, а у використовуваній мові програмування – 16. Програмістові потрібно враховувати цю ситуацію.

Об'єктно-орієнтовані СУБД виконують багато додаткових функцій. Це окупається сповна, якщо відношення між даними дуже складні. У такому випадку продуктивність ОО СУБД вища, ніж у реляційних СУБД. Якщо ж дані менш складні, додаткові функції виявляються надлишковими.

В об'єктній моделі даних підтримуються нерегламентовані запити, але мовою їх написання не обов'язково є SQL. Логічне подання даних може не відповідати реляційній моделі, тому застосування мови SQL стає безпідставним. Найчастіше зручніше обробляти об'єкти в пам'яті, виконуючи відповідні види пошуку. Більшим недоліком об'єктно-орієнтованих БД є їхній тісний зв'язок із використовуюваною мовою програмування. До даних, що зберігаються в реляційній СУБД, можуть звертатися будь-які додатки, тоді як, наприклад, Java-об'єкт, уміщений в ОО СУБД, становитиме інтерес лише для додатків, написаних на Java.

Об'єктно-реляційні СУБД поєднують у собі риси реляційної й об'єктної моделей. Їхнє виникнення пояснюється тим, що реляційні БД добре працюють із вбудованими типами даних і набагато гірше – із нестандартними типами даних користувача. Коли з'являється новий важливий тип даних, доводиться або робити його підтримку в СУБД, або змушувати програміста самостійно керувати даними в додатку.

Не будь-яку інформацію є сенс інтерпретувати у вигляді послідовності символів або цифр. Уявімо собі музичну БД. Пісню, закодовану у вигляді аудіо-файлу, можна помістити в текстове поле великого розміру, але як у такому випадку буде здійснюватися текстовий пошук?

Перевбудова СУБД із метою додавання до неї підтримки нового типу даних – не кращий вихід із ситуації. Замість цього об'єктно-реляційна СУБД дозволяє завантажувати код, призначений для оброблення «нетипових» даних. Отже, БД зберігає свою табличну структуру, але спосіб оброблення деяких полів таблиць визначається ззовні, тобто програмістом.

БД класифікують за способом доступу.

У файл-серверних СУБД файли даних розташовуються безпосередньо на сервері. Ядро СУБД розміщено на кожному клієнтському комп'ютері. Доступ до даних здійснюється через локальну мережу. Синхронізація читання й оновлення здійснюється за допомогою файлових блокувань. Перевагою цієї архітектури є низьке навантаження на центральний процесор сервера, а недоліком – високе навантаження локальної мережі.

Клієнт-серверні СУБД складаються із клієнтської частини (яка входить до складу прикладної програми) і сервера. Клієнт-серверні СУБД, на відміну від файл-серверних, забезпечують розмежування доступу між користувачами й мало завантажують мережу і клієнтські машини. Сервер є зовнішньою стосовно клієнта програмою і за потребою його можна замінити іншим. Недоліком клієнт-серверних СУБД є сам факт існування сервера (що погано для локальних програм, у яких СУБД уже вбудовано) і більших обчислювальних ресурсів, споживаних сервером.

Централізована (вбудована) СУБД – бібліотека, яка дозволяє уніфіковано зберігати більші обсяги даних на локальному комп'ютері. Доступ до даних може відбуватися через SQL або через особливі функції СУБД. Вбудовані СУБД швидші від звичайних клієнт-серверних і не вимагають встановлення сервера, тому затребувані у локальному програмному забезпеченні, яке має справу з більшим обсягом даних (наприклад, геоінформаційні системи).

СУБД Microsoft Access. Ця система управління реляційними БД призначена для роботи на окремому ПК або в локальній обчислювальній мережі під керуванням Windows. Іншими словами, MS Access – це набір інструментальних засобів для створення й експлуатації інформаційних систем. Вона дозволяє вирішувати широке коло завдань користувачів без навиків програмування.

СУБД Access має значну кількість спеціальних програм, які отримали назву «майстри». Так, є майстер таблиць, кнопок, форм і т. д. Майстри здійснюють діалог із користувачем, у процесі якого визначаються дані, необхідні для розв'язування відповідного завдання. Access має розвинуту систему запитів, яка дозволяє отримувати на екрані різні відомості з таблиць. Користувач може

задавати умови запиту, відповідно до яких з бази вибираються визначені дані чи формується нова таблиця. У СУБД Access реалізовані дві мови програмування: SQL та Visual Basic.

Застосування СУБД Access дозволяє реалізувати такі завдання:

1. Проектування базових об'єктів інформаційних систем – двовимірних таблиць з різними типами даних.
2. Встановлення зв'язків між таблицями, з підтримкою цілісності даних, каскадного оновлення та знищення записів.
3. Уведення, зберігання, перегляд, сортування, модифікацію і вибірку даних із таблиць з використанням різних засобів контролю інформації, індексування таблиць і апарату логічної алгебри (для фільтрації даних).

1.1.2. Методика створення й використання бази даних ЕСУ

БД ЕСУ створено на основі СУБД Access, що є реляційною за своєю будовою та має файл-серверну архітектуру.

БД ЕСУ уможливорює:

а) Отримання інформації про стан та параметри конкретної позиції (готова до друку чи ще редагується; наявність фото та текстового матеріалу, що прикріплений до позиції; прізвище редактора та галузь; необхідність надсилання статті автору або установі та інші параметри).

б) Перегляд, редагування та створення позицій (майбутніх надрукованих у ЕСУ гасел).

в) Створення списків (фільтрів) позицій за певними необхідними умовами, а саме: автором, редактором, установою, галуззю, працівником тощо.

г) Пошук необхідної позиції.

г) Можливість перегляду прикріплених до обраної позиції текстових та графічних файлів.

д) Експортування списків (вибірок) до текстових файлів, а також експортування текстових і графічних файлів з уже створених вибірок позицій.

е) Робота зі списками. Списки установ, адрес, кореспонденції (листів). Дозволяє відслідковувати листування, фільтрувати позиції за місцем праці персоналії. Надає додаткову інформацію щодо окремої позиції або їх списку.

Отже, БД ЕСУ дозволяє систематизувати накопичену текстову та графічну інформацію для створення друкованого видання ЕСУ та інших суміжних проєктів, аналізувати і порівнювати інформацію за певними параметрами та критеріями.

Основу БД ЕСУ складає робоча форма (РФ), яка дозволяє завантажувати у себе головну таблицю статей (ГТС) (статті, що складають основні томи ЕСУ), таблицю нових статей (ТНС) (статті, що потрапляють до додаткового тому) і таблицю ста-

тей банку даних (БД) (статті, матеріал з яких є в Інституті, але які не ввійдуть до томів ЕСУ). За допомогою РФ можна додавати нові та редагувати вже існуючі позиції, задавати їхні параметри (такі, як автор, галузь, установа, примітки, наявність фото та статті тощо), створювати документи, робити вибірки документів, складати різноманітні переліки, аналізувати їх на наявність необхідного матеріалу та ін.

Таблиці ГТС, ТНС і БД мають однакову структуру, що дозволяє вільно завантажувати їх в одну й ту саму РФ, вона відображає основну таблицю БД ЕСУ, яка містить такі поля:

«З» (закрито) – показує, чи готова стаття для верстки, якщо стоїть пропозиція – так, готова, якщо ні – то потребує доопрацювання чи редагування;

«Л» (людина) – означає, що позиція відповідає персоналії;

«Стаття» – назва позиції в словнику Енциклопедії;

«Галузь» – тематичний галузевий розподіл, до якого віднесено те чи інше реєстрове слово;

«Автор» – автор статті;

«Є» – свідчить про наявність статті (необов'язково в електронному вигляді) у редакційному портфелі;

«Н» (новий документ) – встановлюється автоматично для щойно створених документів, якщо їхні назви починаються на поточні літери;

«П» (посилання) – відзначає наявність посилань на поточну статтю з інших статей, які будуть курсуватися у верстці або на які будуть робитися гіперпосилання в онлайн-версії ЕСУ;

«Документ» – наявність статті в електронному вигляді (дозволяє відкрити відповідну позиції статтю як вордівський файл);

«Ф» (фото) – показує, чи запланована в енциклопедії ілюстрація до цієї позиції;

«Е» (електронне фото) – відображає наявність чи відсутність електронної фотокартки до поточної позиції;

«О» (оригінал фотокартки) – відображає наявність чи відсутність оригіналу фотокартки (паперовий варіант) у фотоархіві редакції;

«К» (кількість оригіналів) – кількість наявних оригіналів фотокарток;

«М» (мистецтво) – показує, чи наявні у редакції фото, репродукції мистецьких робіт (це поле актуалізоване лише для позицій з галузі «мистецтво»);

«П» (поганої якості) – показує, що наявні в Інституті фото мають погану якість;

«Т» (текст) – інформує, чи представлена позиція фотокарткою у тексті видання;

«В» (вклейка) – фіксує, чи представлена позиція фотокарткою у кольоровій вклейці видання;

«Працівник» – відображає прізвище редактора, що працює над статтею;

«Г» (готово) – наявність у редакції повної інформації про позицію (встановлений прапорець «Г» показує, що статтю не потрібно надсилати на доопрацювання авторів);

«Н» (надіслано) – встановлений прапорець показує, що стаття була надіслана для доопрацювання чи коригування (автору, якщо встановлено прапорець «А»; установі, якщо було встановлено прапорець «У»; або в інше місце, якщо встановлено прапорець «І»), але відповідь досі не надійшла;

«А» (автору) – показує, що статтю необхідно надіслати автору (якщо встановлено прапорець «Н», то статтю вже було надіслано);

«У» (установі) – показує, що статтю необхідно надіслати установі (якщо встановлено прапорець «Н», то статтю вже було надіслано);

«І» (іншому) – показує, що статтю необхідно надіслати не автору або установі, а в яесь інше місце;

«Надіслати» – відображає, куди саме потрібно надіслати статтю.

Головна форма БД ЕСУ містить таблицю, де подано повністю весь словник статей ЕСУ (від А до Я). Ця таблиця має 24 поля. Розглянемо деякі з них, які безпосередньо допомагають формувати макет видання ЕСУ. Основне з них – поле «Стаття». У ньому подана назва статті, що в майбутньому ввійде до складу відповідного тому ЕСУ. Кожна стаття має свою власну тематику, отже, і відповідає конкретній галузі, наприклад: медицина, спорт, механіка і техніка, мистецтво та культура. За редактором, який працює в ЕСУ, закріплено одну або декілька галузей. У роботі над томом це допомагає редактору бачити увесь обсяг статей за галузями, які йому потрібно опрацювати, щоб підготувати певний том ЕСУ до друку (за це відповідає поле «Працівник»). Кожна стаття має поле «Документ», де знаходиться безпосередньо стаття у текстовому форматі. Редактор або коректор вносить необхідні зміни (правки) у кожную статтю, формуючи таким чином текст майбутнього видання.

За допомогою такого інтерфейсу користувач БД може отримати багато інформації про окремий запис (майбутню статтю) або певну вибірку статей за потрібним критерієм, що знаходяться у БД ЕСУ. Також БД дає повну інформацію щодо рівня опрацьованості конкретного тому ЕСУ, а також повністю усіх томів.

Основні кнопки робочої форми

Група кнопок	Назва кнопки	Позн.	Призначення
Запис	Додати запис		Додає новий запис до завантаженої таблиці статей (клавіатурний еквівалент – Ctrl+»+»).
	Знищити запис		Видаляє у завантаженій таблиці поточний запис (запис, на якому в даний момент знаходиться курсор). Для виконання операції вимагає підтвердження.
	Оновити запис		Оновлює робочу форму для негайного відображення змін, внесених іншими користувачами (виконується повторний запит до таблиць на сервері).
	Відновлення запису		Відмінляє зміни в останньому відредагованому записі (повертає останній відредагований запис до початкового стану).
	Пошук запису		Відкриває діалогове вікно для пошуку в поточному полі заданої комбінації символів (для детальної інформації про правила пошуку див. розділ «Пошук позицій»).
Документ	Додати документ		Створює документ для поточної позиції (у випадку наявності документу ця кнопка неактивна).
	Знищити документ		Знищує документ, що відповідає поточній позиції (у випадку відсутності документу ця кнопка неактивна).

Вибірка	Показати мітки		Показує/Приховує стовпець прапорців, необхідних для збору вибірки.
	Виконати вибірку		Виконує вибірку.
	Розставити мітки		Автоматично встановлює прапорці вибірки для відібраних в робочій формі записів.
	Зняти мітки		Автоматично знімає прапорці вибірки для відібраних в робочій формі записів.
Таблиці	ГТС	—	Завантажує до робочої форми головну таблицю статей.
	ТНС	—	Завантажує до робочої форми таблицю нових статей.
	БД	—	Завантажує до робочої форми таблицю статей банку даних.
Відкрити/ Закрити статтю	Поле вводу пароля	—	Поле для введення особистого пароля редактора.
	Кнопка «Вхід»	—	Кнопка, що фіксує введений редактором пароль і дозволяє отримати доступ до відкриття/закриття статей редактора. У разі введення правильного пароля під «Поле вводу пароля» з'явиться прізвище редактора. У протилежному разі з'явиться повідомлення про невірно введений пароль.
	Кнопка «Вихід»	—	Кнопка, що анулює введений редактором пароль і скасовує доступ до відкриття/закриття статей. Після закінчення редактором роботи, прізвище редактора під полем вводу пароля зникає.

Інше	Показати примітки		Відкриває/Приховує поле, що відображає примітки.
	Показати списки		Відкриває/Приховує поле, що відображає установи, за списками яких проходять персоналії.
	Показати редактора та готовність позиції		Відкриває/Приховує поля «Працівник» і «Надіслати», а також прапорці «Г», «Н», «А», «У», «І».
	Відкрити із запитаннями		Відкриває копію статті, що відповідає поточній позиції, з полуторним інтервалом і місцем для правок. У разі встановленого прапорця «Задавати запитання» на вкладці «Запитання» праворуч від статті програма проставляє автоматично запитання.
	Автоматичне встановлення параметрів		Відкриває форму для автоматичного встановлення параметрів для записів, відображених в даний момент у робочій формі.
	Відкриття log-файлу change-name.log		Відкриває log-файл, що містить перелік нещодавно перейменованих документів (перелік відкривається для таблиці, завантаженої до робочої форми).
	Зняти фільтр		Відмінняє дію фільтра на позиції, завантажені до робочої форми.

Вкладки робочої форми

Вкладка «Пошук»

Пошук
Вибірка
Перенос позицій
Перелік позицій
Аналіз і вибірка
Запитання
Дати
Фото

Відібрати всі статті, що починаються на літери і знаходяться між буквосполученнями не включають в себе

☐ Застосувати до існуючого фільтра

Фільтр:

Вкладка **«Пошук»** призначена для фільтрації записів РФ за полем **«Стаття»**. За її допомогою можна відбирати всі записи, що починаються на певні літери, знаходяться між певним буквосполученнями, містять або не містять у себе певні слова. Крім того, за необхідності більш гнучкого відбору записів за полем **«Стаття»** або відбору записів за іншими полями передбачено поле **«Фільтр»**, яке дозволяє «вручну» задавати фільтр будь-якої складності.

Вкладка **«Пошук»** містить наступні поля для відбору записів за полем **«Стаття»**:

1. **«Відібрати всі статті, що починаються на певну літеру»**. Задаючи значення цього поля, користувач має змогу відібрати статті, що починаються на певні літери. Якщо, наприклад, необхідно відібрати всі статті, що починаються на літери **В** та **Г**, то в дане поле необхідно ввести **«вг»**, якщо ж є потреба відфільтрувати статті на літери від **Д** до **Я**, то необхідно ввести **«д-я»**. При цьому якщо значення поля буде **«бд-я»**, то до записів на літери від **Д** до **Я** будуть додані також всі записи на літеру **Б**.

2. **«Знаходяться між буквосполученнями»**. Значення цих двох полів визначають інтервал, записи в межах якого будуть відібрані. Так, наприклад, якщо зміст полів складає **«бор»** – **«бу»**, то в РФ будуть відібрані записи, перші літери яких потрапляють до інтервалу **«бор»** – **«бт»**. Звертаємо увагу, що записи, перші літери яких співпадають зі змістом другого поля, відібрані не будуть! Тому якщо необхідно до зазначеного інтервалу включити також статті на **«бу»**, то необхідно задати такий інтервал: **«бор»** – **«бф»**. Якщо ж потрібно відібрати позиції на **«бор»** – **«бя»**, то необхідно задати такий діапазон: **«бор»** – **«в»**. Крім того, неможна задавати лише одну межу діапазону. Наприклад, якщо задати лише початок – **«вас»** – то будуть відібрані всі статті з проміжку **«вас»** – **«я»**. Аналогічно, якщо задати лише кінець інтервалу – **«вас»** – то будуть відібрані всі записи з інтервалу **«а»** – **«вар»**.

3. **«Включають в себе»**. За допомогою цього поля можна фільтрувати в РФ всі записи, що включають в себе певне слово або набір слів (точніше – буквосполучень). При цьому поле дозволяє комбінувати слова за принципами **«І»** та **«АБО»**. Якщо потрібно, наприклад, відібрати всі позиції, де зустрічається слово **«університет»**, то необхідно просто вписати це слово у відповідне поле і натиснути кнопку **«Пошук»**. Якщо ж є потреба відфільтрувати лише ті позиції, де згадуються київські університети, то в поле **«Включають в себе»** необхідно ввести **«київ%універ»**. Символ відсотку **«%»** являє собою логічне **«І»**. Таким чином будуть відібрані записи, де зустрічаються слова **«київ»** та **«універ»**. Логічним **«АБО»** є символ нижнього підкреслювання – **«_»**. Отже, якщо потрібно відфільтрувати позиції зі словами **«інститут»** та **«університет»**, то необхідно написати наступне: **«інститут_університет»**. Символи **«%»** та **«_»** можна довільно комбінувати. Наприклад, комбінація **«київ%універ_львів%інститут_училище»** дозволить відібрати всі записи зі згадками про київські університети, львівські інститути та всі училища.

4. **«Не включають в себе».** Правила заповнення цього поля аналогічні наведеним в п. 3. Наприклад, якщо необхідно відібрати всі інститути і університети, окрім київських університетів, то необхідно задати такі значення полів: включають в себе – **«інститут_університет»**, не включають в себе – **«київ%університет»**.

Очевидно, що зміст всіх полів можна комбінувати для досягнення бажаного фільтру. Після встановлення необхідних параметрів потрібно натиснути кнопку **«Пошук»**.

Якщо встановлено прапорець **«Застосувати до існуючого фільтру»**, то всі позиції будуть відібрані з урахуванням поточного фільтру РФ. Так, якщо відібрано позиції лише якоїсь однієї галузі і встановлено прапорець **«Застосувати до існуючого фільтру»**, то, задавши значення поля **«Відібрати всі статті»**, що починаються на літери рівним **«вг»** і натиснувши кнопку **«Пошук»**, отримаємо всі статті з цієї галузі на літери **В, Г**.

Кнопка **«Показати невизначені»** призначена для відбору всіх позицій, для яких не встановлено жодного з прапорців **«Г»** (готово), **«А»** (автору), **«У»** (установі). У випадку встановленого прапорця **«Застосувати до існуючого фільтру»** невизначені позиції відбираються з урахуванням поточного фільтру РФ.

Кнопка **«Пошук у документах»** відкриває форму **«Пошук тексту в файлах MS Word»**, призначену для пошуку заданих слів у документах (набраних статтях).

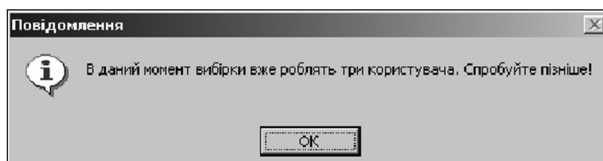
Поле **«Фільтр»** призначено для задавання «вручну» фільтру, який неможливо створити іншими методами, а також для швидкої зміни однієї зі складових фільтру. Наприклад, якщо потрібно відібрати всі позиції, що були створені після певної дати, то в поле **«Фільтр»** необхідно ввести [дата вводу] > #09/20/2015# і натиснути кнопку **«Застосувати»**. Будуть відібрані всі позиції, що були створені після 20 вересня 2015 року. Якщо ж потрібно по черзі відфільтрувати статті з різних галузей на літери **В, Г** певного працівника, то необхідно задати фільтр вигляду стаття **Like «[вг]*» AND Працівник="Березюк" AND Галузь="архітектура"** і в подальшому просто змінювати галузь (інакше необхідно було б для кожної галузі відбирати спочатку на **В, Г**, потім на **працівника**, а потім на **галузь**) і натискати на кнопку **«Застосувати»**. Крім того, поле **«Фільтр»** дає можливість застосовувати один і той самий фільтр до різних таблиць (ГТС, ТНС, БД), завантажених до РФ. Кнопка **«Показати поточний»** замінює зміст поля **«Фільтр»** на значення поточного фільтру, що в багатьох випадках дає змогу уникнути ручного вводу фільтру. Так, наприклад, у розглянутому випадку можна відібрати всі статті на **В, Г** за допомогою поля **«Відібрати всі статті, що починаються на літери»**, виконати фільтр за виділеним для полів **«Працівник»** і **«Галузь»**, і після цього натиснути кнопку **«Показати поточний»**.

Вкладка «Вибірка»

Пошук	Вибірка	Перенос позицій	Перелік позицій	Аналіз і вибірка	Запитання	Дати	Фото
Номер вибірки	Користувач	Час початку створення	Очистити	Підключ.			
Вибірка 1	Zheleznyak	19:31:22 17.04.2004	Очистити	Підключ.			
Вибірка 2	Volkovich	16:30:12 22.04.2004	Очистити	Підключ.			
Вибірка 3	Не визначений	Не визначений	Очистити	Підключ.			
Показати відмічені		☐ Зберегти поточну вибірку	☐ Без документа	Оновити			

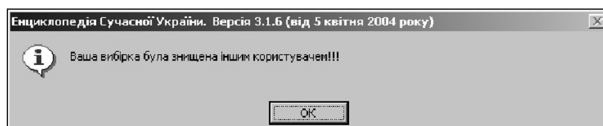
Ця вкладка призначена для відображення поточного стану «зайнятості» вибірок і проведення різноманітних операцій з вибірками.

Одночасно збирати вибірки за допомогою прапорця «В» можуть лише три користувачі. Якщо хтось спробує бути четвертим – натисне на кнопку ☒ за умови зайнятості всіх трьох вибірок іншими користувачами бази – то отримає таке повідомлення:

Для кожної з трьох можливих вибірок на вкладці відображається логін користувача та час початку створення вибірки. Не зайняті вибірки відмітні написом «Не визначений» в колонках «Користувач» і «Час початку створення».

Кнопки «Очистити» призначені для очищення прапорців відповідної вибірки. Це може бути необхідним насамперед у разі «зависання» бази під час збирання вибірки. Якщо користувач очистить прапорці вибірки іншого користувача під час його роботи з вибіркою, то в момент встановлення або зняття чергового прапорця вибірки він отримає повідомлення:

Кнопка «Підключитися» дозволяє підключитися до будь-якої вибірки, незалежно від того, чи опрацьовується вона в даний момент, чи була збережена раніше. Ця кнопка може бути корисною у таких випадках:

1. Якщо користувач збирає якусь велику вибірку і з певних причин повинен закрити базу до завершення її збору (як варіант – хочете продовжити відмічання прапорців наступного дня), то перш за все необхідно встановити прапорець **«Зберегти поточну вибірку»**, після чого можна закривати базу. Для того, щоб завантажити збережену вибірку достатньо просто натиснути відповідну кнопку **«Підключитися»**.

2. Аналогічно, якщо під час збору великої вибірки конче потрібно швидко зібрати якусь іншу вибірку, то необхідно встановити прапорець **«Зберегти поточну вибірку»**, після чого або ж двічі натиснути на кнопку (перше натискання відключає користувача від поточної вибірки (зі збереганням її на сервері), а друге призводить до відкриття нової вибірки), або ж просто натиснути на кнопку **«Підключитися»** навпроти незайнятої досі вибірки. Увага! Під час збирання другої вибірки не треба забувати зняти прапорець **«Зберегти поточну вибірку»**! Для повернення до першої вибірки знову ж таки достатньо просто натиснути на відповідну їй кнопку **«Підключитися»**.

3. Якщо є потреба закінчити вибірку, яку розпочав інший користувач, то необхідно просто натиснути на кнопку **«Підключитися»**. При цьому на вкладці **«Вибірка»** логін користувача, який розпочинав вибірку, зміниться на Ваш логін, а користувач, якщо він працює над вибіркою в даний момент, отримає повідомлення про знищення його вибірки. Після внесення Вами необхідних змін, користувач, який розпочинав вибірку, може повернути її знову до себе.

Кнопка **«Показати відмічені»** призначена для миттєвого показу всіх позицій, для яких встановлено прапорець **«В»** (вона просто реалізує фільтр **«Флаг_x = True»**, де **x** – номер вибірки).

Призначення прапорця **«Зберегти поточну вибірку»** було описано вище. Встановлений прапорець означає, що після збору вибірки або ж після натискання кнопки (чи закриття бази) поточна вибірка буде збережена на сервері і користувач матиме змогу завантажити її знову.

Прапорець **«Без документа»** дає змогу ставити прапорець **«В»** навпроти тих статей, де немає документа. Це може бути необхідно у тому разі, коли не потрібно збирати саме вибірку документів, а необхідно лише скласти певний перелік позицій, до складу якого входять позиції без документу (зауважте, що в разі не встановленого прапорця **«Без документа»**, встановлення прапорця **«В»** для позицій без документу неможливо).

Кнопка **«Оновити»** дає змогу оновити зміст таблиці вкладки **«Вибірка»**. Справа в тому, що вкладка **«Вибірка»** оновлюється автоматично лише в момент переходу на неї з іншої вкладки або ж під час початку чи закінчення збору вибірки. Для оновлення вкладки в інших випадках потрібно користуватися цією кнопкою.

Вкладка «Перенос і посилання»

Пошук Вибірка **Перенос і посилання** Перелік позицій Аналіз і вибірка Запитання Дати Фото Інше

Перенести позицію в головну таблицю статей
Перенести позицію в таблицю нових статей
Перенести позицію в банк даних

Переглянути архів: ГТС - БД

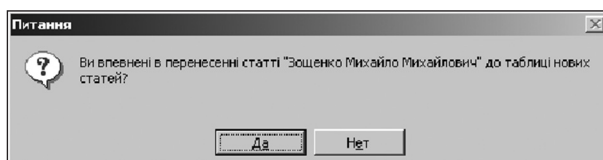
Позиція: [Вибір] ГТС

Бабак Петро Іванович
Абстракціонізм
Артгалерея України асоціація
Бородай Олександр Андрійович

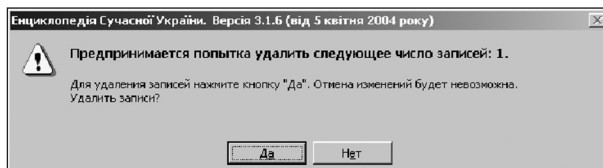
+
-

Вкладка складається з двох частин, що містять елементи керування для роботи з перенесенням позицій з однієї таблиці до іншої і для роботи з посиланнями.

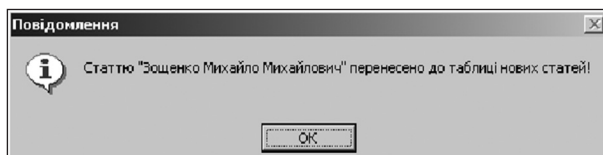
За перенесення позицій відповідають три основні кнопки: **«Перенести позицію в головну таблицю статей»**, **«Перенести позицію в таблицю нових статей»** і **«Перенести позицію в банк даних»**, призначення яких очевидно: при натисканні однієї з цих кнопок відбувається перенесення поточної позиції в іншу таблицю. При цьому з'являється діалогове вікно з проханням підтвердити виконання операції:

У разі підтвердження з'являється таке повідомлення:

і якщо наміри користувача залишилися не змінними, то при натисканні кнопки **«Да»**, операцію з перенесення буде завершено:

Всі переноси між таблицями фіксуються у спеціальних архівних файлах. Для їх перегляду призначена кнопка . Вибравши у списку ліворуч від кнопки необхідну пару таблиць, можна відкрити потрібний користувачеві архів.

Елементи керування для роботи з посиланнями згруповані в блок у правій частині вкладки. Система посилань призначена для фіксації наявності у тій чи іншій позиції Енциклопедії посилань на інші позиції. Факт наявності посилань на певну позицію з інших позицій відображається встановленим прапорцем «П», що знаходиться в РФ ліворуч від гіперпосилання «Документ». При цьому перелік позицій, що містять посилання на поточну позицію, відображається у вікні вкладки.

Для того, щоб додати нове посилання на поточну позицію з іншої позиції, необхідно набрати назву позиції, що містить посилання, у полі «Позиція» (оскільки це поле являє собою список, що містить усі наявні в даний момент позиції вибраної таблиці, то зробити це не важко) і натиснути на кнопку «+», що знаходиться праворуч від вікна відображення посилань. Обрана позиція буде додана до переліку посилань, а для поточної позиції буде встановлено прапорець «П». Якщо введена назва не збігається з жодною позицією обраної таблиці, то на екран буде виведено повідомлення про помилку. Якщо необхідно додати посилання на поточну статтю з позиції, що міститься у відмінній від поточної таблиці, то потрібно вибрати бажану таблицю у списку таблиць праворуч від поля «Позиція».

Для видалення посилання необхідно виділити це посилання мишею і натиснути на кнопку «-» праворуч від вікна відображення посилань. Якщо було видалено останнє посилання, то прапорець «П» для поточної позиції буде автоматично знято.

Зауважте, що прапорець «П» встановлюється автоматично при додаванні посилання на поточну позицію. Аналогічно, прапорець «П» знімається при видаленні останнього посилання на позицію. Встановити чи зняти цей прапорець «вручну» неможливо.

При подвійному клацанні на посиланні у вікні відображення посилань буде відкрита стаття, що відповідає обраному посиланню (вочевидь, за її наявності).

Вставка «Перелік позицій»

Пошук	Вибірка	Перенос і посилання	Перелік позицій	Аналіз і вибірка	Запитання	Дати	Фото	Інше
☒ Список включає додаткові поля ☐ Галузь ☐ Працівник ☒ Автор ☐ Примітка ☐ Список ☐ Дата надіслано ☒ Кому надіслано ☒ Дата народження ☐ Дата смерті			☐ З ☐ Л ☒ Е ☐ Н ☐ Ф	☐ Е ☐ О ☐ М ☐ П ☐ В ☐ І	Назва: Створити ☐ Список за вибіркою Шрифт: 10 Сортування: за алфавітом ☐ В різні документи ☐ Лише різні поз.			

Вкладка призначена для синтезу в MS Word переліку позицій, що в даний момент завантажені до робочої форми (позицій поточної таблиці з урахуванням фільтру РФ).

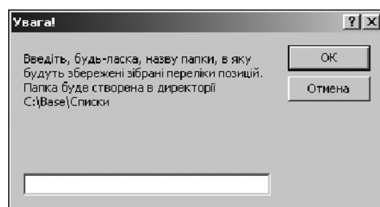
Поле «**Назва**» списку призначено для введення заголовку, що з'являється над списком у документі, який створюють.

Якщо прапорець «**Список включає додаткові поля**» не встановлено, то створений документ вміщатиме лише нумерований перелік позицій. У протилежному випадку в документі буде створено таблицю, що вміщуватиме відмічені поля записів. Якщо серед відмічених полів є прапорці, то таблиці буде передувати розшифрування їх значень.

Прапорець «**Список за вибіркою**» призначений для складання переліку позицій відповідно до прапорців, відмічених у стовпці «**В**». Прапорець є недоступним, якщо в даний момент не збирається вибірка (якщо не відображається прапорець «**В**»).

Поле зі списком «**Шрифт**» дозволяє змінювати базовий розмір тексту переліку.

Поле «**Сортування**» призначене для зміни типу сортування переліку і може набувати таких значень: за абеткою, за установою, за галуззю, за автором, за працівником. Сортування (окрім, за абеткою) виконується перш за все за вибраним полем, а в межах сталого значення вибраного поля – за полем «**Стаття**». У випадку звичайного сортування за абеткою створений перелік позицій просто відкривається в документі Word. При сортуванні за іншим полем є можливість створити переліки у різних документах для кожного унікального значення поля, за яким виконується сортування. Для цього необхідно встановити прапорець «**В різні документи**». Після натискання на кнопку «**Створити**» необхідно ввести назву папки, до якої будуть збережені створені переліки:

Прапорець «**Лише різні позиції**» призначений для створення переліку позицій, що є унікальними за вибраним полем. Наприклад, якщо у полі «**Сортування**» вибрано за автором і встановлено прапорець «**Лише різні позиції**», то буде створено перелік позицій для всіх різних авторів (по одній позиції від кожного автора). Аналогічно, у разі сортування за установою можна створити список всіх різних установ, що трапляються у завантажених до РФ позиціях.

Вкладка «Аналіз і вибірка»

Пошук | Вибірка | Перенос позицій | Перелік позицій | **Аналіз і вибірка** | Запитання | Дати | Фото

Назва: Сортування: ☐ Вибірка в різних документах

Що включати:

- ☒ Те, що потрібно
- ☒ Те, що є
- ☐ Повний перелік

Що зазначати:

- ☐ Установа
- ☐ Автор
- ☐ Галузь

Не включати позиції на літери:

Включати лише позиції на літери:

☐ З вибіркою ☒ Статистика

Аналіз | Вибірка

Ця вкладка призначена для аналізу наявності матеріалу позицій, завантаження до РФ, а також для швидкого збирання вибірок.

Якщо потрібно перевірити на готовність певний список статей, то перш за все необхідно за допомогою відповідного фільтру відокремити ці статті від інших. Після цього варто вибрати, що саме має містити в собі звіт, який буде синтезовано у результаті проведеного аналізу. Це визначається двома групами прапорців – «Що включати» та «Що зазначати», а також прапорцем «Статистика».

Група «Що включати» містить у собі наступні прапорці:

- **«Те, що потрібно».** У випадку встановлення цього прапорця створений звіт буде вміщати перелік позицій, що потребують матеріалів. До звіту буде додано розділ **«Потрібно надати до Енциклопедії»**, що включатиме наступні пункти: **«Статтю і фото»**, **«Лише фото»**, **«Лише статтю»**, назви яких говорять самі за себе. У межах кожного пункту будуть перераховані позиції, що потребують відповідних матеріалів. Якщо у списку позицій, що підлягає аналізу, не знайдено жодної позиції, що відповідає вимогам певного пункту (наприклад, у списку немає жодної позиції, для якої потрібно надати лише статтю), то відповідний пункт просто не додається у звіт. Якщо ж взагалі не знайдено жодної позиції, що потребує принаймні якогось матеріалу, то розділ **«Потрібно надати до Енциклопедії»** вміщатиме лише повідомлення: **«Позицій, в яких відсутня інформація, не знайдено»**.

Якщо певна стаття потребує фотокартки, то в створеному звіті поряд з нею може стояти одне з наступних уточнень:

- **«Фото, наявне в Енциклопедії, поганої якості»** – фотокартка до цієї статті вже є в ЕСУ, але її якість залишає бажати кращого (встановлено прапорець П).
- **«Потрібні також фото робіт»** – позиція відноситься до галузі **«мистецтво»** і потребує як особисту фотокартку персоналії, так і фото робіт.
- **«Потрібні лише фото робіт»** – позиція також відноситься до галузі **«мистецтво»**, але особиста фотокартка митця вже є в ЕСУ.

► **«Те, що є».** Якщо прапорець встановлено, то до звіту буде також включено розділ **«Підготовлені позиції»**, який вміщатиме перелік позицій, для яких статті і фотокартки вже є в ЕСУ (при цьому вони можуть потребувати лише певних уточнень і доповнень).

► **«Повний перелік».** Встановлення цього прапорця призведе до доповнення звіту повним переліком відібраних користувачем позицій.

Група прапорців **«Що зазначати»** дозволяє додавати до звіту додаткову інформацію – автора статті, установу, за списками якої йде позиція, а також галузь. Вона включає відповідні прапорці:

► **«Установа»** – поруч з кожною позицією, що міститься в звіті, в дужках додається установа, за списками якої проходить дана позиція. Якщо за позицією не закріплена жодна установа, то інформація не додається взагалі.

► **«Автор»** – кожна позиція звіту доповнюється інформацією про її автора.

► **«Галузь»** – дозволяє вказати галузь кожної позиції.

Якщо встановлено прапорець **«Статистика»**, то в кінці звіту буде наведено розгорнуту статистику проаналізованих позицій. Залежно від прапорців, встановлених у групі **«Що включати»**, статистика може містити наступну інформацію: загальна кількість позицій, що потребують матеріалу (серед них – кількість позицій, що потребують статті та фотокартки, кількість позицій, що потребують лише фотокартку та кількість позицій, які потребують лише статтю), кількість підготовлених позицій, загальна кількість відібраних для аналізу позицій.

Поле **«Назва»** призначене для введення заголовку створюваного звіту.

Поле **«Сортування»** призначене для зміни типу сортування переліку позицій у межах кожного розділу чи пункту звіту і може набувати таких значень: за абеткою, за установою, за галуззю, за автором, за працівником. Сортування (окрім, за абеткою) виконується перш за все за вибраним полем, а в межах сталого значення вибраного поля – за полем **«Стаття»**.

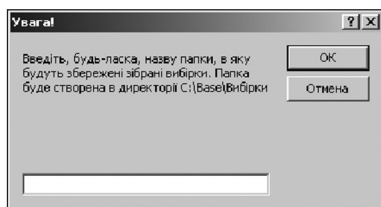
У разі встановленого прапорця **«За вибіркою»** будуть проаналізовані позиції, відмічені у стовпці **«В»**.

Поля **«Не включати позиції на літери»** і **«Включати лише позиції на літери»** дозволяють виключити з аналізу позиції, що починаються на певні літери, або ж навпаки – аналізувати лише позиції на задані літери.

Описані вище поля і прапорці призначені для аналізу відібраних у РФ позицій. Проте за допомогою цієї вкладки можна також збирати вибірку відібраних статей. До реалізації цієї функції мають відношення поля **«Сортування»**, **«Не включати позиції на літери»** і **«Включати лише позиції на літери»**, прапорці **«За вибіркою»** та **«Вибірка в різні документи»**, а також ключовий елемент – кнопка **«Вибірка»**.

Натискання кнопки **«Вибірка»** призводить до збору в MS Word вибірки набраних статей, відфільтрованих в даний момент в РФ. Як саме буде відсортовано статті, будуть вони зібрані в один документ чи в різні, позиції на які літери будуть включено до вибірки – все це регулюється налаштуваннями вкладки **«Аналіз і вибірка»**.

Якщо у полі «**Сортування**» вибране значення за абеткою, то відповідні відібраним у РФ позиціям документи будуть зібрані в одну вибірку і просто сортовані за абеткою. Якщо ж вибране одне з трьох інших значень, то документи будуть сортовані за установою, автором або галуззю відповідно до вибраного значення. Якщо документи, що відповідають різним установам, авторам чи галузям, необхідно зібрати в різні вибірки, то перед натисканням кнопки «**Вибірка**» потрібно встановити прапорець «**Вибірка в різні документи**». При цьому з'явиться діалогове вікно з проханням ввести назву папки, до якої будуть записані зібрані вибірки:

Поля «**Не включати позиції на літери**» і «**Включати лише позиції на літери**» дозволяють не включати до вибірки документи, що починаються на певні літери, або ж навпаки – збирати документи лише на задані літери.

Якщо встановлено прапорець «**За вибіркою**», то при натисканні кнопки «**Вибірка**» будуть зібрані лише документи тих позицій, для яких встановлено прапорець «**В**». Це аналогічно до натискання кнопки з тією різницею, що в цьому випадку для більшої гнучкості можна використовувати поля «**Не включати позиції на літери**» і «**Включати лише позиції на літери**», а також різні типи сортування.

1.2. Методичні засади підготовки та редагування статей в Енциклопедії Сучасної України

1. Готуючи майбутню статтю, автор зобов'язаний керуватися типовою схемою, прийнятою для відповідної тематичної групи гасел, або загальними засадами підготовки статей енциклопедичного типу.

2. Працюючи над статтею для ЕСУ, автор і редактор мають приділяти особливу увагу принципам питань відповідної теми. Лаконічність викладу, глибока точність усіх формулювань і насиченість довідковим, фактичним матеріалом – обов'язкова вимога для енциклопедичної статті. Загальні статті в ЕСУ повинні містити матеріал, що стосується України.

3. Треба пам'ятати, що кожна енциклопедична стаття входить до загального комплексу статей з певної наукової дисципліни чи кола питань, тому вона має бути пов'язана з іншими статтями цього комплексу та суміжними блоками статей. Готуючи статтю, висвітлюємо суть теми і не повторюємо змісту подібних за тематикою статей. Взаємозв'язок статті з суміжними за тематикою статтями формуємо застосуванням в ЕСУ системи відсилок. Готуючи статтю, треба пам'ятати, що в інших статтях ЕСУ можуть бути відсилання на неї. Для полегшення роботи над статтею автор чи редактор має ознайомитися зі всім блоком статей тематичної групи.

4. Стаття в ЕСУ зазвичай починається з визначення (дефініції) того терміна (поняття, імені тощо), який є назвою (заголовком) статті. До термінів, запозичених з іноземних мов, даємо відповідні транскрипції та етимологічні довідки. Визначення не подаємо лише в тому випадку, якщо назва статті не потребує тлумачення. Дефініція характеризує в лаконічній і узагальненій формі основний зміст терміна. Бажано, щоб вона вміщувала вказівку, до якого ширшого поняття термін належить і які його основні ознаки. Визначення понять одного рівня повинні бути, по можливості, однотипні і водночас містити вказівки на основні особливості цього явища, події тощо.

5. В енциклопедичних статтях важливим є фактичний матеріал, тому автор та редактор зобов'язані дбайливо добирати й перевіряти його для забезпечення достовірності, вичерпності та наукової актуальності статті. Це стосується історичних фактів та їх хронології, статистичних відомостей, які характеризують природу, населення, економіку, державний лад і культуру різних регіонів, даних наукових досліджень, бібліографії тощо. Наприкінці статті автор має зазначити джерела використаного ним фактичного матеріалу, а редактор – уважно перевірити його відповідність.

6. У текстах статей усі прізвища подаємо з одним ініціалом. Прізвища, імена іноземних діячів, назви установ, організацій, товариств, спілок, театрів, друкованих органів, назви перекладених творів, що згадуються в тексті поданої автором статті, мають позначатися автором в українському написанні та мовою оригіналу. У відтво-

ренні українською мовою власних іншомовних найменувань (імен, прізвищ, географічних назв) варто дотримуватися принципу якнайточнішого передавання їх звучання засобами української мови (наприклад: **Айнштайн, Гайне, Фройд, Ляйпциг**).

7. У статтях-персоналіях про діячів з інших країн прізвище, ім'я, по батькові треба подавати українською і відповідною національною мовою з використанням вживаної у цій країні графіки.

8. У статтях про осіб, які жили в період, коли літочислення велося за старим стилем, дати їхнього життя варто подавати за обома стилями (за старим стилем, а в дужках за новим). При цьому враховуємо, що у **XX ст.** різниця у датуванні становить **13**, у **XIX ст.** – **12** днів. Назви населених пунктів (місце народження, смерті тощо) в ЕСУ подаємо за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділами. В усіх датах числа, що означають рік, подаємо без слова «**рік**», а також при них не вживаємо прийменника «**у**» («**в**»).

9. Кожне історичне явище чи подія, висвітлені в статтях, повинні бути датованими, причому датування має ґрунтуватися лише на достовірних джерелах. Усі дати позначаємо арабськими цифрами або словами; вживання римських цифр в ЕСУ не прийнято.

10. У текстах статей автор зобов'язаний навести назви установ, організацій, ВНЗ, НДІ, музеїв, театрів повністю і не вживати аббревіатур (їх треба зазначати в дужках після повної назви).

11. Якщо стаття поділяється на кілька розділів і підрозділів, а також якщо в тексті необхідно наголосити на тих чи інших положеннях, окремих словах, доцільно використовувати рубрикацію та шрифтові виділення.

12. У тексті гасла назви творів і праць пишемо в лапках відповідною графікою мови оригіналу. Після цього в дужках також у лапках подаємо назви в перекладі українською мовою із зазначенням місця (українською мовою) та року видання; для статей, що були надруковані у періодичних виданнях, вказуємо назву джерела, рік, номер, том або частина. У тексті гасла в бібліографічному описі статей між назвою джерела, роком, номером, томом чи випуском ставимо коми, а не крапки. Наприклад: **Аразі належать ст. «Народ шанує великого Кобзаря» // «Колгоспник України», 1939, 18 черв.; «Великий поэт украинского народа» // «Коммунист», 1939, 9 марта та ін., присвячені творчості Т. Шевченка.** Якщо немає змоги вжити графіку мови оригіналу (наприклад, японської), то назви записуємо лише українською. Переклади українською мовою не подаємо до назв творів і праць, написаних слов'янськими мовами, як і не перекладаємо назви журналів, газет та інших друкованих органів, виданих цими мовами.

13. Переважну більшість статей в ЕСУ має супроводжувати органічно пов'язана зі змістом бібліографія, яку структуруємо за хронологічним принципом. Складання бібліографії – обов'язок автора статті; редактор перевіряє достовірність і правильність оформлення бібліографії. Усі твори подаємо мовою і

графікою оригіналу без перекладу українською. Твори та праці тюркськими, грузинською, вірменською та деякими іншими мовами подаємо також з українськими перекладами. Якщо всі праці чи твори видані в одному місці, також зазначаємо про це один раз після останнього джерела, назву місця видання подаємо українською мовою, наприклад: усі – Київ. Якщо праці чи твори одного й того самого автора (авторів) йдуть підряд, то замість прізвища пишемо: *Його ж*; *Її ж*; *Вони ж*. При відсиланні на одне й те саме джерело, якщо воно сусіднє, пишемо: *Там само*. Особливі скорочення, як-от *Астрономи*, *Полек*, *Туркевич*, розташовуємо в кінці бібліографії за алфавітом та курсуємо їх. Бібліографічний опис статей ЕСУ повинен містити фундаментальні праці, монографії, навчальні посібники та підручники для вищих і середніх навчальних закладів, архівні джерела, бібліографічні покажчики, офіційні атласи, карти, в окремих випадках – статті з наукових збірок і журналів. Літературу потрібно подавати відповідно до оригінального написання, на основі використовуваних у виданні абеток – кирилиці та латиниці, грецької та інших мов. У при статейній бібліографії не потрібно подавати енциклопедичні видання та статті, вміщені в них, автореферати дисертацій, тези конференцій, препринтні видання. До біографічних статей про вчених, письменників, діячів культури та мистецтв подаємо мовою оригіналу їх роботи під заголовком «*Пр.:»* або «*Тв.:»*. Під першим – подаємо наукові, публіцистичні праці, а під другим заголовком – художні твори, мистецькі роботи. Основну літературу про них подаємо під заголовком «*Лім.:»* У складанні бібліографічного переліку необхідно застосовувати систему відсилань (наприклад, *Лім.: див. Діста*), яка позбавить від необхідності повторення загальних праць у статтях нижчих категорій (вужчої тематики).

17. Статті ЕСУ мають бути оригінальними, без перенасичення цитатами, які вживаємо в тексті лише тоді, коли вони мають принципове (наукове) значення для висвітлення відповідного питання і підвищують інформативну цінність матеріалу. Вживання надмірної кількості чи надто довгих цитат, зловживання ними без лапок для статей в ЕСУ є неприйнятним. Щоб забезпечити правильне тлумачення використаної цитати, варто суворо дотримуватися принципу відповідності цитованого тексту до контексту статті. Текст цитати відтворюємо в тій граматичній і стилістичній формі, що і в джерелі, зі збереженням особливих поміток, пунктуації, внутрішніх лапок і наголосів. Не можна змінювати відмінок і вживати скорочення, прийняті для інших енциклопедичних видань. Текст цитати беремо в лапки, відразу після неї у круглих дужках подаємо точне відсилання на джерело за повним бібліографічним описом.

15. У текстах статей назви спектаклів, кінофільмів, танців пишемо лише українською мовою.

16. Готуючи текст гасел загального характеру (статті про наукові напрями, установи, галузі виробництва, регіони тощо), пам'ятаємо про ілюстрування його картами, схемами, діаграмами, рисунками, фотокартками та іншими

іконографічним матеріалом, що максимально забезпечить інформативне наповнення статті. Треба робити підписи до малюнків та інших ілюстрацій. Виважене застосування різних форм і методів ілюстрування тексту іноді дозволяє замінити довгий опис приладу, агрегату або явища порівняно невеликим, але наочним картографічним та ілюстративним матеріалом. Особливе значення має оригінальна авторська робота над виготовленням ескізів ілюстрацій і карт, що підвищує наукову цінність вміщеного в ЕСУ іконографічного матеріалу. Автор зобов'язаний додати до статті необхідні ілюстрації або вказати джерела ілюстративного матеріалу. До біографічної статті подаємо фото особи, про яку йдеться, зазвичай чорно-біле, паспортного формату; до статей про митців додаємо кілька фото їхніх творів (кольорових); статті про акторів доцільно ілюструвати фотокартками фрагментів із вистав.

17. У статтях ЕСУ загальні назви пишемо переважно за чинним «Українським правописом» (1993).

Вимоги щодо змісту статей

1. Не варто перевантажувати статті «фактами заради фактів». Під час відбору фактичного матеріалу треба враховувати його наукову актуальність, відповідність сучасному рівню вивчення даного питання, ґрунтовність наведених висновків і узагальнень. Треба враховувати, що енциклопедія випускається на багато років і що стабільний тільки той фактичний її матеріал, який допомагає розкрити явища, які описують, в історичному плані, вказує найважливіші тенденції та перспективи розвитку.

2. В історичних розділах статей про науки і статей з техніки потрібно наводити строго перевірені факти, зокрема про пріоритет України в наукових дослідженнях, винаходах і відкриттях. При цьому треба чітко формулювати характер пріоритету, застосовуючи диференційний підхід (наприклад: «**Уперше...**», якщо вперше у світі; «**Першим серед вітчизняних учених...**» тощо).

3. Статистичні дані наводимо в динамічному аспекті (порівняно з минулими періодами).

4. Статистичні дані, які стосуються того самого явища, що трактується в різних частинах однієї статті (наприклад, територія країни, площа земельних угідь) або в кількох, але взаємопов'язаних статтях (наприклад, дані про населення певного міста у статті про адміністративний район і статті про саме місто), повинні бути ідентичними. У всіх випадках можливої розбіжності між ними воно повинно бути виправданим, і читачеві повинні бути зрозумілими причини цієї розбіжності (різні методи обліку, використання даних більш пізніх або уточнених, остаточних замість попередніх тощо). Якщо виникає необхідність використання у статті попередніх даних – про це потрібно зазначити окремо. Якщо на-

водимо уточнені дані, які відрізняються від наведених у томах, які вийшли раніше, то це також необхідно пояснити: **«за останніми даними» чи «за уточненими даними», «за даними такого-то джерела», «за іншими джерелами вказуються такі-то дані».**

5. Статистичний матеріал подаємо здебільшого в округлених цифрах залежно від масштабу явища – в мільйонах, тисячах, одиницях (у разі необхідності з десятими долями). Цифру округлюємо у бік збільшення, якщо в десятих долях уживаної одиниці виміру вона перевищує 0,5; якщо – ні, то заокруглення здійснюється в бік зменшення.

6. Наближення зі словами **«близько», «до», «понад»** вживаємо у випадках, коли факт, який характеризується, має значення, близьке до вказаної цифри.

7. Увесь статистичний матеріал треба давати переважно в одиницях метричної системи мір. Якщо наводимо цифри не в метричних, а в інших широко вживаних одиницях (наприклад, швидкість руху суден – у вузлах), то в дужках необхідно подати еквівалент метричної міри (у даному прикладі – км/год).

8. Наведені факти обов'язково треба датувати. В енциклопедичних статтях не прийнято писати: **«У теперішній час», «Зараз», «Останнім часом», «Останніми роками», «Минулого року», «У минулому».** У кожному випадку слід наводити конкретні дані, як правило, із зазначенням року. Відповідно до характеру наведених даних допускається збільшене датування (наприклад, зазначення лише століття, його початку або кінця, відповідно – десятиріччя).

9. Для статей про адміністративні райони, галузі промисловості, сільського господарства, транспорту, будівництва можливо подавати статистичні таблиці.

10. При побудові статистичних таблиць необхідно керуватися такими принципами:

1) кожна таблиця повинна мати відповідну до її змісту назву (заголовок); якщо в тексті даємо дві чи більше таблиць, то їх треба нумерувати;

2) на таблиці обов'язково даємо відсилання в тексті статті: **«див. Табл.»** чи **«див. Табл. 1, Табл. 2».**

11. Інформацію, що містять статистичні таблиці супроводжуємо в тексті статті висновками, що спираються на матеріал таблиць. Не можна підміняти ці висновки переказом у тексті самого змісту таблиць. Треба також уникати повторення в текстах цифр, які наведено в статистичній таблиці. Однак дозволяється, зокрема, спираючись на наведені у статистичній таблиці абсолютні цифри, вживати в тексті відносні дані (наприклад, відсотки, питома вага тощо), які ілюструють твердження автора. Дані про кількість населення в районах, містах наводимо за результатами Всеукраїнського перепису населення 2001 року та станом на поточний рік.

12. Для посилення довідковості та пізнавального значення матеріалів, які розміщуємо в енциклопедіях, наводимо в низці статей історичного, географічного та іншого характеру, тематика яких знайшла яскраве втілення у видатних

творах фольклору, літератури та мистецтва, стислі довідки про найбільш значні твори світової літератури та мистецтва, тематично пов'язані зі змістом статті, розміщуючи їх в кінці (до пристатейної бібліографії)

13. Усі наведені дані наукові співробітники та завідувачі відділів ретельно перевіряють, зіставляючи з енциклопедичними виданнями, які випущені раніше. У разі виявлення розбіжностей вони зобов'язані приймати рішення після консультації з авторитетними фахівцями.

Вимоги для авторів щодо оформлення статей

1. Статті до редакції ЕСУ потрібно передавати на електронному носіїві або надіслати електронною поштою з обов'язковим роздруком тексту на папері. Статті потрібно написати українською мовою в текстовому редакторі **Microsoft Word** шрифтом **Times New Roman** і **12-м кеглем**.

2. Кількість абзаців у статтях ЕСУ має бути мінімальною. Невеликі статті на абзаци переважно не поділяємо.

3. При наборі текстів, що містять слова не української мови, необхідно використовувати відповідні шрифти. Уважно стежимо за тим, аби символи відповідали написанню в мові оригіналу. Якщо в тексті є спеціальні знаки, відсутні у звичайному наборі (наприклад, літери маловживаних мов або мов, що вийшли з ужитку), вони повинні бути подані (вписані) дуже чітко. У верстці літературним редакторам та коректорам слід звернути особливу увагу на правильне написання слів іноземними мовами, особливо тих, графіка яких містить особливі літери, діакритичні знаки тощо.

4. Одиниці виміру вживаємо переважно метричні. Якщо наводимо дані в інших одиницях, наприклад, у застарілих мірах, одиницях виміру інших країн, загальноживаних морських мірах (милі, акри, вузли, кабельтови тощо), то в дужках наводимо еквіваленти в метричних одиницях.

5. Якщо статтю супроводжують ілюстрації (малюнки, світлини, рисунки, карти), то у відповідних місцях тексту треба про це зазначати.

6. Якщо автор планує рубрикацію статті, то вона повинна бути однотипною. Навіть у найбільших статтях ЕСУ рубрикація мусить мати не більше двох ступенів: розділи і підрозділи. Якщо для полегшення пошуку потрібного матеріалу доцільно виділити в тексті ще якісь слова, це робиться розрядкою. Назви статей, на які роблять відсилання, подаємо курсивом.

7. Розділові знаки вживаємо відповідно до чинних правил «Українського правопису», проте компонування статей ЕСУ вимагає уточнень. Після слова-заголовка (основного терміна) перед його дефініцією або коротким поясненням ставиться тире. Коли після слова-заголовка в дужках даємо пояснення походження (переважно для іноземних слів), тире ставиться після дужки. У статтях-персоналіях,

у яких після назви в дужках записуємо псевдонім чи справжнє прізвище, а далі через крапку з комою подаємо дати та місця народження і для тих, хто помер – смерті, також тире ставимо після дужки. Якщо після слова-заголовка відразу робимо відсилення на інше слово-заголовок, перед словом «див.» ставимо тире. У тексті слово «див.» пишемо в дужках. Якщо «див.» стоїть перед словом-відсиленням, то першу дужку ставимо перед «див.», а другу – після слова-відсилення. Розгорнуті назви населених пунктів (із зазначенням району та області) комами не відокремлюємо.

Назви статей

1. Назви гасел в ЕСУ розміщуємо за українською абеткою і подаємо напівжирним шрифтом. У назвах гасел ставимо наголос. Назви статей періодичних видань подаємо мовою оригіналу в тому місці абетки, де стоять їхні назви в українській транскрипції. Після назви гасла у круглих дужках вказуємо оригінальне написання назви статті, уточнення, псевдоніми, справжні прізвища, які відокремлюємо крапкою з комою від дати (дат) життя, поданих арабськими цифрами. Синоніми або паралельні назви записуємо у тексті після дефініції (іноді у визначенні через кому).

2. Назви статей (слова, терміни) в ЕСУ подаємо переважно іменниками у формі називного відмінка однини або множини, коли це відповідає науковій термінології.

3. Якщо назва статті складається з кількох слів, то на першому місці (воно визначає відповідне місце статті в алфавіті ЕСУ) ставимо те слово, на яке падає логічний наголос і яке адекватно відображає зміст статті. Наприклад: **БУДІВЕЛЬНА МЕХАНІКА** (а не **МЕХАНІКА БУДІВЕЛЬНА**).

4. Називаючи статті, треба враховувати, на яке слово читач найімовірніше шукатиме інформацію про те чи інше питання. Наприклад, якщо є підстава вважати, що читач, який бажає одержати відомості про космічну біологію, буде шукати цю статтю насамперед на слово «біологія», доцільно дати гасло під назвою **«БІОЛОГІЯ КОСМІЧНА»**, а серед статей на **«К»** – статтю-відсилення: **КОСМІЧНА БІОЛОГІЯ – див. Біологія космічна**.

5. Якщо статтю присвячено установі (організації), найменування якої складається з кількох слів, гасло має містити основні елементи назви установи й починатися з того слова, на яке цю статтю найімовірніше шукатиме читач, тобто ключове слово (наприклад, за профілем установи). Якщо назва статті про установу (організацію) містить інформацію про їхнє географічне розташування, то статтю подаємо за цією ознакою.

6. Кожна стаття ЕСУ найчастіше відповідає одній темі, яку відображає її назва. Винятки можливі для деяких статей теоретичного характеру, присвячених проблемам, що вимагають одночасного розгляду взаємно доповнюваних або

протилежних явищ. Наприклад: **АНАЛІЗ і СИНТЕЗ**. Якщо назва статті викликає ширше розуміння, ніж це передбачено, або коли під однією назвою даємо різні статті, що висвітлюють питання з різних галузей науки, техніки, мистецтва, то після назви гасла в дужках розрядкою вказуємо специфіку, наприклад: **ДИНАМІКА (у механіці)**. Під спільним заголовком статті можна об'єднувати ідентичні, аналогічні чи близькі між собою поняття. Це робимо в невеликих статтях довідкового характеру.

7. Скорочені слова та назви в заголовках статей намагаємося не вживати. Винятки допускаються лише тоді, коли абревіатура набула самостійного змісту чи закріпилося вживання скороченої назви, наприклад: **АНТК імені О. К. Антонова**.

8. Якщо є два тотожні за змістом терміни – український та іншомовний, але перший більш вживаний, то назва основної статті дається українським терміном, а іншомовний термін – розрядкою в дужках. Коли ж іншомовний термін вживається частіше, ніж український, назву основної статті подаємо на іншомовне слово, а український термін наводимо розрядкою в дужках.

Позначення наголосів

1. Наголоси в назвах статей ставимо на всіх словах, крім односкладових, а також тих, які позначено шрифтом меншого розміру.

2. У складних словах (українських й іншомовних) ставимо тільки головний наголос.

3. Наголос в іншомовних іменах та географічних назвах має відображати їх правильну вимову у тих мовах, до яких належать вказані імена й назви. У всіх словах, похідних від цих імен та назв, наголос ставимо відповідно до норм української літературної вимови. Винятки можливі лише в тих словах, за якими традиція міцно закріпила невласливу мові-джерелу вимову.

4. Два наголоси ставимо в словах, що мають подвійну акцентну форму, а також в тому випадку, коли усталена практика вимови фахівців розбігається з твердженнями авторитетних словників.

5. При наголошенні слів треба враховувати їхню етимологію і транскрипцію.

Розміщення статей

Кожний том ЕСУ, з огляду на зацікавлення користувача в отриманні якнайновішої інформації, у певній мірі має поєднувати абетковий принцип розташування статей та змістовну компактність у повній мірі. Перевагу надаємо семантичним блокам чи «гніздам». Наприклад, статтю «**Соціальна екологія**» доречніше розмістити після статті «**Екологія**» (під назвою «**Екологія соціальна**»), до якої у томі на літері «С» відсилаємо читача: «**Соціальна екологія**» – див. «**Екологія**

соціальна». Існує, щоправда, чимало випадків, коли термін виправдано може бути віднесено до різних блоків. Редактор кожної з галузей знань має продумати словник з орієнтацією на створення семантичних «гнізд», не порушуючи лінгвістичних правил, коли відступ від абеткового розташування набуває штучності.

В енциклопедіях універсального типу при загальноприйнятому абетковому порядку розташування статей іноді виникають певні труднощі.

1. Часто трапляються статті з однаковими назвами, але різні щодо змісту. Наприклад: **Антрацит (мінерал)**, **Антрацит (місто)**, **«Антрацит» (підприємство)**; **Ажіо (економічний термін)**, **«Ажіо» (банк)**; **арсенал (військова установа)**, **«Арсенал» (підприємство)**. Тоді на перше місце потрібно ставити загальний термін, на друге – економіко-географічний, далі – конкретну назву.

1) Якщо подаємо два чи кілька однакових географічних термінів, то першим ставимо той термін, від якого походять інші. Наприклад: **Ічня (ріка)**, **Ічня (місто)**.

2) Якщо статті про однакові за назвою географічні об'єкти, що не мають між собою прямого зв'язку, як наприклад: **Андріївка (смт Слов'янського р-ну Донецької обл.)**, **Андріївка (смт Сніжніанської міськради Донецької обл.)**, **Андріївка (смт Тельманівського р-ну Донецької обл.)**, **Андріївка (смт Бердянського р-ну Запорізької обл.)** тощо, то ці статті розміщуємо за абеткою областей чи районів (у випадку однакової області), до яких вони належать. При цьому спочатку зазначаємо обласний центр, потім – місто, смт тощо. Наприклад: **Городище (місто Черкаської обл.)**, **Городище (смт Луганської обл.)**.

2. Якщо подаємо статтю про географічний об'єкт чи фізичну одиницю і біографічну статтю, то на перше місце ставимо біографічну статтю.

3. Деякі іншомовні терміни, зокрема прізвища, що складаються з кількох компонентів, що пишуться окремо, розглядаємо при розміщенні за абеткою як одне слово. Наприклад: а) китайські, корейські, в'єтнамські імена (**Кім Ір Сен**, **Хо Ши Мін**); б) складні іноземні прізвища та слова з частками «а», «ван», «ван дер», «де», «ді», «ла» тощо (**А капела**, **Ван-Дейк**, **Ван дер Ваальс**, **Де Сантіс**, **Ді Вітторіо**, **Ла Саль**).

4. Терміни, що пишуться через дефіс чи тире, вживаємо за абеткою як одне слово (**Адміністративно-командна система**, **Адміністративно-процесуальне право**, **Ай-Георгій**, **Ай-Петрі**, **Івано-Франківськ** тощо).

5. Під час розміщення за абеткою термінів, однакових за написанням, перевагу надаємо тим, що більші за обсягом, важливіші або тим, що мають більшу кількість значень.

6. Під час розміщення за абеткою статей, назви яких складаються з цілої фрази і починаються з однієї чи двох літер, – перші літери вважаємо словом. Наприклад: **«До світла» (видавництво)**, **Доан Дик**; **«В сім'ї вольній, новій» (літературно-мистецьке свято)**, **Ваап Бекір**.

7. Назви гасел, поданих мовою оригіналу (російською, англійською, німецькою тощо), розміщуємо за абеткою відповідно до української транскрипції. Наприклад: **Авіація військова**, «Авиация и воздухоплавание», «Авиация и время», **Авіація цивільна**; «Аппард», «Ars Nova», **Арсан Орест Михайлович**.

8. Періодичні видання з однаковою назвою розміщуємо за хронологією. Наприклад: «**Боротьба**» (1908, Миколаїв), «**Боротьба**» (1915, Київ), «**Боротьба**» (1915–16, Женева), «**Боротьба**» (1919, Одеса).

9. Статті про релігійних діячів, які мають однакові церковні імена, розміщуємо за абеткою їхніх світських прізвищ. Наприклад: **Антоній (Вакарик)**, **Антоній (Гриневич)**, **Антоній (Масендич)**, **Антоній (Махота)**, **Антоній (Фіалко)**, **Антоній (Храповицький)**, **Антоній (Щерба)**.

Визначення (дефініції) термінів

1. Кожну статтю ЕСУ починаємо з визначення (дефініції) того терміна (поняття, явища, імені тощо), який є назвою статті, тобто словом-заголовком. Визначення не формулюємо тоді, коли слово-заголовок цього не потребує.

2. Дефініція має бути зрозумілою широкому загалу. Зазвичай дефініція містить вказівку, до якого ширшого (родового) поняття належить видове чи одиничне поняття і які його основні, найважливіші ознаки. Визначення понять одного порядку варто подавати однотипними із зазначенням найголовніших особливостей явища, події, процесу тощо.

3. Дефініцію того чи іншого предмета (явища) даємо у формулюванні, установленому в сучасній науці. Широковживані застарілі визначення наводимо в тексті статті тоді, коли це науково обґрунтовано.

4. Варто уникати багатослівних визначень загальновідомих понять, давати коротке тлумачення або й зовсім оминати його.

5. Визначення намагаємося формулювати однією фразою, початком якої є назва статті, яку відокремлюємо від решти фрази знаком тире, що виконує роль присудка.

6. Визначення не повинно бути тавтологією, за можливості уникаємо в ньому відсилань на іншу статтю. Відсилення можна робити лише тоді, коли без нього неможливо сформулювати точну й глибоку дефініцію поняттю і коли це відсилення спонукає читача до глибшого сприймання суті даного явища.

7. Визначення не повинно містити слова «термін», «назва», бо тлумачимо не термін чи назву, а саме поняття чи явище, яке висвітлюємо спочатку в стислій формі дефінітивно, а потім удокладнюємо в тексті статті.

8. У комплексній статті, що має кілька розділів із різних галузей знань, загальне визначення наводимо один раз – на початку.

9. У визначенні дозволено вживати повторення слова, що входить до назви статті, якщо в цьому є сенс. Наприклад: **АНТРАЦИТІВСЬКИЙ РАЙОН – район, що знаходиться на півдні Луганської області**.

10. У статтях технічних галузей визначення має містити інформацію про групу, категорію, клас, вид явищ чи предметів, до яких належить цей термін (різного роду обладнання, споруди, матеріали тощо). У кожній із цих груп визначення буде однотипно. Наприклад: **ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ СТАЛІ – сталі, призначені для виготовлення різних інструментів**. Якщо описуємо дію, то зазначаємо характер роботи, що її виконує та чи інша машина. Наприклад: **ДВИГУН – пристрій, що перетворює будь-яку енергію на механічну роботу**.

11. У статтях про вчених, письменників, поетів, митців, військових, політиків, державних та громадських діячів інших народів у визначенні зазначаємо його належність до народу: **канадський, молдавський, китайський** тощо.

Система відсилань

1. Система відсилань, що застосовуємо в ЕСУ, має на меті допомогти читачеві знайти потрібну статтю та якнайповніше і з найменшою витратою часу висвітлити питання, яке його цікавить, при цьому уникнути повторення матеріалу в різних гаслах. У друкованому варіанті ЕСУ відсилання у тексті статей позначаємо курсивом, в онлайн-версії їм відповідають гіперпосилання.

2. Відсилання даємо переважно на основні терміни, що розкривають суть поняття, і поділяємо на статті-відсилання і на відсилання у тексті.

3. Статті-відсилання бувають двох видів: відсилання без пояснень і розгорнуті. У статті-відсиланні дати життя не наводимо і дефініцію не подаємо. Стаття-відсилання без пояснення складається з терміна (поняття, імені тощо), від якого робимо відсилання, і назви статті, до якої відсилають читача. Подібні відсилання використовуємо:

- 1) коли обидва терміни тотожні за змістом або вживається аббревіатура терміна;
- 2) коли робимо відсилання від конкретного поняття на більш загальне, причому перше не потребує розгорнутого визначення;
- 3) коли для полегшення пошуку статті наводимо зворотне відсилання;
- 4) коли основна стаття йде на псевдонім письменника, а на його справжнє прізвище дається стаття-відсилання;
- 5) коли для основної статті прийняте певне написання прізвища тієї чи іншої особи при наявності ще й іншого.

Розгорнутим відсиланням називається стаття-відсилання, в якій після назви дається коротке визначення чи пояснення даного терміна і тільки потім відсилання на іншу статтю ЕСУ, де читач знайде висвітлення даного питання.

4. Відсилання в тексті мають довідково-рекомендаційний характер – їх робимо тоді, коли це необхідно для уточнення чи узагальнення питання. Відсилання, звичайно, варто давати на узагальнену статтю певного тематичного циклу, а не на багато статей, що входять до того чи іншого комплексу. В оглядових статтях даємо відсилання на статті, що висвітлюють спеціальні, але важливі аспекти

теми. У гаслі, що розкриває вузьку, спеціальну тему, доречно давати відсилання на більш загальну статтю. Поруч із відсиланням від загальних статей до спеціальних або навпаки можна відсилатися і на статті суміжної тематики.

5. Нагромадження відсилань у тексті не припустимо, бо це перетворює статтю на каталог відсилань, розпорошує увагу читача і створює у нього помилкове враження, нібито з'ясувати питання неможливо без ознайомлення зі всіма тими статтями ЕСУ, на які автор статті робить відсилання.

6. Найчастіше в тексті статті відсилання на статтю робимо один раз.

7. Відсилання на біографічні статті даємо лише в найнеобхідніших випадках. Однак в ЕСУ в біографічних статтях робимо відсилання на інші біографічні статті, коли з'ясовуємо родинні стосунки, вказуємо на особу, яка навчала чи тренувала того, про кого пишемо статтю. Конкретні випадки відсилань розглянуто при аналізі підготовки статей персоналій за відповідними схемами.

Пристатейна та внутрішньотекстова бібліографія

Бібліографія є важливою складовою частиною енциклопедичної статті. Значна частина статей в ЕСУ (великі комплексні статті про видатних політичних діячів, історичних осіб, науковців) містить бібліографію. Бібліографія в кінці статті називається пристатейною. У біографічних, оглядових, комплексних та деяких інших статтях може міститися внутрішньотекстова інформація.

Щоб уникнути повторів переліку літератури, до деяких статей замість пристатейної бібліографії варто давати відсилання на бібліографію в узагальнених статтях.

У бібліографії зазначаємо найбільш цінну літературу, яка дає читачеві можливість розширити та поглибити інформацію про питання. Із зібрання творів (наприклад, письменника) вказуємо найважливіші та найхарактерніші для творчості автора. Якщо до бібліографії входять унікальні видання, то вказується їхнє місцезнаходження. Характер, обсяг пристатейної та внутрішньотекстової бібліографії до кожної статті визначає автор чи редактор.

Бібліографія може складатися з такої літератури:

1. Твори осіб, яким присвячені біографічні статті.
2. Наукові дослідження комплексного та монографічного характеру.
3. Збірки статей.
4. Опубліковані джерела (збірники архівних документів, законодавчі акти, інша документальна література). Неопубліковані документи вказуємо лише в тексті статті.

5. Основні підручники, навчальні посібники для вищих (в окремих випадках для середніх спеціальних та загальноосвітніх) навчальних закладів.

6. Науково-популярна література, яка містить доступний виклад питання, що розглядається у статті.

7. Автореферати дисертацій можуть зазначатися лише у випадку, коли вони є єдиними серйозними дослідженнями з певного питання.

8. Журнальні та газетні статті наводимо в тих випадках, коли за темою немає спеціальних праць або рекомендована стаття має особливу цінність (наприклад, відображає останні досягнення даного діяча науки).

9. Довідкові та енциклопедичні видання вказуємо лише у тих випадках, коли вони значно доповнюють інформацію чи написані видатним ученими, громадськими діячами.

10. Бібліографічні показники з переліком праць за темою питання, які дають змогу читачеві самостійно обрати потрібну літературу, подаємо обов'язково і розміщуємо за хронологією.

Зміни назв установ, організацій, спілок

Спілка художників України (СХУ) – 1938–98

Національна спілка художників України (НСХУ) – від 1998

Спілка письменників України (СПУ) – 1934–98

Національна спілка письменників України (НСПУ) – від 1998

Музичне товариство – 1922–28, відновило діяльність 1959

Всеукраїнська музична спілка – від 1990

Національна всеукраїнська музична спілка – від 1998

Спілка композиторів України (СКУ) – 1932–98

Національна спілка композиторів України (НСКУ) – від 1998

Спілка дизайнерів України – від 1987

Організаційне бюро Спілки працівників кінематографії УРСР – від 1958

Спілка працівників кінематографії УРСР – від 1962

Спілка кінематографістів УРСР (СКін УРСР) – від 1970

Національна спілка кінематографістів України (НСКінУ) – від 1998

Спілка журналістів України (СЖУ) – 1959–99

Національна спілка журналістів України (НСЖУ) – від 1999

Українське товариство театральних діячів – 1945–87

Спілка театральних діячів України (СТДУ) – 1987–98

Національна спілка театральних діячів України (НСТДУ) – від 1998

Спілка майстрів народного мистецтва – 1990–98
Національна спілка майстрів народного мистецтва України (НСМНМУ) – від 1998

Спілка фотохудожників України – від 1972

Архів давніх актів – до 1931

Архів стародавніх актів – від 1931

Українська академія наук (УАН) – 14(27). 11. 1918 – 14. 06. 1921

Всеукраїнська академія наук (ВУАН) – 14. 06. 1921 – 21. 02. 1936

Академія наук Української РСР (АН УРСР) – 21. 02. 1936 – 24. 08. 1991

Академія наук України (АНУ) – 24. 08. 1991 – 23. 03. 1994

Національна академія наук України (НАНУ) – від 23. 03. 1994

Академія наук СРСР (АН СРСР) – 1925–91

Російська академія наук (РАН) – 1917–25, від 1991

Послідовність викладу інформації та особливості побудови різних типів статей в Енциклопедії Сучасної України

1.2.1. Загальні статті

Стаття про поняття (явище, науковий напрям)

1. Назва

а) Якщо назва складається з одного слова, подаємо його походження (від якого (-их) іноземного (-их) слова (-ів) походить), також переклади цих слів (наприклад, походить від французького слова, яке у свою чергу – від латинського, зазначаємо обидва).

б) Якщо в базі є позиція на частину (-и) складних слів, походження цих слів не розписуємо, а курсуємо їхні частини: **Геоморфологія (від *гео...* і *морфологія*)**.

в) Якщо назва складається з двох і більше слів, походження не розписуємо.

г) Якщо поняття (явище, науковий напрям) вживається в різних галузях, під основною статтею подаємо підстатті (наприклад: **Жанр, Жанр у музиці, Жанр у театрі, Жанр у кіно**), до кожної з них вказуємо автора і літературу з теми.

г) Якщо поняття (явище, науковий напрям) має інші назви, зазначаємо це після визначення: **Ін. назва (-и) – ...**

2. Визначення (або декілька визначень, якщо слово багатозначне)

а) Подаємо стисло (звіряючи за БД ЕСУ, іноді курсуємо поняття, що допомагають розкрити назву).

б) Якщо слово багатозначне, можна подати усі визначення відразу (а, б... чи 1, 2...) або після розлогої характеристики першої дефініції.

3. Структура поняття (явища наукового напрямку)

Характеристика, основні положення, предмет, об'єкти, методи і дослідження, види (жанри, напрями тощо).

4. Історія розвитку та сучасний стан поняття (явища, наукового напрямку) в світі та Україні

а) Зазначаємо, на стику яких наук виникло це поняття (явище, науковий напрям), з якими науками межує. Уточнюємо, коли (рік) і ким (ініціал, прізвище; якщо іноземний учений, вказуємо країну) вперше вжито цей термін. Розкриваємо основні етапи розвитку цього поняття (явища, наукового напрямку) у світі (з іменами визначних науковців, можна вказати в тексті декілька найвагоміших праць за повним бібліографічним описом мовою оригіналу та перекладами; існуючими школами; вагомими досягненнями).

б) З абзацу подаємо розвиток поняття (явища, наукового напрямку) в Україні: ким і коли вперше вжито; етапи становлення; існуючі школи, заклади та найвидатніші представники, які досліджують це поняття (явище, науковий напрям), відзначаємо найновіші досягнення; фахові видання.

в) У статтях про музичні жанри (концерт, квінтет тощо) подаємо також найвидатніші твори із зазначенням композиторів і років написання.

5. Література

Залежно від вагомості поняття (явища, наукового напрямку) і його поширення в Україні подаємо від кількох до десяти і більше літературних джерел. Також зазначаємо декілька українських.

6. Автор статті

а) Як правило, подаємо два ініціали і прізвище, у деяких випадках – один ініціал і прізвище (якщо автор з діаспори чи так публікує статті в інших виданнях тощо).

б) Ініціали та прізвища двох і більше авторів розміщуємо не за алфавітом, а як зазначено в оригіналі чи за важливістю в опрацюванні (спочатку автора основного матеріалу, потім – додаткових відомостей).

в) Якщо один з авторів помер, його прізвище беремо в рамку й ставимо першим.

Стаття про бібліотеку

1. Історія створення, статус, підпорядкування

Відслідковуємо зміну назви та підпорядкування (з роками). Якщо це бібліотека установи (закладу), пов'язуємо зміну назви з історією формування установи (закладу).

Вказуємо ініціатора організації та на основі чийх фондів вона постала (якщо є такі відомості). Якщо бібліотеку поповнили приватні колекції відомих людей, зазначаємо це.

Якщо в різні роки розміщувалася вона в різних приміщеннях, повідомляємо про це (особливо, коли приміщення є пам'яткою архітектури).

2. Структура

Подасмо кількість та назви відділів, секторів, філій, читальних залів тощо.

3. Довідково-бібліографічний апарат

Подасмо кількість та назви каталогів, картотек.

4. Характеристика фонду

Вказуємо загальну кількість одиниць зберігання (з них – книг, періодичних видань тощо), якими (або скількома) мовами вони видані та іншу доступну інформацію. Наприклад:

Нині у фонді – понад 220 тис. книг (4,5 тис. прим. іноз. вид.), понад 10 тис. прим. період. вид., а також 2 тис. прим. з відділу депозитар. літ-ри.

Фонд складає бл. 780 тис. од. зберігання 43-ма мовами світу від манускриптів 15 ст. до сучас. вид. на різних носіях.

Називаємо кількість періодичних видань, які передплачує бібліотека.

5. Наявність раритетних видань, цінних книжкових колекцій

Подасмо мовою оригіналу за повним бібліографічним описом.

Якщо в бібліотеці зберігаються давні рукописи, книги з автографами авторів тощо, пишемо про це.

6. Основні види діяльності та наукових досліджень

Грунтовно висвітлюємо видавничу діяльність (періодичні видання, бібліографічні та тематичні покажчики, списки рекомендованої літератури тощо), подасмо назви конференцій, семінарів, виставок, організованих бібліотекою (по можливості, з роками проведення).

7. Керівник бібліотеки

Вказуємо, від якого року працює на цій посаді.

Стаття про друкований орган

1. Назва видання

Подаємо тією мовою, якою видається. В українсько- та російськомовних на-
звах ставимо наголос.

Якщо видання виходить двома мовами, іноді зазначаємо подвійну назву:
«Зоря–Наїпал».

Як правило, статтю про друкований орган публікуємо за останньою назвою,
при цьому в тексті статті висвітлюємо історію її зміни (з роками).

2. Дефініція

Дефініцію не подаємо, якщо в назві є вказівка на вид періодичного видання,
наприклад: **«Журнал європейської економіки», «Дитяча газета», «Етногра-
фічний збірник»**.

Намагаємося, щоб дефініція відповідала підзаголовку на обкладинці: **науково-
практичний журнал, ілюстрований журнал, рекламно-інформаційний жур-
нал, сатирично-гумористичний журнал, політична газета**.

Дефініція може містити інформацію про періодичність (**квартальник, що-
денна суспільно-політична газета**), а також про регіон поширення (**міська га-
зета, районна газета, всеукраїнська газета**), спрямованість (**мистецька газе-
та, спортивна газета**) тощо.

3. Ким і коли засновано, хто видавець

Розрізняємо засновників і видавців (якщо це різні установи, організації, особи):

**Засн. 1913 як друк. орган Київ. союзу установ дріб. кредиту. Видавці –
Київ. союзбанк та Селян. спілка.**

Назви установ подаємо на рік заснування (їх не курсуємо; якщо вони є і ни-
нішніми видавцями, зазначаємо сучасну назву):

**Засн. 1997 Укр. фармацевт. академією, якою й видається (нині Нац. фар-
мацевт. ун-т).**

Якщо в назві установи-видавця відсутня прив'язка до міста, зазначаємо, де
воно видається.

Якщо видавці змінювалися, відслідковуємо це (з роками).

Якщо друкований орган нині не виходить, вказуємо, в якому році припинив
існування.

4. Основні параметри: періодичність, мова, наклад, географія розповсю- дження

Для сучасних друкованих органів всі параметри подаємо станом на сьогодні.
Якщо видання має значну історію, таку інформацію розписуємо детальніше (як змі-
нювалися періодичність, наклад, вказуємо загальну кількість виданих номерів тощо).

Якщо мова видання змінювалася, відслідковуємо це (з роками).
Якщо статті друкуються різними мовами, акцентуємо на цьому.
Між словом «наклад» та цифрою тире не ставимо.
Якщо видання неперіодичне, зазначаємо це (в дефініції або тексті статті).
Якщо наклад непостійний, подаємо межі: **Наклад 200–500 прим.**

5. Основна тематика видання, назви рубрик

Якщо орган виходить у серіях, перераховуємо їх.
Назви рубрик, тематичні сторінки записуємо мовою друку.
Для давніх видань та часописів зі значною історією подаємо дописувачів (їхні прізвища не курсуємо), для ілюстрованих – оформлювачів.
У літературних, історичних органах подаємо назви художніх творів, історичних праць, опублікованих у них (з авторами).

6. Головний редактор (прізвище, ім'я, по батькові), від якого року

Якщо про нього запланована стаття в базі даних ЕСУ, прізвище та ініціал подаємо курсивом.

Якщо він є і засновником, його можна зазначити на початку статті (де йде мова про історію створення).

Для друкованих органів зі значною історією подаємо всіх редакторів (або відомих, якщо немає змоги встановити всіх) з роками, іноді навіть подаємо склад редакційної колегії, якщо це доцільно.

Розрізняємо посади головний редактор та шеф-редактор.

7. Наявність додатків, їхні назви

Іноді вони є окремими часописами, про які в базі даних ЕСУ заплановані статті; тоді їхні назви даємо курсивом.

Стаття про промислове підприємство

В ЕСУ подаємо статті про промислові підприємства, які діють або діяли до 2000-х років в Україні і належать до категорії великих і середніх. Обсяг статті про середнє підприємство становить одну машинописну сторінку (кегль 12, інтервал 1), а про велике – до 2,5 сторінок.

1. Назва

а) У заголовку статті пишемо офіційну назву підприємства на момент існування чи на момент припинення його діяльності. Назву пишемо повністю і без лапок, ставлячи наголос у всіх словах, окрім односкладових та іноземною мовою. Наприклад: **ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АВІАЦІЙНО-РЕМОНТНИЙ ЗАВОД.**

б) У лапках пишемо лише власні назви у заголовку. Наприклад: **«ДНІПРОШИНА»**, **«ЖИТОМИРСЬКІ ЛАСОЩІ»**, **КИЇВСЬКИЙ ЗАВОД ШАМПАНСЬКИХ ВИН «СТОЛИЧНИЙ»**, **ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЗАВОД «ЛОРТА»**.

в) Окремі підприємства подаємо за ключовим словом чи назвою, яка є більш відомою широкому загалу. Наприклад: **«АЗОВСТАЛЬ»**, **«ЛЬВІВ» Міжнародний аеропорт ім. Данила Галицького**. Як виняток, назва може бути й аббревіатурою, якщо вона так більш вживана. Наприклад: **АНТК імені О. К. Антонова**.

г) Якщо назва змінювалася, то у розділі «Коротка історія» подаємо попередні назви із зазначенням років їх зміни.

г) Якщо заголовок не містить вказівку на місце розташування підприємства, то в тексті після визначення подаємо уточнення, у якому саме місті, смт, селищі чи селі знаходиться це підприємство, наприклад: **Розташ. у Донецьку, Розташ. у м. Долина Івано-Фр. обл.**

2. Визначення

У дефініції стисло зазначаємо, до якої галузі промисловості (виробництва) належить підприємство. Наприклад: **підприємство хімічної промисловості**, або – **підприємство у галузі машинобудування**. Якщо підприємство випускає продукцію для різних галузей промисловості, то пишемо: **підприємство, що спеціалізується на...; підприємство, що виготовляє (виробляє, випускає)...**

3. Коротка історія

У цьому розділі висвітлюємо історію створення підприємства (коли засновано) і основні етапи становлення та розвитку, найважливіші досягнення і отримані нагороди (міжнародні, українські, радянські – із зазначенням точної назви і року отримання). Наприклад: **Засн. як..., Засн. на базі... як...**

а) Якщо історія підприємства сягає глибших часів, то можемо писати: **Історія розпочинається від... (року, років)**. І далі коротко розкрити її.

б) Якщо назва змінювалася, то необхідно подати точні попередні назви із зазначенням років їх зміни. У 1990-х – 2000-х роках розкрити форми власності підприємства (вказуючи роки зміни) – ВАТ, ЗАТ, ПАТ, ПрАТ, ТОВ.

в) У основних етапах становлення та розвитку викласти інформацію про зведення нових виробничих корпусів, введення в експлуатацію нових цехів, дільниць, виробничих потужностей, впровадження нових технологій тощо, а також про випуск основної продукції, розширення її асортименту (номенклатури), обсяги виробництва (подавати найбільші із зазначенням років). Наприклад: **Найбільших обсягів вироб-ва підпр-во досягло...** Вказувати кількість працівників, які тоді працювали, згадати директорів (прізвище, ім'я, по батькові, з роками керівництва), які тривалий час очолювали підприємство і під керівництвом яких воно досягло певних успіхів.

4. Структура підприємства

Вказати кількість та назви цехів (виробничих підрозділів) на час написання статті, наявність філій, НДІ, лабораторій тощо.

5. Сучасний стан підприємства

- а) Види продукції і обсяг її виробництва (кількість, об'єм на рік).
- б) Частка продукції в загальноукраїнському обсязі.
- в) Експорт продукції в інші країни (частка та в які країни).
- г) Основні досягнення підприємства за останні 10–20 років – модернізація виробництва, освоєння нових технологій, зміна чи освоєння нової продукції (подавати найновіші статистичні дані).
- г) Вказати українські та міжнародні нагороди (якщо вони є; точна назва, рік).
- д) Хто нині очолює підприємство (посада, прізвище, ім'я та по батькові, від якого року).

1.2.2. Статті територіально-географічного циклу

Статті про адміністративні одиниці та місцевості

В Енциклопедії Сучасної України обсяг статті про адміністративні одиниці визначається приналежністю їх до відповідного рівня (вищого, середнього та первинного), а також залежно від статусу (село, селище, селище міського типу, місто районного значення, місто обласного значення, райцентр, обласний центр). В ЕСУ розміщуємо статті про всі українські: одиниці вищого рівня адміністративно-територіального поділу – міста, що мають спеціальний статус (Київ, Севастополь), АР Крим, області (з врахуванням вживаних скорочень і правил уніфікації в текстовій частині та бібліографії – 10–15 сторінок, 12 кегль, інтервал 1); райони (1,3–2 сторінки; разом з містами з районним поділом складають одиниці середнього рівня адміністративно-територіального поділу); міські населені пункти – міста (обласні центри – 5–8, обласного значення – 3–5, районного значення – 2–3 сторінки), селища міського типу (загалом приблизно 1,5–3, для селищ міського типу з незначною кількістю населення – 0,5–1 сторінки). Статті про українські сільські населені пункти – села та селища (0,7–1,2 сторінки; разом з міськими населеними пунктами складають одиниці первинного рівня адміністративно-територіального поділу) – подаємо за наявності однієї або кількох умов, а саме: якщо в них відбулися знакові події в історії України; вони мають давню історію, раніше були містами, містечками, селищами міського типу, райцентрами; в минулому розмішувалися укріплення (замки, фортеці), працювали потужні промислові підприємства, залізничні вузли, функціонували курорти, мешкала значна кількість осіб; нині збереглися пам'ятки археології, архітектури, історії та монументального мистецтва національного значення; вони є визначними

осередками художніх ремесел; біля них виявлено родовища корисних копалин, зосереджено багато об'єктів природно-заповідного фонду. Окремий блок складають статті про міські та сільські населені пункти й одиниці вищого рівня адміністративно-територіального поділу (області, воєводства, провінції, штати тощо; у Молдові – райони) інших країн (1–4 сторінки), в яких проживають чи проживали українці. Подаємо статті про окремі історичні місцевості Києва та обласних центрів України (0,8–1,5 сторінки).

У назві статті про адміністративну одиницю або місцевість ставимо наголос (-и), зазначаємо в дужках зміни її назви (з роками). Для адміністративних одиниць інших країн, окрім назви українською мовою, в дужках подаємо назву їхньою офіційною (-ими) мовою. Коротке логічне визначення має відбивати статус і адміністративно-територіальне підпорядкування в населених пунктах, територіальне розташування в історичних місцевостях та географічне положення в районах, областях, воєводствах, провінціях, штатах тощо, іноді підкреслювати певну особливість, зокрема й відношення адміністративної одиниці інших країн до України. Наприклад: **ДОНЕЦЬК** (до 1924 – Юзівка, 1924–61 – Сталіно) – місто обласного значення, центр Донецької області; **ДРУЖБА** (до 1953 – Зелена) – селище міського типу Тереховляньського району Тернопільської області; **ЖАШКІВ** – місто Черкаської області, райцентр; **КАМ'ЯНИЙ БРІД** – одне з найстаріших поселень Луганщини (нині північний район Луганська – Кам'янобрідський); **КАРАВАЄВІ ДАЧІ** – історична місцевість, житловий масив у Солом'янському районі Києва; **КРАКІВ** (Kraków) – одне з найстаріших і друге за територією та кількістю мешканців місто в Польщі, важливий економічний, культурний і науковий центр; **КЕНТАКІ** (Kentucky) – штат у південно-східній частині США; **КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ** – область у північній частині України, у басейні середньої течії *Дніпра*, переважно головним чином на Правобережжі; **ЛЕГНІЦА**, Лігниця (польс. Legnica, нім. Liegnitz; до 1945 – Лігніц) – місто Нижньосілезького воєводства, повітовий центр у Польщі, осередок українського шкільництва та громадсько-культурного життя; **ЛИСИЧАНСЬК** – місто обласного значення Луганської області; **ЛИСЯНСЬКИЙ РАЙОН** – район, що знаходиться у північно-західній частині Черкаської області.

Статті про адміністративні одиниці містять багато статистичних даних і так звану презентаційну частину. Так, для українських областей вказуємо їхню площу, відсоток її території до усієї території України; кількість населення за переписом 2001 і станом на поточний рік, національний склад (для основних національних груп у %), розподіл міських та сільських жителів (у %), яке місце посідає за кількістю мешканців серед інших областей, густоту (осіб/км²); кількість та назви районів (зазначаємо найбільший за площею та населенням і найменший за площею та населенням), міст районного й обласного значення (з площами та населенням станом на поточний рік), селищ міського типу (зазначаємо

населення для тих, у яких мешкають понад 7 тисяч осіб), кількість сільських населених пунктів (зазначаємо найбільші за кількістю населення); місто, яке виконує функції адміністративного центру; кількість і назви населених пунктів зі статусом історичних населених місць; розкриваємо міграційні та інші територіальні особливості. Для українських районів вказуємо площу; кількість населення за переписом 2001 і станом на поточний рік, національний склад (для основних національних груп у %); адміністративно-територіальний поділ (кількість та назви міст і селищ міського типу, райцентр, кількість сільських населених пунктів). У статтях про українські райони в цій частині також зазначаємо, з якими районами, міськими радами й областями України та сусідніх держав межують, подаємо коротку історичну довідку, починаючи з року утворення (зміни в адміністративно-територіальному поділі, ліквідації та відновлення; опір злочинним діям більшовицької влади, кількість жертв під час голодомору 1932–33, сталінські репресії, дати німецько-фашистської окупації, діяльність ОУН–УПА; для районів АР Крим обов'язково згадуємо про анексію цих територій у березні 2014 Росією, для окремих районів Донецької та Луганської областей – про контроль всієї чи частини території бойовиками з так званих Донецької та Луганської народних республік). Для українських населених пунктів подаємо кількість та назви місцевостей (для великих міст) і районів (якщо є поділ; їхні площі та населення); зазначаємо особливий статус (наприклад, історичне населене місце); називаємо населені пункти, підпорядковані місцевій раді (**КУЛЕВЧА – село Саратського району Одеської області. Кулевчан. сільс. раді підпорядк. с. Костянтинівка**; якщо підпорядкований іншій сільській, селищній, міській раді, то вказуємо: **ЛЕЛЕХІВКА – село Яворівського району Львівської області. Підпорядк. Івано-Фр. селищ. раді**); на якій річці (річках) знаходиться (зазначаємо її місце впадіння та басейн), за скільки кілометрів від обласного центру, райцентру, довколишніх найбільших міст, найближчої залізничної станції (або є залізничною станцією), аеропорту; площу; кількість населення за переписом 2001 і станом на поточний рік, національний склад (для основних національних груп у %); характеризуємо внутрішню транспортну інфраструктуру (автобусна, тролейбусна, трамвайна тощо); зазначаємо міста, з якими встановлені дружні зв'язки (з роком підписання угоди). У статтях про Київ та Севастополь розкриваємо їхній спеціальний статус. Для адміністративно-територіальних одиниць інших країн зазначаємо, на якій річці (річках) знаходиться та за скільки кілометрів від столиці й найбільших населених пунктів (для великих міст; для сільських населених пунктів достатньо лише розкрити географічне положення в дефініції), площу, кількість населення (якомога сучасніші дані), національний склад (для основних національних груп у %), вказуємо кількість українців. Для історичних місцевостей Києва та обласних центрів України подаємо інформацію про те, на якій річці (річках) знаходиться (зазначаємо її місце впадіння та басейн) і по яких вулицях проходять межі.

Як і для статей про українські райони, для статей про інші адміністративні одиниці та історичні місцевості обов'язковою є історична довідка. У статтях про українські населені пункти та історичні місцевості ця частина складає понад 60 % від загального об'єму статті, її розпочинаємо з висвітлення прадавньої історії (виявлені археологічні поселення, могильники, скарби тощо; хто з видатних учених провадив археологічні дослідження; пам'ятки археології місцевого, національного, європейського та світового значення), потім зазначаємо (стосується й населених пунктів інших країн) рік першої згадки (для великих населених пунктів – історичне писемне джерело) чи заснування, подаємо основні версії походження назви. Далі за хронологічним принципом розкриваємо найголовніші події, що відбувалися у (навколо, поблизу) цих населених пунктах чи місцевостях. Необхідно обов'язково подавати: кількість населення в різні періоди; заснування та закриття підприємств, різних організацій, установ, друкованих видань тощо; зміни статусу (Магдебурське право, село, містечко, місто, райцентр, повітовий центр тощо), адміністративно-територіальний поділ у різні століття (у складі Польщі, Австро-Угорської імперії, Російської імперії, Чехо-Словаччини, Румунії, СРСР); участь жителів у козацько-селянських повстаннях, Визвольній війні під проводом Б. Хмельницького, Визвольних змаганнях 1918–20, боротьбі з злочинними діями більшовицької (комуністичної) влади, Другій світовій війні у складі радянської армії, збройній боротьбі ОУН–УПА; потерпання мешканців від голодомору 1932–33, сталінських репресій та нацистської окупації. Як і у статтях про українські райони, для населених пунктів АР Крим також обов'язково зазначаємо про анексію в березні 2014 Росією, для окремих населених пунктів Донецької та Луганської областей – про контроль бойовиків з так званих Донецької та Луганської народних республік. У статтях про українські області, на відміну від статей про українські райони, історична довідка є значно розлогішою (складає 15–20 % від загального об'єму статті). Вона обов'язково має містити всі найголовніші події, що відбувалися на території області з прадавніх часів. У статтях про адміністративно-територіальні одиниці інших країн історичний аспект подаємо значно стисліше, розкриваємо лише історію та сьогодення української громади. Основним у таких статтях є висвітлення становлення та діяльності українських наукових, освітніх, громадських, політичних, культурних, мистецьких, релігійних організацій, середніх і вищих навчальних закладів, видання газет і журналів тощо.

У статтях про адміністративні одиниці інших країн не розкриваємо питання природно-ресурсного потенціалу. У статтях про українські області, райони, населені пункти та місцевості подаємо відомості про наявність природних багатств, зокрема лісів, корисних копалин (їхнє розроблення, використання та обсяги), рекреаційних ресурсів, називаємо об'єкти природно-заповідного фонду

місцевого (можливий їхній опис, якщо про них не заплановано окремих статей) та загально-державного фонду. У статтях про області (ширше) та райони (стисліше) додатково розкриваємо рельєф, геологічну структуру, клімат, ґрунтовий покрив, річкову мережу, вказуємо на забруднення внаслідок діяльності підприємств і техногенних катастроф, зокрема й аварії на ЧАЕС; подаємо площу лісів, боліт, річкової мережі. У статтях про області описуємо, з якими адміністративними одиницями інших держав межують; подаємо протяжність (у км) з півночі на південь і з заходу на схід, координати крайніх точок і найближчі населені пункти до них; вказуємо географічний центр, найвищу точку; описуємо тваринний і рослинний світи, перераховуємо тварин і рослин, які занесені до Червоної книги України.

У статтях про українські області подаємо характеристику промислового комплексу, при цьому вказуємо на етапи становлення промисловості, провідні галузі (у %), основні промислові центри, головні підприємства (для окремих – роки заснування, форму власності), види промислової продукції та її обсяги (у %, т, штуках тощо), експорт; у статтях про українські населені пункти, райони, історичні місцевості, адміністративні одиниці інших країн лише перераховуємо сучасні основні підприємства.

Продовженням попереднього є розділ про агропромисловий комплекс і транспортну мережу, у ньому розкриваємо (у статтях про українські області – ширше, про райони – стисліше) основні напрями рослинництва та тваринництва; інформуємо про культури, що вирощуються, та вироблену продукцію тваринницького походження, її обсяги; зазначаємо площу сільськогосподарських угідь, орних земель, пасовищ і сінокосів; довжину залізничних колій (зокрема й електрофікованих) і автомобільних шляхів (зокрема й з твердим покриттям), назви автомобільних шляхів загальнодержавного значення, залізничних вузлів, судноплавних річок, трас газопроводів і трубопроводів. У статтях про області перераховуємо провідні підприємства аграрного виробництва, у статтях про райони лише вказуємо їхню кількість.

Важливою частиною статті є інформація про науку, освіту, медицину, культуру. У всіх статтях про адміністративні одиниці й історичні місцевості обов'язково вказуємо назви існуючих наукових установ, вищих навчальних закладів, музеїв, галерей, бібліотек загальнодержавного та регіонального значення, філармоній та театрів; газет і журналів, які виходять. У статтях про українські адміністративні одиниці подаємо кількість загальноосвітніх шкіл, середніх навчальних закладів, дитсадків, позашкільних навчально-виховних закладів; Палаців і Будинків культури, клубів, кінотеатрів, бібліотек (сільських, селищних, міських, районних), шкіл мистецтв, музичних шкіл; лікувальних установ, будинків відпочинку, санаторіїв; спортивних закладів, шкіл, клубів; готелів, кемпінгів; відділень банків; релігійних громад; парків, зон відпочинку; називаємо відомі

художні колективи, зокрема й народні та зразкові; зазначаємо пам'ятки архітектури (точні назви, рік, століття), історії та монументального мистецтва місцевого (можливий їхній опис, оскільки про них не буде окремих статей) та загальнодержавного значення; пам'ятники видатним діячам, меморіали, пам'ятні знаки. У статтях про українські райони в цій частині подаємо інформацію й про пам'ятки археології (в населених пунктах, місцевостях і областях про них подаємо в історичній довідці). В усіх статтях про адміністративні одиниці зазначаємо об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО.

Завершуємо статтю частиною, у якій називаємо, насамперед, видатних людей, які народилися, а також навчалися чи мешкали на території адміністративної одиниці. Їх подаємо у такій послідовності: Герої України; науковці (спочатку академіки та члени-кореспонденти НАНУ, СРСР, РАН, НАМНУ, НААНУ, НАПНУ, НАПрНУ, ВАСГНІЛ, дійсні члени НТШ); письменники; художники; архітектори; композитори, музиканти, співаки, мистецтвознавці та музикознавці (спочатку відповідно народні та заслужені художники, архітектори, артисти, заслужені діячі мистецтв, дореволюційні митці); церковні, громадські та політичні діячі; спортсмени; учасники Другої світової війни, Герої Радянського Союзу. Можливе згадування видатних людей, які лише перебували короткий час (таких, як Т. Шевченко, І. Франко тощо).

Постатейну бібліографію подаємо відповідно до загальних правил оформлення бібліографії, прийнятих у редакції ЕСУ.

Стаття про країну

Назви усіх географічних об'єктів звіряємо за «Орфографічним словником», «Українським правописом», «Особливостями написання у географічних та антропонімічних назвах», у випадку відсутності там цієї назви – за «Атласом світу» (якщо не суперечить правилам «Українського правопису»). Якщо подаємо окремі статті про міста, області, провінції, штати тощо, то курсуємо ці назви в статті про країну. Імена і прізвища персоналій у статті пишемо так, як в інших статтях (звіряємо за «Орфографічним словником», «Українським правописом», «Особливостями написання у географічних та антропонімічних назвах»; по можливості уточнюємо написання «х-г-г»), імена і прізвища китайських, корейських, японських персоналій пишемо повністю (складно визначити, де ім'я, а де прізвище). Звіряємо ці персоналії за базою даних ЕСУ (курсуюмо, якщо є в базі). Історичні події подаємо в хронологічній послідовності (як правило, зазначаємо роки, інколи – століття) без чисел (у деяких випадках, коли значні події відбувалися протягом одного року, подаємо числа). Політичних діячів, які відіграли важливу роль у становленні держави, варто згадати в статті. Обов'язково потрібно вказати зміни назв країни і форм правління (з роками). Особливу увагу

звернути на зв'язки України з цією країною: українські громади, зокрема релігійні, школи, періодика, програми на радіо і телебаченні, товариства, асоціації, наукова, навчальна й видавнича діяльність тощо. Необхідно звірити, чи проходять ці гасла по базі даних ЕСУ (якщо так, то їх закурсувати).

1. Назва країни

Подаємо загальноприйнятну назву країни, через кому – офіційну (наприклад, **КИТАЙ, Китайська Народна Республіка**). У дужках вказуємо ці назви державною(ими) мовою(ами) країни; якщо кількома мовами, то зазначаємо, зокрема, так: **англ. – ...; франц. – ...**. Якщо неможливо відобразити мову оригіналу (ієрогліфи тощо), подаємо вимову українською – **КИТАЙ, Китайська Народна Республіка (Чжунго, Чжунхуа Женьмінь Гунхего)**.

2. Перший абзац

У визначенні зазначаємо лише місцезнаходження країни (як правило, у якій частині материка розташована). Якщо, окрім материкової частини, у складі також є острови, вказуємо окремим реченням. Потім подаємо країни, з якими межує (обов'язково зазначаємо сторони світу); у наступному реченні (якщо необхідно) – якими морями й океанами омивається. Далі вказуємо площу (тис. км²); населення (млн осіб, зазначити також станом на який рік), після двокрапки написати етнічний склад (у %); природний приріст населення (у %; також у дужках вказати рівень фертильності в %); міське населення (у %); віросповідання (релігійні вірування у %); державну(і) мову(и) (подаємо слова повністю); столицю та найбільші міста (зазначаємо кількість населення станом на певний рік; якщо в ЕСУ будуть окремі статті про ці міста, курсуємо їх); адміністративний поділ (через двокрапку пишемо кількість областей, провінцій тощо; дрібні адміністративні одиниці не зазначаємо; якщо є міста центрального підпорядкування, вказуємо їхню кількість і назви); грошову одиницю; державний устрій; законодавчий орган; главу держави (як правило, пишемо посаду, наприклад, президент; у великих державах, де влада відносно стабільна, зазначаємо, хто саме очолює країну й від якого року); членство в міжнародних політичних та економічних організаціях (ООН, МВФ тощо), а також у вагомих організаціях певного регіону (зокрема Африканський союз, ОАД).

3. Другий абзац

Історія країни, залежно від її вагомості та давності, може бути короткою (основні події, війни, союзи, обов'язково зміни назв країни та форм правління з роками) чи розлогою.

4. Третій абзац

Фізико-географічне розташування (платформи, гори, також зазначаємо найвищу гору і її висоту), рівнини, ліси (можна вказати площу лісів або їхній відсоток від загальної площі), найбільші ріки, озера. Клімат, середньомісячні темпе-

ратури (влітку, взимку), середньорічна кількість опадів. Ґрунти. Рослинний і тваринний світ (можна виокремити види, характерні саме для цієї місцевості). Найважливіші пам'ятки природи, національні парки, національні заповідники (пишемо в лапках). Корисні копалини (якщо видобувають значну кількість, вказати світові показники).

5. Четвертий абзац

Економіка країни. Обов'язково зазначаємо ВВП у доларах США, зокрема на особу. По можливості подаємо структуру ВВП (у %). Виокремлюємо провідні галузі економіки:

- а) якщо це туризм, варто вказати кількість туристів щороку, об'єкти туризму;
- б) якщо це сільське господарство, вказати культури, які вирощують (якщо посідає провідні місця у світі з вирощування тих чи інших культур, вказати це); у тваринництві зазначити напрям (наприклад, м'ясо-молочний);
- в) якщо це промисловість, вказати основні галузі, найбільші підприємства. За необхідності уточнити, чи забезпечує країна потреби у власних ресурсах, споживчих товарах тощо, чи значний відсоток іноземного капіталу. Назвати продукцію, яку експортує й імпортує. Уточнити основних торгових партнерів (якщо співпадають імпортери й експортери, їх можна зазначити окремим реченням). Транспорт (вказуємо міжнародні аеропорти й морські порти).

6. П'ятий абзац

- а) Спорт (особливо важливо, які види спорту з'явилися в цій країні; чи проходили тут Олімпійські ігри).
- б) Освіта і наука (вказати найважливіші ВНЗи, АН, НДІ (уточнити, у яких містах розташовані).
- в) Музеї, галереї, театри (вказати найвагоміші, у яких містах розташовані).
- г) Література, мистецтво, архітектура (пам'ятки архітектури із зазначенням років або століть створення), театр, музика, кіно (розписуємо по-різному, залежно від конкретної країни й від здобутків в тій чи іншій сфері).

7. Шостий абзац

Встановлення зв'язків між Україною та цією країною. Як правило, зазначаємо точні дати, коли країна визнала незалежність України і коли між країнами встановлено дипломатичні відносини. Можна вказати (за необхідності) інші відносини між цими країнами.

8. Література

Публікації про країну за повним бібліографічним описом (бажано хоча б одну найновішу). Важливо вказати хоча б декілька українських публікацій.

У деяких випадках, коли між Україною та країною встановлено давні зв'язки у різних сферах, подаємо окрему підстаттю про ці зв'язки, іноді окремими підстаттями подаємо зв'язки в літературі та музиці (наприклад, у статтях Китай, Італія), до кожної підстатті зазначаємо автора та літературу.

Стаття про річку

Подаємо усі річки, довжина яких становить 25 і більше кілометрів. В окремих випадках подаємо статті про річки, довжина яких менша від зазначеної: якщо річка мала довжину, яка відповідала вимогам подачі статті про неї до ЕСУ, однак вона зменшилася внаслідок людської діяльності; якщо долина річки є місцем зростання рідкісних видів рослин чи перебування рідкісних видів тварин, а також з геологічної точки зору; якщо річка протікає не лише на території України, а й інших країн, а її довжина на території України менша 25 км.

1. Назва

У випадку, якщо існують інші назви річки, зазначаємо їх окремо (**ін. назва – ...**). Якщо ці назви відрізняються лише однією літерою, можна подати біля основної назви в дужках.

2. Визначення

Вказуємо, у якому(их) районі(ях) якої(их) області(ей) протікає річка. Райони перераховуємо не за алфавітом, а за напрямком течії річки. Якщо річка тече також на території інших(ої) країн(и), пишемо лише назву найвищої адміністративної одиниці цієї країни. Зазначаємо місце впадання річки (як правило, це інша річка, назву якої курсуємо, також вказуємо до басейну якої річки чи моря вона належить). Останні також курсуємо.

3. Розташування

Вказуємо, біля якого населеного пункту бере початок річка (якщо тече територією кількох районів, необхідно назвати їх). Також зазначаємо, через які географічні об'єкти вона протікає (низовини, плоскогір'я тощо).

4. Географічні характеристики

Зазначаємо довжину, ширину, площу водозбірної поверхні. У випадку, якщо річка тече на території інших(ої) країн(и), подаємо загальні довжину і площу водозбірної поверхні, а також ці показники на території України. Вказуємо характеристики долини, заплави, річища; похил річки (м/км).

5. Живлення річки

У цьому пункті подаємо інформацію про тип живлення річки: снігове, дощове, мішане.

6. Льодовий режим

Зазначаємо, від якого до якого місяця року триває льодостав.

7. Склад води

Цей показник подаємо за необхідності, якщо значна мінералізація; зазначаємо його у г/дм³.

8. Народногосподарське використання

Подаємо інформацію про судноплавство, наявність гідроелектростанцій, ставків, водосховищ, висвітлюємо питання водопостачання, риболовлі, розведення риб тощо.

9. Долина річки

Вказуємо, які великі населені пункти, заказники, заповідники (якщо є в базі, курсуємо) знаходяться в долині річки.

10. Екологічний стан

Зазначаємо, якщо спостерігається проблемна чи негативна ситуація.

11. Література. Автор (див. п. 1.2.1).

Стаття про заказник, заповідник, пам'ятку природи, парк-пам'ятку садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення

Подаємо статті про заказники, заповідники, пам'ятки природи, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення (обов'язково вказати, від якого року цей статус). Якщо це урочище (гори тощо) і водночас заказник загальнодержавного значення, обов'язково зазначаємо у визначенні або робимо дві статті в одній. Якщо територія заказника увійшла до складу чи перебуває під охороною національного парку чи заповідника, у кінці статті зазначаємо це (з роками). Усі географічні об'єкти звіряємо за базою, у разі необхідності курсуємо.

1. Назва

Якщо назва містить слово «заказник» («заповідник», «парк» тощо), тоді пишемо без лапок, в інших випадках – у лапках. У назві не пишемо, який саме це заказник (ботанічний, геологічний тощо), про це зазначаємо у визначенні.

2. Визначення

У визначенні вказуємо, заказник якого спрямування (ботанічний, ландшафтний, геологічний тощо); у дужках зазначаємо рік оголошення заказником, заповідником, пам'яткою природи, парком-пам'яткою садово-паркового мистецтва; обов'язково зазначаємо, що загальнодержавного значення. Якщо мав інший статус (заказник місцевого значення тощо), обов'язково подаємо (з роками).

3. Розташування

Вказуємо, біля якого населеного пункту розташований заказник (також пишемо район і область). Зазначаємо, якщо заказник розташований на території якогось лісництва.

4. Об'єкти охорони

Називаємо рослини й тварини, занесені до Червоної книги України та Європейського червоного списку, ендеміки.

5. Література. Автор (див. п. 1.2.1).

1.2.3. Статті про навчальні заклади та наукові установи

Стаття про вищий навчальний заклад

Якщо назва ВНЗу починається зі статусу (національний, державний, український), в ЕСУ його подаємо за ключовим словом (наприклад, **Аграрний університет Національний**), роблячи перестановку слів. При цьому першу частину назви (ключові слова) пишемо великими літерами жирним шрифтом і ставимо наголоси, другу (статус) – малими літерами (з великої літери) також жирним шрифтом. Якщо ж назва починається зі слова, що вказує на місцезнаходження закладу, подаємо його за офіційною назвою з прямим порядком слів (наприклад, **Вінницький національний технічний університет, Вінницький національний медичний університет ім. М. Пирогова**), усі слова – великими літерами (крім імені) жирним шрифтом, ставимо наголоси (крім імені). Статті про приватні ВНЗи вміщуємо вибірково (у дефініції робимо вказівку на те, що він приватний).

1. Дефініція

Визначення формулюємо таким чином:

вищий навчальний заклад, що здійснює підготовку

- а) вчителів (для педагогічних ВНЗів);
- б) лікарів (для медичних ВНЗів);
- в) фахівців для агропромислового комплексу (для аграрних ВНЗів);
- г) фахівців інженерно-технічного профілю (або вищий навчальний заклад технологічного профілю – для технічних ВНЗів);
- г) фахівців у галузях економіки, торгівлі та підприємництва (для економічних ВНЗів; тут можливі інші варіанти).

Для університетів, які готують фахівців за багатьма напрямками, даємо визначення «вищий навчальний заклад» (без конкретизації), статті про ВНЗи можна подавати взагалі без дефініції. Інформацію про рівень акредитації ВНЗу не подаємо.

2. Коротка історія

Вказуємо, у якому році, на базі якого підрозділу (подаємо історію формування цього підрозділу; якщо він багато разів змінював назву, використовуємо шаблон «**назва неодноразово змінювалася**»), у якому населеному пункті (якщо не зрозуміло з назви), з чіткої ініціативи (якщо у базі ЕСУ запланована стаття про ініціатора, його прізвище курсуємо) створений заклад. Розписуємо (з роками), як змінювалися його назва (враховуємо також зміну назви населеного пункту, де розташований заклад), підпорядкування, статус, місцезнаходження. Якщо йому присвоєно чісь ім'я, вказуємо, в якому році. Зазначаємо, від якого року має сучасну назву. Відомості про евакуацію під час Другої світової війни подаємо як виняток. Якщо в певні періоди ВНЗ був приєднаний до інших установ або на базі його структурного підрозділу (наприклад, факультету) виокремився самостійний заклад, обов'язково про це зазначаємо.

3. Структура ВНЗу

Подаємо кількість факультетів та інститутів (їхні назви; якщо про якийсь з інститутів запланована окрема стаття, даємо його назву без скорочень і курсивом, наприклад, *Журналістики Інститут Київського університету*), кафедр (назви кафедр переважно не даємо, оскільки їх у ВНЗах велика кількість). Перераховуємо науково-дослідні структури, що діють при закладі. Якщо про них заплановані окремі статті – назви курсуємо, якщо ні – вказуємо їхнє місцезнаходження (коли знаходяться в іншому населеному пункті). Даємо інформацію про наявність філій, коледжів, технікумів тощо (з місцезнаходженням). Інформацію про структуру даємо на момент публікації статті (історичний аспект, як правило, не висвітлюємо, хоча бувають винятки, наприклад, якщо заклад має дуже давню історію). Відомості про наявність аспірантури не подаємо.

4. Викладацький склад

Подаємо загальну кількість викладачів, які працюють у ВНЗі (як правило, не за сумісництвом), а також окремо – кількість докторів, кандидатів наук, професорів, доцентів, членів-кореспондентів та академіків національних академій (НАНУ, НАМНУ, НААНУ, НАПНУ, НАПрНУ) із зазначенням академії. Після цього наводимо перелік найвідоміших учених (кількість імен у цьому переліку залежить від вагомості закладу, а також від того, наскільки давню історію він має). Прізвища курсуємо (якщо про цих людей заплановані окремі статті в базі ЕСУ; при цьому їхні ступені і звання біля прізвищ не зазначаємо) і розташовуємо за хронологічним принципом (першими подаємо тих, які жили і працювали раніше) або за вагомістю (академіки, члени-кореспонденти, доктори наук, кандидати наук). Можливі варіанти в подачі відомих учених. Наприклад, якщо заклад має давню історію і в ньому сформувалася низка відомих наукових шкіл,

можна в дужках після їхніх назв вказати засновників і послідовників, які працювали (працюють) у ВНЗі. Першого й останнього директорів (ректорів) до цього переліку не включаємо (хоча бувають винятки), оскільки вони будуть названі в кінці статті. Якщо в переліку відомих учених є проміжні директори, у дужках біля їхніх прізвищ варто це вказати (з роками).

5. Кількість студентів

Подаємо кількість студентів (часто вказуємо приблизну кількість, використовуючи слова «понад», «близько») на момент публікації статті. Зазначаємо також, скільки з них навчається на денній формі. Відомих учнів подаємо лише в окремих випадках.

6. Основні напрями наукових досліджень

Перераховуємо основні напрями досліджень, над якими працюють (працювали) викладачі. Якщо на базі ВНЗу сформувалися відомі наукові школи, їх варто назвати. Подаємо також досягнення співробітників (розроблені концепції, методи, устаткування тощо), якщо вони відзначені державними нагородами, вказуємо про це (з роками).

7. Видавнича діяльність

Подаємо періодичні видання та збірники наукових праць, які виходять у закладі (в дужках – від якого року чи в які роки). Зазначаємо їхні назви мовою видання, подаємо за останньою назвою (якщо змінювалася). Якщо про них заплановані окремі статті в ЕСУ, курсуємо їх (у такому випадку рік, від якого видається, подавати не обов'язково). Вказуємо, якщо при закладі діє видавництво чи видавничий центр.

8. Соціальна база

У цьому пункті подаємо кількість навчальних корпусів, гуртожитків, повідомляємо про наявність спорткомплексу, закладів культури, санаторіїв-профілакторіїв, оздоровчих таборів і комплексів, баз відпочинку (зазначаємо місцезнаходження) тощо. Про наявність бібліотеки можемо згадати, але характеристику її фондів не подаємо, оскільки в ЕСУ вміщено окремі статті про бібліотеки основних ВНЗів (посилання не робимо).

9. Перший і останній ректори (директори)

Зазначаємо ініціал і прізвище (якщо про них заплановані окремі статті, подаємо курсивом). Звертаємо увагу на те, як правильно називається (називалася) посада – директор, ректор, президент. Першим ректором (директором) вважаємо ту особу, котра очолювала структурний підрозділ, від якого починається

історія ВНЗу. Наприклад, якщо історія Запорізького національного технічного університету розпочинається 1900 із заснування технічного училища, то першим директором університету вважаємо ту людину, яка очолювала училище. Якщо перший директор був також ініціатором створення установи, можна його назвати на початку статті, де мова йде про історію, а в кінці не згадувати. Якщо ВНЗ заснований недавно й нинішній ректор є єдиним, все одно вказуємо, від якого року він перебуває на посаді. Іноді робимо виняток і перераховуємо всіх директорів (з роками).

10. Література до статті

Подаємо книги, брошури та журнальні статті, присвячені ВНЗу (як правило, видані до річниці заснування), мовою видання за повним бібліографічним описом.

11. Ілюстрації до статті

Як правило, даємо фотокартку приміщення закладу (у підписі вказуємо, який це корпус). Якщо ВНЗ не має окремого приміщення, подаємо фото інших структурних підрозділів (з підписом) або не ілюструємо взагалі.

12. Автор статті (див. п. 1.2.1)

Додатково можемо подавати інші відомості, якщо ВНЗ має особливості, які вирізняють його серед інших закладів (наприклад, він запровадив певні інноваційні методи навчання). Але до такої інформації треба ставитися обережно, перевіряти її об'єктивність. За аналогічною схемою подаємо статті про заклади післядипломної освіти. Для них не подаємо визначення. У 5-му пункті (кількість студентів) називаємо кількість лікарів, які підвищують кваліфікацію за рік, а також кількість спеціальностей, з яких заклад здійснює післядипломну підготовку.

Стаття про науково-дослідну установу

Статті про науково-дослідні установи подаємо в ЕСУ:

а) За ключовим словом (наприклад, **Гірничорудний інститут Державний науково-дослідний, Кардіології Інститут ім. М. Стражеска НАМНУ**), роблячи при цьому перестановку слів в офіційній назві; ключове слово (ключові слова) подаємо великими літерами жирним шрифтом, ставимо у них наголос; іншу частину назви подаємо з нового рядка малими літерами (перше слово з великої літери) також жирним шрифтом.

б) За офіційною назвою (як правило, тоді, коли вона починається зі слова, що вказує на його місцезнаходження, наприклад, **Дніпропетровський науково-дослідний інститут судових експертиз**).

Для академічних установ підпорядкування подаємо в назві (нежирним шрифтом); для установ, які підпорядковуються міністерствам чи іншим державним структурам, таку інформацію подаємо в тексті статті. Іноді установа має подвійне підпорядкування (як правило, це також фіксуємо в назві). При потребі після назви в дужках нежирним шрифтом подаємо аббревіатуру чи скорочену назву, якщо вона набула значного поширення, наприклад, **Донецький державний науково-дослідний інститут чорної металургії** (ДонНДІЧорМет).

1. Дефініція установи

У дефініції визначаємо напрям діяльності установи. Переважно формулюємо її таким чином: **... – це науково-дослідна** (якщо установа головна у своїй галузі – **провідна науково-дослідна**) **установа, яка вивчає проблеми...** Можливі й інші варіанти.

2. Коротка історія

Зазначаємо, на основі якого підрозділу, з чиєї ініціативи (якщо в базі даних ЕСУ запланована стаття про цю людину, то її прізвище курсуємо), в якому році, а також, якщо у назві відсутня прив'язка до місцезнаходження, то в якому місті створена установа, інформуємо про історію формування самого підрозділу (з роками), як і коли змінювалися його назва (враховуємо зміну назви населеного пункту, в якому розташована установа) і підпорядкування, місцезнаходження, від якого року установа має сучасну назву. Якщо їй присвоєно чиєсь ім'я, то вказуємо, у якому році. Інформацію про евакуацію установи під час Другої світової війни подаємо лише в окремих випадках. Якщо установа має статус національного наукового центру, державного підприємства тощо, зазначаємо це (з роком його надання). Якщо біля приміщення установи встановлено пам'ятник чи на її будівлі меморіальну дошку, згадуємо про це в статті (бажано вказати рік).

3. Структура установи

Подаємо кількість відділів, лабораторій, секторів, відділень та інших підрозділів, наявних в установі. Зазначаємо назви всіх відділів (якщо вони мають розгорнуті назви, що містять розділові знаки, краще подавати їх через крапку з комою для чіткого розмежування назв; якщо в установі такі структурні підрозділи, як відділ, не виділяють, тоді варто подати назви лабораторій). Щодо інших структурних підрозділів можуть бути варіанти. Якщо їх в установі дуже багато і перерахування їхніх назв займе значну частину відведеного для статті місця, тоді таку інформацію краще не подавати. Якщо на базі установи діють центри, кафедри ВНЗів або їй підпорядковані інші установи, вказуємо, які саме; даємо відомості про музеї, якщо вони є в установі. Інформацію про структуру подаємо

на момент підготовки статті (історичний аспект висвітлюємо лише в окремих випадках). Якщо на базі одного зі структурних підрозділів утворилася інша самостійна установа, зазначаємо про це в статті (з роком, коли це відбулося).

4. Наявність філій, відділень

Якщо установа має філії, відділення, то зазначаємо їхні назви та місцезнаходження (як правило, вони розташовані в інших населених пунктах). Крім того, подаємо перелік господарств (зокрема у статтях про сільськогосподарські установи), що становлять науково-виробничу базу, та вказуємо їхнє місцезнаходження, інформуємо також про наявність експериментальних баз.

5. Основні напрями наукових досліджень і найважливіші досягнення

Подаємо перелік основних напрямів досліджень, за якими працюють співробітники установи, а також вагомі досягнення (відкриття, розроблені ними методи, прилади й устаткування, сорти рослин (вказуємо їхню кількість і перераховуємо найвдаліші), лікарські препарати, виведені породи тварин тощо). Іноді зазначаємо премії або інші нагороди, присуджені за те чи інше досягнення (з роком). Можемо подавати інформацію про те, які з винаходів впроваджено у виробництво. Часто зазначаємо інформацію про участь співробітників у розробленні державних програм та інших документів. Якщо спеціалізація установи за роки її існування змінювалася, про це обов'язково вказуємо в статті.

6. Науковий склад

У цьому пункті подаємо загальну кількість співробітників (як правило, тих, які працюють не за сумісництвом), а також окремо – осіб зі ступенем доктора наук та кандидата наук, членів-кореспондентів та академіків національних академій (НАНУ, НАМНУ, НААНУ, НАПНУ, НАПрНУ) із зазначенням академії. Після цього подаємо перелік прізвищ найвідоміших учених, які працювали чи працюють нині. Якщо вони наявні в базі даних ЕСУ, даємо їх курсивом (при цьому біля прізвищ не подаємо звання й ступені). Розташовуємо не за абеткою, а за хронологічним принципом (першими подаємо тих, які працювали раніше) або за вагомістю (академіки, члени-кореспонденти, доктори наук). Намагаємось першого й останнього директорів до цього списку не включати, оскільки в кінці статті говоримо про них окремо. Якщо в переліку згадуються вчені, які були проміжними директорами, варто біля прізвищ у дужках вказати роки, в які вони працювали на цій посаді. Кількість прізвищ у переліку залежить від вагомості інституту і від того, наскільки давню історію він має.

7. Видавнича діяльність

Перераховуємо періодичні видання (тією мовою, якою видаються), що виходять (виходили) на базі установи, та вказуємо, від якого року (у яких роках). Якщо назва періодичного видання змінювалася, подаємо його за останньою

назвою. Якщо стаття про нього запланована у нашій базі, подаємо назву курсивом (при цьому рік, від якого видається, можна не вказувати). Монографії, видані вченими установи, не подаємо (хоча іноді робимо винятки).

8. Перший і останній директори установи

Цей пункт оформлюємо таким чином: **Перший дир. – А. Кочмарський (1959–89), нині – М. Мандигра (від 1994)**. Іноді (як виняток) подаємо всіх директорів (із зазначенням років перебування на посаді). Бувають випадки, коли першого директора називаємо при висвітленні історії установи (якщо він став засновником). Якщо установа створена кілька років тому і нинішній директор є першим, в дужках все одно вказуємо рік, від якого він перебуває на цій посаді. Прослідковуємо, щоб роки, в які особа була директором установи, в статтях про установу й про особу співпадали.

9. Інші дані, які заслуговують висвітлення в ЕСУ

Якщо установа має якісь специфічні особливості, що відрізняють її від інших установ, про це також варто згадати в статті.

10. Література до статті

Подаємо книги або брошури, а також журнальні статті, присвячені установі (як правило, видані до річниці від дня заснування). Оформлюємо їх за повним бібліографічним описом.

11. Ілюстрації до статті

Як правило, подаємо фото приміщення установи (якщо вона має кілька корпусів, у підписі фото треба зазначити, який саме з них на фото). Якщо установа окремого приміщення не має, то можна подати фото якогось із структурних підрозділів (наприклад, бібліотеки, але треба враховувати той момент, що про бібліотеки деяких установ подано окремі статті і фото може повторитися), зазначивши в підписі, що зображено на фото.

12. Автор статті (див. п. 1.2.1).

1.2.4. Статті про персоналії

Стаття про науковця

В ЕСУ подаємо статті про українських учених (народилися в Україні або працювали в українських установах), уродженців та мешканців інших країн з походження українців, якщо вони:

-
- а) мають науковий ступінь доктора наук;
 - б) мають академічне звання (члена-кореспондента чи академіка національних академій України – НАНУ, НАМНУ, НААНУ, НАПНУ, НАПрНУ, а також інших держав, наприклад, РАН, НАН Білорусі);
 - в) є дійсними членами НТШ;
 - г) мають ступінь кандидата наук або не мають наукового ступеня взагалі, але тривалий час очолюють (очолювали) наукову установу чи вищий навчальний заклад;
 - г) мають ступінь кандидата наук або не мають наукового ступеня взагалі, але зробили вагомий внесок у певну галузь знань, створили провідні наукові школи, отримали державні нагороди;
 - д) були репресовані, зазнали переслідувань, внаслідок чого не мали змоги повною мірою реалізуватися як науковці;
 - е) не змогли з певних причин захистити підготовлену дисертацію, яка мала важливе наукове значення.

Крім того, вміщуємо статті про визначних закордонних учених, які є іноземними членами НАНУ, українських наукових і громадських товариств, провадили дослідження на території України, співпрацювали з українськими вченими; про іноземних науковців, які не набули широкого визнання, але їхній науковий доробок стосується україністики та є унікальним для української науки. Щодо осіб, які народилися в Україні, але мешкали (мешкають) за її межами, статті про них подаємо вибірково, враховуючи їхній внесок у розвиток країни проживання та світу.

1. Прізвище, ім'я, по батькові

Виділяємо жирним шрифтом, усі літери в прізвищі набираємо великим келімом, ставимо наголос (якщо воно не односкладове; якщо прізвище подвійне – наголошуємо обидві частини). Враховуємо, що одне й те саме прізвище може вживатися з різними наголосами (наприклад, Коваль може мати наголос на обох складах); коли готуємо статті про членів однієї родини, наголос подаємо однаково. По батькові не зазначаємо у статтях про представників української діаспори та іноземців, а також у тих випадках, коли його не можемо встановити. Як правило, статті про науковців подаємо за їхніми справжніми прізвищами та іменами (також бувають подвійні); якщо вони публікувалися під псевдонімами, вказуємо на це у тексті статті. Були випадки, коли подавали статтю за дівочим прізвищем, наприклад, про Карцеву Аллу Григорівну (нині має прізвище за чоловіком – Ященко, але оскільки її знають за обома прізвищами, вона звернулася до редакції з проханням опублікувати статтю під дівочим). У написанні прізвищ, імен та по батькові дотримуємося норм українського правопису, хоча часто робимо винятки й подаємо їх відповідно до запису в паспорті (якщо мова йде про визначну особу, яку саме так знають у світовій чи українській науці; це стосується й імен: не змінюємо імена Лєна на Олена, Анна на Ганна тощо).

Для закордонних учених прізвище, ім'я, по батькові (якщо вказуємо) подаємо також перед датою народження в дужках (відділяючи крапкою з комою) мовою їхньої держави (де вони працюють (працювали) найдовший час, зробили найвагоміші відкриття, стали відомими в наукових колах; винятками є багаточисельні народи, які мешкають на території Росії, зокрема башкири та татари). Прізвище, ім'я, по батькові зазначаємо лише мовами народів Європи, азербайджанською, вірменською, грузинською, киргизькою, таджицькою, туркменською та на івриті; якщо науковець є, наприклад, представником Японії, Китаю, то прізвище, ім'я, по батькові мовами цих країн не подаємо.

2. Число, місяць, рік, місце народження і смерті

Якщо особа народилася (чи померла) до лютого 1918 року на території, яка входила до складу Російської імперії, то дату народження (смерті) вказуємо за старим і новим (у дужках без пробілу) стилями; при цьому враховуємо, що різниця у датуванні у **XIX ст.** становить **12** днів, у **XX ст.** – **13** днів. Якщо різні джерела або автори подають неоднакові дати (це стосується й місця) народження чи смерті, і немає змоги визначити, яка з них є правильною, використовуємо форму «**за ін. даними – ...**», подаючи її через кому або в дужках. Застосовуємо також форму «**за паспортом – ...**», якщо справжня дата відрізняється від запису в ньому. Якщо неможливо встановити дату народження чи смерті, пишемо місяць словом (наприклад, «**жовтень 2003**»; можливий також варіант – «**восени 2003**»); якщо невідома дата народження чи смерті, ставимо знак питання; використовуємо також такі форми, як, наприклад, «**1950-і рр.**» або «**після 1920**», «**не раніше 1920**», коли автор може встановити дату приблизно. Після дати (число, місяць і рік відділяємо крапкою і пробілом), поданої арабськими цифрами, ставимо кому і зазначаємо точне місце народження чи смерті за тодішнім (на рік народження чи смерті) та сучасним адміністративно-територіальним поділами. За сучасним адміністративно-територіальним поділом у підпорядкуванні населеного пункту зазначаємо: для України – міськраду та область чи район та область (для українських населених пунктів, на відміну від інших держав, не вказуємо, що це Україна). Наприклад:

28. 04. 1967, м. Новодружеськ Лисичан. міськради Луган. обл.;

21. 05. 1949, с. Антоновичі Овруц. р-ну Житомир. обл. (необхідно звернути увагу на те, що назви населеного пункту, району та області комами не відокремлюються; через кому подаємо лише АР Крим); для іноземних країн (окрім її назви) – по можливості одну найвищу адміністративну одиницю: для Росії (до 1917 – Росія, після 1917 – РФ) обов'язково вказуємо або республіку, або область, або край. Наприклад:

26. 07. 1932, с. Дальня Константиновка, нині Нижньогород. обл., РФ;

21. 09(04. 10). 1904, м. Єйськ, нині Краснодар. краю, РФ;

28. 01. 1948, м. Октябрський, Башкортостан, РФ; для Білорусі – область; для Польщі – воєводство; для США – штат; для Канади – провінцію; також доречним є подання району для Молдови, області для Казахстану, штату для Австралії тощо.

Якщо збігається назва повіту і району, губернії й області, то місце подаємо лише за сучасним адміністративно-територіальним поділом. Не вказуємо міський статус усіх українських обласних центрів, Сімферополя, Севастополя, С.-Петербурга, а також столиць (не зазначаємо для них і країну). Хоча для українських обласних центрів, які змінювали назву, міський статус записуємо з колишньою назвою (наприклад, **26. 04. 1952, м. Сталіно, нині Донецьк**). Якщо населений пункт є центром тієї чи іншої адміністративної одиниці, у записі місця народження чи смерті цю одиницю не згадуємо (наприклад, **сmt Ставище Київ. обл.** – Ставищенський район не пишемо). Обов'язково зазначаємо, якщо населений пункт вже не існує (знятий з обліку, затоплений водосховищем, знаходиться у зоні відчуження, приєднаний до іншого населеного пункту). Іноді (особливо для населених пунктів інших країн) використовуємо слово «**поблизу**», наприклад: **1855, с. Ледці pobl. м. Млад Болеслав, нині Чехія**.

Дати й місця народження і смерті відокремлюємо знаком тире з пробілами. Якщо вчений народився і помер в одному й тому самому населеному пункті, замість місця смерті пишемо «**там само**». Якщо відрізняються місце смерті і місце поховання, зазначаємо і перше, і друге: **1925, Львів – 1990, Москва, похов. у Києві** (назву кладовища не вказуємо); може бути й такий варіант: **1934, с. Рокитне Таращан. р-ну Київ. обл. – 1993, Київ, похов. у рідному селі**. Інформацію про перепоховання також подаємо. У тих випадках, коли місце народження або смерті встановити не вдалося, знак запитання після дати не ставимо. Якщо людина загинула в молодому віці, інформацію про причини смерті подаємо у тексті статті (в кінці; наприклад, **загинув в автокатастрофі, трагічно загинув** тощо); відомості про репресії, арешти заслання також подаємо у тексті статті (наприклад, якщо людина загинула в ув'язненні, то на початку даємо лише дату і місце, решту інформації – у тексті).

3. Стисле коротке визначення, яке характеризує фах і рід наукової діяльності вченого, подаємо після тире, після нього ставимо крапку. Під час формулювання визначення враховуємо спеціальність, яку вчений здобув, закінчивши ВНЗ, професійну діяльність та напрями наукових досліджень.

У кожній галузі існують певні правила формулювання визначення, і виокремилася низка найвживаніших дефініцій.

Наприклад, у медицині використовуємо спільне визначення «**лікар**», а через дефіс подаємо його спеціалізацію:

лікар-гастроентеролог (вивчає проблеми лікування патологій та захворювань органів травної системи);

лікар-гематолог (системи крові);
лікар-ендокринолог (ендокринної системи);
лікар-кардіолог (серцево-судинної системи);
лікар-імунолог (імунної системи);
лікар-невропатолог (нервової системи);
лікар-уролог (сечової системи, а також статевій системи чоловіків);
лікар-нефролог (нирок);
лікар-оториноларинголог (вуха, горла, носа);
лікар-офтальмолог (органів зору);
лікар-стоматолог (зубів та порожнини рота);
лікар-пульмонолог (легенів і дихальних шляхів);
лікар-фтизіатр (туберкульозу);
лікар-терапевт (внутрішніх захворювань);
лікар-педіатр (дитячих захворювань);
лікар-дерматовенеролог (шкірних і венеричних захворювань);
лікар-алерголог (алергічних захворювань);
лікар-онколог (пухлин);
лікар-трансфузіолог (переливання крові);
лікар-гігієніст (гігієни);
лікар-епідеміолог (виникнення і поширення епідемій, боротьби з ними);
лікар-інфекціоніст (діагностики, профілактики й лікування інфекційних захворювань);
лікар-анестезіолог (знеболювання);
лікар-хірург (лікування захворювань за допомогою оперативних методів;
конкретизуємо також – **кардіохірург, нейрохірург**);
лікар-патологоанатом;
лікар-нарколог (лікування алкоголізму, наркоманій, токсикоманій);
лікар-психіатр (психічних захворювань);
лікар-комбустіолог (опіків);
лікар-геронтолог (захворювань людей літнього віку);
лікар-радіолог (здійснює діагностику захворювань за допомогою методів рентгенографії);
військовий лікар та інші.

Для спеціальностей ортопед-травматолог та акушер-гінеколог слово «лікар» не вживаємо. Також широко використовуємо такі визначення, як **провізор** (працює у галузі виробництва, зберігання та продажу лікарських засобів), **фармаколог** (здійснює підбір і виготовлення ліків відповідно до призначення лікаря), **фізіолог**, **патофізіолог**, **ембріолог**, **цитолог**, **морфолог** тощо. Фахівцям із соціальної медицини та судовим медикам даємо визначення «**лікар**» (без спеціальності, про неї ми пишемо у тексті статті).

У сільському господарстві також можна виокремити низку найпоширеніших визначень:

вчений-селекціонер;
вчений-агроном;
вчений-агрохімік;
фітопатолог;
вчений-генетик;
фахівець у галузі рослинництва;
фахівець у галузі овочівництва;
фахівець у галузі садівництва;
фахівець у галузі виноградарства;
фахівець у галузі виноробства;
фахівець у галузі насінництва;
фахівець у галузі лісівництва;
грунтознавець;
вчений-зоотехнік;
фахівець у галузі бджільництва;
фахівець у галузі рибництва;
ветеринарний лікар;
епізоотолог;
фахівець у галузі меліорації;
фахівець у галузі механізації сільського господарства;
фахівець у галузі електрифікації сільського господарства тощо.

У біології:

ботанік (часто конкретизуємо – фізіолог рослин, геоботанік, альголог, ліхенолог, дендролог, міколог тощо);

зоолог (ентомолог, орнітолог, іхтіолог, гідробіолог, паразитолог, фізіолог тварин та інші);

біохімік;

вчений-генетик;

еколог;

біолог (якщо складно визначити основну спеціалізацію).

У деяких галузях використовуємо переважно стандартні визначення: в економіці – **економіст**, у географії – **географ**, **картограф**, у мовознавстві – **мовознавець**, у літературознавстві – **літературознавець**, у математиці – **математик**, у хімії – **хімік**, **біохімік**, у правознавстві – **правознавець**, у психології – **психолог**, у філософії – **філософ**, в історії – **історик** тощо.

Формулювання «**фахівець у галузі...**» використовуємо в усіх галузях, оскільки воно дає змогу конкретизувати напрям діяльності науковця (якщо це необхідно), наприклад, **фахівець у галузі автоматизації технологічних процесів**,

фахівець у галузі зварювання та плазмових технологій, фахівець у галузі теплоенергетики. Якщо вчений працює (працював) у різних галузях науки, даємо йому кілька визначень; якщо займається (займався) політичною чи громадською діяльністю – додаємо до визначення **«політичний діяч»** або **«громадський діяч»**; якщо, крім наукової діяльності, має певні досягнення в літературі, мистецтві, музиці, спорті, додаємо до визначення, відповідно, **«письменник»**, **«поет»**, **«живописець»**, **«графік»** та інші дефініції, використовувані у відповідних галузях. Для закордонних вчених означаємо їхню належність до країни, де вони найдовший час працюють (працювали), зробили найвагоміші відкриття, стали відомими в наукових колах, – **«японський біофізик»**, **«російський фахівець у галузі механіки»** тощо (винятки складають багаточисельні народи, які мешкають на території Росії, зокрема башкири та татари). Визначення для вчених, які мають українське коріння, але народилися та працюють за межами України, формулюємо таким чином: **«український хімік у Канаді»**, **«український літературознавець у США»**; можливі також наступні записи: **«... – хімік. З походження українець»**; **«... – літературознавець. З походження українець»**.

5. Родинні стосунки

У статті відразу після визначення вказуємо на родинні стосунки вченого з відомими науковцями, митцями, громадськими, політичними діячами, спортсменами, про яких вже подані або заплановані окремі статті (перевіряємо за базою даних ЕСУ; зазначаємо дідів, бабів, батька, матір, братів, сестер, чоловіків і дружин, дітей; послідовність подання – за ступенем споріднення; маркуємо їх курсивом). Якщо особа перебувала у кількох шлюбах з персоналіями, статті про яких наявні в базі даних ЕСУ, зазначаємо останній шлюб; у разі розлучення на родинні стосунки не вказуємо. Як виняток подаємо родичів – видатних людей, які померли до ХХ ст., а також далеких родичів – дядьків, тіток, племінників та ін., які є постатями не регіонального, а загальноукраїнського та світового масштабу.

Варіанти оформлення родинних стосунків:

Брат Г. Караванова.

Дочка О. Ткачова, мати М. Ковальова.

Син Петра, брат Павла Петропавлівських (якщо науковець має кілька відомих родичів з однаковим прізвищем, то імена подаємо повністю).

Внук палеонтолога А. Петропавлівського (якщо про відомого родича не запланована окрема стаття, то вказуємо його рід діяльності і не курсуємо).

Вказуємо також на походження з давньої родини, представники якої протягом низки століть були визначними діячами у різних сферах, використовуючи формулювання типу **«Походить з давнього козацько-старшинського роду...»**.

6. Наукові ступені, вчені, академічні та державні звання, премії, нагороди

Усі наукові ступені, вчені, державні, академічні звання та нагороди подаємо з роками отримання (в дужках).

Спочатку зазначаємо науковий ступінь доктора наук, при цьому розрізняємо ступені доктора медицини і доктора медичних наук, доктора філософії і доктора філософських наук тощо; обов'язково вказуємо на наявність ступеня доктора габілітованого. Якщо вчений отримав ступінь без захисту дисертації, повідомляємо про це після року (через кому). Для вчених, які працювали наприкінці XIX – на початку XX ст., інформуємо про науковий ступінь у тексті статті із зазначенням теми дисертації. Про отримання ступеня після закінчення ВНЗу (це стосується вчених, які навчалися та працюють за кордоном) інформуємо у реченні про освіту (наприклад, **Закін. Ун-т Пн. Кароліни (м. Чепел-Гілл, США, 1958, ступ. д-ра медицини)**).

Ступінь кандидата наук подаємо у випадку відсутності ступеня доктора, а також якщо докторська та кандидатська дисертації виконані за різними спеціальностями (наприклад, **канд. біол. (1994), д-р мед. (2008) н.**).

Через кому подаємо вчене звання професора (для науковців вчені звання доцента, старшого наукового співробітника та інші не подаємо; важливо також відрізнити вчене звання професора від посади професора) та академічне звання (для академіків звання члена-кореспондента не зазначаємо). Подаємо лише національні академії наук України (НАНУ, НАМНУ, НААНУ, НАПНУ, НАПрНУ) та інших країн, при цьому назву академії вказуємо не на рік обрання її членом, а на рік смерті (для покійних), або сучасну назву (для осіб, які живуть і працюють нині).

Окремим реченням вказуємо членство в НТШ.

Далі перераховуємо державні звання: Герой України, Герой Соц. Праці, Засл. діяч н. і т. УРСР/України (зележно від року отримання; до 1991 – Засл. діяч н. УРСР) та інших країн; державні нагороди: Держ. премія УРСР/України у галузі н. і т., Орден «За заслуги» 3-х ступ., Орден князя Ярослава Мудрого 5-ти ступ., Орден «За мужність» 3-х ступ., Орден княгині Ольги 3-х ступ.; академічні премії: іменні премії НАНУ, РАН та НАН інших країн, Премію НАМНУ, Премію НААНУ «За видатні досягнення в аграр. науці» (при цьому назву академії подаємо на рік присудження премії); Сталін. премію (від 1953 – Держ. премія СРСР), Ленін. премію. Використовуємо також шаблон «Держ. нагороди СРСР», якщо людина має (мала) кілька радянських нагород. Іноді подаємо також інші нагороди (особливо для вчених кінця XIX – початку XX ст.), наприклад, Золоту медаль Рос. геогр. т-ва, Золоту медаль А. Швейцера Всесвіт. академії медицини, золоті медалі інших товариств чи академій наук. Кожну з перерахованих нагород можна подавати не на початку, а в тексті статті (в дужках біля відкриття чи досягнення, за яке її присуджено).

Якщо особа брала участь у бойових діях, то після звань і нагород зазначаємо: «Учасник 1-ї світ. війни», «Учасник рад.-фін. війни», «Учасник 2-ї світ. війни» тощо (або об'єднуємо: «Учасник 1-ї та 2-ї світ. воєн»). Якщо мала бойові нагороди, подаємо окремим реченням – «Бойові нагороди». Якщо, крім бойових, мала державні нагороди, використовуємо шаблон «Держ. та бойові нагороди СРСР».

Якщо, крім наукової, вчений займався іншими видами діяльності, подаємо також членство у спілках, премії відповідно до вимог підготовки статей про письменників, музикантів, художників та інших.

7. Освіта

Вказуємо всі ВНЗи, які особа закінчила (з роком закінчення у дужках) чи в яких навчалася (з роками навчання у дужках). Назву кожного із закладів подаємо на момент закінчення чи останній рік навчання (сучасну назву даємо лише в тому випадку, якщо людина після закінчення закладу продовжує у ньому працювати, наприклад: **Закін. Київ. мед. ін-т (1981), де відтоді й працює (нині Нац. мед. ун-т)**). Якщо у назві закладу відсутня прив'язка до його місцезнаходження, перед роком закінчення подаємо таку інформацію (вказуємо місто). Якщо змінено назву міста, в якому знаходиться ВНЗ (відповідно змінено назву і самого ВНЗ), перед роком закінчення подаємо його сучасну назву, наприклад: **Закін. Сталін. індустр. ін-т (нині Донецьк, 1936)**. У назвах ВНЗів «державний» та «національний» подаємо лише тоді, коли з нього починається офіційна назва закладу; також назви навчальних закладів зазначаємо без імені (є певні винятки, наприклад, **Київський університет імені Б. Грінченка** для розрізнення з **Київським університетом імені Т. Шевченка**). Якщо вчений закінчив різні факультети одного ВНЗу (чи різних ВНЗів) або навчався на різних спеціальностях, це обов'язково вказуємо у статті. Назву факультету також згадуємо тоді, коли напрям діяльності особи відрізняється від її освіти. Вчителів вказуємо лише як винятків. У випадку, якщо особа закінчила два або декілька закладів в одному місті, можна в їхніх назвах зняти слово, що вказує на місцезнаходження, а потім у дужках написати: **обидва (усі) – ...** (назва міста); або без дужок – **у...** (назва міста). Для вчених кінця XIX – початку XX ст. часто подаємо інформацію про наукову діяльність під час навчання, участь в експедиціях, удосконалення знань за кордоном, припинення навчання через політичну діяльність тощо. Навчання в аспірантурі не висвітлюємо.

Особливістю статей про вчених, які працюють за кордоном, є те, що для них подаємо такі відомості, як спеціалізація після навчання, проходження шпитальної практики тощо.

8. Професійна діяльність

Зазначаємо усі місця зайнятості у хронологічній послідовності, відділяючи установи крапкою з комою, іноді (якщо це доцільно) – крапкою. Для кожної установи вказуємо роки роботи та найвищу посаду (для ВНЗів – починаючи

від доцента із зазначенням назви кафедри, для науково-дослідних установ – від старшого наукового співробітника, назву структурного підрозділу згадуємо лише тоді, коли людина його очолює чи очолювала), а також посади, на яких вона працювала після звільнення з найвищої (з роками). Назви факультетів для ВНЗів подаємо в тому випадку, коли людина перебуває (перебувала) на посадах заступника декана або декана; а також для медичних ВНЗів, якщо це факультет післядипломної освіти (для розрізнення кафедр, оскільки саме в цих ВНЗах існують кафедри з однаковими назвами на медичних (лікувальних та ін.) факультетах і факультетах післядипломної освіти). Для посад проректора і заступника директора обов'язково зазначаємо, з якої роботи. Якщо в назві закладу або установи відсутня прив'язка до міста, в дужках зазначаємо місцезнаходження; якщо декілька установ чи закладів розташовані в одному місті, можемо об'єднувати (знімаючи у назві закладу те слово, яке вказує на місцезнаходження): **обидва (усі) – ... (назва міста)**. Зміни назви установ, у яких працював учений, не удокладнюємо, а подаємо ту, яка була на останній день роботи (те саме стосується назв кафедр, лабораторій, відділів). Хоча є деякі винятки: йдеться про медичні НДІ, назви яких у різні періоди їхнього становлення були дуже схожі (наприклад, таке спостерігаємо у змінах назв Інститутів травматології та ортопедії в Києві та патології хребта і суглобів у Харкові НАМНУ). Для розрізнення вказуємо сучасну назву. Іноді таку інформацію також подаємо для інститутів, які кардинально змінили назву. Якщо майбутній науковець після закінчення ВНЗу певний період працює не в науковій установі, для характеристики цього періоду використовуємо шаблони: **«вчителював», «працював на виробництві», «працював бухгалтером», «працював лікарем», «перебував на комсомольській роботі»** тощо, подаючи їх як окремі речення. Якщо робота в установах ненаукового профілю тривала довго, і людина займала керівні посади, можна докладніше висвітлити такі відомості.

Наводимо можливі варіанти оформлення посад.

Якщо місце здобуття освіти та місце роботи збігаються, то їх об'єднуємо (не зважаючи на те, що іноді може порушуватися хронологія):

Закін. Київ. ун-т (1950), де 1960–2000 й працював. 1950–60 – в Ін-ті геол. наук АН УРСР (Київ).

Закін. Дніпроп. мед. ін-т (1980), де відтоді й працює (нині академія).

Якщо під час об'єднання ми наводимо сучасну назву закладу (див. другий приклад), то ту її частину, яка є спільною для колишньої і нової назв (Дніпроп. мед.), не повторюємо.

Якщо в одній і тій самій установі науковець працював з перервами, то її не повторюємо:

Працював 1970–75 та 1998–2000 у Київ. ун-ті; 1975–98 – в Ін-ті ботаніки НАНУ (Київ).

Працював 1970–2000 у Київ. ун-ті (з перервою); 1975–98 – в Ін-ті ботаніки НАНУ (Київ).

Роки, в які особа працювала на певній посаді чи в певному закладі, можна подавати перед посадою (закладом) або після неї (нього):

Від 1980 працює в Ін-ті біохімії НАНУ (Київ): від 2000 – ст. н. с.

Працював в Ін-ті фізики АН УРСР (Київ, 1965–73); у Львів. політех. ін-ті (1973–81); в Ін-ті фізики напівпровідників НАНУ (Київ, 1981–2003): пров. н. с. (1989–2001), гол. н. с. (від 2001).

Навіть у межах однієї статті іноді поєднуємо перший і другий варіанти оформлення посад.

Якщо вчений став засновником (співзасновником) установи чи структурного підрозділу, про це необхідно сказати в статті:

1964–93 – засн. і зав. лаб. патол. морфології Укр. НДІ фармакології та токсикології (Київ).

Якщо вчений одночасно працює на двох (декількох) посадах чи в двох (декількох) установах, зазначаємо це, використовуючи слова «водночас» та «за сумісництвом»:

Працює в Ін-ті геронтології НАМНУ (Київ): від 1990 – зав. лаб. морфології і цитології, водночас від 2003 – заст. дир. з наук. роботи.

Від 1948 працював в Ін-ті фізіології рослин і генетики АН УРСР (Київ): 1951–88 – зав. відділу фізіології росту і розвитку; за сумісн. 1960–88 – проф. каф. фізіології та біохімії рослин Київ. ун-ту.

Якщо особа працює у структурних підрозділах з однаковою назвою у різних установах, можемо також об'єднувати або використовувати форми однойменна кафедра, однойменний відділ тощо:

Працював зав. каф. шпитал. терапії Київ. (1965–72) та Львів. (1972–75) мед. ін-тів.

Від 1996 – зав. каф. бухгалтер. обліку і аудиту Нац. ун-ту Держ. податк. служби України (м. Ірпінь Київ. обл.); від 2002 – проф. однойм. каф. Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України (Київ).

У випадках, коли неможливо уточнити роки, в які особа працювала на найвищій посаді, перераховуємо всі (без зазначення років). У статтях про науковців, які працювали наприкінці XIX – на початку XX ст., посади можна розписувати детальніше.

Якщо вчений є засновником (співзасновником) і головним редактором періодичних видань (подаємо їх мовою, якою вони видаються), організатором (співорганізатором) і головою товариств (всеукраїнського рівня), подаємо такі відомості після перерахування посад (також із зазначенням років). Висвітлюємо також діяльність у міністерствах, Верховній Раді України (якщо, крім наукової, особа займається політичною діяльністю) тощо. Для давніх вчених зазначаємо членство у деяких регіональних спілках і товариствах, зокрема в Українському лікарському товаристві у Львові, Одеському медичному товаристві.

9. Основні напрями наукових досліджень та досягнення

Висвітлення цього пункту залежить від вагомості вченого та його внеску в науку. Існує декілька варіантів оформлення напрямів досліджень:

Вивчає ...

Досліджує ...

Наук. дослідж.: ...

Осн. наук. праці присвяч. проблемам ...

Осн. напрям наук. дослідж. – ...

Перші два використовуємо, якщо впевнені, що вчений продовжує займатися науковою діяльністю; останній – якщо він справді працює переважно в одному напрямі. Крім того, описуємо відкриття, яке зробив науковець (розробив методи, обґрунтував принципи, запропонував класифікацію тощо), при цьому обережно використовуючи слова «відкрив», «винайшов», «вперше здійснив» тощо. У кожній галузі існують певні особливості у висвітленні досягнень. Наприклад, у сільському господарстві подаємо сорти (без лапок з великої літери), автором яких є вчений; у біології – види та роди, які він відкрив і вперше описав як нові для науки; у медицині – лікарські препарати (у лапках з великої літери), створені науковцем, тощо. У жодній із галузей не вказуємо кількість наукових праць, кількість учнів, а також патенти на винаходи. Якщо прізвищем особи названо метод (принцип, хворобу та ін.), який вона відкрила, це подаємо (наприклад, **тетрада Ерліха**).

Після характеристики наукових досліджень подаємо довідники, словники, багатотомні видання, в укладанні яких особа брала участь. Їх не виносимо в окремий блок, а подаємо саме в тексті статті. Те саме стосується і фундаментальних видань, у яких вчений написав один чи кілька розділ. Записуємо їх мовою видання (якщо іноземною, крім слов'янських, подаємо переклад українською) і оформлюємо за повним бібліографічним описом (у дужках через кому – загальну кількість томів, номер конкретного тому, місце видання, рік видання). Якщо наводимо декілька книг, місце видання яких однакове, можемо їх об'єднувати: ... (назви книг); **усі** – ... (назва міста) або окремим реченням: **Усі зазначені книги видано у ...** (назва міста).

У тексті статті також подаємо спогади вченого, його художні твори (якщо є) за повним бібліографічним описом.

Якщо людина займалася іншими видами діяльності, в кінці статті наводимо коротку характеристику цієї діяльності та основні досягнення (відповідно до вимог оформлення статей про художників, письменників та інших).

Якщо іменем вченого названо вулицю, інститут, вид рослин (у біології), йому відкрито меморіально дошку, встановлено пам'ятник, про нього знято фільм (назву даємо українською мовою, уточнюємо рік, режисера, кіностудію), він став прототипом головного героя книги, про це зазначаємо у статті.

У статтях про іноземних вчених зберігаємо всю інформацію, яка вказує на його зв'язок з Україною. Наприклад, **провів дитинство в Україні, брав участь в експедиціях в Україну, вивчав її рослинний чи тваринний світ, історію, культуру** тощо.

10. Наукові праці

Як правило, подаємо п'ять (для осіб, які мають академічне звання, державні нагороди, може бути більше) найважливіших наукових праць вченого (в першу чергу монографії, уникаємо методичних рекомендацій) за хронологічним принципом, відділяючи їх крапкою з комою. Намагаємось охопити праці різних періодів діяльності (для вчених, які працюють нині, обов'язково даємо 1–2 найновіші). Важливо, щоб вони відповідали тематиці наукових досліджень. Для праць іноземними мовами перекладів не подаємо. Приклади описів видання див. в «**Основних правилах уніфікації опису видань та скороченнях, вживаних в бібліографії ЕСУ**». Якщо всі названі праці опубліковано в одному місті, об'єднуємо (в дужках): (**усі** – назва міста), при цьому назву міста завжди пишемо українською мовою; якщо всі праці підготовлено у співавторстві: (**усі** – **співавт.**); якщо в одному місті й у співавторстві: (**усі** – назва міста, **співавт.**); якщо остання праця у співавторстві і при цьому всі праці в одному місті, оформлюємо таким чином: ... (**співавт.**); **усі** – назва міста. Якщо праці, розташовані поруч, опубліковані в одному й тому самому періодичному виданні, у другій із них після скісних рисок пишемо «**Там само**» (якщо повторюється й рік, то його не зазначаємо, даємо лише номер, якщо повторюється номер, не пишемо і його).

Особливості оформлення періодичних видань:

а) Якщо в назві періодичного видання фігурує назва навчального закладу (наукової установи), що його видає, в оформленні дотримуємося тих самих принципів, що й у написанні установ та закладів у тексті статті (не подаємо статус державного та національного, а також імені).

б) Для наукових збірників установ і закладів, у назвах яких відсутня прив'язка до їхнього місцезнаходження, згадуємо місце видання (зазначаємо його також у тих випадках, коли установа чи заклад знаходиться в одному місті, а збірник видано в іншому).

в) Якщо періодичне видання виходить у різних серіях, обов'язково вказуємо її (без лапок; якщо назва серії має прикметникову форму, скорочуємо її і пишемо з малої літери: **Сер. матем.**; іменникову форму – повністю і з великої літери: **Сер. Медицина**).

г) Враховуємо, що у періодичному виданні, яке видається однією мовою, можуть публікуватися статті іншими мовами (тому не потрібно зводити назву статті і назву періодичного видання до чогось спільного).

г) Беремо до уваги, що одне й те саме періодичне видання може виходити одночасно різними мовами (наприклад, «Лікарська справа» – «Врачебное дело») або в різні періоди виходило різними мовами.

Якщо книга мала перевидання, подаємо їх через крапку з комою; якщо їх було багато варто подати перше видання і останнє (при цьому вказати, яке воно за ліком). Якщо праця була перекладена й опублікована іноземною мовою, зазначаємо, якою саме (наприклад, англ. мовою) і через тире подаємо місце та рік видання перекладу.

У статтях про науковців, які працювали наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., іноді у працях подаємо докторську дисертацію, оскільки це найвагоміша робота в житті вченого, і про неї необхідно обов'язково згадати.

11. Література про вченого

В першу чергу подаємо книги, брошури, присвячені науковцю, а також біобібліографічні покажчики. Крім того, подаємо журнальні публікації (статті, присвячені річницям від дня народження, смерті, некрологи тощо), біобібліографічні довідники (частина з них наведена в скороченнях; розміщуємо їх у кінці курсивом) тощо. Іноді згадуємо книги про історію ВНЗів, у яких працювала особа, якщо там є біографічні відомості про неї, або книги з історії науки, в яку вона зробила вагомий внесок. Не беремо до уваги енциклопедії та енциклопедичні словники. Газетні публікації для науковців використовуємо дуже рідко (за винятком вчених, які працюють у діаспорі).

Авторів джерел зазначаємо з одним або двома ініціалами (залежно від того, як опубліковано).

Якщо автор (автори) у джерелах, що розташовані поруч, повторюється, для другого джерела вживаємо форми: *Його ж*; *Її ж*; *Вони ж* (подаємо їх курсивом).

12. Автор статті (див. п. 1.2.1).

Стаття про письменника

В ЕСУ подаємо статті про письменників України, як членів НСПУ, АУП та інших спілок, зокрема об'єднань українських письменників за кордоном, наприклад «Слово», Спілки українських письменників Словаччини, так і письменників, що не належать до жодної організації, але їхня творчість здобула визнання як читацької аудиторії, так і колег. Про класиків української літератури готуємо розлогіші статті, у яких обов'язковою складовою є коротка характеристика основних творів письменника.

Окремий блок статей присвячено зарубіжним письменникам. По-перше, це статті про класиків світової літератури, чия творчість безпосередньо чи опосередковано впливала (-є) на розвиток українського літературного процесу. Зазви-

чай твори таких письменників перекладали українською мовою. По-друге, це статті про тих зарубіжних письменників, які у своїй творчості відображали ті чи інші події української історії, зображували життя представників українського етносу, використовували його фольклор, надбання матеріальної чи духовної культури.

До цього ж блоку належать статті про письменників, які народилися чи зростали в Україні, але їхня творчість розвинулася вже поза її межами. Значну кількість статей про зарубіжних письменників становлять статті про тих, хто перекладав класиків української літератури, зокрема Тараса Шевченка, Івана Франка, Михайла Коцюбинського, Лесю Українку та інших. Найбільшу частку таких складають літератори з республік колишнього СРСР.

1. Прізвище, ім'я, по батькові

Прізвище, ім'я та по батькові подаємо українською мовою; для зарубіжних письменників – також мовою, на якій вони писали(-шуть) чи мовою країни, де вони жили(-вуть). У прізвищі обов'язково ставимо наголос. Якщо особа більш відома за псевдонімом, то статтю подаємо за ним, а в дужках пишемо справжнє прізвище, ім'я, по батькові, інший псевдонім(-ми) та криптонім(-ми) (якщо є). Статті про зарубіжних, діаспорних, частково письменників із Західної України подаємо без по батькові. Наприклад:

ГЕДЗЬ Юхим (справж. – Савицький Олексій Васильович; ін. псевд. – Олесь Ясний).

ДАНИЛОВ Петро Валер'янович (псевд. і крипт.: П. Д., Ніжинець, Петро Прекидько).

2. Визначення

У дефініції пишемо рід діяльності – письменник (поет, прозаїк), критик, перекладач, літературознавець. Їх може бути й декілька. Наприклад:

ГІДЗІНСЬКИЙ Володимир Антонович (псевд.: Йосиф Гріх, Оскар Редінг, Стефан Трипільський; 21. 08. 1888, Краків – 11. 08. 1932, Одеса) – письменник, літературознавець, критик, журналіст, перекладач.

ДАШКІЄВ Микола Олександрович (16. 05. 1921, с. Краснокутськ, нині смт Харків. обл. – 23. 02. 1976, Харків, похов. у Києві) – письменник і критик.

ДЖАББАРОВ Джуманіяз (Жаббаров Жуманиєз; 25. 10. 1930, кишлак Пулати Кашкадар'їн. обл., Узбекистан) – узбецький поет, перекладач.

У дефініції статті про зарубіжних письменників також зазначаємо його належність до того чи іншого народу або країни – англійський, білоруський, вірменський, німецький, російський, узбецький тощо. Наприклад:

ДЖЕРАРД Доротея (Gerard Dorothy; 09. 08. 1855, м-ко Рочсоулз, графство Ланкашир, Велика Британія – 29. 11. 1915, Відень) – англійська письменниця.

Також це пишемо у статтях про кримськотатарських письменників. Наприклад:

ДЕРМЕНДЖІ Абдула (псевд.: Тиктель, Ялыбойлу; 14. 04. 1905, с. Кікінеїз Ялтин. пов. Таврій. губ., нині Оползневє Ялтин. міськради, АР Крим – 31. 01. 1976, Ташкент) – **кримськотатарський письменник, літературознавець.**

3. Членство у письменницьких організаціях (рік прийняття). Нагороди, премії, почесні звання

Для українських письменників зазначаємо, від якого року особа є членом НСПУ. Також пишемо про членство в інших національних спілках. Оскільки спілки, організації змінювали свої назви, то для тих, хто померли, назву спілки, до якої належав літератор, вказуємо на рік його смерті. Якщо особа була членом СП СРСР, то також інформуємо про це із зазначенням року вступу. Окрім державних нагород, звань, премій, зазначаємо також літературні премії – премії НСПУ, обласні та міжнародні, при цьому пишемо їх повну назву, рік отримання та назву установи, яка присуджує.

4. Освіта

Вказуємо повну назву ВНЗу на час його закінчення особою та рік, коли вона його закінчила. Якщо особа не має вищої освіти, пишемо: освіта середня; без освіти; займався(-лася) самоосвітою.

5. Професійна діяльність

Подаємо коротку інформацію про місце праці (основні посади, роки). Яким твором, у якому часописі (рік, номер) дебютував(-ла)? Далі в статті інформуємо про творчий доробок, художньо-естетичне спрямування, тематику творчості тощо. Потрібно зазначати переклади її творів іноземними мовами (якщо такі є), а також імена перекладачів та де вони були опубліковані; це стосується і творів, які покладено на музику, екранізовано чи здійснено театральні постановки – вказуємо композитора, виконавців (найвідоміших), режисера, рік екранізації, режисера(-ів) та назву основних театрів, де було здійснено постановку.

6. Твори

а) У переліку бібліографії («Тв.») подаємо основні опубліковані твори (книжки, збірки поезій, прози тощо) мовою і графікою оригіналу без перекладу українською мовою із зазначенням місця та року видання. Виняток становлять лише твори тюркськими, грузинською, вірменською, кримськотатарською, мовою їдиш та деякими іншими мовами, які подаємо також з українськими перекладами. Якщо всі їх видано в одному місці, зазначаємо українською мовою про це один раз після останнього джерела (наприклад, **усі – Сімферополь**). Для зарубіжних письменників у «Тв.» зазначаємо також українські переклади (якщо є), наприклад:

ДЖУСУЄВ Сооронбай (Жусуев Сооронбай; 15. 05. 1925, кишлак Кизил-Джар, нині с-ще Ошської обл., Киргизстан) – киргизський письменник, перекладач...

Тв.: укр. перекл. – Ваш і наш Шевченко // Жовтень. 1964. № 5; Золота чинара. К., 1986.

б) Якщо окремі твори винесено для характеристики у текст статті, то після назви твору мовою оригіналу й відповідною графікою у лапках в дужках подаємо назву українською мовою, місце (українською мовою) та рік видання. Переклади українською мовою не подаємо до творів чи праць, написаних слов'янськими мовами, як і не перекладаємо назви журналів, газет та інших друкованих органів.

в) Якщо немає змоги вжити графіку мови оригіналу (наприклад китайської, японської тощо), то подаємо лише українською мовою.

Стаття про художника

В ЕСУ подаємо статті про митців України, які перебувають (перебували) у складі НСХУ, НСМНМУ (позиції – з Довідників спілок)? а також про тих художників, чия творчість є мистецьким явищем, і у кого були персональні виставки.

Текстовий та ілюстративний матеріал замовляємо персонально, через родину, спілку, бібліотеку, архів. Додатково опрацьовуємо альбоми, каталоги, шукаємо в мережі.

Про видатних митців зі світовим ім'ям подаємо розлогі статті.

Описуємо зв'язок з Україною: місце народження чи смерті, навчання, опрацювання української тематики (наприклад, автор краєвидів України, портретів українських видатних осіб, сюжетів з її історії тощо).

Використовуємо аббревіатури, заявлені у «**Скороченнях, вживаних в ЕСУ**»; решту назв установ, колективів подавати повністю.

1. Прізвище, ім'я, по батькові

У прізвищі обов'язково ставимо наголос.

Прізвище може бути подвійним (наголос на обох), псевдонімом чи дівочим.

Ім'я теж може бути подвійним, вигаданим чи справжнім.

Польські, зарубіжні, діаспорні, частина митців із Західної України можуть бути без по батькові. Наприклад:

КАССАНДР (Мурон Адольф-Жан-Марі) – статтю подано за псевдонімом; Агніт-Следзевський Казимир Генріхович; Василичин-Гармаш Роман; Ємець-Кравців Дарія-Тетяна.

ДЕЛОНЕ-ТЕРК Соня (справж. – Штерн Сара Єліївна; 14, за ін. даними – 01(13). 11. 1885, Граджиськ, нині у складі Одеси – 05. 12. 1979, Париж) – графік, живописець, скульпторка.

Якщо роботи художника підписано іншим прізвищем або псевдонімом, інформуємо про це у тексті. Якщо не вдалося встановити точні дати, зазначаємо за іншими даними або ставимо знак питання. Якщо особа родом із Росії, Польщі, Білорусі, Грузії та інших країн, записуємо також їх рідною мовою (крім кримськотатарських митців).

АЛПАТОВ Михайло Володимирович (Алпатов Михаил Владимирович; ...) – російський історик мистецтва.

ВИГЖИВАЛЬСЬКИЙ Фелікс (Wygrzywalski Feliks; 1875, м. Перемишль, нині Польща – 04. 09. 1944, pobl. м. Жешув, Польща) – польський живописець і графік.

ВЕЛУЛЛАЄВ Ісмет Бекірович (11. 02. 1953, м. Уч-Курган Наманган. обл., Узбекистан) – кримськотатарський живописець.

2. Число, місяць, рік та місце народження (село – у називному відмінку, місто, якого району й області) за тодішнім і сучасним адм.-територ. поділами

Для осіб, народжених у Російській імперії до лютого 1918 року, по можливості вказуємо старий і новий стилі, враховуючи, що різниця становить **12** днів у **XIX** ст. і **13** – у **XX** ст.; звертаємо увагу на зміни назв міст населених пунктів.

ДЕНИСЕНКО Іван Іванович (псевд. – І. Денис; **23. 09(06. 10). 1910, с. Барвінкове, нині місто Харків. обл. – ?**).

ВИЄЗЖЕВ Олександр Миколайович (**01(13). 06. 1865, с. Зміїв, нині місто Харків. обл. – 1918, Гурзуф, нині смт АР Крим**) – живописець.

Для центрів областей місто (**м.**) не вказуємо. Подаємо міста із зазначенням штатів (провінцій) і країн.

ДАВИДЗОН Яків Борисович (27. 02. 1912, с. Муровані Курилівці, нині смт Мурованокуриловець, р-ну Вінн. обл. – 26. 01. 1998, **м. Вустер, шт. Массачусетс, США**) – фотохудожник.

3. Фах та спеціалізація

Митець може творити в кількох галузях: живописець, графік, скульптор (-ка), художник-монументаліст, художник (-ця) монументально-декоративного мистецтва, дизайнер, художник анімаційних фільмів, фотохудожник, майстер (майстриня) різьблення на дереві, майстер (майстриня) петриківського розпису, майстриня художнього ткацтва та вишивки, майстер (майстриня) витинання, майстер (майстриня) художнього фарфору, художник ювелірного мистецтва, художник (-ця) театру, художник (-ця) театру і кіно, художник-проектант, мистецтвознавець.

4. Якщо є в родині митця (батьки, брати, сестри, подружжя, діти, діди, бабусі) відомі митці, науковці, громадські, політичні діячі і т. д., то вказати на їхні родинні стосунки

Відстежуємо ці записи у статтях усіх членів родини; курсуємо тільки імена та прізвища; якщо прізвище спільне, записуємо в родовому відмінку множини. Якщо подружжя уже розлучене, родинні зв'язки не зазначаємо.

Чоловік С. Дубцової.

Дружина Г. Дубцова.

Батько Лариси та Олександра Джартів.

Син Михайла, брат Лариси Джартів.

Дочка Михайла, сестра Олександра Джартів.

Дружина Є. Соловйова, мати Є. Джолос-Соловйова.

Син Л. Джолос та Є. Соловйова.

Чоловік Л. Джолос, батько Є. Джолос-Соловйова.

Син Ксенії, онук Миколи, правнук Філарета Колесс, брат О. Гелитовича.

Дочка Ганни, сестра Олени Вересів, онука М. Пособчук.

Дочка С. Денбіновецького, онука К. Лундишева.

Син А. Білостоцького та А. Супрун, онук Ю. Білостоцького.

5. Звання та рік отримання

а) Подаємо тільки найвище звання, наприклад, якщо йдеться про народного художника, то заслужений художник не пишемо.

Засл. художник УРСР (1974).

Засл. художник України (1991).

Нар. художник СРСР (1963).

Нар. художник України (2001).

Засл. майстер нар. творчості України (2006).

Дійс. чл. АМ СРСР (1954).

Засл. діяч мист-в РРФСР (1958).

б) Може також бути:

Герой Соц. Праці (1969).

Держ. нагороди СРСР.

Учасник 2-ї світ. війни. Бойові нагороди.

Учасник 2-ї світ. війни. Держ. нагороди СРСР.

Учасник 2-ї світ. війни. Держ. та бойові нагороди СРСР.

6. Премії, нагороди (вказати рік отримання, установу, що присуджує)

Держ. премія України ім. Т. Шевченка (1983).

Нац. премія України ім. Т. Шевченка (2005).

Сталін. премія (1942).

Ленін. премія (1964).

Держ. премія СРСР (1974).

Золота медаль АМ СРСР (1983).

Всеукр. премія ім. І. Огієнка (1997).

Гран-Прі Всеукр. симпозиуму кераміки (смт Опішня Зіньків. р-ну Полтав. обл., 1999). 1-а премія Всеукр. симпозиуму худож. кераміки (м. Слов'янськ Донец. обл., 2005).

Гран-Прі «Золота рибка» Всесоюз. конкурсу «Бурштиновий олівець» (1986, Калінінград, РФ), золота медаль і 1-а премія Міжнар. конкурсу антивоєн. карикатури (1987, м. Крагуєвац, Сербія і Чорногорія).

Диплом 1-го ступ. виставки самодіял. мист-ва у Ярославлі (РФ, 1983).

Лауреат Всесоюз. фестивалів нар. творчості (Москва, 1985, 1987, 1989).

Премія ім. А. Куїнджі (1913).

Обл. премія ім. А. Ерделі та Й. Бокшая (2001).

7. Членство в спілках

Вказати рік вступу; якщо було виключено, згодом поновлено, також зазначати роки.

Чл. НСХУ (1989), НСМНМУ (2000).

Чл. НСХУ (1970), НСКінУ (1974).

8. Який вищий навчальний заклад закінчив (-ла) і коли або роки навчання

Записувати за дипломом, якщо з назви закладу не зрозуміло його місце розташування, вказати місто чи область, країну; за абеткою подати прізвища, імена двох-трьох педагогів. Звіряти за базою даних ЕСУ й курсувати прізвища тих викладачів, про кого є чи заплановані статті в (прізвища курсуються при першій згадці в тексті). Якщо неможливо довідатися, можна подавати без даних про викладачів.

Закін. Львів. ін-т приклад. та декор. мист-ва (1954; викл. Й. Бокшай, Р. Сельський). **Закін. Київ. худож. ін-т (1972; майстерня Т. Яблонської).**

Закін. Харків. худож.-пром. ін-т (1976; викл. Є. Биков, Б. Косарев, О. Хмельницький).

Навч. у Київ. рисув. школі М. Мурашка, у М. Ге, С.-Петербур. АМ (1891–94; викл. І. Рєпін, П. Чистяков).

Закін. Київ. рисув. школу М. Мурашка (1898; викл. М. Пимоненко), навч. у Моск. уч-щі малювання, скульптури та арх-ри (1898–1902), майстерні В. Серова (1902–03), закін. С.-Петербур. АМ (1911; викл. І. Рєпін, В. Савинський, П. Чистяков).

Закін. у Києві художню середню школу ім. Т. Шевченка (1961; викл. Г. Котляр, І. Тихий) та вечір. ф-т Укр. полігр. ін-ту у Львові (1970; викл. М. Іванов, О. Крилова).

Мист-ву навч. у В. Аронець, В. Стрипко.

Навч. у Миргород. худож.-пром. школі (нині Полтав. обл., 1911–15).

Навч. в Одес. худож. ін-ті (1930–31), закін. Ін-т живопису, скульптури та арх-ри у Ленінграді (нині С.-Петербург, 1946; майстерня О. Матвєєва).

Навч. на відділі декор. живопису Львів. худож.-пром. школи (1904–06), у Краків. АМ (1906–11).

Мист-ву навч. у матері (батька).

9. Де, в які роки і ким працював (-ла) – основні посади, роки, установи. На творчій роботі

Закін. Київ. худож. ін-т (1930; майстерня Ф. Кричевського). Від 1934 працював у ньому: від 1935 – доц. архіт. ф-ту.

Закін. Львів. ін-т приклад. та декор. мист-ва (1970; викл. Б. Галицький, В. Манастирський, Р. Сельський, В. Черкаський), де й працює від 1972 (нині Львів. АМ): 1981–91 – зав. каф., від 1992 – доц. каф. рисунку.

Закін. Київ. худож. ін-т (1989; викл. Т. Ляшук, А. Чебикін), де відтоді й працював (згодом Укр. АМ): викл. каф. графіки.

Закін. Ужгород. уч-ще приклад. мист-ва (1963; викл. І. Гаранко, Е. Медвецька-Лутак, В. Сvida), Ленінгр. вище худож.-пром. уч-ще (нині С.-Петербург, 1971; викл. В. Ватенін, М. Шепилевський).

10. Від якого року учасник (-ця) виставок

Брав участь у львів. виставках 1897–1914.

Учасниця мист. виставок від 1982.

Учасник обл., всеукр. та зарубіж. мист. виставок від 1992.

Учасниця обл., всеукр., всесоюз. та міжнар. мист. виставок від 1979.

11. Для персональних виставок вказати міста (якщо необхідно – країни) й роки проведення (за хронологією, можна об'єднувати за країнами чи роками)

Персон. – у Києві (1988).

Персон. – у Житомирі (1993, 1999, 2003), Києві (1995, 1997, 1999, 2000), Кракові (2001).

Персон. – у Києві (1991), Легніці, Тарнуві (обидві – 1992), Жешуві (1996, 2001; усі – Польща), Бескові (1999), Зауерлаху (2003; обидва – Німеччина), Торонто (2005).

12. Характеристика творчого доробку, стилю

У кількох реченнях подати суть творчості (мистецький напрям, характерні риси, властиві саме для цього митця, тематика, жанри). Наприклад:

Осн. галузі – станк. та монум. скульптура, скульптура малих форм, кераміка. Для творчості Д. притаманні цілісність та лаконічність у вирішенні образу, виявлені через узагальнення форми, виразність силуету. Композиції та портрети вирізняються динамічністю, часом підкреслено витонченими пропорціями.

Для творчості Д. характерні лаконічність і медитативність, звернення до пластич. метафори. Романтичність образів посилюється плавністю ліній та грою світлотіней, контраст. кольорами, імпресіоніст. живопис. манерою.

Автор портретів, фігур. композицій, пейзажів. За допомогою світлових ефектів і колористич. нюансів досягав поет. настрою, часто застосовував алегорії.

Осн. галузі – сценографія та станк. живопис (пейзажі, натюрморти, портрети). Полотна Д. – мажорна симфонія на честь рідного краю. Відтворив драматичність люд. долі та істор. подій.

У творчості унікав догматів соцреалізму. У станк. живопису переважають натюрморти, краєвиди, жін. портрети; колорит радісний, мазок пензля експресивний, широкий. У монум. творах панує виражена стилізація.

13. У яких музеях та галереях зберігаються твори

Окремі роботи (полотна, картини, вироби) зберігаються у НХМ, Закарп., Івано-Фр., Переяслав-Хмельн., Шполян. (Черкас. обл.) краєзн. музеях, Закарп. і Чернів. ХМ, ДТГ (Москва), Музеї сучас. мист-ва (Тегеран).

... у Чернів. худож. та краєзн. музеях.

14. Основні твори (назви, роки)

а) Назви відібраних для ілюстрування робіт (у текст і колір) необхідно повторювати у переліку основних творів. Якщо працює в одній галузі, твори не поділяти за категоріями, а подавати за роками. Об'єднувати роботи, виконані в один рік – **обидві(-а), усі**.

«П'ятницька церква», «На полонині сонце низенько» (обидва – 1971).

«Раковецькі верби», «Церква у селі Якубівка», «Мальви і соняшники» (усі – 2001).

б) Якщо творить у кількох галузях, групувати роботи хронологічно, відділяти блоки творів крапкою з комою; для серій вказувати межі чи періоди. Для пам'ятників, меморіальних дощок тощо зазначати, де встановлено.

Тв.: живопис –...; графіка – ...;

пам'ятники – Т. Шевченку (1989, с. Гвізд Надвірнян. р-ну; 2000, с. Єзупіль Тисмениц. р-ну), учасникам 2-ї світ. війни (1993, с. Міжгір'я Богородчан. р-ну; усі – Івано-Фр. обл.), на честь столиці ЗУНР (2003, Івано-Франківськ).

в) Якщо назв робіт небагато (або мало даних про митця), можна записати їх у тексті в дужках після зазначення жанрів.

Серед робіт – рушники «Заручини» (1996), «Добрий ранок, Україно» (2000), «Квітка та півники» (2001), «Калина» (2002), «Моліться, сини, за Україну» (2003); серветки, покривала, скатертини.

Серед робіт – «Запорожець», «Поединок», «Козак на коні», «Засновники Кисва» (усі – 1981), «Т. Шевченко» (1983), «Чорний біль», «Кує шаблю» (обидві – 2003).

15. Особисте фото (можна чорно-біле паспортного зразка або автопортрет – вказати рік, техніку, матеріал) та 2–3 ілюстрації до творчості (зазначаємо назву роботи, рік створення, техніку та матеріал). Цифрові фотокартки мають бути у форматі tiff, jpeg із роздільною здатністю понад 350 dpi

а) До кожної статті з кольоровою ілюстрацією дописувати відсилку.

(Див. іл. на с. xxx).

б) Підпис ілюстрацій: назва позиції (як у базі даних ЕСУ), ініціал імені (якщо є співпадіння, також ініціал по батькові чи ім'я повністю), прізвище автора, назва твору (в лапках), матеріали, техніки, рік виконання, співавторство, де встановлено. При цьому слова автопортрет, пейзаж, натюрморт у лапки не брати.

А. Коломиєць. «Пізня осінь». 2011. Папір, акварель

М. Й. Колесник. Автопортрет. 1960. Полотно, олія

Е. Кирич. Ескіз до мультфільму «Енеїда». 1991. Папір, гуаш

Ірина та Роман Кириченки. Ікона «Призри на смирення». 2006. Смальта, камінь

С. А. Кириченко. «М. Гоголь». 1976 (співавт.). Мозаїка

І. Клігер. Пам'ятник О. Кобилянській у Чернівецькому парку культури та відпочинку. 1952. Бетон тонований

Б. Климушко. Меморіальна дошка М. Крушельницькому в Кисві. 1967. Бронза, граніт

Р. Кирилов. Декоративний пласт «Карпати». 2000. Дерево, різьблення

В. Коздровська. «Бог Вогню». 2008. Папір, витинання

В. Колішук. Рушник «Свято в Карпатах». 1992. Полотно, вишивка, хрестик

16. Альбоми, каталоги персональних виставок, публікації в періодиці за повним бібліографічним описом мовою друку

Надавати перевагу альбомам і каталогам (назва, підназва – альбом, каталог чи буклет, місце та рік видання), можна також посилатися на публікації у періодичних виданнях (прізвища та ініціали авторів, назва статті, назва видання, число та місяць, рік – для газети, рік і номер – для журналу). Оформляти літературу необхідно за Основними правилами уніфікації опису видань та скорочень, вживаних в бібліографії ЕСУ. Записувати джерела потрібно хронологічно; якщо підряд повторюються автори, зазначати – *Його ж, Її ж, Вони ж*; якщо повторюються джерела (журнал, газета) – *// Там само*.

Лит.: В. Ваганов: Каталог виставки. Хн., 1991; 2000; Південна кра-са України: Альбом. К.; Хн., 1998; Художники Херсонщини: Альбом. К.; Хн., 2002.

Лит.: Степан Куций з Переяслава // ОМ. 1997. № 3–4; Міщенко Г. Пластичні образи Степана Куцого // КіЖ. 2005, 16 лют.

Лім.: А. С. С. Cohen. Sonia Delaunay. New York, 1975; G. Le Pider. Sonia et Robert Delaunay. Paris, 1977; Певний Б. Соня Делоне у Боффало. Джерзі-Сіті, 1980; Сан-гир Р. «Блистаючий мир» Робера и Сони Делоне // Рус. мысль. 1985, 21 июля; Нога О., Кодлубай І. Соня Делоне повертається в Україну через Львів. Л., 1996; Нога О. Соня Делоне-Терк // Імена України в космосі. К., 2003.

17. Автор статті (див. п. 1.2.1)

18. Відредаговану статтю про художника пересилаємо на перегляд та затвердження до друку персонально, родині, автору, на установу координатора, голові регіонального відділення НСХУ, у музей, архів, сільську раду.

Приклади статей про мистецькі родини, роди, подружжя

БАГМЕТИ

— родина народних гончарів. Жили й працювали в містечку Хомутець, нині село Миргород. р-ну Полтав. обл. **Федір Григорович** (поч. 1850-х — 1941) мав синів **Семена** (1891 — 29. 10. 1960) і **Андрія** (1903 — 13. 03. 1944, загинув під час війни у Білорусі), які закін. церк.-приход. школу й працювали в колгоспі. Виготовляли традиц. «рудий» (неполив'яний), «сивий» (задимлений) і полив'яний посуд для вжитку: горщики, макітри, тикви, глечики, тазки, миски, полумиски, чайники, горщики для квітів, а також уміли виготовляти великі за розмірами макітри й труби для димарів із зубцями, з «фігурами», «квітами». Гончарну продукцію вивозили на продаж до Миргорода, Хорола, Великих Сорочинців, Радивонівки. Син Семена Федоровича — **Володимир** (26. 02. 1938 — 09. 09. 2000) гончарював разом з батьком. З роду Б. — **Андрій Федорович** (? — ?), син **Яків** (1896 — 12. 07. 1959) і внук **Грицько** (01. 02. 1929 — 26. 01. 1974); останній гончарював з 14 років, виробляв не лише посуд, а й нар. дитячі іграшки.

В. М. Ханко

ДЕМЧЕНКИ

— родина народних гончарів. Уродженці с. Постав-Мука Лохвиц. пов., нині Чорнухин. р-ну Полтав. обл.; померли там само. **Іван** (1871 — ?) віртуозно виробляв велику кількість мальованих мисок та полумисків, його син **Явдоким** (1873 чи 1874 — 1947) й онуки **Михайло** (вересень 1912 — 1994, м. Миргород Полтав. обл.) та **Антін** (1904 — ?) спеціалізувалися на виробленні полив'яних мальованих мисок («приставні» з двома ручками на 3 л, «тройникові» на 1,5 л, «четверикові» на 0,9–1 л, «п'ятерикові» на 0,5 л); візерунки на них малювали білою, червоною і чорно-брунат. барвами, у техніках різкування і фляндрування.

Явдоским закін. церк.-приход. школу, учасник 1-ї світ. війни, працював у колгоспі. Михайло – учасник 2-ї світ. війни, працював у колгоспі. Мальовані миски Д. забирали перекупники з Чернігівщини, або ж гончарі продавали їх самі у Ромнах, Прилуках, Пирятині.

В. М. Ханко

ДЖУРАНОУКИ

– майстри художнього ткацтва, подружжя: **Іван Федорович** (1866, м. Косів, нині Івано-Фр. обл. – 07. 10. 1961, там само) та **Марія Михайлівна** (01. 11. 1877, м. Косів, нині Івано-Фр. обл. – 16. 10. 1911, там само). Батьки *О. Горбової*. Виго-товляли традиц. гуцул. узорчасті тканини (скатертини, доріжки, верети, рушники, перемітки, запаски, предмети одягу).

Лит.: Никорак О. І. Сучасні художні тканини Українських Карпат. К., 1988; *Її жс.* Українська народна тканина: типологія, локалізація, художні особливості. Ч. 1. Інтер'єрні тканини (за мат. зх. обл. України). Л., 2004.

О. І. Никорак

ВАКУЛЕНКИ

– художники декоративного розпису; подружжя. **Олександр Сергійович** (21. 03. 1963, м. Новоросійськ Краснодар. краю, РФ). Закін. Харків. худож.-пром. ін-т (1990; викл. В. Бондаренко, Є. Єгоров, С. Рибін). Працював художником декор. мист-ва СП «Кінг-Мануфактура» (1992–94), ТОВ «Слобода» (1994–96); заст. голови (1996–97), головою Харків. осередку НСМНМУ (від 1997). **Тамара Олексіївна** (07. 04. 1963, с. Петриківка, нині смт Дніпроп. обл.). Дочка *Г. Самарської*. Закін. Харків. худож.-пром. ін-т (1988; викл. В. Бондаренко, С. Рибін, С. Черниченко). Заст. голови Харків. осередку НСМНМУ (від 2000). Члени НСМНМУ (1995). Працюють у галузі петриків. розпису. Учасники обл., все-укр., міжнар. мист. виставок від 1985. Персон. – у Харкові (1993, 1996, 2001), Коломиї та Чернівцях (1998), Києві (1999, 2002–03). У співавт. виконали розписи кількох інтер'єрів у Харкові: школи-інтернату № 13, облік.-фінанс. технікуму, буфету худож.-пром. ін-ту; ресторану ВПШ (м. Ліон, Франція); приміщення НСМНМУ (Київ, 2004); а також декор. підноси, скриньки, меблі, карнизи, посуд, панно; «Петрівка» (1998), «Берегиня» (1999), «Моя Україна» (2002). Серед робіт Олександра – «Натюрморт» (1993), «Тобі любов, мій рідний край» (2001), «Сонячна мелодія» (2003). Серед робіт Тамари – «Червоний півень» (1997), «На городі бузина, а в Києві дядько» (2000); серія таць «Меморіал Прохорівського поля»; серії тарелей – «Собори Харкова», «Собори Києва»; серія скляного посуду «Моя мила Україна». Роботи зберігаються в МУНДМ, Дніпроп., Запоріж. та Харків. ХМ, Музеї нар. мист-ва Слобожанщини (Харків).

Є. І. Шевченко

Стаття про архітектора

До Енциклопедії Сучасної України подаємо: 1) визначних архітекторів кінця XIX – початку XX століть – митців, які зробили значний внесок у розвиток архітектури України, спроектували для українських населених пунктів низку будівель, брали участь та перемагали в архітектурних конкурсах (зокрема й тих архітекторів, які не є українцями, не народилися в Україні та не працювали в українських проектних установах); 2) визначних архітекторів кінця 19 – 21 століть, які мають українське походження та зробили значний внесок у розвиток архітектури інших країн; 3) архітекторів, які мають звання народного та заслуженого архітектора УРСР і України, є дійсними та почесними членами, членами-кореспондентами Української академії архітектури, академіками та членами-кореспондентами Національної академії мистецтв України, лауреатами Національної премії імені Т. Шевченка, Державної премії України у галузі архітектури; 4) архітекторів, які народилися в Україні або працювали в українських проектних установах і мають звання народного та заслуженого архітектора СРСР, союзних республік і пострадянських держав, є лауреатами премії РМ СРСР; 5) архітекторів (зокрема й тих, які не є українцями, не народилися в Україні та не працювали в українських проектних установах), які стали лауреатами та Державної премії СРСР (Сталінської премії) за проектування будівель на території України; 6) вчених-архітекторів, які працювали у проектних установах або викладали у ВНЗ України й отримали ступінь доктора архітектури.

Членство у Національній спілці архітекторів України та наявність лише наукового ступеня кандидата архітектури чи вченого звання професора не розглядаємо як єдині критерії розміщення персоналії в Енциклопедії Сучасної України.

1. Прізвище, ім'я, по батькові

Обов'язково ставимо наголос у прізвищі. У статтях про архітекторів, які не народилися в Україні, не працювали в українських проектних установах і за походженням не українці, ПІБ подаємо також офіційною мовою тієї країни, де вони творили.

2. Число, місяць, рік та точне місце народження, для померлих – смерті; визначення (рід діяльності)

Дати народження та смерті подаємо за старим (до лютого 1918 року) і новим стилями. У місцях народження та смерті вказуємо тогочасні та сучасні назви населених пунктів і їхній статус (село, містечко, селище міського типу, місто) та підпорядкування (яких повіту та губернії, району й області) за тодішнім і сучасним територіальним поділом. Цей принцип застосовуємо й надалі у текстовій частині (він відповідно стосується, окрім населених пунктів, й назв ВНЗів, проектних установ, мистецьких спілок і академій, фахових архітектурних видань;

наприклад, Київський національний університет будівництва та архітектури у 1930–39 мав назву Київський будівельний інститут, 1939–93 – Київський інженерно-будівельний інститут, 1993–99 – Київський державний технічний університет будівництва та архітектури; Національна спілка архітекторів України 1933–37 мала назву Спілка радянських архітекторів України, 1937–91 – Спілка архітекторів УРСР, 1991–98 – Спілка архітекторів України). Для докторів архітектури та митців-проектувальників подаємо однакову дефініцію – **«архітектор»**.

3. Мистецькі регалії, наукова ступінь та вчене звання, премії, нагороди

Подаємо з роками отримання у такій послідовності: а) звання народного та заслуженого архітектора УРСР і України, СРСР, союзних республік і пострадянських держав; б) членство у провідних мистецьких академіях (дійсний та почесний член, член-кореспондент Української академії архітектури, академік та член-кореспондент Національної академії мистецтв України, С.-Петербурзької академії мистецтв); в) наукову ступінь доктора архітектури (у митців-проектувальників зазначаємо також при наявності й ступінь кандидата архітектури), вчене звання професора; г) членство у творчих спілках, зокрема у Національній спілці архітекторів України (зазначаємо, якщо архітектор очолював НСАУ чи її обласну або міську організацію) та Національній спілці художників України; г) премії (Національна імені Т. Шевченка, Державна України у галузі архітектури, РМ СРСР, Сталінська–Державна СРСР); д) державні нагороди України.

4. Освіта

Зазначаємо який і коли середній спеціальний заклад (за фахом архітектор, інженер-проектувальник тощо) або ВНЗ архітектор закінчив чи де навчався. Якщо архітектор закінчив ВНЗ, який не є винятково будівельно-архітектурного профілю, то також вказуємо й назву факультету чи інституту (наприклад, **факультет будівництва та архітектури Львівського аграрного університету, інститут архітектури Національного університету «Львівська політехніка», архітектурний факультет Полтавського технічного університету**). Іноді згадуємо вчителів, які вплинули на формування власного творчого стилю особи. Викладачів університетських кафедр, випускником якої є особа, не називаємо.

5. Місця праці

Зазначаємо, в яких установах і в які роки працював архітектор. Також подаємо основні посади (з роками): директор, начальник архітектурно-проектної установи, керівник творчої майстерні, головний архітектор проектів, завідувач кафедри, професор тощо.

6. Напрями досліджень, проекти

Розкриваємо наукові інтереси в статтях про докторів архітектури кількома реченнями, у статтях про кандидатів архітектури – стисліше.

Подаємо 7–16 основних реалізованих проектів (залежно від внеску особи в розвиток архітектури України), вказуємо тодішню та сучасну назви проекту (тодішнє та сучасне призначення будівлі), населені пункти та вулиці (тодішні та сучасні назви; для житлових будинків – обов’язково з нумерацією), на яких зведено проекти, роки їхньої реалізації; для найвизначніших зодчих зазначаємо, до якого стилю належить будівля; перевагу надаємо тим проектам, які реалізовані в Україні, а також тим, які реалізовані за її межами, але визнані загальнодержавним чи світовим надбанням.

Участь та здобуття перших премій на архітектурних конкурсах (Російської імперії, Австро-Угорщини, міжнародних, всесоюзних, загальноукраїнських) для зведення будівель на території України.

Як виняток, можливе подання цікавих, зокрема з погляду історії української архітектури, нереалізованих проектів (їх могли не реалізувати з політичних, національних, фінансових та інших причин).

7. Основні опубліковані праці

Друкуємо за повним бібліографічним описом мовою оригіналу 4–6 назв із зазначенням співавторів, року, місця видання (для праць у фахових архітектурних виданнях – з назвою журналу чи збірника, роком, номером, томом, випуском).

8. Бібліографія

Подаємо джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з основними віхами життя (наприклад, з дитячими та юнацькими роками), професійною діяльністю архітектора, його архітектурними стильовими вподобаннями, описом усіх реалізованих та нереалізованих проектів.

Стаття про співака

Зазвичай, подаємо статті про осіб зі званнями заслужений артист України (УРСР), народний артист України (УРСР), заслужений діяч мистецтв України (УРСР), а також зі званнями зарубіжних країн (якщо життя і творчість пов’язані з Україною), про лауреатів значних конкурсів і фестивалів.

1. Прізвище (обов’язково поставити наголос), ім’я, по батькові

а) Існує декілька випадків написання прізвища й імені (без по батькові): персоналія з діаспори, неможливо встановити по батькові, сценічний псевдонім (у цьому випадку в дужках перед датою народження пишемо «**справж.**» і після тире – справжнє ім’я, по батькові; якщо прізвище є також складовою псевдоніма, зазначаємо справжнє прізвище, ім’я, по батькові).

б) У деяких випадках, коли особа відома за дівочим прізвищем, у дужках перед датою народження пишемо прізвище за чоловіком.

в) Якщо це зарубіжний (-а) співак (-чка), зазначаємо також його (її) прізвище, ім'я, по батькові мовою його (її) країни в дужках перед датою народження.

2. Дати і місця народження та смерті

а) Обов'язково зазначати число, місяць, рік (у випадку, якщо особа народилася (померла) до лютого 1918 року на території Російської імперії, вказуємо також старий і новий стилі: спочатку дату за старим стилем, потім додаємо **12** (для **XIX ст.**) або **13** (для **XX ст.**) днів і в дужках без пробілу пишемо дату за новим стилем. Якщо існують різні дати й місця народження та смерті (так зазначено у фахових джерелах), пишемо: **за ін. даними – ...** (у дужках або через кому).

б) Якщо неможливо встановити число народження (смерті), пишемо місяць словом (наприклад, **вересень 2005**); якщо неможливо встановити дату народження (смерті), ставимо знак питання.

в) Місця народження та смерті подаються за тодішнім і сучасним адміністративним поділами. Столиці зазначаємо без назв країн. У випадках, якщо місце народження (смерті) неможливо встановити, знак питання після дати не ставимо. У випадках, якщо місце народження і смерті однакове, після дати смерті зазначаємо: там само.

3. Визначення

а) У визначенні, крім слів «**співак (-чка)**», можуть бути зазначені інші види професійної діяльності (**педагог, музично-громадський (-а) діяч (-ка)** та інші). Як правило, їхня послідовність залежить від зайнятості в тій чи іншій сфері, однак педагогічна й музично-громадська діяльність зазначаються в кінці статті.

б) Якщо це зарубіжний співак, у визначенні подаємо його національну приналежність (наприклад, **білоруський співак**). У випадку, якщо він народився, чи отримав освіту, чи працював хоча б деякий час в Україні, ця приналежність не зазначається.

в) Якщо це оперний (-а) співак (-чка), пишемо слово «**співак (-чка)**», в дужках – тип голосу: (**сопрано**), (**тенор**); якщо **естрадний (-а) співак (-чка)**, то зазначаємо це.

4. Родинні зв'язки

а) Якщо в родині є/були відомі митці, наукові працівники, громадські, політичні діячі (батьки, брати, сестри, подружжя), то обов'язково вказати на родинні зв'язки. Послідовність має бути за ступенем споріднення.

б) Якщо особа перебувала в кількох шлюбах з персоналіями, статті про яких подаємо, зазначаємо останній шлюб (в окремих випадках робимо винятки).

в) Такі родинні зв'язки, як небіж, двоюрідний брат, дядько та інші подаємо як виняток.

5. Звання (вказуємо рік отримання)

а) Зазначаємо звання заслужений артист України, заслужений діяч мистецтв України, народний артист України. Якщо особа має декілька з цих звань, подаємо найвище.

б) Звання заслужений працівник культури України зазначаємо у випадках, коли інших звань особа не має.

в) Коли особа має звання інших країн, спочатку записуємо звання України (незалежно від років отримання).

г) Якщо особа отримала звання за радянських часів, зазначаємо: народний артист УРСР (СРСР, РРФСР тощо).

г) Якщо особа має науковий ступінь доктора чи кандидата наук, вчене звання професора або доцента, подаємо це перед званням заслужений артист України, заслужений діяч мистецтв України, народний артист України тощо.

6. Нагороди, премії, відзнаки (вказуємо рік отримання)

а) Державні нагороди подаємо так, як у всіх статтях-персоналіях.

б) Вказуємо національні, всеукраїнські, обласні, міські премії, а також іноземні (із зазначенням країни).

в) Подаємо Гран-Прі, відзнаки (якщо можливо, зазначаємо премію – 1-а, 2-а, 3-я – у конкурсах і фестивалях, окрім років, зазначаємо місця проведення (населений пункт, країна). В окремих випадках зазначаємо конкурси й фестивалі, де був (-ла) дипломантом (-кою).

7. Участь у Другій світовій війні

Зазначаємо окремим реченням про участь у Другій світовій війні, не вказуючи роки. У наступному реченні пишемо: **Має державні та бойові нагороди.**

8. Членство у спілках (вказуємо рік вступу)

Не зазначаємо членство у НСТДУ та Національній всеукраїнській музичній спілці.

9. Освіта

а) Зазначаємо, який вищий музичний заклад особа закінчила (як правило, не пишемо музичні школи). Музичне училище подаємо у випадках, коли особа закінчила його в Україні, а ВНЗ за кордоном (у деяких випадках також тоді, коли людина давно закінчила училище, тривалий час працювала, у зрілому віці закінчила заочно ВНЗ).

б) Навчальні заклади записуємо без імені. Як виняток – **Київське музичне училище ім. Р. Глієра, навчальні заклади Гнесіних**, а також у випадках, коли було декілька навчальних закладів з однаковою назвою в одному місті: **Консерваторія Польського музичного товариства і Консерваторія ім. К. Шимановського у Львові.**

в) Якщо в назві навчального закладу не зазначено місцезнаходження, то в дужках перед роком закінчення подаємо населений пункт і країну. Після року закінчення (або років навчання, якщо особа не закінчила навчальний заклад) подаємо через крапку з комою ініціал і прізвище особи (осіб), у класі кого навчалася (можна подати: **викл.**). Перевіряємо за базою даних ЕСУ прізвища цих викладачів, курсуємо ті, що наявні в БД.

г) Якщо особа має декілька спеціальностей, зазначаємо викладачів окремо для кожного класу (наприклад, **кл. співу ..., баяна – ...**). У випадку, якщо особа закінчила ці класи у різні роки, зазначаємо: **1950, кл. співу ...; 1955, кл. баяна ...**). Якщо особа закінчила кілька навчальних закладів в одному місті, можна в назвах зняти слово, що відповідає їхньому місцезнаходженню, а потім у дужках написати: **обидва (усі) – ...** (назва міста); або без дужок – у ... (назва міста).

г) Подаємо також інформацію про удосконалення майстерності за кордоном або в когось з видатних діячів. Якщо відомо, де саме за кордоном, вказуємо місто й країну.

д) Для співаків (-чок) також зазначаємо, що закінчив (-ла) асистентуру-стажування (з роком закінчення і викладачем з фаху).

10. Коротка інформація про професійну діяльність (де, в яких роках і на якій посаді працював (-ла))

а) Якщо особа працювала у філармоніях, театрах, ансамблях тощо, записуємо: арт. або соліст (-ка), а в дужках – роки роботи. У назвах філармоній, театрів, ансамблів тощо зазначаємо, чиє ім'я їм присвоєно, однак **не пишемо** слова: **національний, державний** (за винятком випадків, коли назва колективів починається з цих слів), **академічний, заслужений**.

б) Педагогічну та наукову діяльність зазначаємо так, як у науковців. Також бажано вказати відомих учнів (як правило, спочатку тих, про кого подаємо статті (курсують їх), а також лауреатів міжнародних конкурсів, осіб зі ступенями та вченими званнями).

в) Якщо особа не має постійного місця праці, пишемо: **На твор. роботі**.

11. Творча характеристика

Подаємо коротку характеристику творчого здобутку співака (-чки), обсяг якої залежить від внеску цієї особи у вокальне мистецтво.

12. Репертуар (усі твори подаємо українською мовою, навіть пісні)

а) Для оперних співаків з абзацу подаємо перелік партій з репертуару співака(чки) із зазначенням опер і композиторів. Як правило, подаємо до 10 партій (для визначних – до 20): спочатку – партії в українських операх, потім –

російських, останні – зарубіжні. Вказуємо, якщо це було перше виконання. Зазначаємо у тексті, за наявності, концертний репертуар співаків (акцент на українських творах).

б) Якщо особа виконувала ролі в оперетах чи музично-драматичних театрах, подаємо їх перелік з абзацу за тим принципом, що й партії.

в) В естрадних виконавців пісні не виносимо окремо з абзацу, а зазначаємо в статті. Як правило, подаємо найвідоміші з них із зазначенням авторів музики та слів. Також можна зазначити, з ким із відомих композиторів і поетів співак співпрацює.

г) В артистів філармоній, ансамблів подаємо низку творів з репертуару цих колективів або зазначаємо: **У репертуарі – твори ...** (перелік композиторів), також можна зазначити арії з опер, пісні.

г) Якщо композитор писав пісні саме для цього виконавця, зазначаємо: **... (особа) перший (-а) виконавець (-иця) творів ...** (композитор).

13. Записи на платівках, компакт-дисках, радіо, телебаченні

а) Як правило, для персоналій кінця XIX – початку XX ст. зазначаємо: **Мав (-ла) записи на грамплатівках** (іноді вказуємо фірми: «Мелодія» тощо).

б) В естрадних співаків (якщо вагома постать) вказуємо кількість аудіоальбомів і компакт-дисків або їхні назви (з роками).

в) Зазначаємо: **Має (-в) (-ла) записи на радіо і телебаченні**.

14. Гастролі

Як правило, гастролі містами України не зазначаємо. Пишемо: **гастролює (-вав) (-вала) або гастролі у ...** (перелік країн). Зрозуміло, що іноді особа може об'їхати півсвіту, але ми не можемо подати усі ці країни, тому зазначаємо ті, у яких гастролі відбувалися декілька разів, відомі для широкого кола читачів, у деяких випадках можемо написати: **у країнах Африки, Пд. Америки** тощо.

15. Література про співака (-чку) за повним бібліографічним описом (кількість джерел залежить від вагомості особи)

16. Автор статті (див. п. 1.2.1)

17. Фото співака (-чки)

Оскільки стаття про творчу особистість, фото може бути нестандартне (під час виступу), в оперних співаків – під час виконання партії (обов'язково вказати назву партії, опери, ініціал імені та прізвище композитора; за необхідності те саме розписати про партнера по сцені).

Стаття про музикознавця (музичного критика)

Як правило, подаємо статті про осіб із вченими званнями професора або доцента, науковими ступенями доктора чи кандидата наук, про членів НСКУ, зарубіжних музикознавців (дослідників української музики), у деяких випадках – про відомих музичних критиків.

Початок статті цього типу п. 1, 2, 3, 4 та 7, 9 подаємо за попередньою схемою (Стаття про співака), а далі доповнюємо інформацією:

5. Науковий ступінь, вчене звання (вказуємо рік отримання)

а) Спочатку подаємо науковий ступінь, потім вчене звання. Якщо особа є членом НАНУ, НАМУ, УВАН тощо, подаємо це після вченого звання. Для музикознавців, як виняток, також зазначаємо навчання в аспірантурі (з роком закінчення і керівником).

б) Якщо особа має звання заслужений артист України (УРСР), заслужений діяч мистецтв України (УРСР), народний артист України (УРСР) або звання інших країн, це зазначається після вченого звання.

6. Нагороди, премії (вказуємо рік отримання)

а) Державні нагороди подаємо так, як у всіх статтях-персоналіях.

б) Вказуємо національні, всеукраїнські, обласні, міські премії, а також іноземні (із зазначенням міста, країни, року).

8. Членство у спілках (вказуємо рік вступу)

а) Обов'язково зазначаємо членство в НСКУ (для музикознавців кінця XIX – початку XX ст. назва спілки має відповідати назві на момент смерті цієї особи). Якщо особа є членом зарубіжних СК, зазначаємо це.

б) Якщо особа перестала бути членом СК (не через смерть), у дужках після року вступу через тире потрібно записати рік виключення зі спілки (у деяких випадках, якщо особу виключено через політичні мотиви, необхідно це вказати).

в) Якщо особа є членом інших вагомих спілок (НСЖУ, НСКінУ тощо), подаємо це (за роками). Не зазначаємо членство у НСТДУ та Національній всеукраїнській музичній спілці.

10. Коротка інформація про професійну діяльність (де, в яких роках і на якій посаді працював (-ла))

а) Педагогічну і наукову діяльність зазначаємо так, як у науковців. Також бажано зазначити відомих учнів (як правило, спочатку тих, про кого подаємо статті (курсуємо їх), осіб зі ступенями і вченими званнями). Якщо особа працювала в періодичних виданнях, зазначаємо посади (з роками).

б) Якщо особа не має офіційного місця праці, можна вказати: **На твор. роботі.**

11. Напрями музикознавчих досліджень

а) Характеристика музикознавчих досліджень залежить від вагомості автора та особи, про яку пишемо. У статтях про зарубіжних музикознавців необхідно акцентувати увагу на українознавчих дослідженнях.

б) Для відомих музикознавців, які є активними дописувачами ЕСУ або інших фахових енциклопедій, зазначаємо в тексті, що вони є авторами низки статей у цих виданнях.

в) Якщо особа упорядкувала низку збірників творів відомих авторів, про це зазначаємо в тексті за повним бібліографічним описом.

12. Праці

а) Зазвичай подаємо 5–6 найвагоміших наукових праць за повним бібліографічним описом з абзацу (за роками). Для видатних дослідників кількість праць варіюється.

б) У музичних критиків зазначаємо декілька найвагоміших публікацій у тексті за повним бібліографічним описом. Також можна записати окремим реченням у тексті декілька відомих періодичних видань, у яких особа публікується.

в) У зарубіжних музикознавців подаємо насамперед праці українознавчої тематики.

г) Якщо особа, крім музикознавчої, займалася ще й композиторською чи виконавською діяльністю, тоді твори чи партії подаємо з абзацу завжди після праць.

13. Література про музикознавця (музичного критика) за повним бібліографічним описом (кількість джерел залежить від вагомості особи)

14. Автор статті (див. п. 1.2.1).

Біографічна стаття про інструменталіста

Як правило, подаємо статті про осіб зі званнями заслужений артист України (УРСР), народний артист України (УРСР), заслужений діяч мистецтв України (УРСР), а також зі званнями зарубіжних країн (якщо особа народилася чи деякий час працювала в Україні), а також про лауреатів значних конкурсів і фестивалів.

Цю статтю готуємо за схемою статті про співака (п. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12), а далі доповнюємо інформацією:

3. Визначення

а) У визначенні зазначаємо, на якому інструменті виконує твори (наприклад, **піаніст, скрипаль, гітарист, баяніст** тощо; для виконавців на народних інструментах (якщо їх декілька) можна не конкретизувати, а написати узагальнено: **виконавець на народних музичних інструментах**).

б) У визначенні також можуть бути зазначені інші види професійної діяльності (**педагог, музично-громадський (-а) діяч (-ка)** та інші). Як правило, їхня послідовність залежить від зайнятості в тій чи іншій сфері, однак педагогічна й музично-громадська діяльність зазначаються в кінці статті.

в) Якщо це зарубіжний інструменталіст, у визначенні подаємо його належність до країни. У випадках, якщо він народився чи отримав освіту, чи працював хоча б деякий час в Україні, ця належність не зазначається.

10. Коротка інформація про професійну діяльність (де, в яких роках і на якій посаді працював (-ла))

а) Педагогічну і наукову діяльність зазначаємо так, як у науковців. Також бажано зазначити відомих учнів (як правило, спочатку тих, про кого подаємо статті (курсуємо їх), осіб зі ступенями та вченими званнями).

б) Якщо особа працювала у філармоніях, театрах, ансамблях тощо, зазначаємо: **арт. або соліст (-ка)** (з роками). У назвах філармоній, театрів, ансамблів тощо вказуємо, чиє ім'я їм присвоєно, однак **не пишемо** слова: **національний, державний** (за винятком випадків, коли назва колективів починається з цих слів), **академічний, заслужений**.

13. Література про інструменталіста за повним бібліографічним описом (кількість джерел залежить від вагомості особи)

14. Автор статті (див. п. 1.2.1).

Біографічна стаття про композитора

Як правило, подаємо статті про осіб із вченими званнями професора або доцента, науковими ступенями доктора чи кандидата наук, про членів НСКУ, зарубіжних композиторів (насамперед – авторів музики української тематики).

Цю статтю готуємо за схемою статті про співака (**п. 1, 2, 4, 6, 7, 9, 10, 11**), а далі доповнюємо інформацією:

3. Визначення

а) У визначенні, крім слова **«композитор»**, можуть бути зазначені інші види професійної діяльності (**педагог, музично-громадський (-а) діяч (-ка)** та інші). Як правило, їхня послідовність залежить від зайнятості в тій чи іншій сфері, однак педагогічна і музично-громадська діяльність зазначаються в кінці статті.

б) Якщо це зарубіжний композитор, у визначенні подаємо його належність до країни (наприклад, **російський композитор**). У випадках, якщо він народився, чи отримав освіту, або працював хоча б деякий час в Україні, ця належність не зазначається.

5. Науковий ступінь, вчене звання (вказуємо рік отримання)

а) Спочатку подаємо науковий ступінь, потім вчене звання. Якщо особа є членом НАНУ, НАМУ, УВАН тощо, подаємо це членство після вченого звання.

б) Якщо особа має звання заслужений артист України (УРСР), заслужений діяч мистецтв України (УРСР), народний артист України (УРСР) або звання інших країн, це зазначається після вченого звання.

8. Членство у спілках (вказуємо рік вступу)

а) Обов'язково зазначаємо членство в НСКУ (для композиторів кінця XIX – початку XX ст. назва спілки має відповідати назві на момент смерті цієї особи). Якщо особа є членом зарубіжних СК, зазначаємо це членство.

б) Якщо особа перестала бути членом СК (не через смерть), у дужках після року вступу через тире потрібно вказати рік виключення зі спілки (у деяких випадках, якщо особу виключено через політичні мотиви, необхідно це вказати).

в) Якщо особа є членом інших вагомих спілок (НСЖУ, НСКінУ тощо), записуємо членство за роками. Не зазначаємо членство у НСТДУ та Національній всеукраїнській музичній спілці.

12. Твори

а) Зазвичай, подаємо з абзацу до 10 найвагоміших творів (у деяких випадках кількість варіюється). Основною особливістю є те, що твори зазначаємо не за роками, а за вагомістю (від великих форм до менших), також об'єднуємо їх у групи, у яких подаємо вже за роками (наприклад, **опери – ...; балети – ...; для симф. оркестру – ...; для фортепіано – ...** тощо).

б) У зарубіжних композиторів подаємо насамперед твори українознавчої тематики.

в) Якщо особа, крім композиторської, займалася ще й музикознавчою чи виконавською діяльністю, тоді твори чи партії подаємо з абзацу завжди після праць.

13. Література про композитора за повним бібліографічним описом (кількість джерел залежить від вагомості особи)

14. Автор статті (див. п. 1.2.1).

Стаття про спортсмена

В ЕСУ подаємо статті про переможців і призерів чемпіонатів світу та Європи серед дорослих; переможців, призерів і фіналістів (до 7-го місця включно) Олімпійських ігор; лише переможців і призерів Паралімпійських та Дефлімпійських ігор (чемпіонати світу і Європи до уваги не беруться).

1. Прізвище, ім'я та по батькові

Обов'язково ставимо наголос у прізвищі.

Для жінок не вказуємо окремо дівоче прізвище та за чоловіком. Їх подаємо за тим прізвищем, за яким вони відомі у спорті (бувають винятки). Дівоче прізвище зазначаємо лише для дуже відомих спортсменок:

КОЧЕРГІНА Тетяна Іванівна (дівоче – Макарець).

2. Точна дата (число, місяць, рік) народження

Для народжених до лютого 1918 року на території Російської імперії, по можливості, вказуємо дату за старим та новим стилями.

3. Точне місце народження

Подаємо за тодішнім та сучасним адміністративним поділами.

Для померлих зазначаємо точну дату та місце смерті (й поховання, якщо воно відрізняється від місця смерті).

4. Визначення

Після визначення «спортсмен» зазначаємо вид (види) спорту та підвид, якого спортсмен спеціалізується з конкретного підвиду. Наприклад: **спортсмен (вільна боротьба), спортсмен (велоспорт; трек).**

Для деяких осіб можна одразу вказати вид спорту: **легкоатлет (метання списа), борець, боксер, дзюдоїст.**

Ігрове амплу також зазначаємо у дужках (для тих видів спорту, де це актуально). Якщо спортсмен виступав на різних позиціях, їх можна не перераховувати.

5. Родинні стосунки

Перевіряємо за базою даних ЕСУ, чи немає відомих родичів. Якщо є, то вказуємо на родинні стосунки.

Якщо спортсмен тренується в батька (матері), чоловіка (дружини), то вказуємо:

Син (дочка) і вихованець (вихованка) ...

Чоловік (дружина) і вихованець (вихованка) ...

У такому випадку в кінці статті прізвище тренера більше не зазначаємо.

6. Спортивні звання

Вказуємо спортивні звання (з роками присудження).

Звання записуємо за зростанням: **м. сп., м. сп. міжнар. кл., засл. м. сп.**

Звання м. сп., м. сп. міжнар. кл. подаємо без зазначення країни – СРСР чи України (це видно із року присвоєння), за винятком випадків, коли спортсмен має два звання: м. сп. СРСР і м. сп. України.

Вказуючи звання засл. м. сп., обов'язково зазначаємо, якої країни – СРСР чи України.

Враховуємо, що звання м. сп., м. сп. міжнар. кл. та засл. м. сп. СРСР присуджували до 1992 р. включно.

Якщо спортсмен був удостоєний звання почес. м. сп., то це теж зазначаємо.

7. Державні нагороди

Подаємо зі ступенями та роками присудження.

Призери Олімпійських, Паралімпійських і Дефлімпійських ігор зазвичай отримують після цих змагань ордени «За заслуги» або «За мужність».

8. Участь у Другій світовій війні, бойові нагороди

9. Освіта

Вказуємо, який ВНЗ закінчив (-ла) і в якому році.

Назву закладу подаємо за роком закінчення.

Якщо спортсмен закінчив два різні факультети в одному ВНЗі, то зазначити, які саме і в яких роках.

Спортсмени-інваліди дуже часто мають середню освіту (закінчили лише школу-інтернат).

Середню освіту не зазначаємо, але вказуємо її, якщо спортсмен закінчив училище фізичної культури.

10. Спортивні результати

Результати намагаємося подавати від більшого до меншого (золото, срібло, бронза), групувати за рівнем змагань.

Називаючи змагання, вказуємо місто, країну та рік його проведення; якщо немає можливості зазначити місто, то залишаємо лише країну.

По можливості, поряд із зазначенням значного результату вказуємо вид змагання, дистанцію, особистий чи командний залік.

Для фіналістів та учасників Олімпійських ігор вказуємо місце, яке посів спортсмен (див. сайт **Sportreference.org** у рубриці **Results**).

Виділяють окремо командні чемпіонати світу й Європи та в закритих приміщеннях.

Крім Олімпійських, Паралімпійських, Дефлімпійських ігор, чемпіонатів світу та Європи, подаємо результати Кубків світу та конфедерацій, Всесвітніх універсіад, Всесвітніх ігор інвалідів з наслідками ДЦП, Всесвітніх шахових олімпіад, чемпіонатів світу та Європи серед юніорів та молоді, міжнародних змагань, меморіалів, турнірів, Спартакіад народів СРСР, Кубків СРСР, чемпіонатів СРСР та України.

Для Олімпійських, Паралімпійських і Дефлімпійських ігор ставимо їхній номер (літні та зимові ігри мають окрему нумерацію).

Для окремих видів спорту (бокс, кікбоксинг тощо) чемпіонати світу та Європи проводять за різними версіями.

Враховуємо, що Дефлімпійські ігри до 1999 року мали назву Всесвітні ігри глухих.

У спорті розрізняють поняття чемпіонату й першості. Чемпіонати – змагання серед дорослих, першість – серед юніорів та молоді. Нині замість поняття «**першість**» часто використовують назву «**чемпіонат**», але в ЕСУ обов'язково слід вказувати: серед юніорів (молоді).

Чемпіонати СРСР та України подаємо останніми. Якщо відомо результати за всі роки, то зазначаємо їх, а якщо ні, тоді пишемо: Багаторазовий чемпіон (призер чемпіонатів) СРСР (України).

Для чемпіонатів СРСР та України не пишемо місце проведення, лише рік.

Для Кубків світу вказуємо лише рік, бо змагання проходять у багатому етапів, і встановити місце проведення конкретного етапу майже неможливо.

Вказуємо також рекорди України, СРСР, Європи, світу.

По можливості, зазначаємо найкращий результат спортсмена.

Для шахістів пишемо кращі результати в турнірах, наприклад:

Кращі результати на чемпіонатах України: 1931 – 3–5-е м., 1933 – 3-е м., 1936 – 4-е м., 1937 – 3–4-е м.; на чемпіонатах Москви: 1944–45 – 5–6-е м., 1954 – 2–5-е м.

Обов'язково уточнюємо, які зі спортивних результатів є юніорськими (молодіжними), які були досягнуті в дорослому віці. Для цього перевіряємо вікові категорії спортсменів за «Єдиною спортивною класифікацією України».

11. Спортивне товариство або клуб, за який спортсмен виступає

Вказуємо назву товариства/клубу, його місцезнаходження (місто, область), а також зазначаємо, від якого року спортсмен виступає (або у яких роках виступав) за нього.

Спортсмен може одночасно представляти два спортивні товариства/клуби (консолідований залік).

Також він може представляти спортивну школу, яку закінчив.

Якщо неможливо встановити, в яких роках спортсмен виступав за конкретне товариство, це не зазначаємо.

Спортсмени-інваліди виступають лише за обласні центри «Інваспорт».

12. Вагова категорія (для видів спорту, де це актуально)

13. Членство у складі збірної команди СРСР і України

Якщо спортсмен входить (входив) до складу збірної команди СРСР, України (юніорська, молодіжна, чоловіча, жіноча), вказати, від якого року (у яких роках).

14. Визнання

Зазначаємо у тому випадку, якщо особа визнана кращим спортсменом світу або Європи.

15. Прізвище та ініціал тренера

Іноді тренерів може бути кілька, перераховуємо їх, не виділяючи першого тренера окремо.

16. Тренерська діяльність

Подаємо, у яких установах працював, на яких посадах (з роками), відомих вихованців.

Спортсмени-інваліди часто обіймають посаду спортсмена-інструктора.

У випадку завершення спортивної кар'єри подальшу діяльність спортсмена в статті не висвітлюємо.

Якщо спортсмен змінив громадянство і виступає за іншу країну, то його подальшу спортивну кар'єру також не висвітлюємо.

17. Література до статті за повним бібліографічним описом

18. Прізвище та ініціали автора статті

Автором статті про спортсмена може бути тренер.

Перелік чоловічих і жіночих форм, утворених від назв видів спорту (відповідно до «Єдиної спортивної класифікації України»), які використовуються у визначенні

Вид спорту	Чоловіча форма	Жіноча форма
Бадмінтон	Бадмінтоніст	Бадмінтоністка
Баскетбол	Баскетболіст	Баскетболістка
Бейсбол	Бейсболіст	Бейсболістка
Бокс	Боксер	
Боротьба:	Борець	
вільна		
греко-римська		
Важка атлетика	Важкоатлет	Важкоатлетка
Велосипедний спорт	Велосипедист	Велосипедистка
Веслувальний слалом		
Веслування академічне		
Веслування на байдарках і каное		
Вітрильний спорт		
Водне поло	Ватерполіст	Ватерполістка
Волейбол	Волейболіст	Волейболістка
Волейбол пляжний		
Гандбол	Гандболіст	Гандболістка

Стаття про тренера

В ЕСУ подаємо статті про заслужених тренерів України та СРСР, а також про тренерів, які підготували відомих спортсменів.

1. Прізвище, ім'я та по батькові

Обов'язково ставимо наголос у прізвищі.

2. Точна дата (число, місяць, рік) народження

Для тих, хто народився до лютого 1918 року на території Російської імперії, по можливості, вказуємо дату за старим та новим стилями.

3. Точне місце народження (за тодішнім та сучасним адміністративним поділом)

Для тих, хто помер, зазначаємо точну дату та місце смерті (й поховання, якщо воно відрізняється від місця смерті).

4. Визначення

У визначенні, крім слова «**тренер**», у дужках зазначаємо вид (види) спорту та підвид, якщо тренер спеціалізується з конкретного підвиду. Наприклад: **тренер (вільна боротьба)**, **тренер (велоспорт; трек)** або **тренер з велоспорту (трек)**.

Якщо тренер у минулому був спортсменом, це теж зазначаємо. Якщо вид спорту той самий, його пишемо один раз, якщо ні, то двічі:

Спортсмен (фехтування, рапіра), тренер.

Спортсмен (плавання), тренер (тріатлон).

5. Родинні стосунки

Перевірити за базою даних ЕСУ, чи не має тренер відомих родичів. Якщо такі є, то вказати на родинні стосунки.

У випадку, коли ця особа тренує сина (дочку), чоловіка (дружину), вказуємо:

Батько (мати) і тренер ...

Чоловік (дружина) і тренер ...

При цьому в кінці статті прізвище сина (дочки)/чоловіка (дружини) серед вихованців не зазначаємо.

6. Спортивні звання вказуємо з роками їх присудження

Для тренерів зі спортивною кар'єрою в минулому подаємо всі спортивні звання за зростанням: **м. сп., м. сп. міжнар. кл., засл. м. сп.**

Звання м. сп., м. сп. міжнар. кл. подаємо без зазначення країни – СРСР чи України (це видно із року присвоєння), за винятком випадків, коли тренер удостоєний обох звань: м. сп. СРСР та м. сп. України.

Записуючи звання засл. м. сп., обов'язково уточнюємо: **засл. м. сп. СРСР чи засл. м. сп. України.**

Для тренерів, які отримали звання заслуженого тренера УРСР, пишемо України, а не УРСР.

Якщо тренер має звання заслуженого тренера інших країн, це також зазначаємо (з роком присудження).

Спочатку подаємо звання України, потім – СРСР та інших країн.

Звання почес. м. сп., судді всесоюзної і національної категорій також зазначаємо.

7. Наукові ступені та звання (з роками отримання)

8. Державні нагороди

Подаємо зі ступенями та роками присудження.

9. Участь у Другій світовій війні, бойові нагороди

10. Спортивна кар'єра

11. Тренерська або педагогічна діяльність

Вказуємо, у яких установах працював, на яких посадах (з роками).

Якщо особа працювала тренером збірної команди (юніорської, молодіжної, чоловічої, жіночої, національної) України, СРСР або інших країн, зазначаємо окремим реченням.

12. Напрями наукових досліджень

Висвітлюємо в тому випадку, якщо тренер займається науковою діяльністю.

13. Відомі вихованці

Якщо відома загальна кількість підготовлених спортсменів, то зазначаємо.

Спочатку вказуємо тих вихованців, про яких подаємо окремі статті, а потім інших.

Для вихованців, про яких не даємо окремих статей, вказуємо їхні здобутки або спортивні звання.

Якщо результати вихованців приблизно одного рівня, можна подавати їх за алфавітом.

14. Наукові праці

Подаємо за повним бібліографічним описом: назва (мовою оригіналу), місце видання, рік, співавторство.

15. Література до статті за повним бібліографічним описом

16. Прізвище та ініціали автора статті.

Стаття про Героя Радянського Союзу (повного кавалера ордена Слави)

До ЕСУ подаємо статті лише про тих Героїв Радянського Союзу і повних кавалерів ордена Слави, які **народилися в Україні, відзначилися на її землях**, у деяких випадках – якщо військовик є уродженцем іншої держави, відзначився на чужині, але **брав участь у битвах під час звільнення українських територій**.

Статті подаємо тільки про Героїв Радянського Союзу – учасників Другої світової війни. Всіх, хто це звання отримав за інші заслуги, як правило, в ЕСУ не подаємо, за винятком учасників ліквідації аварії на ЧАЕС. У дефініції пишемо – **«військовик»**, при потребі робимо уточнення.

Статті про Героїв Радянського Союзу, які належали до вищого командного складу (наприклад, маршалів), розписуємо більш детально.

Аналогічно, однак адаптуючи до сьогодення, подаємо статті про військовиків – Героїв України, які отримали це звання за участь в антитерористичній операції.

1. Прізвище (обов'язково поставити наголос), ім'я, по батькові

а) Виділяють жирним шрифтом, усі літери у прізвищі мають бути набрані великим кеглем.

б) Якщо особа є представником іншої держави, то у відтворенні імен, прізвищ слід дотримуватися принципу якнайточнішої передачі їхнього звучання за словами української мови.

2. Дати і місця народження та смерті

а) Обов'язково зазначати число, місяць, рік (до лютого 1918 року – за старим і новим стилями: спочатку дату за старим стилем, потім додаємо **12** (для **XIX ст.**) або **13** (для **XX ст.**) днів і в дужках без пробілу пишемо дату за новим стилем).

б) Якщо неможливо встановити число народження (смерті), пишемо місяць словом (наприклад, червень 1988).

в) Якщо військовик під час воєнних дій зник безвісти (вкінці статті обов'язково це зазначити), тоді на місці дати смерті ставимо знак питання.

г) У випадках, якщо місце народження (смерті) неможливо встановити, знак питання після дати не ставимо. У випадках, якщо місце народження і смерті співпадає, зазначаємо після дати смерті там само.

г) Якщо населений пункт згадується вище у статті, далі по тексту слід уникати цього. Наприклад: **Народився у с. Кальник Іллінець, р-ну Вінн. обл. Мешкав і працював у Кальнику.**

3. Освіта

Якщо є, то який і коли вищий навчальний заклад закінчив (-ла) чи де навчався (-лася), роки. Подавати тодішню і сучасну назву та місцезнаходження закладу.

4. Від якого року в армії та на фронті

5. Воєнні дії

В ЕСУ не прийнято подавати вживані у радянській історичній літературі назви періодів:

- а) Велика Вітчизняна Війна 1941–45 подаємо як **2-а світ. війна**;
 - б) Громадянська війна – **воєнні дії 1918–20**;
 - в) Велика Жовтнева соціалістична революція – **більшов. переворот 1917**.
- Вказати, учасником яких бойових дій був. Наприклад:
- а) **Учасник воєн. дій 1918–20**;
 - б) **Учасник конфлікту на Китай.-Сх. залізниці (1929)**;
 - в) **Учасник боїв поблизу оз. Хасан (1938), на р. Халхін-Голл (1939), рад.-фін.**

й 2-ї світ. воєн.

6. Нагороди

- а) Якщо особа має (мала) бойові нагороди, записуємо це окремим реченням.
- б) Державні та бойові нагороди – окремим реченням із зазначенням СРСР.
- в) Якщо були іноземні нагороди, то вказуємо це. Наприклад: **Держ., бойові**

та іноз. нагороди.

7. Вказати, де й коли відзначився та у якому році отримав звання Героя Радянського Союзу або ордени Слави

- а) Якщо Герой під час війни був командиром, то це варто зазначити.
- б) Записуємо в статті про те, що Герой брав участь у битвах за звільнення населених пунктів, навіть якщо він не був за це відзначений.

8. Подальша доля

- а) У якому році демобілізований.
- б) Де мешкав, у яких установах, ким і в які роки працював до війни та після (розписуємо більш детально місце роботи лише у тому разі, коли військовик обіймав командні, штабні, наукові, державні посади).

9. Вшанування пам'яті

Якщо на честь військовика названо вулиці, навчальні заклади тощо, встановлено пам'ятники, погруддя, меморіальні дошки тощо, то такі дані зазначаємо наприкінці статті (особливу увагу приділяємо увічненню особи на території України).

10. Література

Оформлюємо літературу про військовика за повним бібліографічним описом (2–3 джерела). Див. с. 106: «Перелік найважливіших видань до пристатейної бібліографії».

11. Автор статті (див. п. 1.2.1).

Перелік найважливіших видань до пристатейної бібліографії

1. Боевая слава Алтая. Барнаул, 1978.
2. Боевая слава саперов. Москва, 1958.
3. Боевые звезды киевлян. К., 1983;.
4. Брянцы – Герои Советского Союза. Брянск, 1966. Вып. 1.
5. Булкин С. Герои Отечества. 2-е изд. Д., 1977.
6. Бундюков А. Сыновняя верность Отчизне. О., 1982.
7. В горниле войны закаленная. Москва, 1980.
8. В путешествие по Сумщине. Х., 1979.
9. В сражении за Победу. Москва, 1975.
10. Венков Б. С. Герої Карпат. Уж., 1972.
11. Вечная слава Мелитопольщины. Мелитополь, 2005.
12. Всем смертям назло. Москва, 2000.
13. Герои атомного проекта. Саров, 2005.
14. Герои боев за Крым. Сф., 1972.
15. Герои Кременчугщины. Кременчуг, 1995.
16. Герои огненных лет. Москва, 1978.
17. Герои подвигов на Харьковщине. Х., 1970.
18. Герои Советского Союза. За мужество и отвагу. Х., 1984.
19. Герои твои, Херсонщина. Сф., 1980.
20. Герои-белгородцы. 2-е изд. Воронеж, 1972.
21. Герои-освободители Черкасщины. Дн., 1980.
22. Герої – освітяни і науковці України. 2-е вид. К., 2012.
23. Герої землі Полтавської. П., 2010. Вип. 1.
24. Голдобін А. Запорізька Алея Слави – народна святиня. Дн., 2002.
25. Гриченко И. Подвиг. Х., 1983.
26. Дикань А. Герои Харьковщины. Х., 1998.
27. Джога І. Вони визволяли Буковину. Чц., 2006.
28. Днепр – река героев. К., 1983.
29. Дубров В. Солдатская слава. К., 1970.
30. Дьячков Л. Герои Советского Союза – тамбовцы. Воронеж, 1974.
31. Жигалов И. Флотская доблесть. Москва, 1983.
32. За землю родную. Орел, 1963.
33. За мужество и отвагу. Х., 1984.
34. Звезды доблести боевой. Л., 1968.
35. Звезды мужества. Москва, 2004.
36. Золотые Звезды курян. Воронеж, 1966.
37. Золотые Звезды Полесья. 3-е изд. К., 1985.
38. Золоті зірки України. К., 2002. Кн. 1.

-
39. *Игнатович Е.* Зенитное братство Севастополя. К., 1986.
 40. Кавалеры Золотой Звезды. Д., 1976.
 41. *Калинин А.* Истребители над «голубой линией». Москва, 1963.
 42. *Кузнецов И. И., Джога И. М.* Первые Герои Советского Союза (1936–1939). Иркутск, 1983.
 43. *Лукаш И.* Солдаты славы не искали. Дн., 1984.
 44. Люди подвигу. О., 1967.
 45. *Мальков Д.* Сквозь дым и пламя. Москва, 1970.
 46. *Медведев Н.* Нас было 68. Москва, 1966.
 47. *Монастырский Б.* Два тарана в одном бою. К., 1970.
 48. Морская доблесть. Москва, 1982.
 49. На поле ратном. Москва, 1977.
 50. Навечно в сердце народном. 3-е изд. Минск, 1984.
 51. *Немыкин А.* Герои Днепропетровщины. Дн., 2006.
 52. Овіяні славою імена. О., 1988.
 53. Они прославили Родину. Ростов-на-Дону, 1975. Кн. 2.
 54. Подвиг во имя жизни. О., 1984.
 55. Подвиги, ставшие легендой. Д., 1985.
 56. Подвиги их бессмертны. 2-е изд. Хабаровск, 1985.
 57. Подвигом славны твои земляки. З., 1962.
 58. Псковские богатыри. Ленинград, 1964.
 59. Ратная доблесть белгородцев. Белгород, 1995.
 60. *Рішко М.* Звитязжі священної війни. Уж., 2005.
 61. Сердца и звезды. 2-е изд. Сыктывкар, 1971.
 62. *Сечкин Г.* Граница и война. Москва, 1993.
 63. *Симонов А.* Заслуженные испытатели СССР. Москва, 2009.
 64. Третья ударная. Москва, 1976.
 65. Ульяновцы в боях за Родину. 2-е изд. Саратов, 1964.
 66. *Фролов П.* Боевое созвездие орловцев. Тула, 1985.
 67. *Чабаненко В.* Прославлені у віках. Дн., 1983.
 68. *Шаталин А.* Золотые Звезды наших земляков. Артемовск, 2001.
 69. Юные герои Витебщины. Минск, 1980.

1.2.5. Методичні примітки до бібліографії

1. Бібліографія у тексті статті

Подаємо назву твору чи праці мовою оригіналу й відповідною графікою в лапках, після неї в дужках подаємо назву українською мовою також в лапках, місце (українською мовою) та рік видання. Якщо це стаття, то подаємо бібліографічний опис мовою оригіналу, а після в дужках українською мовою назву

статті, джерело й рік, номер чи том. Якщо немає змоги вжити графіку мови оригіналу (наприклад, японської), то подаємо лише українською мовою. Якщо всі твори чи праці видані в одному місті, то зазначаємо про це лише один раз реченням типу: **Всі твори А. видані в Києві**. Переклади українською мовою не подаємо до творів чи праць, написаних слов'янськими мовами, як і не перекладаємо назви журналів, газет та інших друкованих органів.

2. Бібліографія до статті

Усі твори подаємо мовою і графікою оригіналу без перекладу українською мовою. Лише твори та праці тюркськими, грузинською, вірменською та деякими іншими мовами подаємо також в українських перекладах. У бібліографії, якщо всі праці чи твори видані в одному місці, також зазначаємо про це один раз після останнього джерела: **всі – Софія**, або **всі – Київ**. Якщо праці чи твори одного й того ж автора чи авторів йдуть підряд, то вживаємо *Його ж, Її ж, Вони ж* (курсуємо). Те саме стосується й джерел – **там само** (не курсуємо). Особливі скорочення типу: *Полск, Туркевич* і тому подібні ставимо в кінці бібліографії за алфавітом і курсуємо їх.

1.2.6. Опрацювання ілюстративного матеріалу

1. Відмічати в БД ЕСУ, що ілюстрації є; вставляти їх у БД відповідно до позиції реєстру (словника).

2. Чітко і правильно підписувати фотокартки. Якщо це фото особи, то обов'язково зазначати прізвище, ім'я та по батькові, а також вказувати галузь; якщо збігаються прізвище, ім'я, по батькові та фах, то роки життя.

3. Якщо фотокартку людини сканують і повертають авторові чи власнику, або сканують з якогось видання, тобто в ЕСУ не зберігається оригінал, то обов'язково потрібно робити роздрук такої фотокартки і вставляти її в папку відповідно до алфавіту.

4. Після оброблення до відповідного рівня фотокартки, паперових варіантів яких немає в ЕСУ, записати на диск.

5. Фото акторів, співаків, художників, спортсменів та інших, якщо вони сфотографовані у ролі чи на змаганнях, так звані сюжетні фото, обов'язково підписувати таким чином: ініціал та прізвище, назва ролі, в дужках назва вистави (фільму) та прізвище автора (режисера). Наприклад: **Д. Антонович у ролі Залізняка у виставі «Гайдамаки» за Т. Шевченком**.

6. Картини, скульптури та інші роботи митців підписуємо у такій послідовності: ініціал та прізвище автора, назва роботи у лапках, рік виконання, матеріали, техніки. Наприклад: **К. Агніт-Следзевський. «Сейф імперіалізму». 1960. Папір, акварель, туш**.

7. Якщо ілюстрації до загальної статті з мистецької тематики, то, крім даних, зазначених у пункті 6, перед ними подаємо назву цієї статті. Наприклад: **Анімалістика. О. Кедря. «Скіфське полювання». 1989. Граніт**.

8. Якщо на фотокартці зображено групу людей, то підписуємо таким чином:
а) вказуємо, що це за група, наприклад: **Збірна України з американського футболу; Квартет ансамблю Збройних сил України;**

б) називаємо кожну людину зліва направо, зазначаючи ряд (якщо є) або вказуючи: сидять; стоять. Інколи, якщо немає потреби називати кожного, хто зображений, а лише одного чи кількох, то підписують таким чином: **І. Алчевський (другий ліворуч) серед акторів Міланського театру;**

в) якщо немає потреби зазначати конкретно, хто зображений, а лише важливо вказати, що це сцена з тієї чи іншої вистави, балету, постановки або кадру кінофільму, то тоді підписують таким чином: назва балету, автор, де і коли поставлено. Наприклад: **Сцена з балету «Лісова пісня» Л. Скорульського. 1999. Національна опера України.**

1.2.7. Послідовність сканування та запису фотокарток

Сканування

1. Відкрити **Adobe Photoshop**
2. **File** → **Import** → **EPSON Profection 4870**
3. Зробити перегляд
4. Перевірити: тип зображення (кольоровий – **24 біти**, чорно-білий – **8 біт**), тип автоекспозиції → **Фото**
5. Роздільна здатність → **300 dpi**
6. Підвищення різкості → **високий**
7. Виділити всі фото
8. Сканувати
9. Закрити
10. Під час повторного сканування зробити перегляд і видалити гумкою (зверху ліворуч) попереднє виділення (пунктир)

Пошук і зберігання в БД

1. Перейти до **БД**
2. Знайти позицію, відкрити пошук запису («**Пошук і заміна**»). У списку відкрити «**Пошук**», зняти галочку біля «**З урахуванням формату полів**»
3. Перейти в поле «**Зразок**», написати назву статті
4. Перейти два рази на поле «**Стаття**», натиснути «**Найти далі**»
5. Знайти позицію у полі «**Стаття**»
6. Унизу знайти в переліку «**Фото**»
7. Якщо в позиції є фото, відкрити папку («**Оригінал**»)

-
- Якщо неактивні папки, навпроти літери **Е** поставити галочку.
8. Зверху виділити шлях (від початку до кінця) і зробити копію (**Ctrl+C**, або **Правка** → «**Копіювати**»), в базі з папки оригінали шлях («**Адреса**»)
9. Перейти у **Adobe Photoshop**
10. **File** → **Save As**
11. Ім'я файлу → вставити (**Ctrl+V**) скопійований шлях із папки
12. Видалити шлях **О:\ літера**, **\Оригінали**
13. Зберегти

1.2.8. Питання, які найчастіше ставить редактор до автора статті-персоналії

1. Просимо перевірити правильність інформації, при необхідності змінити чи доповнити її.
2. Якщо відбулися зміни в житті, професійній діяльності, просимо вказати.
3. Дата народження – за новим чи старим стилем?
4. Вказати точну дату (число і місяць) народження/смерті.
5. Зазначити основні посади (з роками та назвами кафебри, відділу тощо).
6. Уточнити роки займаних посад.
7. Подати 5 основних наукових праць за повним бібліографічним описом.
8. Додати 2-3 останні наукові праці за повним бібліографічним описом.
9. Надати якісну фотокартку (роздільна здатність – **не менше 350 dpi**).

1.3. Скорочення, вживані в ЕСУ

1. Прикметники й дієприкметники, що закінчуються на:

-авський	-еський	-інський
-адський	-ецький	-ічий
-ажний	-євий	-ічний
-азький	-зький	-кий
-айський	-ивий	-ний
-альський	-ивний	-ній
-аний	-инський	-ований
-анський	-ирський	-овий
-арський	-истий	-овський
-ативний	-иський	-одський
-атський	-ицький	-ольський
-ацький	-ичий	-орський
-евий	-ичний	-ський
-ейський	-іальний	-уальний
-ельний	-івний	-цький
-ельський	-івський	-чий
-ений	-ійний	-яний
-енний	-ійський	-янський,
-енський	-ільний	
-ентальний	-ільський	

можуть бути скорочені відсіканням цієї частини слова.

2. Прикметники, що закінчуються на:

-графічний -логічний -номічний -навчий,

можуть бути скорочені відсіканням частини слова:

-афічний -огічний -омічний -авчий.

3. У складних прикметниках, що пишуться разом або через дефіс, відсікається кожна складова частина чи одна з них відповідно до загальних правил скорочення:

зовнішньоекономічний – зовн.-екон.

хіміко-технологічний – хім.-технол.

греко-католицький – греко-катол.

4. Назви регіонів України (областей) можуть бути скорочені так:

АР Крим – Автономна Республіка Крим

Вінн. – Вінницька

Волин. – Волинська

Дніпроп. – Дніпропетровська

Донец. – Донецька

Житомир. – Житомирська

Закарп. – Закарпатська

Запоріз. – Запорізька

Івано-Фр. – Івано-Франківська

Київ. – Київська

Кіровогр. – Кіровоградська

Луган. – Луганська

Львів. – Львівська

Микол. – Миколаївська

Одес. – Одеська

Полтав. – Полтавська

Рівнен. – Рівненська

Сум. – Сумська

Терноп. – Тернопільська

Харків. – Харківська

Херсон. – Херсонська

Хмельн. – Хмельницька

Черкас. – Черкаська

Чернів. – Чернівецька

Черніг. – Чернігівська

5. Інші слова та словосполучення (крім назв газет і журналів – див. «Основні правила уніфікації опису видань та скорочення, вживані в бібліографії ЕСУ») можуть бути скорочені так:

А

автореф. – автореферат

адм. – адміністративний

адм.-територ. – адміністративно-територіальний

АЕС – атомна електростанція

азерб. – азербайджанський

акад. – академік

акц. – акціонерний

алюм. – алюмінієвий

АМ – Академія мистецтв

амер. – американський

АМН – Академія медичних наук

АМНУ – Академія медичних наук України

АМУ – Академія мистецтв України

АН – Академія наук

АНУ – Академія наук України

АПК – агропромисловий комплекс

АПН – Академія педагогічних наук

АПНУ – Академія педагогічних наук України

АПрНУ – Академія правових наук України

АР – Автономна республіка

АРМУ – Асоціація революційного мистецтва України

АРСР – Автономна Радянська Соціалістична Республіка

арт. – артист

арх. – архітектор (з прізвищем)

архіт. – архітектурний

арх-ра – архітектура

АСЕАН – Асоціація держав Південно-Східної Азії

асист. – асистент

АСК – автоматизована система керування

асоц. – асоціація

асп. – аспірант

АТ – акціонерне товариство

АТС – автоматична телефонна станція

АТХК – акціонерне товариство холдингова компанія

АУП – Асоціація українських письменників

афр. – африканський

Б

бас. – басейн (з назвою)

білорус. – білоруський

б-ка – бібліотека

бл. – близько (з цифрою)

БСЭ – Велика Радянська Енциклопедія (рос.: Большая Советская Энциклопедия)

буд. – будівельний

буд-во – будівництво

бурж. – буржуазний
бюл. – бюлетень (з назвою)

В

ВАК – Вища атестаційна комісія
ВАСГНІЛ – Всесоюзна академія сільськогосподарських наук ім. Леніна
ВАТ – відкрите акціонерне товариство
ВВП – валовий внутрішній продукт
ВДІК – Всесоюзний державний інститут кінематографії
ВДНГ – Виставка досягнень народного господарства
ВДХУТЕМАС – Вищі державні художньо-технічні майстерні
вет. – ветеринарний
вид. – видання
вид-во – видавництво
визв. – визвольний
викл. – викладач
вип. – випуск
вироб. – виробничий
вироб-во – виробництво
вис. – висота (з цифрою)
відділ. – відділення
відп. – відповідальний
ВКП(б) – Всесоюзна комуністична партія (більшовиків)
Вкф – Всесоюзний кінофестиваль
ВМФ – Військово-морський флот
ВНДІ – Всесоюзний науково-дослідний інститут
ВНДКТІ – Всесоюзний науково-дослідний і конструкторсько-технологічний інститут
ВНДПІ – Всесоюзний науково-дослідний і проектний інститут
ВНДПКІ – Всесоюзний науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут
ВНЗ – вищий навчальний заклад
ВНП – валовий національний продукт
внутр. – внутрішній
в. о. – виконувач обов’язків
ВО – виробниче об’єднання
ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров’я
ВПК – Воєнно-промисловий комплекс
ВПС – Військово-повітряні сили

ВППШ – Вища партійна школа
ВР – Верховна Рада
ВУАН – Всеукраїнська академія наук
вул. – вулиця (з назвою)
ВУСПП – Всеукраїнська спілка пролетарських письменників
ВУЦВК – Всеукраїнський центральний виконавчий комітет
ВУЧК – Всеукраїнська надзвичайна комісія з боротьби із контрреволюцією і саботажем (рос.: Всеукраинская чрезвычайная комиссия по борьбе с контр-революцией и саботажем)
ВЦВК – Всесоюзний центральний виконавчий комітет
ВЦРПС – Всесоюзна центральна рада професійних спілок
ВЧК – Всеросійська надзвичайна комісія (рос.: Всероссийская чрезвычайная комиссия)
ВШ – вища школа

Г

г. – газета (з назвою); гора (з назвою)
ГА ООН – Генеральна Асамблея ООН
ГАТТ – Генеральна угода про тарифи і торгівлю
ген. – генеральний
геол.-мінерал. – геолого-мінералогічний
геол.-розв. – геологорозвідувальний
геом. – геометричний
Герой Рад. Союзу – Герой Радянського Союзу
Герой Соц. Праці – Герой Соціалістичної Праці
ГЕС – гідроелектростанція
г-зія – гімназія
глиб. – глибина (з цифрою)
год. – година
гол. – головний
гол. н. с. – головний науковий співробітник
госп. – господарський
госп-во – господарство
ГПУ – Державне політичне управління (рос.: Государственное политическое управление)
грн – гривня
губ. – губернія (з назвою)
ГУЛАГ – Державне управління таборів (рос.: Государственное управление лагерей)

Д

ДВЗ – двигун внутрішнього згоряння
держ. – державний
Держ. премія в галузі н. і т. – Державна премія в галузі науки і техніки
дес. – десятина
див. – дивіться
дир. – директор
дис. – дисертація
дит. – дитячий
ДКБ – дослідно-конструкторське бюро
ДМУОМ – Державний музей українського образотворчого мистецтва
довж. – довжина (з цифрою)
дол. – долар
дослідж. – дослідження
доц. – доцент
д-р – доктор
драм. – драматичний
ДРМ – Державний російський музей
ДТГ – Державна Третьяковська галерея
ДТСААФ – Добровільне товариство сприяння авіації, армії та флоту
д/ф – документальний фільм (з назвою)
ДХК – державна холдингова компанія
ДЮСШ – дитячо-юнацька спортивна школа

Е

ЕОМ – електронно-обчислювальна машина
ЕУ – Енциклопедія Українознавства

Є

ЄБРР – Європейський банк реконструкції та розвитку
євр. – єврейський
європ. – європейський
ЄС – Європейський Союз

Ж

ж. – журнал (з назвою)
жит. – житель
жін. – жіночий

З

зав. – завідувач
заг. – загальний
заг.-осв. – загальноосвітній
закін. – закінчити, закінчив (ла)
засл. – заслужений
засл. діяч н. і т. – заслужений діяч науки і техніки
засн. – засновник, засновано
заст. – заступник
ЗАГ – закрите акціонерне товариство
затв. – затверджений, затверджено
зб. – збірник, збірка (з назвою)
з-д – завод
зібр. – зібрання
ЗМІ – засоби масової інформації
зовн. – зовнішній
ЗОУНР – Західна область Української Народної Республіки
ЗС – Збройні сили
ЗУНР – Західно-Українська Народна Республіка
Зх. – захід, Західний (у назві)
зх. – західний

І

іл. – ілюстрація
ім. – імені
ІМФЕ – Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнології
ін. – інший
інж. – інженер, інженерний
ІНО – Інститут народної освіти
іноз. – іноземний
ін-т – інститут
інформ. – інформаційний

К

канд. – кандидат
каф. – кафедра
КБ – конструкторське бюро

КДБ – Комітет державної безпеки
кер. – керівник
кер-во – керівництво
кін. – кінець (з цифрою)
кл. – клас
КМ – Кабінет Міністрів
кн. – книга (з назвою)
ком-р – командир
ком-т – комітет
конф. – конференція
кооп. – кооперативний
кор. – кореспондент
КП – Комуністична партія
КП(б)У – Комуністична партія (більшовиків) України
КПЗУ – Комуністична партія Західної України
КПРС – Комуністична партія Радянського Союзу
КПУ – Комуністична партія України
крб – карбованець
крипт. – криптонім
к. с. – кінська сила
КСП – колективне сільськогосподарське підприємство
КУК – Комітет українців Канади (1940–89), Конгрес українців Канади (від 1989)
культ.-осв. – культурно-освітній
КУН – Конгрес українських націоналістів
к/ф – кінофільм (з назвою)

Л

лаб. – лабораторія
лат. – латинський
латис. – латиський
ЛВУ – Ліга визволення України
літ. – літературний
літ-ра – література
ЛНБ – Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України

М

м. – місто (з назвою); місце (з цифрою)
МАГАТЕ – Міжнародне агентство з атомної енергії
макс. – максимальний

мал. – малюнок (з цифрою)
матем. – математичний
маш.-буд. – машинобудівний
МВС – Міністерство внутрішніх справ
МВФ – Міжнародний валютний фонд
мех. – механічний
МЕХП – Музей етнографії та художнього промислу
МЗС – Міністерство закордонних справ
мист-во – мистецтво
мін. – мінімальний
мін-во – міністерство (у назві)
м-ко – містечко (з назвою)
Мкф – Міжнародний кінофестиваль
м. н. с. – молодший науковий співробітник
МО – Міністерство оборони
МОЗ – Міністерство охорони здоров'я
МОК – Міжнародний олімпійський комітет
м. сп. – майстер спорту
м. сп. міжнар. кл. – майстер спорту міжнародного класу
МТМК – Музей театрального, музичного та кіномистецтва
МТС – машинно-тракторна станція
МХАТ – Московський художній академічний театр ім. М. Горького

Н

НААНУ – Національна академія аграрних наук України
навч. – навчання, навчався, навчальний
нагородж. – нагороджений, нагороджено
НАМНУ – Національна академія медичних наук України
НАМУ – Національна академія мистецтв України
НАНУ – Національна академія наук України
НАПНУ – Національна академія педагогічних наук України
напр. – наприклад
НАПрНУ – Національна академія правових наук України
нар. – народний
Наркомос – Народний комісаріат освіти
народж. – народження
насел. – населений, населення
НАТО – Організація Північноатлантичного договору

нац. – національний
нач. – начальник
НБУ – Національний банк України
НБУВ – Національна бібліотека України ім. В. Вернадського
НВАО – Національне виробничо-аграрне об'єднання
НВО – науково-виробниче об'єднання
НВП – науково-виробниче підприємство
н.-д. – науково-дослідний
НДІ – науково-дослідний інститут
НДКТІ – науково-дослідний і конструкторсько-технологічний інститут
НДП – Народно-демократична партія
НДПІ – науково-дослідний і проектний інститут
НДПКІ – науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут
НДПКТІ – науково-дослідний, проектно-конструкторський і технологічний інститут
НДПТІ – науково-дослідний і проектно-технологічний інститут
НДР – Німецька Демократична Республіка
н. е. – наша ера
НЕП – нова економічна політика
НКАУ – Національне космічне агентство України
НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ
НМІ – Національний музей історії
НМЛ – Національний музей літератури
НМУНДМ – Національний музей українського народного декоративного мистецтва
ННЦ – Національний науковий центр
НРУ – Народний рух України
н. с. – науковий співробітник
НСАУ – Національна спілка архітекторів України
НСЖУ – Національна спілка журналістів України
НСКінУ – Національна спілка кінематографістів України
НСКУ – Національна спілка композиторів України
НСМНМУ – Національна спілка майстрів народного мистецтва України
НСПУ – Національна спілка письменників України
НСТДУ – Національна спілка театральних діячів України
НСХУ – Національна спілка художників України
НТК – науково-технологічний комплекс
НТП – науково-технічний прогрес
НТШ – Наукове товариство ім. Шевченка
НХМ – Національний художній музей

О

о. – отець (з іменем)

ОАД – Організація американських держав

ОАЕ – Об'єднані Арабські Емірати

ОАЄ – Організація африканської єдності

об'єдн. – об'єднання (у назві)

обл. – область (з назвою), обласний

ОБСЄ – Організація з безпеки та співробітництва Європи

о-в – острів

ОГПУ – Об'єднане державне політичне управління при Раді народних комісарів СРСР (рос.: Объединенное государственное политическое управление)

од. – одиниця

оз. – озеро (з назвою)

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ОПЕК – Організація країн-експортерів нафти

ОПК – Оборонно-промисловий комплекс

опубл. – опублікований, опубліковано

орг-ція – організація

осн. – основний

ОУН – Організація українських націоналістів

ОУН(б) – Організація українських націоналістів (бандерівців)

ОУН(м) – Організація українських націоналістів (мельниківців)

П

ПАТ – публічне акціонерне товариство

Пд. – південь, Південний (у назві)

пд. – південний

Пд. Зх. – південний захід

пд.-зх. – південно-західний

Пд. Сх. – південний схід

пд.-сх. – південно-східний

пед. – педагогічний

перейм. – перейменований

перекл. – переклад

п-ів – півострів (з назвою)

підпр-во – підприємство

ПК – персональний комп'ютер

ПКБ – проектно-конструкторське бюро

пл. – площа (з цифрою)
Пн. – північ, Північний (у назві)
пн. – північний
Пн. Зх. – північний захід
пн.-зх. – північно-західний
Пн. Сх. – північний схід
пн.-сх. – північно-східний
побл. – поблизу
пов. – повіт (з назвою)
пол. – половина (з цифрою)
польс. – польський
пом. – помічник
потуж. – потужність (з цифрою)
поч. – початок
ППО – протиповітряна оборона
ПрАТ – приватне акціонерне товариство
прибл. – приблизно
прим. – примірник
пров. н. с. – провідний науковий співробітник
пром. – промисловий
пром-сть – промисловість
проф. – професор
ПС – Повітряні сили
п/с – поштова скринька
псевд. – псевдонім
ПТУ – професійно-технічне училище

Р

р. – річка (з назвою)
р., рр. – рік, роки (з цифрою)
рай. – районний
РАН – Російська академія наук
рац. – раціональний
рев. – революційний
ред. – редакція, редактор
реж. – режисер
респ. – республіканський, республіка
рец. – рецензія
рис. – рисунок (з цифрою)

РКП(б) – Російська комуністична партія (більшовиків)
РКЦ – Римо-католицька церква
РМ – Рада Міністрів
р. м. – рівень моря
РМТ – Російське музичне товариство
р-н – район
РНК – Рада народних комісарів
РОСТА – Російське телеграфне агентство
РПЦ – Російська православна церква
РРФСР – Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка
РСДРП – Російська соціал-демократична робітничка партія
РСР – Радянська Соціалістична Республіка
РСФРР – Російська Соціалістична Федеративна Радянська Республіка
РУП – Революційна українська партія
РФ – Російська Федерація

С

с. – село (з назвою); сторінка (з цифрою)
СА – Спілка архітекторів
сан. – санітарний
сан.-гіг. – санітарно-гігієнічний
САУ – Спілка архітекторів України
СБУ – Служба безпеки України
св. – святий
СВУ – Спілка визволення України
с.-г. – сільськогосподарський
с. госп-во – сільське господарство
с.-д. – соціал-демократичний
СДЮШОР – Спортивна дитячо-юнацька школа олімпійського резерву
секр. – секретар
серед. – середина
СЕС – санітарно-епідеміологічна станція
симф. – симфонічний, симфонія (з номером)
СЖ – Спілка журналістів
СЖУ – Спілка журналістів України
СК – Спілка композиторів
СКА – Спортивний клуб армії
СКБ – спеціальне конструкторське бюро
СКін – Спілка кінематографістів

СКінУ – Спілка кінематографістів України
СКТБ – спеціальне конструкторсько-технологічне бюро
СКУ – Спілка композиторів України
сл. – слова (з прізвищем)
сmt – селище міського типу
СНД – Співдружність Незалежних Держав
СОТ – Світова організація торгівлі
СП – Спілка письменників; спільне підприємство (з назвою)
С.-Петербург – Санкт-Петербург
співавт. – співавторство
співроб. – співробітник
співроб-во – співробітництво
СПУ – Спілка письменників України
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
ст. – століття (з цифрою); стаття, станція (з назвою)
стат. – статський (у званні)
ст. викл. – старший викладач
створ. – створено
СТДУ – Спілка театральних діячів України
ст. інж. – старший інженер
ст. лікар – старший лікар
ст. н. с. – старший науковий співробітник
ст. ст. – старий стиль
ступ. – ступінь
сумісн. – сумісництво
сусп-во – суспільство
СФУЖО – Світова федерація українських жіночих організацій
СХ – Спілка художників
Сх. – схід, Східний (у назві)
сх. – східний
СХУ – Спілка художників України
с-ще – селище

Т

т. – том, томи (з цифрою)
табл. – таблиця (з цифрою)
танц. – танцювальний
ТАРС – Телеграфне агентство Радянського Союзу
т-во – товариство

теор. – теоретичний
тер. – територія (у контексті)
ТЕС – теплоелектростанція
тех. – технічний
т. зв. – так званий
тис. – тисяча, тисячоліття (з цифрою)
ТО – творче об'єднання
ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю
торг. – торговельний
т-ра – температура
ТРК – телерадіокомпанія
ТСОУ – Товариство сприяння обороні України
ТУП – Товариство українських поступовців
т/ф – телефільм (з назвою)
ТЮГ – театр юного глядача

У

УААН – Українська академія аграрних наук
УАН – Українська академія наук
УАПЦ – Українська автокефальна православна церква
УВАН – Українська вільна академія наук
УВО – Українська військова організація
УВС – Управління внутрішніх справ
УВУ – Український вільний університет
УГА – Українська Галицька Армія
УГВР – Українська Головна Визвольна Рада
УГКЦ – Українська греко-католицька церква
УККА – Український конгресовий комітет Америки
укр. – український
УНА – Українська Національна Армія
УНДО – Українське національно-демократичне об'єднання
УНІАН – Українське національне інформаційне агентство «Новини»
УНР – Українська Народна Республіка
УНСО – Українська національна самооборона
УНТ – Українське наукове товариство в Києві
ун-т – університет
УПА – Українська Повстанська Армія
упр. – управління
УПСР – Українська партія соціалістів-революціонерів

УПСФ – Українська партія соціалістів-федералістів
УПЦ КП – Українська православна церква Київського патріархату
УПЦ МП – Українська православна церква Московського патріархату
УРДП – Українська революційно-демократична партія
УРЕ – Українська Радянська Енциклопедія
УРП – Українська республіканська партія
УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка (1936–91)
УСДРП – Українська соціал-демократична робітничка партія
УСРП – Українська соціалістично-радикальна партія
УСРР – Українська Соціалістична Радянська Республіка (1921–36)
УСС – Українські Січові стрільці
утвор. – утворено
УТТ – Українське театральне товариство
УХДП – Українська християнсько-демократична партія
УЦР – Українська Центральна Рада
уч-ще – училище
УЩ – Український щит

Ф

фіз.-мат. – фізико-математичний
філос. – філософський
ф-ка – фабрика
франц. – французький
ФРН – Федеративна Республіка Німеччини
ф-т – факультет

Х

х. – хутір (з назвою)
ХК – холдингова компанія
ХМ – художній музей
х/ф – художній фільм (з назвою)

Ц

ЦВК – Центральний виконавчий комітет
ЦДАМЛМ – Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва
ЦДІА – Центральний державний історичний архів
церк. – церковний

ЦК – Центральний комітет
ЦКБ – центральне конструкторське бюро
ЦР – Центральна рада
ЦСКА – Центральний спортивний клуб армії

Ч

ч. – частина, число (з цифрою)
ЧАЕС – Чорнобильська атомна електростанція
чв. – чверть
чл. – член
чл.-кор. – член-кореспондент
чол. – чоловічий
ЧСВВ – Чин святого Василя Великого

Ш

швидк. – швидкість (з цифрою)
шир. – ширина (з цифрою)
шт. – штука; штат (з назвою)

Щ

щоміс. – щомісячник, щомісячний
щоріч. – щорічник, щорічний
щотиж. – щотижневик, щотижневий

Ю

ювіл. – ювілейний
ЮНЕСКО – Комісія ООН з питань освіти, науки, культури

1.3.1. Основні правила уніфікації опису видань та скорочення, вживані в бібліографії ЕСУ

Опис видання подається мовою його написання (це стосується всіх позицій опису).

Окремі випадки описів видань:

а) Опис періодичного видання:

... // Назва. 1989. № 5.

... // Назва. 1999. Т. 5, № 6.

... // Назва. 1999. Вип. 4, № 7.

(Спарені номери: 5/6. Більше двох номерів у одному виданні: 5–7).

б) Опис газети:

... // Назва. 1999, 12 берез.

в) Два місця видання: Назва. К.; Берлін, 1999.

г) Багатотомне видання: Автор. Твори: В 10 т. К., 1989–91. Назва: В 3 т. К., 1998.

г) Окремий том багатотомного видання: Загальна назва видання: В 5 т. Т. 3. К., 1997.

д) Видання і перевидання: Назва. К., 1989; 1991; О., 1995.

е) Архівні матеріали: ДА.

В описі видання, крім спеціальних скорочень (див. нижче), всі інші скорочення подані за скороченнями, вживаними в ЕСУ.

Альм. – альманах

Арх. – архів, архив

Б. м. – без місця видання

Б. м. р. – без місця і року видання

Б. р. – без року видання

Брош. – брошура

Бюл. – бюлетень; бюллетень (рос.)

Вест. – вестник (рос.)

Веч. – вечірній

Вибр. – вибрані

Вісн. – вісник

Вопр. – вопросы (рос.)

Газ. – газета

Довід. – довідник

Дод. – додаток

Док. – документи; документы (рос.)

Докл. – доклады (рос.)

Доп. – доповіді

Дф – діафільм

Журн. – журнал

Зап. – записки

Зб. – збірник

Избр. – избранные (рос.)

Изв. – известия (рос.)

Літ. – література

Мат. – матеріали; материалы (рос.)

Обво – общество (рос.)

Пер. – переклад; перевод (рос.)

Пит. – питання

Підруч. – підручник

Покажч. – показчик

Посіб. – посібник

Пособ. – пособие (рос.)

Пр. – праці

Пробл. – проблеми; проблемы (рос.)

Рец. – рецензії; рецензии (рос.)

Рожд. – рожденья (рос.)

Сб. – сборник (рос.)

Сер. – серія; серия (рос.)

Слов. – словник; словарь (рос.)

Соч. – сочинения (рос.)

Справоч. – справочник (рос.)

Тв. – твори

Тр. – труды (рос.)

Указ. – указатель (рос.)

Учеб. – учебник (рос.)

Bd. – Band (лат. шрифт)

Bull. – Bulletin (лат. шрифт)

J. – Journal (лат. шрифт)

Vol. – Volume (лат. шрифт)

Скорочення назв міст

В. – Вінниця

Д. – Донецьк

Дн. – Дніпропетровськ

Ж. – Житомир
З. – Запоріжжя
Ів.-Ф. – Івано-Франківськ
К. – Київ
Кр. – Кіровоград
Л. – Львів
Лг. – Луганськ
Лц. – Луцьк
М. – Миколаїв
Н. – Николаев
О. – Одеса
П. – Полтава
Р. – Рівне
С. – Суми
Св. – Севастополь
Сф. – Сімферополь
Т. – Тернопіль
Уж. – Ужгород
Х. – Харків
Хм. – Хмельницький
Хн. – Херсон
Чг. – Чернігів
Чк. – Черкаси
Чц. – Чернівці

Назви місяців у бібліографії

Січ.	Янв.	Jan.
Лют.	Фев.	Feb.
Берез.	Март	March
Квіт.	Апр.	April
Трав.	Май	May
Черв.	Июнь	June
Лип.	Июль.	July
Серп.	Авг.	Aug.
Верес.	Сен.	Sept.
Жовт.	Окт.	Oct.
Листоп.	Нояб.	Nov.
Груд.	Дек.	Dec.

Особливі скорочення

1. **Астрономы** – Колчинский И. Г., Корсунь А. А., Родригес М. Г. Астрономы: Биографический справочник. К., 1986.
2. **Биогр. словарь профессоров ОМУ** – Золотарев А. Е., Ильин И. И., Луки Л. Г. Биографический словарь профессоров Одесского медицинского института им. Н. И. Пирогова (1900–1990 гг.). О., 1992.
3. **Биогр. словник ІФДМА** – Біографічний словник професорів та завідувачів кафедр Івано-Франківської державної медичної академії (1945–1995). Ів.-Фр., 1995.
4. **Биологи** – Бабий Т. П., Коханова Л. Л., Костюк Г. Г., Задорожный А. Г., Матвеев С. А., Погребняк Л. П., Теплицкая Е. В., Труханов В. А. Биологи: Биографический справочник. К., 1984.
5. **Буцко** – Буцко М. Відомі вчені Державного університету «Львівська Політехніка», 1844–1994: Біографічний довідник. Л., 1994.
6. **Венгеров** – Венгеров С. А. Критико-биографический словарь русских писателей и ученых от начала русской образованности до наших дней. Т. 1–6. С.-Петербург, 1889–1904.
7. **Выдающиеся педагоги ВШ Харькова** – Выдающиеся педагоги высшей школы г. Харькова: Библиографический словарь. Х., 1998.
8. **Видные ученые Одессы** – Видные ученые Одессы: По воспоминаниям учеников и сотрудников. Вып. 1–13. О., 1992–2004.
9. **Відомі вчені ДонНТУ** – Зборщик М. П. Овчаренко Т. І. Відомі вчені технічної освіти і науки Донецького національного технічного університету (1921–2001). Д., 2002.
10. **Відомі педагоги Прикарпаття** – Полєк В., Дзвінчук Д., Угорчак Ю. Відомі педагоги Прикарпаття: Біографічний довідник (до 1929 р.). Ів.-Ф., 1977.
11. **Вчені вузів Одеси** – Вчені вузів Одеси: Серія біобібліографічних довідників. О., 1994–2000.
12. **Вчені ХДМУ** – Вчені Харківського державного медичного університету (1805–2005). Б. м. р.
13. **Генералітет укр. визв. змагань** – Колянчук О., Литвин М., Науменко К. Генералітет українських визвольних змагань: Біограми генералів та адміралів українських військових формацій першої половини ХХ століття. Л., 1995.
14. **Геологи. Географы** – Молявко Г. И., Франчук В. П., Куличенко В. Г. Геологи. Географы: Биографический справочник. К., 1985.
15. **Деятели крымскотатарской культуры** – Деятели крымскотатарской культуры. (1921–1944 г.): Биобиблиографический словарь / Гл. ред. и сост. Д. П. Урсу. Сф., 1999.
16. **Донец. мед. ун-т** – Донецкий государственный медицинский университет им. М. Горького: Биографический словарь. Д., 2000.

-
17. **3 порога смерті** – 3 порога смерті: Письменники України – жертви сталінських репресій. Вип. 1. К., 1991.
18. **Історія ХДМУ** – Історія Харківського державного медичного університету. 1805–2005 / За ред. акад. А. Я. Циганенка. Х., 2005.
19. **КМАПО** – Київській медичній академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика 85 років (1918–2003). К., 2003.
20. **Краснопольский** – Краснопольский А. В. Отечественные географы (1917–1992): Библиографический справочник: В 3 т. С.-Петербург, 1993–95.
21. **Къуртнезир** – Къуртнезир З. Кырымтатар эдиллери (Крымскотатарські письменники): Довідник. Сф., 2000.
22. **Липшиц** – Липшиц С. Ю. Русские ботаники: Биографо-библиографический словарь: В 4 т. Москва, 1947.
23. **Математики. Механики** – Боголюбов А. Н. Математики. Механики: Биографический справочник. К., 1983.
24. **Москаленко, Полякова** – Москаленко В. Ф., Полякова І. М. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О. О. Богомольця (1841–2006). К., 2006.
25. **Николаевцы** – Николаевцы 1789–1999: Энциклопедический словарь. Николаев, 1999.
26. **Полск** – Полск В. Біографічний словник Прикарпаття. Ів.-Ф., 1993.
27. **Професори ЛМНУ** – Зіменковський Б. С., Гжегоцький М. Р., Луцик О. Д. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2006. Л., 2006; 2009.
28. **Професори О(Н)У** – Професори Одеського (Новоросійського) університету: Біографічний словник: У 4 т. 2-е вид., О., 2005.
29. **Пундій** – Пундій П. Українські лікарі: Біобібліографічний довідник. Кн. 1, 2. Л.; Чикаго, 1994; 1996.
30. **Физики** – Храмов Ю. А. Физики: Биографический справочник. К., 1977.
31. **Харьков. политех.** – Костенко Ю. Т., Морозов В. В., Николаенко В. И., Сакара Ю. Д., Товажнянский Л. Л. Харьковский политехнический: ученые и педагоги. Х., 1999.
32. **Чегусова** – Чегусова З. Декоративне мистецтво України кінця ХХ століття. 200 імен: Альбом-каталог. К., 2002.

Скорочення назв періодичних видань українською мовою

А

АВП	Автоматизація виробничих процесів
АРУ	Архітектура Радянської України
АрхУ	Архітектура України

Б

БВ	Бібліотечний вісник
БЖ	Ботанічний журнал, Ботанический журнал
БМВ	Буковинський медичний Вісник
БУ	Будівництво України

В

ВАН	Вісник аграрної науки
ВзУ	Вісті з України
ВМ	Вісник морфології
ВМУ	Ветеринарна медицина України
ВС	Вісник стоматології, Вестник стоматологии
ВСГ	Вісник сільського господарства
ВСГН	Вісник сільськогосподарської науки
ВУ	Вугілля України

Г

ГБЖ	Гідробіологічний журнал, Гидробиологический журнал
ГЖ	Геологічний журнал, Геологический журнал
ГЛВ	Галицький лікарський вісник
ГУ	Голос України

Д

ДТ	Дзеркало тижня
ДУ	Демократична Україна

Е

ЕЕ	Етика і естетика
ЕП	Економіка промисловості
ЕУ	Економіка України

Ж

ЖАНХ	Журнал аналітичної хімії, Журнал аналитической химии
ЖЗ	Життя і знання
ЖІБ	Журнал Інституту ботаніки АН УРСР
ЖНДК	Журнал науково-дослідних кафедр
ЖОРХ	Журнал органічної хімії, Журнал органической химии
ЖПМ	Журнал прикладної математики
ЖР	Життя і революція
ЖС	Життя і слово
ЖФД	Журнал фізичних досліджень

З

ЗЖ	Зоологічний журнал
ЗП	Знання та праця

І

ІА	Імунологія та алергологія
ІР	Інформація і ринок
ІФ	Іноземна філологія

К

КіЖ	Культура і життя
КНТ	Космічна наука і технологія, Космическая наука и технология
КС	Київська старовина
КСв	Кримська світлиця
КУ	Культура України
КХ	Клінічна хірургія, Клиническая хирургия

Л

ЛВ	Лікарський вісник
ЛГ	Літературна газета
ЛіС	Людина і світ
ЛНВ	Літературно-науковий вісник
ЛП	Легка промисловість
ЛС	Лікарська справа
ЛУ	Літературна Україна

М

МГУ	Медична газета України
МедЖ	Медичний журнал
МіС	Малярство і скульптура
МК	Медичні кадри
МКЖ	Мікробіологічний журнал, Микробиологический журнал
ММ	Механіка та машинобудування
МОМ	Матеріалознавство та обробка металів
МС	Місцеве самоврядування
МУ	Медицина України
МШ	Математика в школі, Математика в школе

Н

НН	Наука та наукознавство
НР	Наука і релігія
НС	Наше слово
НТЕ	Народна творчість та етнографія
НТМ	Надтверді матеріали
НУ	Наша Україна

О

ОА	Олімпійська арена
ОВ	Одеський вісник, Одесский вестник
ОМ	Образотворче мистецтво
ОП	Охорона праці
ОТП	Ортопедія, травматологія та протезування; Ортопедия, травматология и протезирование

П

ПА	Пам'ятки архітектури
ПАГ	Педіатрія, акушерство і гінекологія; Педиатрия, акушерство и гинекология
ПБ	Пожежна безпека
ПД	Політична думка
ПЕМ	Проблеми екології та медицини
ПКФ	Питання класичної філології

ПМед	Практична медицина, Практическая медицина
ПорМ	Порошкова металургія
ПрУ	Право України
ПУ	Пам'ятки України
ПЧ	Політика і час
ПШ	Початкова школа

Р

РД	Розбудова держави
РК	Радянська культура
РЛ	Радянське літературознавство
РМ	Радянське мистецтво
РШ	Рідна школа

С

СБ	Сільське будівництво
СБюл	Статистичний бюлетень
СВ	Сільські вісті
СіЧ	Слово і час
СЛФ	Слов'янське літературознавство і фольклористика
СМед	Сімейна медицина
СС	Східний світ

Т

ТЕ	Технічна електродинаміка
ТМФ	Теоретична і математична фізика

У

УБЖ	Український біохімічний журнал
УБОЖ	Український ботанічний журнал
УВ	Українські вісті
УВП	Український вісник психоневрології
УІ	Український історик
УІЖ	Український історичний журнал
УК	Українська культура
УКЖ	Український кардіологічний журнал, Украинский кардиологический журнал

УЛ	Українська література
УМ	Українське музикознавство
УМА	Український медичний альманах
УМВ	Український медичний вісник
УМГ	Українська музична газета
УМЖ	Український математичний журнал
УМЛ	Українська мова і література
УМЛШ	Українська мова і література в школі
УМЧ	Український медичний часопис
УМШ	Українська мова в школі
УПБ	Український православний благовісник
УПВ	Український православний вісник
УПЖ	Український пульмонологічний журнал
УРЖ	Український радіологічний журнал, Украинский радиологический журнал
УС	Українське слово
УСв	Український світ
УТ	Український театр, Украинский театр
УФЖ	Український фізичний журнал, Украинский физический журнал

Ф

ФД	Філософська думка
ФЖ	Фізіологічний журнал, Физиологический журнал
ФСД	Філософська і соціологічна думка
ФТТ	Фізика твердого тіла, Физика твердого тела
ФХММ	Фізико-хімічна механіка матеріалів, Физико-химическая механика материалов

Х

ХПУ	Хімічна промисловість України, Химическая промышленность Украины
------------	--

Ч

ЧШ	Червоний шлях
-----------	---------------

Скорочення назв періодичних видань російською мовою

А

АА	Астрономия и астрофизика
АВ	Авиация и время
АГ	Акушерство и гинекология
АгроП	Агрохимия и почвоведение
АД	Автотракторное дело
АЕ	Археографический ежегодник
АЖ	Астрономический журнал
АиП	Архитектура и престиж
АМ	Альма-матер
АП	Авиационная промышленность
АПП	Автоматизация производственных процессов
АРР	Архив русской революции
АрхСССР	Архитектура СССР
АС	Автоматическая сварка
АСК	Актеры советского кино
АХ	Антибиотики и химиотерапия
АХЕ	Архитектурно-художественный еженедельник
АЭ	Атомная энергия

Б

БК	Биополимеры и клетки
БМ	Биология моря
БМК	Биологическая и медицинская кибернетика
БХ	Биоорганическая химия

В

ВВ	Высокоочищенные вещества
ВГЭ	Вестник гигиены и эпидемиологии
ВД	Врачебное дело
ВДер	Вестник дерматологии
ВетМ	Ветеринарная медицина
ВЗ	Вестник зоологии
ВИ	Вопросы ихтиологии
ВИст	Вопросы истории

ВЛ	Вопросы литературы
ВМаш	Вестник машиностроения
ВН	Вопросы нейрохирургии
ВНТ	Вестник науки и техники
ВО	Вестник офтальмологии
ВР	Вопросы радиоэлектроники
ВСХН	Вестник сельскохозяйственной науки
ВТК	Вычислительная техника и кибернетика
ВУИ	Варшавские университетские известия
ВФ	Вопросы философии
ВФарм	Вестник фармации
ВФК	Вестник физиотерапии и курортологии
ВХ	Вестник хирургии
ВХ им. Г	Вестник хирургии им. Н. Грекова
ВЭО	Вопросы эксперимен- тальной онкологии
ВЯ	Вопросы языкознания

Г

ГГК	Гастроэнтерология. Гепатология. Колопроктология
ГиС	Гигиена и санитария
ГК	Голос Крыма
ГМ	Гидравлические машины
ГорЖ	Горный журнал
ГорМ	Горные машины
ГП	Государство и право
ГР	Геохимия и рудообразование
ГС	Гидротехническое строительство
ГТ	Гематология и трансфузиология
ГФЖ	Геофизический журнал
ГХ	Грудная хирургия

Д

ДВ	Дошкольное воспитание
ДКС	Дерматология, косметология, сексопатология
ДМ	Деловой мир

Ж

ЖАГ	Журнал акушерства и гинекологии
ЖМНП	Журнал Министерства народного просвещения
ЖМП	Журнал микробиологии и патологии

ЖМПС	Журнал Министерства путей сообщения
ЖМЭИ	Журнал микробиологии, эпидемиологии и иммунологии
ЖНП	Журнал невропатологии и психиатрии
ЖНП им. К	Журнал невропатологии и психиатрии им. С. Корсакова
ЖНХ	Журнал неорганической химии
ЖОБ	Журнал общей биологии
ЖОХ	Журнал общей химии
ЖПММ	Журнал прикладной математики и механики
ЖПФ	Журнал прикладной физики
ЖПХ	Журнал прикладной химии
ЖСХ	Журнал структурной химии
ЖТФ	Журнал технической физики
ЖФХ	Журнал физической химии
ЖХП	Журнал химической промышленности
ЖЭИ	Журнал эпидемиологии и иммунологии
ЖЭТФ	Журнал экспериментальной и теоретической физики

З

ЗН	Зеркало недели
-----------	----------------

И

ИБ	Информационный бюллетень
ИК	Искусство кино
ИНТ	Итоги науки и техники
ИС	Информатика и связь
ИТ	Измерительная техника
ИФЖ	Инженерно-физический журнал

К

КВТ	Кибернетика и вычислительная техника
КЖ	Коллоидный журнал
КЗ	Красное знамя
КнХ	Кокс и химия
КЛД	Клиническая лабораторная диагностика
КМ	Клиническая медицина
КП	Комсомольская правда
КСА	Кибернетика и системный анализ
КФНТ	Кинематика и физика небесных тел
КЭ	Квантовая электроника

Л

ЛА	Лесоводство и агролесомелиорация
ЛД	Лабораторное дело
ЛЖ	Литературный журнал
ЛИК	Литература и искусство Крыма
ЛиЛ	Лесоведение и лесоводство
ЛР	Литературная Россия
ЛХ	Лесное хозяйство

М

МАУ	Механизация и автоматизация управления
МВ	Медицинские вести
МГ	Метеорология и гидрология
МГЖ	Морской гидрофизический журнал
МГП	Металлургическая и горнорудная промышленность
МехМ	Механика машин
МЖ	Минералогический журнал
МЖГ	Механика жидкости и газа
МНТ	Металлофизика и новейшие технологии
МР	Морфогенез и регенерация
МРКФ	Медицинская реабилитация, курортология, физиотерапия
МЭСХ	Механизация и электрификация сельского хозяйства

Н

НМ	Неорганические материалы
НХ	Неорганическая химия

О

ОЖ	Офтальмологический журнал
-----------	---------------------------

П

ПАЖ	Письма в астрономический журнал
ПГ	Прикладная геофизика
ПЖ	Палеонтологический журнал
ПЖз	Православная жизнь

ПЖР	Паразиты животных и растений
ПКр	Проблемы криобиологии
ПЛ	Процессы литья
ПМ	Прикладная механика
ПН	Просвещение национальностей
ПП	Проблемы прочности
ПШар	Проблемы паразитологии
ПС	Проектирование и строительство
ПСУ	Приборы и система управления
ПСЭ	Проблемы специальной электрометаллургии
ПТ	Промышленная теплотехника
ПТуб	Проблемы туберкулеза
ПТЭ	Приборы и техника эксперимента
ПУИ	Проблемы управления и информатики
ПЭ	Проблемы эндокринологии

Р

РГЖ	Русский гидрологический журнал
РиР	Радиофизика и радиоастрономия
РМГ	Русская музыкальная газета
РР	Растительные ресурсы
РЭ	Радиотехника и электроника

С

СА	Советская археология
СГ	Специальная гидроакустика
СГП	Советское государство и право
СЗ	Советское здравоохранение
СИ	Спортивные игры
СиА	Строительство и архитектура
СиЗ	Славяне и Запад
СиС	Селекция и семеноводство
СК	Стекло и керамика
СМ	Сверхтвердые материалы
СП	Сварочное производство
СПБ	Современные проблемы биомеханики
СР	Строительство и реконструкция
СХБ	Сельскохозяйственная биология
СЦ	Советский цирк

Т

ТА	Терапевтический архив
ТГК	Труды геологического комитета
ТДНК	Техническая диагностика и неразрушающий контроль
ТЖ	Театральная жизнь
ТИ	Трение и износ
ТК	Технические культуры
ТКЭА	Технология и конструирование электронной аппаратуры
ТММ	Теория механизмов и машин
ТЭ	Техническая электродинамика
ТЭХ	Теоретическая и экспериментальная химия

У

УИ	Университетские известия
УМН	Успехи математических наук
УСМ	Управляющие системы и машины
УУ	Уголь Украины
УФзН	Успехи физиологических наук
УФН	Успехи физических наук
УХ	Успехи химии
УХЖ	Украинский химический журнал

Ф

ФармЖ	Фармацевтический журнал
ФиБКР	Физиология и биохимия культурных растений
ФиТВД	Физика и техника высоких давлений
ФМ	Физика молекул
ФН	Философские науки
ФНТ	Физика низких температур
ФП	Физика плазмы
ФТП	Физика и техника полупроводников
ФХ	Философия хозяйства

Х

ХГС	Химия гетероциклических соединений
ХМЖ	Харьковский медицинский журнал
ХП	Химическая промышленность

ХТ	Химическая технология
ХТВ	Химия и технология воды
ХТТ	Химия твердого топлива
ХФ	Химическая физика
ХФЖ	Химико-фармацевтический журнал

Ц

ЦГ	Цитология и генетика
-----------	----------------------

Э

ЭВЭС	Электромагнитные волны и электронные системы
ЭМ	Электронное моделирование
ЭММ	Экономика и математические методы
ЭО	Экспериментальная онкология
ЭР	Экотехнологиии ресурсосбережение; Энерготехнологии и ресурсосбережение (від 2008)
ЭС	Экран и сцена
ЭТ	Энергетика и транспорт
ЭУ	Экономика Украины
ЭУСХ	Экономика и управление сельским хозяйством
ЭЭ	Электромашиностроение и электрооборудование

Ю

ЮМЖ	Южный медицинский журнал
------------	--------------------------

Я

ЯФ	Ядерная физика
-----------	----------------

Скорочення назв періодичних видань кримськотатарською мовою

ЕД	Ени дунья (Новий світ), до 1941
ЛБ	Ленин байрагы (Ленінський стяг)
ОИ	Окъув ишлери (Проблеми освіти)
ЯД	Яньы дюнья (Новий світ), після 1941

**Скорочення назв періодичних видань,
друкованих латинським шрифтом**

A. C. C.	Art, city, construction
J. Astrophys.	Astrophysical Journal
J. Appl. Math. and Mech.	Journal of Applied Mathematics and Mechanics
J. Low Temp. Phys.	Journal of Low Temperature Physics
J. Math. Phys.	Journal of Mathematics Physics
Nucl. Phys.	Nuclear Physics
Phys. Rev.	Physical Review
Phys. Rev. Lett.	Physical Review Letters
Phys. Stat. Sol.	Physica Status Solidi

Розділ 2.

Коректування і технічне редагування статей

Коректура – сукупність процесів, мета яких знайти та виправити помилки, недоліки в набірних друкованих формах і репродукціях.

Під час редагування рукопису на папері та редакторської вичитки чорнового макета всі виправлення виконуються за допомогою коректурних знаків.

Коректурні знаки

Знаки заміни та вставки

1. Якщо необхідно замінити чи вставити одну або декілька букв, тоді ставиться знак і над ним (у розхилі) вписується потрібна буква (букви). Також застосовують і знаки іншого накреслення: , , , , , .

2. Під час заміни одного слова (або групи слів, розміщених в одному рядку) непотрібне закреслюють тонкою рисою, обмеженою по краях , і над знаком вписують нове слово.

3. Якщо маленька буква замінюється великою, її підкреслюють знизу двома рисками . Якщо велика літера замінюється маленькою, подвійна риска ставиться над знаком.

4. Для того, щоб вставити слово (групу слів), застосовують знак , рядок (декілька рядків) – .

Знаки вилучення

1. Якщо необхідно забрати зайву або неправильну букву, розділовий знак чи зайвий пробіл, у рукописі ставлять знаки , .

2. Щоб позначити вилучення зайвого слова, його перекреслюють тонкою рисою зі знаком .

3. Якщо необхідно вилучити два або більше рядків, використовують знак .

4. Якщо початок або кінець непотрібного фрагмента (а можливо, і початок, і кінець) розташований у середині рядка, тоді такий знак може мати більш складну форму . Іноді під час редагування цей знак застосовують для заміни тексту. В цьому випадку його повторюють на полях рукопису і поряд пишуть новий текст.

Знаки перестановки

1. Для того, щоб поміняти місцями сусідні слова (групи слів), використовують знаки: , .

2. Якщо в реченні необхідно змінити порядок слів, то над кожним словом позначають дугу, над якою ставлять порядковий номер   .

3. Якщо слово (або групу слів, що стоять поряд) потрібно переставити з одного місця на інше, його (їх) обводять колом і стрілкою вказують їхнє нове розташування. Іноді слово (фразу) огинають дугою зверху (якщо їх переміщують вгору) чи знизу (якщо переносять нижче): , , .

4. Якщо текст потрібно зсунути по горизонталі до визначеної межі, використовують такі знаки:

 – вирівняти лівий край рядка (групи рядків) до рівня, вказаного вертикальною рискою (штрихами);

 – зсунути правий край рядка (групу рядків) до рівня, вказаного вертикальними штрихами;

 – зсунути рядок управо настільки, щоб його закінчення було на рівні вертикальної риси.

5. Якщо букву (слово, групу слів, цифру, знак) необхідно підняти або опустити до визначеного рівня, використовують такі знаки , , .

6. Необхідність набору цифри (букви) як показника ступеня вказують за допомогою знаків , , при чому одинарний значок вказує на показник ступеня першого рівня, а подвійний – другого рівня.

7. Під час набору букви (цифри) як нижнього індексу використовують такі знаки: – для першого рівня, – для другого.

Знаки пробілів (зміна величини пробілів)

Для зміни величини пробілів використовуються такі знаки:

 – збільшити пробіл між словами (буквами, знаками);

, – збільшити пробіл між рядками (абзацами);

 – зменшити пробіл між словами (буквами, знаками);

, – зменшити пробіл між рядками (абзацами);

 – розділити слова, букви, знаки пробілом;

 – знищити пробіл, набрати слово разом.

Знаки розташування рядків

1. Знак означає, що речення є початком наступного абзацу.

2. Знаком з'єднують початок і кінець рядків; це означає, що вони мають бути набрані підряд (без абзацу).

3. Знаки   означають, що абзац має бути розташований по центру.

Знаки шрифтових виділень

Окрім мовної та редакторської правки, редактор може виділяти окремі слова (групи слів), які мають бути набрані іншою гарнітурою або мати інше накреслення:

– набрати шрифтом іншого кегля і/або гарнітури ;

– набрати основним шрифтом серед виділеного .

- набрати шрифтом напівжирного накреслення — ;
- набирати курсивом ~~~~ ;
- набрати напівжирним курсивом ;
- набрати великими буквами ;
- набрати капітеллю ;
- знищити розрядку ~~~~ ;
- набрати в розрядку - - - - ;
- відмінити зроблене виправлення

Основні правила застосування коректурних знаків

1. Кожне виправлення на відбитковій набору слід позначати певним коректурним знаком. Такий самий знак необхідно повторити на правому полі відбитка на рівні рядка, що виправляють. Праворуч від цього знака роблять виправлення. Виняток становлять пояснювальні знаки, які у спеціально обумовлених випадках не повторюють на полі відбитка, а також знаки, що повторюються без текстової зміни.

2. У відбитках, що складаються з двох і більше колонок або з набору формату 7 квадратів і більше, виправлення, що стосуються рядків, розташованих ліворуч центральної осі відбитка, виносять на ліве поле (аналогічно праворуч).

3. Букви (групи букв), що замінюються, слова (групи слів) потрібно перекреслювати коректурним знаком, знак повторити на полі, а праворуч від нього зробити виправлення.

4. Якщо вставляють одну букву (цифру, знак) всередині слова, коректурним знаком перекреслюють букву (цифру, знак), що стоїть перед або після пропущеної, знак повторюють на полі, а праворуч від нього пишуть закреслену і пропущену букву (цифру, знак) або пропущену й закреслену.

5. Під час вставки одного або декількох слів коректурний знак ставлять у пробіл між словами, повторюють його збоку на полі й поруч зі знаком на полі пишуть пропущене слово або декілька слів.

6. Під час вставки (заміни) інших (нетекстових) друкованих елементів знак вставки (заміни) ставлять у відповідне місце коректурного відбитка, а поруч із повтореним на полі знаком позначають елемент вставки.

7. Під час пропуску більше трьох рядків набору текст не вписують, а роблять посилання на номер сторінки оригіналу, номер гранки або смуги попередньої коректури, а сторінку оригіналу, гранку або смугу з позначеним пропуском додають до відповідної гранки (смуги) останньої коректури.

8. Вставка нового тексту, що перевищує один рядок набору, має бути віддрукована і приклеєна до поля коректурного відбитка поруч із відповідним коректурним знаком.

9. Декілька коректурних виправлень, зроблених в одному рядку, повторюють на полі в тій послідовності, що й у рядку, від краю набору до краю поля відбитка.

10. Різні помилки на одному відбитку потрібно виділяти різними коректурними знаками. Повторювати однакові коректурні знаки для виправлення різних помилок на одному відбитку з набору можливо лише за інтервалу між виправленнями не менше 8–10-ти рядків.

11. Застосовувати лінії («віжки»), що з'єднують коректурний знак, проставлений у тексті, зі знаком, повтореним на полі, допускається лише під час правки газетних смуг, зверстаних у три колонки і більше.

12. Усі коректурні знаки та виправлення потрібно робити чорнилом (пастою). Хімічним олівцем можна правити тільки сирі відбитки набору.

13. Пояснення до виправлень виконують на полях і обводять колом. Кожен коректурний відбиток із набору має бути підписаним коректором із зазначенням дати прочитання коректури.

Загальні вимоги до набору та верстки

1. Набір має точно відповідати вказівкам видавничої технічної специфікації та розмітці в оригіналі.

2. Слід уникати літер та знаків шрифтів інших гарнітур і кеглів.

3. Забороняються пропуски та помилкові повторення слів або рядків.

4. Не допускається заміна друкованого знака іншим, що має схоже накреслення. Не можна, наприклад, замінювати літеру «О» нулем (0), знак градуса (°) – дробовим нулем (0), апострофа (') – переверненою комою ('), лапки – двома комами (,,).

5. Нормальний розмір пробілу між словами в рядкововідривному наборі: мінімальний – приблизно 3 пункти (п.), максимальний – 6 п., їх збільшення можливе лише рівномірно у всьому рядку.

6. Звичайний розмір пробілу між словами при наборі на машині монотип-клавіатура не менше 2-х і не більше 7-ми п.

7. Стандартний розмір пробілу між словами при ручному наборі повинен дорівнювати напівкегельній.

8. Збільшення пробілів між словами допускається приблизно до 1/4 кегельної з округленням до цілого числа пунктів, тобто в наборі кт. 12 – до 9-ти п., у наборі кт. 10 – до 8-ми п., у наборі кт. 8 – до 6-ти п., у наборі кт. 6 – до 5-ти п. У журнальному наборі на кт. 9 і вище форматом до 3 1/2 кв. включно можна збільшити розмір пробілів до кегельної.

9. Зменшення пробілів між словами при зміні їх розташування допускається приблизно до 1/4 кегельної з округленням до цілого числа пунктів, тобто в наборі кт. 12 і 10 – до 3-х п., в наборі кт. 8 і 6 – до 2-х п.

10. Пробіли між словами в суміжних рядках не повинні різко відрізнятися за шириною.

11. У наборі не має бути «коридорів», тобто збігання пробілів між словами по вертикалі (або по косій лінії) у трьох і більше суміжних рядках.

12. Абзацні відступи повинні бути однаковими у всьому виданні.

13. Розмір абзацного відступу в примітках, додатках та подібних частинах тексту, набраних шрифтом меншого кегля, має бути таким, як в основному тексті.

14. При абзацному відступі для основного тексту в 1 1/2 кегельної корпусу розмір абзацного відступу в примітках та подібних частинах тексту, набраних кг. 8, має бути 2 кегельних петити.

15. Кінцевий рядок абзацу мусить перевищувати розмір абзацного відступу не менше ніж у 1,5 раза.

16. Кінцевий рядок абзацу повинен бути коротшим за повні рядки не менш ніж на одну кегельну або ж бути повним. Якщо за особливою вказівкою набір виконується без абзацних відступів, кінцеві рядки абзаців обов'язково мають бути коротшими за інші рядки не менше ніж на кегельну.

Переноси

1. Під час верстки слід дотримуватися всіх граматичних правил переносів, а також спеціальних правил.

2. Не допускаються переноси, що можуть спотворити зміст, а також немилозвучні.

3. Переносом не розділяються:

а) ініціальні аббревіатури і комбіновані аббревіатури, які складаються з ініціальних скорочень і цифр, наприклад: АЕС, ЛА3-105, НТШ;

б) скорочені вирази, а саме: і т. д., і т. п., та ін. і подібні до них;

в) цифри, що утворюють одне поняття; за необхідності можуть бути розділені числа, з'єднані знаком тире, наприклад: 1940–52, XVII–XVIII ст., причому тире залишається в попередньому рядку.

4. При переносі з одного рядка в інший не відриваються:

а) прізвища від ініціалів або один ініціал від іншого (при наборі до 4 кв. прізвище або ініціали можуть бути перенесені з одного рядка в інший тоді, коли набір без переносу потребує надмірного збільшення пробілів між словами);

б) скорочені слова від власних назв, до яких вони відносяться, наприклад: вул. Леонтовича;

в) цифри або букви з дужкою або крапкою (при переліку) від наступного за ними слова;

г) арабські та римські цифри від їхніх скорочених або повних назв, наприклад: 80 грн, 20 ст.; можна перенести: 80 гри-вень, 130 ти-сяч, сто-рінка 42;

г) знаки та позначення (№, % тощо) від наступних за ними цифр, наприклад: № 75, 220 %, 28 °С;

ж) прийменники, якими починаються речення (після крапки з комою або тожних знаків), від наступних за ними слів. Не бажано залишати в кінці рядка однобуквенні прийменники та сполучники, навіть якщо вони не стоять на початку речення.

5. При форматі набору в 5 кв. і більше допускається чотири переноси підряд, при форматі до 5 кв. – не більше шести.

6. Крапка, тире, крапка з комою, двокрапка, кома, апостроф в кінці рядка прирівнюються до знака переносу, поєднання цих знаків (зі знаками переносу) не може перевищувати шести підряд.

7. За виняткової необхідності для виконання правил переносів, що наведені у пунктах 1–6 цього переліку, можна залишати до п'яти переносів підряд, зменшення пробілів між словами – до 2 п. (при наборі кг. 10 і 12) і до 1 п. (при наборі кг. 8 і 6), збільшення пробілів між словами до кегельної.

Знаки та цифри

1. Пробілом не розділяють:

- а) крапку та кому від попереднього слова;
- б) три крапки від попереднього і наступного за ним слова;
- в) тире між цифрами, що позначають межі величини, наприклад: 20–30 осіб;
- г) тире від коми та лапок;
- г) знак дефіса між словами та при переносі;
- д) лапки від слів, які в них беруться;
- е) знак зноски від попередньої крапки або коми;
- є) знаки відсотків, градусів, хвилин, секунд ($\%$, $^{\circ}$, $'$, $''$) від цифри;
- ж) клас від класу в багатозначних номерах та в десяткових дробах (наприклад: № 4436789, 0,3697381);
- з) знаки «плюс», «мінус» і «плюс-мінус» від цифри в тексті (не формульному) (наприклад: температура $+20^{\circ}$);
- и) римську цифру від арабської або римську цифру від літери.

2. Відбивають пробілом:

- а) крапку з комою, двокрапку, знак оклику або питання під час набору кг. 10 або 20 від попереднього слова на 2 п., при наборі кг. 8 і 6 на 1 п.;
- б) тире між словами з обох боків на 2 п.;
- в) тире при прямій мові на початку абзацу (справа на напівкегельну);
- г) знак дефіса в набраному розрядкою тексті (зокрема і при переносі) на 2 п. (або на розмір розрядки);
- г) знаки зносок – цифри та зірочки (з дужками та без них) в основному тексті на 2 п., у самій зносці на напівкегельну від наступного за ним тексту;
- д) знаки номера (№) та параграфа (§) від наступної за ними цифри на напівкегельну;
- е) знаки градусів та хвилин від наступних за цими знаками цифр на 2 п.;
- є) скорочені позначення шкали від знака градуса на 2 п. (наприклад: 30° С, 20 К);
- ж) класи (по 3 цифри, рахуючи справа наліво) в числах, набраних арабськими цифрами, що містять не менше 5-ти знаків (тобто числа від десяти тисяч), – на 2 п. (наприклад: 26 700, 5 220 667).

3. У прямій мові абзацний відступ перед тире має бути такого ж розміру, як у всьому тексті.

4. У виданні використовують лапки одного типу – «ялиночки» – «». Якщо всередині тексту, взятого в лапки, окремі слова також беруться в лапки, то весь уривок беруть у лапки основного (для даного видання) типу, а окремі слова всередині – в лапки іншого типу – звичайні («лапки») – “”.

5. Якщо взятий у лапки текст набрано курсивним або напівжирним шрифтом, тоді лапки мають бути такого ж накреслення.

6. Простий дріб у тексті (не формульному) набирається літерами такого ж кегля, що і основний текст, або дрібними літерами через скісну риску без пробілу між ними.

На що повинен звертати увагу редактор

1. Назви творів і праць повинні бути розташовані у хронологічній послідовності незалежно від мови написання.

2. Усі числа, крім тих, що зустрічаються у назвах праць, подаються арабськими цифрами.

3. Після назви статті має бути «довге тире».

4. У текстах статей слід вживати: **2-а світ. війна**, а не Велика Вітчизняна війна (1941–45); **воснні дії 1918–20**, а не Громадянська війна; **більшов. переворот 1917**, а не Велика Жовтнева соціалістична революція.

5. Назва статті подається великими літерами. У статтях-персоналіях назвою є лише прізвище.

6. Слова не скорочуються на м'який знак.

7. Якщо у назві навчального, наукового закладу або заводу, підприємства тощо не вказано його місцезнаходження, треба зазначати назву міста, де вони розташовані.

8. Біля прізвищ учителів, керівників наукових, навчальних установ, підприємств, мистецьких колективів не потрібно вказувати наукові ступені та звання, наприклад: акад., проф., нар. арт.

9. У бібліографії прізвища упорядників і редакторів не зазначаються, вказується лише назва збірника, рік і місце видання.

10. У статтях-персоналіях мистецького циклу після зазначення року закінчення ВНЗу через кому вказується курс (клас, майстерня) і прізвище (-а) педагога (-ів).

11. У назвах ВНЗів, НДІ, академічних інститутів, театрів вказується, чие ім'я присвоєно цьому закладу. Наприклад: Львів. академ. укр. драм. театр ім. М. Заньковецької.

12. У текстах статей біля цифр, що означають кількість жителів, потрібно писати особи. Наприклад: насел. 2870 осіб.

13. У статтях про іноземних діячів зазначається прізвище, ім'я, по батькові їх рідною мовою (польською, казахською тощо). Якщо особа з походження німець, словак, болгарин тощо (не українець), але народилася й померла в Україні, то прізвище, ім'я, по батькові вказується лише українською мовою.

Розділ 3.

Методика створення онлайн-версії Енциклопедії Сучасної України

Онлайн-енциклопедія – електронний документ (група документів), як правило, у форматі веб-сайту, що пройшов редакційно-видавничу підготовку, має вихідні відомості та призначений для розповсюдження в середовищі Інтернету в незмінному вигляді.

Різке збільшення інформації в ХХІ ст. спричинило поширення тенденції до універсалізації інтелектуального життя, що сформувало поняття цивілізаційної ідентичності, яке означає приналежність до особливого типу культури, своєрідність думки, парадигми свідомості й стереотипу життя.

Нове тисячоліття супроводжується зростанням процесів глобалізації, розширенням нових інформаційних технологій, появою в мережі Інтернет так званих вільних енциклопедій. Ці проекти вимагають врахування світового історичного досвіду зі створення універсальних і тематичних енциклопедій, вироблення позиції наукового співтовариства стосовно нового виду історичних та історіографічних джерел інформації, участі в міжнародних проектах.

Мультимедійні енциклопедичні системи мають нові характеристики: підготовка статей за єдиною схемою, написання незаангажованих матеріалів, використання посилань на Інтернет-ресурси, постійне редагування текстів читачами-авторами. Це змушує науковців оцінити тенденції розвитку інформаційних технологій новітнього часу, відкоригувати підходи до створення класичних енциклопедичних видань на паперових носіях. В інформаційному полі з'являються проекти як народні, так і з академічним блиском, що випередили всі відомі енциклопедії за інформаційною насиченістю й попитом. Не випадково творці знаменитої «Britannica» відмовилися від випуску паперової версії видання.

Переваги електронної версії видання очевидні. Інтернет-енциклопедія доступна читачам глобальної мережі Інтернет в усіх країнах світу. Вона є мобільним ресурсом, що дозволяє легко шукати та систематизувати інформацію; містить широку базу персональних та колективних фотографій, яка постійно розширюється. Електронна версія енциклопедії дає можливість постійного оновлення та доповнення, розміщення фото-, аудіо- та відеофайлів, передбачає інтерактивний зв'язок із читачами та авторами, які можуть додавати коментарі та зауваження, пропонувати виправлення й доповнення. А можливість обговорення матеріалів енциклопедії в режимі реального часу сприяє збільшенню інтересу до видання, а відтак – зростанню його рейтингу. Оскільки обсяг інтернет-видання фактично є необмеженим, то зникає проблема оприлюднення великих за обсягом матеріалів.

У зв'язку з широкими можливостями, які має електронна версія видання, у світ вийшла перша українська онлайн-енциклопедія – Енциклопедія Сучасної України.

Онлайнова Енциклопедія Сучасної України (далі – онлайнова ЕСУ) – проєкт, результатом якого є сайт, де зібрані статті відповідного паперового видання, створенням якого понад 10 років займається Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. Концепція ЕСУ є в певному сенсі унікальною, оскільки видання покликано охопити всі сфери буття України – від географічного положення, адміністративного устрою, природних багатств, історії, політичної та правової системи, економіки, зокрема аграрного і промислового комплексів, науки, культури, музики, мистецтва, літератури до спорту й молодіжної субкультури у ХХ–ХХІ ст. Ця Енциклопедія попри те, що видано лише 15 із запланованих 30 томів, вже стала культурним надбанням українського народу. А поява чергових томів – подія всеукраїнського масштабу. Серед авторів ЕСУ – всесвітньо відомі дослідники, визнані авторитети у своїх галузях. Це провідні фахівці Національної академії наук України, галузевих академій, науковці вищої школи, мистецтвознавці, краєзнавці, видатні вчені діаспори.

Головна редакція від початку роботи над проєктом ЕСУ планувала створення онлайн-версії цієї Енциклопедії. Нині розроблено веб-сайт і запущено у Beta-версії.

Онлайнова ЕСУ відкриває доступ до потужного джерела інформації про Україну ХХ–ХХІ ст. користувачам глобальної мережі Інтернет у будь-якій частині світу. Онлайнова ЕСУ – це вихід на якісно новий рівень та підвищення ефективності видання шляхом інтерактивної взаємодії не лише з авторами, а й з читачами, для яких важливим є безпосередній діалог із працівниками Інституту, обмін досвідом через офіційну сторінку ЕСУ в Facebook у режимі реального часу.

Електронне видання міститиме матеріали, видруковані в 17-ти томах ЕСУ (це понад 50 000 статей), а також статті, підготовлені до наступних томів.

Онлайн-енциклопедія складається з п'яти розділів: «Всесвіт і Земля», «Людина», «Суспільство», «Наука», «Культура». Кожний з них містить не лише статті відповідної тематики, а й ілюстративний матеріал до них, який відображається як у самій статті, так і у «Галереях» сайту. Розроблена система пошуку дозволяє швидко знайти потрібний матеріал та ілюстрації. У рубриці сайту «Новини» висвітлюються найголовніші актуальні події української та зарубіжної енциклопедистики, інформація про діяльність Інституту енциклопедичних досліджень НАН України. Сайт має також інтегрований модуль Facebook, що дає змогу спілкуватися з проблем Енциклопедії у цій соціальній мережі. Крім того, статтями й новинами з Енциклопедії можна поділитися у Twitter і публічно рекомендувати в Google.

Онлайнова ЕСУ розрахована на широку аудиторію. Це можуть бути не тільки науковці, а й студенти, школярі, всі, хто цікавиться сьогоденням та новітньою історією України. Кожна людина незалежно від віку зможе знайти на сайті ЕСУ корисну й важливу для себе інформацію з багатьох сфер людської діяльності.

Уже в перший місяць після запуску сайту у beta-версії онлайнова ЕСУ здобула популярність не лише в Україні. Викликала вона інтерес і серед користувачів із США, Індії, Нідерландів, Ірландії, Канади, Польщі, Словаччини, Німеччини та ін. На сьогодні здійснено понад 142000 сеансів на сайт, за кожний сеанс переглянуто в середньому 2,06 сторінок. Час перебування на сайті за сеанс становить близько 1,5 хв. Онлайнова ЕСУ вже є у таких всесвітньовідомих пошукових системах, як Google та Yandex.

Не лише унікальність контенту робить сайт особливим продуктом високої якості, цьому сприяє й простота в користуванні. Архітектура сайту ЕСУ реалізована в плоскому форматі, що є оптимальним для пошуку, оскільки такі сайти потребують мінімальної кількості переходів для пошуку заданої сторінки. Це сприяє повторним візитам на сайт. Для підвищення ефективності й зручності інтерфейсу користувача розроблено навігацію «хлібні крихти» (англ. bread crumbtrails). Це допоміжний механізм, призначений надавати користувачеві можливість відстежувати своє місцеперебування на сайті.

1. Технічні процеси створення сайту онлайн-енциклопедії

База даних (БД) онлайнової ЕСУ складається з трьох таблиць: «Статті», «Новини», «Фотогалереї». Таблиці «Статті» та «Фотогалереї» пов'язані за допомогою зовнішнього ключа – назва статті. Пошук по таблицях здійснюється шляхом використання повнотекстового індексу FullText, що дає найбільш точні результати під час пошуку матеріалу через спеціально розроблену систему пошуку на сайті. Використання MySQL дає змогу зберігати мільйони статей, при цьому швидкість роботи БД залишається високою.

Стаття на сайті певної тематики представлена за схемою: заголовок статті, основна частина, бібліографія, автор статті, зазначені дати створення та останнього оновлення статті, основна фотокартка (за наявності – фотогалерея).

Онлайнова ЕСУ ґрунтується на використанні трьох основних технологій: PHP, MySQL і JavaScript, поєднання яких робить сайт динамічним і потужним, адже його контент генерується шляхом запиту на сервер (кожна сторінка статті створюється не окремо чи вручну). Це значно полегшує роботу в контексті наповнення сайту, а також підвищує його ефективність.

Перевага використання PHP, MySQL та JavaScript виявляється в їхній здатності працювати спільно над створенням динамічного веб-контенту: PHP здійснює основну роботу на веб-сервері, MySQL керує даними, а JavaScript забезпечує представлення веб-сторінки. JavaScript може також взаємодіяти з PHP-кодом на веб-сервері, коли йому необхідно що-небудь оновити (як на сервері, так і на веб-сторінці). Симбіоз PHP і MySQL дає змогу легко й швидко створювати на веб-сайті динамічні елементи. MySQL є мобільною, потужною й одночасно простою у використанні системою

бази даних, що надає все необхідне для пошуку й обробки даних, призначених для браузерів. Для збереження й пошуку цих даних поєднують PHP з MySQL під час створення сайту за технологією Web 2.0. Використання PHP суттєво спрощує вбудовування засобів, що надають веб-сторінкам динамічні характеристики. PHP працює неймовірно швидко, крім того, добре вписується в код HTML. Використовуючи PHP, отримуємо засіб управління веб-сервером з необмеженими властивостями. Якщо потрібно дуже швидко внести зміни в HTML, додати дані в БД, знайти інформацію, то все це можна зробити з PHP-файлів, в яких знаходиться й сам код.

На початку створення Всесвітньої павутини багато сайтів для збереження даних використовували в ролі імені користувача та пароля, неструктуровані текстові файли. Але за такого підходу виникала низка проблем, якщо файл не був надійно заблокованим від пошкоджень, які виникають під час одночасного доступу до нього багатьох користувачів. Неструктурований файл міг збільшитися до таких розмірів, що з ним важко було працювати, не кажучи вже про труднощі, пов'язані зі спробами об'єднання файлів і здійснення в них складних пошукових операцій за малий проміжок часу.

Тому вагомого значення набирає використання реляційних баз даних зі структурованою системою запитів. MySQL як безкоштовна й встановлена на великій кількості веб-серверів Інтернету система є найбільш прийнятною. Вона надійна й швидкодіюча система управління базами даних.

Можливості MySQL значно ширші. Наприклад, можна об'єднувати кілька таблиць відповідно до багатьох різноманітних критеріїв, здійснити запит і отримати результати, зокрема в бажаному чи потрібному порядку їх видачі з множини варіантів, знайти часткові співпадиння, якщо відомо хоча б частину рядка, повернути лише конкретно задане число результатів і т. д.

Під час використання PHP всі ці виклики можна спрямовувати безпосередньо до MySQL без необхідності запуску самої програми MySQL чи використання її інтерфейсу командного рядка. Це означає, що для того, щоб знайти необхідний елемент даних, можна зберігати результати в масивах для їхньої обробки й здійснення великої кількості пошукових операцій.

Для надання ще більшої потужності MySQL, інтегровано додаткові функції, які можна застосовувати для операцій, що найбільш часто використовують, а також для підвищення обробки даних.

JavaScript створено з метою отримання доступу з сценаріїв до всіх елементів HTML-документів. Це надає можливості для динамічної взаємодії з користувачами, зокрема для перевірки допустимості адрес електронної пошти у формах введення даних, відображення підказок і всього того, що завжди повинно виконуватися на веб-сервері. У поєднанні з CSS JavaScript закладає основу потужності динамічних веб-сторінок, які змінюються миттєво, на відміну від нової сторінки, що повертається сервером.

JavaScriptне є найпростішою для практичного використання мовою програмування. Проте є організації, які створили численні продукти, що формують таке середовище розробки, де JavaScript перетворюється на більш просту щодо застосування мову програмування. Створені ними програмні продукти, необхідні для розробки в середовищі JavaScript, дозволяють розбивати складні задачі на дрібніші й легші в управлінні. Ці продукти, крім цього, мають кросбраузерну сумісність.

За допомогою спеціальної бібліотеки jQuery на сайті ЕСУ реалізовано модулі для представлення інформації, насамперед це стосується фотогалерей і слайдерів контенту.

Сайт ЕСУ функціонує на веб-сервері Apache, який обслуговує не тільки HTML-файли, він працює з широким спектром файлів: від зображень і Flash-роликів до аудіофайлів формату MP3, файлів RSS-потоків тощо. Apache також підтримує значний арсенал власних модулів, найголовнішими серед яких є ті, що відповідають за безпеку серверу.

Перспективи онлайнної ЕСУ: наповнення сайту новими статтями та оновлення вже наявних, створення та ведення сторінок в інших засобах зворотного зв'язку, тобто вихід на такі платформи, як Google+ та Twitter, розширення аудиторії сайту, вихід в іншу пошукову систему – Bing, реалізація нових модулів та вдосконалення функціональності сайту.

2. Технічні процеси наповнення сайту онлайн-енциклопедії текстово-графічним матеріалом

А. Текстове наповнення

Для перетворення оригінал-макету в текст, що необхідний для роботи в мережі Інтернет, треба екпортувати його вміст (оригінал-макету) в Dreamweaver.

Експорт у форматі XHTML – це зручний спосіб перетворення вмісту InDesign для використання в Web. Екпортуючи вміст у формат XHTML, можна змінювати параметри експорту тексту й зображень. InDesign зберігає імена стилів абзаців, символів, об'єктів, таблиць і осередків, застосованих до експортованого вмісту, позначаючи вміст XHTML за допомогою класів CSS з тими ж іменами. Використовуючи програму Adobe Dreamweaver або будь-який інший редактор HTML з підтримкою CSS, можна швидко застосовувати форматування й параметри макета до вмісту.

Технічне завдання. Вимоги до вставлення статей

У процесі вставлення статей в базу даних сайту ЕСУ звернути увагу на таке:

1) У поле **Прізвище/Назва статті** вносити (за наявності) і те прізвище, що записане в дужках, не пропускаючи його: Артамон (Артомон) Борис Іванович.

2. Виділяємо текст конкретної статті й копіюємо його за допомогою комбінації клавіш «Ctrl+C»:

3. Вставляємо скопійований текст статті в спеціально розроблену CMS (Content Management System) для вставки статті у базу даних (БД) сайту за допомогою комбінації клавіш «Ctrl+V»:

Стаття

Прізвище/імя статті:

Вибрати статтю

Ім'я:

Новий

По-батькові:

День і місяць народження:

Рік народження:

0

День і місяць смерті:

Рік смерті:

0

Роділ:

Культура

А Б В Г Д Е Є Ж З І І Й К

П Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ю Я

В

П'ЯТИ

Константин Костантинівич (21. 09. 1894, м. Бременьку, нині Польша; обл. - 07. 05. 1932, м. Томськ, РФ) - архітектор. Зініс, С.-Петербург. 40 (1879). Виступив прийняв пом. арх. В. Шеретер, А. Гуга та П. Рудберга. 1879 і 1880 у ж. «Почти русской архитектуры» наводив. Проект П. Рудберга, який був виконаний у ж. «рус. стилі» 1883 прийняв у м. Самара (Росія) на будівлі (за конкурс. проектом В. Шеретера) особняка П. Суворова. Від 1881 - відк. чл. «... 1891 - чл. - проф. С.-Петербург. 1-ша архітектурна. Від 1885 томів 1888-1898 діяв як членом «... А. Кіттерс, Сторож у гол. казначей. Кордильєр при гол. архіт. займався спорудженням казенн. об'єктів. Будівниц. навчався та ін. у С.-Петербурзі, містав Серафим (нині Серафим. обл. і Тарнові (Грузія)). Брав участь в архіт. конкурсах: пам'ятник на могилу загинув. російської армії в С.-Петербурзі (отримав перше місце - віднос. С.-Петербур. 1-ша архітектурна), будівля реліг. уч-ща в м. Мінській Новгород (отримав перше місце), палата Іоаннса-Серафима в м. Казані (2-а премія) об'єдн. - Росія, усі - 1880), ратуша в Рязані та ін. Від 1895 - у Томську: 1895-1906 - архітектор Серафима-Серафим. Завданням відомості від 1900 - у Томську. Ін-т (від 1904 - проф.). 1900 об'єднані м. Томського відомості. Інтер'єр. Рос. чл. Т-ва. Серія реліг. проектів - завдання, конкурс у м. Катеринослав (кін. 1890-х рр.), церква на стріжках Таїра (1898), Петропавловська (кін. 1890-х рр.) і Петропавловська (кін. м. Петропавловська: 1899-09), особняк П. Серафима в м. Катеринослав. 1900-12: усі - Росія), громад. відрем. (від реліг. часу в м. Катеринослав час розташовувався будівля об'єднані, нині перебуває у приватній власності: 1899-1900), проєкти і торг. будівля в Катеринослав (нині м. Катеринослав, 1899-1900), ф. Голованова (нині гастроном, повн. 1900-х рр.), в. Голованова (нині обл. учас. музей, 1901-03), бізнес «Поліс і Поліс» (нині центр, аптека, 1904-05), особняк С. Плетера (нині Плетера об'єднані, 1901-07), склад, ін-т, уч-ще (у реліг. період створ. віднос. «мн. ін-т, нині також перебуває у приватній власності: 1902-07), охор. суд (нині обл. суд), конгр. уч-ще (нині «Червоної конгрес» архіт.-буд. уч-ще: об'єдн. - 1902-04), Плетера.

Зображення:

Вибрати файл

Файл не вибран

Галерея:

Вибрати файли

Файл не вибран

Обкладинка галереї:

Вибрати файл

Файл не вибран

Зберегти статтю

Статей 0

Галерій 0

Остання додана стаття

4. Виділяємо прізвище, ім'я, по батькові персоналії за допомогою миші:

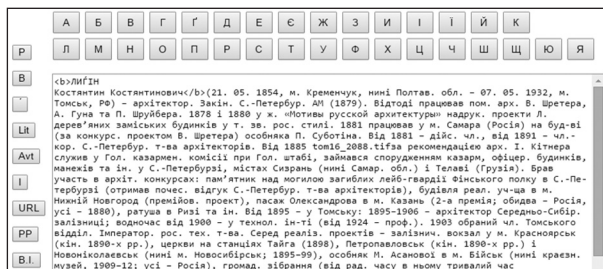

5. Робимо виділений текст напівжирним накресленням, натиснувши для цього на кнопку «В», що знаходиться на панелі інструментів, у лівій частині CMS:

У результаті виконаних дій на початку і в кінці виділеного заголовку (П.І.Б) відповідно автоматично вставлено відкриваючий і закриваючий тег html напівжирного накреслення: Текст.

6. Видаляємо неправильно поставлений наголос з тексту за допомогою клавіші Backspace і вставляємо наголос за допомогою кнопки CMS:

7. Виділяємо безпосередньо текст статті без (пристатейного тексту):

8. Натискаємо на кнопку «P» панелі інструментів у лівій частині CMS:

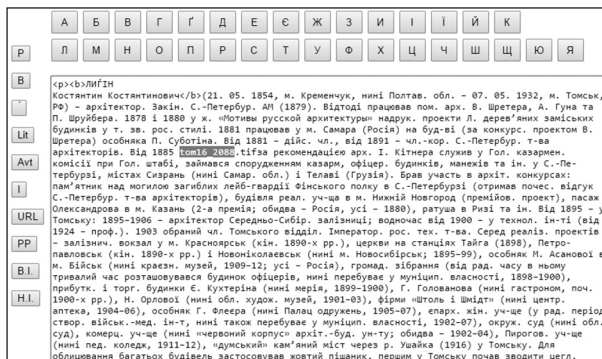
У результаті виконаних дій автоматично вставлено на початок і кінець тексту статті відкриваючий і закриваючий тег html абзацу. Це необхідно для належного відображення статті на сайті.

9. Аналогічним чином виділяємо окремо пристатейну бібліографію і прізвище автора статті; ставимо абзац для списку літератури за допомогою кнопки **Lit**, а для прізвища автора за допомогою кнопки **Avt** CMS:

Абзаци перед списком літератури і прізвищем автора статті формуються по-іншому, тому вони мають відповідні класи CSS: `class="literature"` і `class="avtor"`. *Праці, твори й ролі* мають також клас `"literature"`.

10. Копіюємо номер чорно-білого фото в текст:

[illegible]

Стаття

Вибрана стаття

Новини

Прізвище/Назва статті:

Ім'я:

По-батькові:

День і місяць народження:

Рік народження:

День і місяць смерті:

Рік смерті:

Розділ:

13. Виділяємо з тексту «**tom7-0002.tif**» і натискаємо на кнопку «**Зберегти статтю**» в CMS. Таким чином стаття додана до бази даних сайту. Фотокартка в текст переміщається в папку для фото в текст сайту (images/article_images/Літера статті/Назва файлу.jpg).

[illegible]

☐ Обзор
 ☐ Структура
 ☐ SQL
 ☐ Поиск
 ☐ Вставить
 ☐ Экспорт
 ☐ Импорт
 ☐ Параметры
 ☐ Операции
 ☐ Соединения
 ☐ Транзакции

☒ Отобразить строки 0 - 0 (1 всего. Запрос занял 0.0156 сек.)

☐ Профилирование
 ☐ Базисная грамматика
 ☐ Именованные функции
 ☐ Анализ SQL-запросов
 ☐ PHP-код
 ☐ Обновить

SELECT * FROM 'articles'

Количество строк: 26

id	img	name	name	father_name	sex	date_birth	year_birth	date_death	year_death	chapter	index_article	year_update	favor	img_favor
1	images/articles_images/Item16_2088.jpg	Лит	Костыкин	Костыкинович	ч	1913-03-24	1913	1984-07-05	1984	Культура	Л	2015		

☐ Отобразить все
 ☐ Сопоставления
 ☐ Изменить
 ☐ Удалить
 ☐ Экспорт

Количество строк: 26

☐ Использование результатов запроса

Версия для печати
 Версия для печати (полностью)
 ☐ Экспорт
 ☐ Отобразить график
 ☐ Создать представление

☒ Создание закладок

Меню:

☐ Доступна для всех пользователей

Так відобразатиметься вставлена стаття на сайті:

[illegible]

Парні чорно-білі фотокартки (коли на фото не одна особа) необхідно розмішувати у фотогалерею, у якій ця фотокартка матиме підпис.

Одиниці вимірювання км², м², м³

1. У таблиці articles натискаємо на кнопку «Поиск»:

[Главная](#)
[Справка](#)
[SQL](#)
[FAQ](#)
[Вопросы](#)
[Вкладыши](#)
[Демонстр](#)
[Импорт](#)
[Экспорт](#)
[Параметры](#)

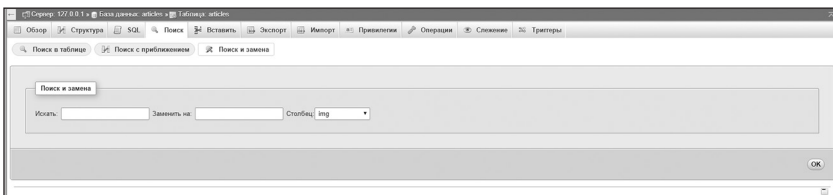
[Взгляд в таблицу](#)
[Взгляд с приближением](#)
[Взгляд в zoom](#)

Выставить "запрос на образцы" (улучшить статистику "N")

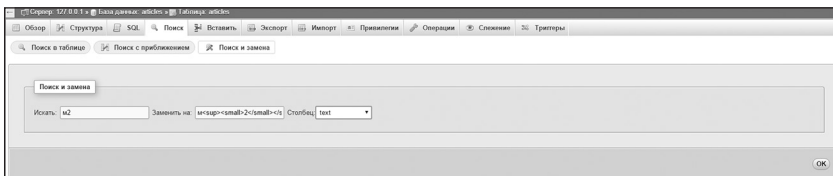
Символ	Тип	Сравнение	Оператор	Значение
id	int(30)		>	
img	varchar(300)	utf8_general_ci	LIKE	
username	varchar(300)	utf8_general_ci	LIKE	
name	varchar(25)	utf8_general_ci	LIKE	
father_name	varchar(25)	utf8_general_ci	LIKE	
text	mediumtext	utf8_general_ci	LIKE	
date_birth	varchar(8)	utf8_general_ci	LIKE	
year_birth	int(5)		=	
date_died	varchar(8)	utf8_general_ci	LIKE	
year_died	int(5)		=	
chapter	varchar(25)	utf8_general_ci	LIKE	
index_article	varchar(2)	cp1251_binascii_ci	LIKE	
year_update	int(5)		=	
favor	varchar(25)	utf8_general_ci	LIKE	
img_favor	varchar(300)	utf8_general_ci	LIKE	

[Параметры](#)

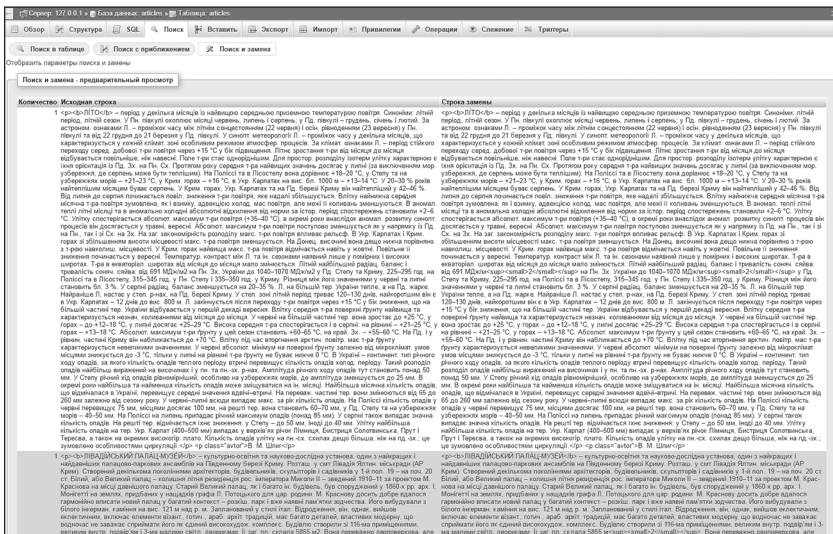
2. Натискаємо на кнопку «Поиск и замена»:

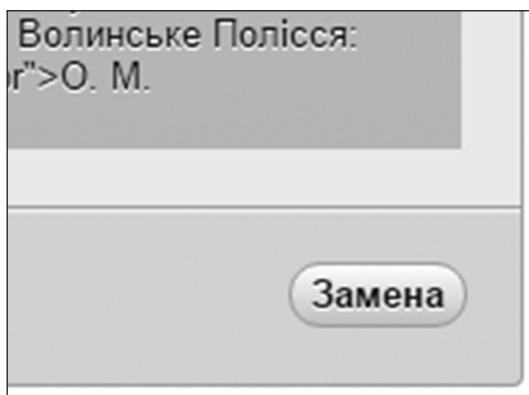
153 верхнього індекса: $m < \sup < \text{small} > 2 < \text{small} > < \text{sup} >$
У розділі «Столбец» вибираємо «text»:

4. Натискаємо на кнопку «ОК», у результаті чого відображаються статті, у яких міститься текст, який необхідно замінити, і результат заміни в правій колонці:

5. Натискаємо на кнопку «Замена»:

Результат автозаміни:

Beta-версія

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

ЕОУ

ENCYCLOPEDIA OF MODERN UKRAINE

Всесвіт і Земля Людина Суспільство Наука Культура

Вибірть літеру 🔍 ШУКАТИ

Головна / Всесвіт і Земля / Л

ЛІБЕРЕЦЬ (Liberec) – місто у Чехії, адміністративний центр Ліберецького краю. Пл. 106 км². Насел. 106,1 тис. осіб (2013). Засн. наприкінці 13 ст., у писем. джерелах вперше згадане під 1348. У 1577 отримало Магдебур. право. Тривалий час перебувало у складі імперії Габсбургів (нім. назва – Райхенберг), наприкінці 19 ст. чехи становили лише 7 % населення. 1579 у Л. відкрито першу мануфактуру з вироб- ва тканин, відтоді місто було важливим центром текстил. пром-сті. 1918 увійшло до складу Чехо-Словаччини (1938–45 окупов. нацист. Німеччиною). 1993 – Чехії. Від вересня 1920 у Л. діяв табір для інтернов. вояків УГА переважно з групи генерала А. Кравса (бл. 1 тис. осіб). Укр. частини розміщувалися у бараках, де під час 1-ї світ. війни утримували військовополонених із рос. армії. Виходив ж. «Український скиталець», працювали різноманітні курси та гуртки. У квітні 1921 табір переведено до Йозефова, однак частина українців залишилася. 1927 на військ. цвинтарі у Л. встановлено пам'ятник полеглим укр. воякам (автор проєкту В. Касяня). Українці, які залишилися у Л., продовжували культ.-осв. роботу, зокрема 1934 тут діяла укр. спорт. орг-ція, 1936 виходив місячник «Український самостійник».

Літ.: В. Зільнський. Українці в Čechách a na Moravě. Praha, 1995.

М. Я. Неурій

Стаття оновлена: 2015

A large, light gray icon with a camera symbol and a diagonal slash through it, indicating that camera functionality is disabled.

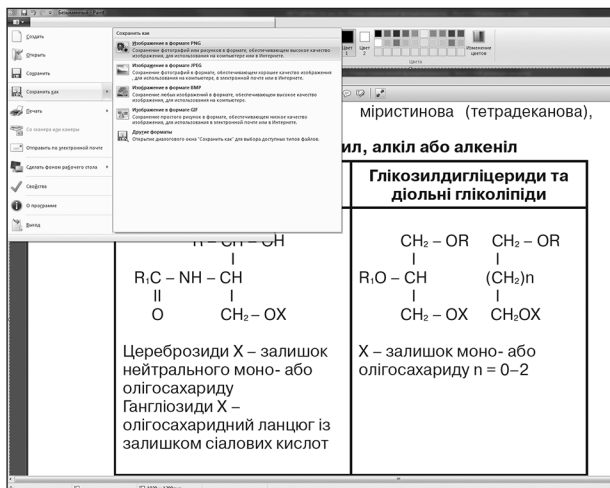
Для вставки верхніх і нижніх індексів у математичних і хімічних формулах використовуються кнопки CMS «В.І.» і «Н.І.» за умови заздалегідь виділеного індексу лівою кнопкою миші.

Вставка таблиць у текст статті. Підготовка таблиці

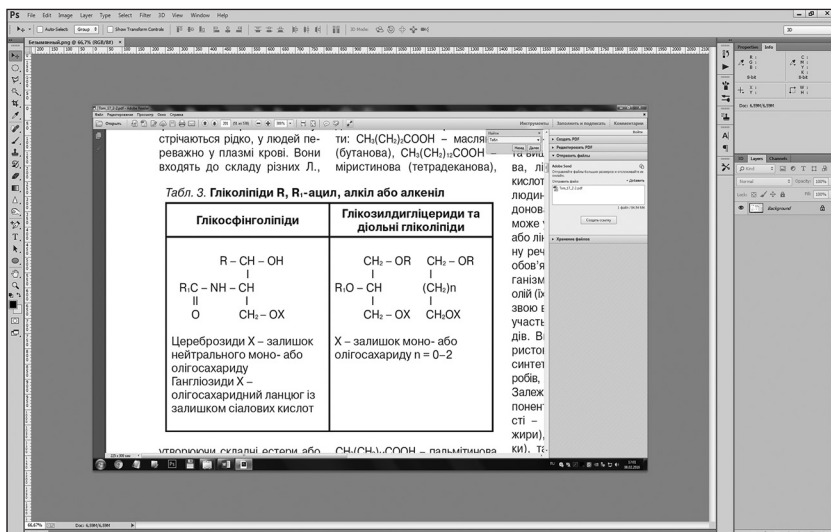
1. Робимо скріншот таблиці, що знаходиться у pdf-форматі при масштабі 300% натиснувши на кнопку «**Prt Scr**» клавіатури:

входитъ до складу різних Л., міристинова (тетрадеканова), Табл. 3. Гліколіпіди R, R'-ацил, алкіл або алкеніл <table border="1"> <thead> <tr> <th>Глікофінголіпіди</th><th>Глікозилдигліцериди та діольні гліколіпіди</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td> $\begin{array}{c} R-CH-OH \\ \\ R_1C-NH-CH \\ \quad \quad \\ O \quad \quad CH_2-OX \end{array}$ Цереброзиди X – залишок нейтрального моно- або олігосахариду Гангліозиди X – олігосахаридний ланцюг із залишком сіалових кислот </td><td> $\begin{array}{cc} CH_2-OR & CH_2-OR \\ & \\ R_1O-CH & (CH_2)_n \\ & \\ CH_2-OX & CH_2OX \end{array}$ X – залишок моно- або олігосахариду n = 0–2 </td></tr> </tbody> </table>	Глікофінголіпіди	Глікозилдигліцериди та діольні гліколіпіди	$ \begin{array}{c} R-CH-OH \\ \\ R_1C-NH-CH \\ \quad \quad \\ O \quad \quad CH_2-OX \end{array} $ Цереброзиди X – залишок нейтрального моно- або олігосахариду Гангліозиди X – олігосахаридний ланцюг із залишком сіалових кислот	$ \begin{array}{cc} CH_2-OR & CH_2-OR \\ & \\ R_1O-CH & (CH_2)_n \\ & \\ CH_2-OX & CH_2OX \end{array} $ X – залишок моно- або олігосахариду n = 0–2	утворюючи складні естери або амід. Кількість атомів вуглецю в молекулі – не менше 6-ти. най- $CH_3(CH_2)_{14}COOH$ – пальмітинова (гексадеканова), $CH_3(CH_2)_{16}COOH$ – стеаринова (октадеканова).
Глікофінголіпіди	Глікозилдигліцериди та діольні гліколіпіди				
$ \begin{array}{c} R-CH-OH \\ \\ R_1C-NH-CH \\ \quad \quad \\ O \quad \quad CH_2-OX \end{array} $ Цереброзиди X – залишок нейтрального моно- або олігосахариду Гангліозиди X – олігосахаридний ланцюг із залишком сіалових кислот	$ \begin{array}{cc} CH_2-OR & CH_2-OR \\ & \\ R_1O-CH & (CH_2)_n \\ & \\ CH_2-OX & CH_2OX \end{array} $ X – залишок моно- або олігосахариду n = 0–2				

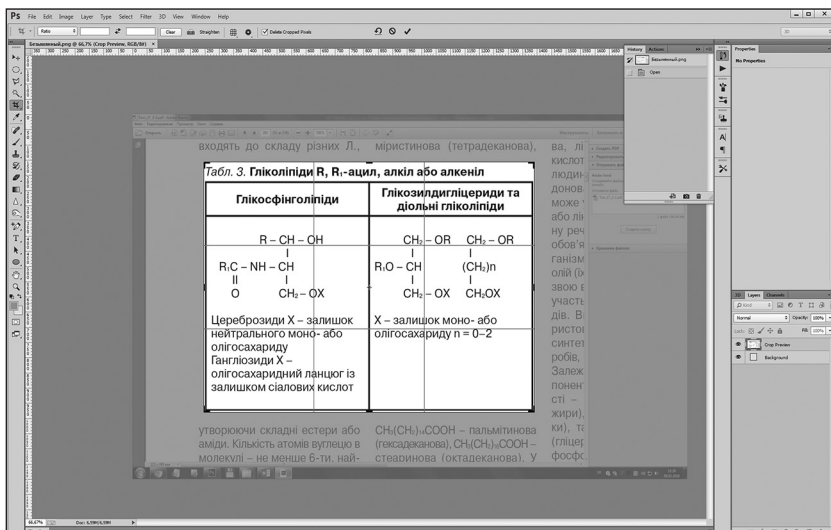
2. Вставляємо його в редактор Paint і зберігаємо фото у форматі png командою «**Сохранить как/Изображение в формате PNG**»:

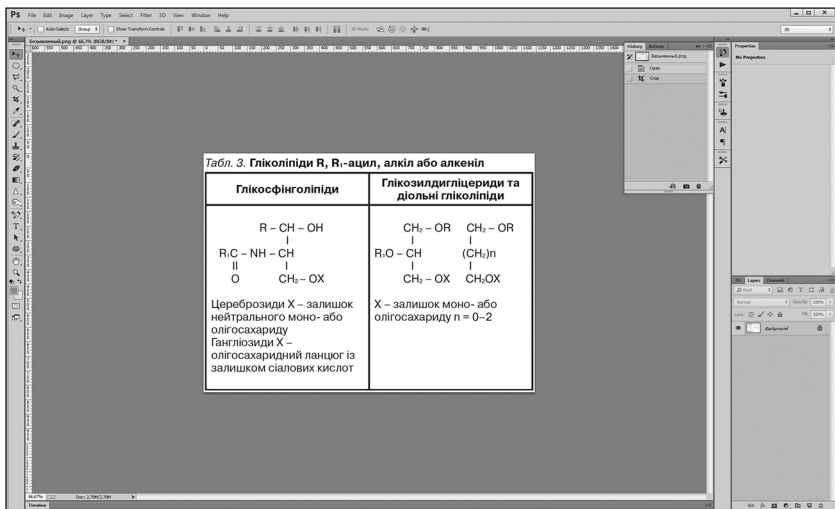

3. Відкриваємо зображення за допомогою Photoshop командою «File/Open»:

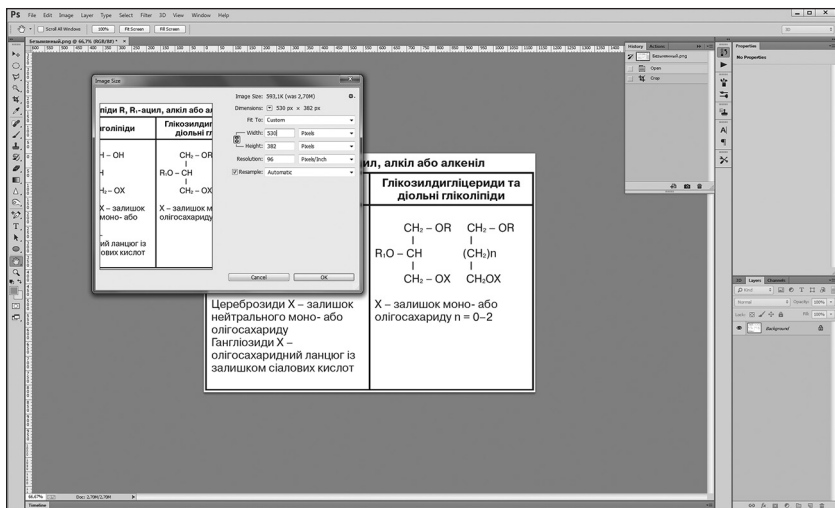

4. За допомогою інструменту «Crop Tool» обрізаємо таблицю:

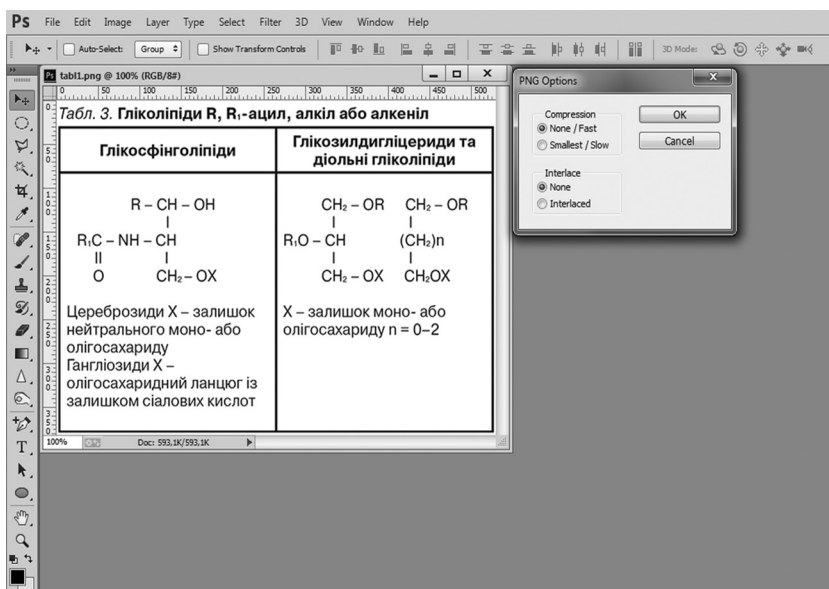
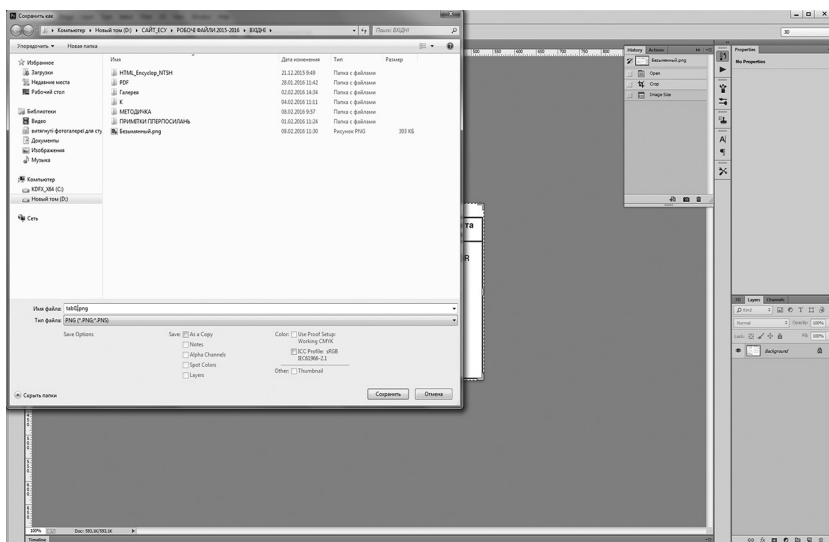

5. Змінюємо розмір таблиці командою Image/Image Size:

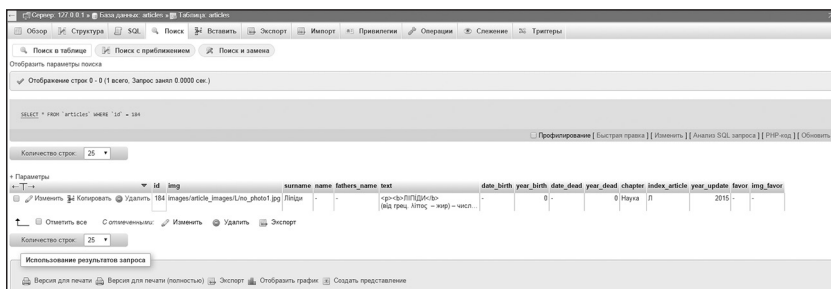

Ставимо значення параметра width не більше 530px. Саме 530px – ширина колонки тексту на сайті.

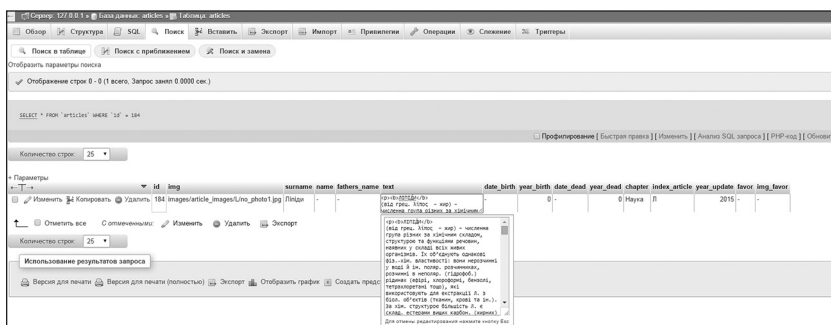
6. Зберігаємо таблицю у форматі png командою File/Save As:

7. Знаходимо необхідну статтю у базі даних сайту таблиці articles за допомогою кнопки «Поиск»:

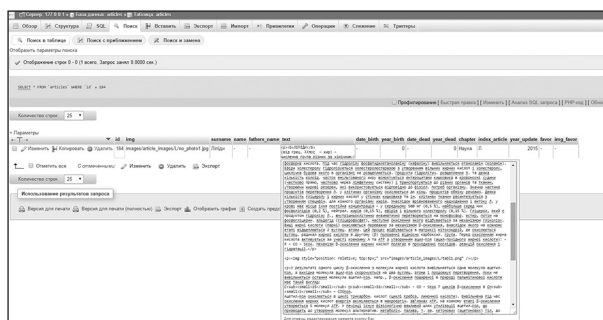

8. Двічі натискуємо на колонку text для того, щоб відкрити вміст статті:

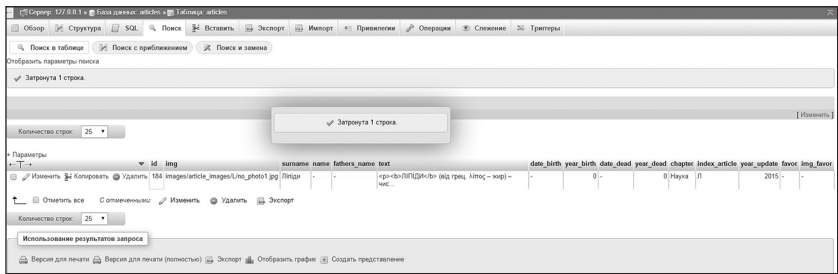

9. Вставляємо код html для таблиці у потрібне місце:

<p></p>

10. Натискаємо на білий фон бази даних у будь-якому місці для збереження статті, яку редагували:

11. Результат вставки таблиці в статтю на сайті:

DevServer - Administration | Лініди - Енциклопедія Cy

портировать закладки...

Перед окисленням жирна кислота активується за участі коензиму А та АТФ з утворенням ацил-КоА (ацил-похідного жирної кислоти): $R - CO - SKoA$. Механізм β -окислення жирних кислот полягає в проходженні послідов. реакцій окислення і гідратації.

Табл. 3. Гліколіпіди R, R₁-ацил, алкіл або алкеніл

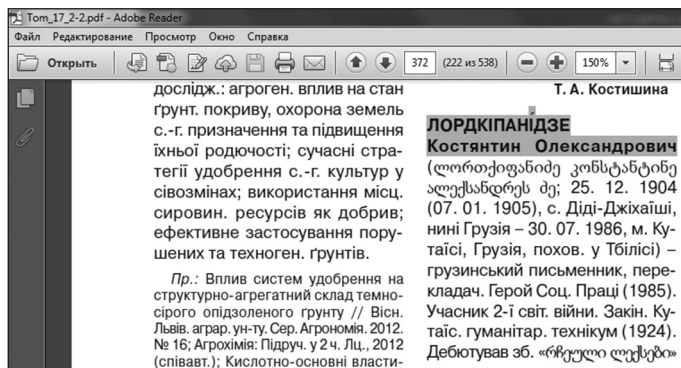
Глікосфінголіпіди	Глікозилдигліцериди та діольні гліколіпіди
$\begin{array}{c} R - CH - OH \\ \\ R_1C - NH - CH \\ \quad \\ O \quad CH_2 - OX \end{array}$ Цереброзиди X – залишок нейтрального моно- або олігосахариду Гангліозиди X – олігосахаридний ланцюг із залишком сіалових кислот	$\begin{array}{cc} CH_2 - OR & CH_2 - OR \\ & \\ R_1O - CH & (CH_2)_n \\ & \\ CH_2 - OX & CH_2OX \end{array}$ X – залишок моно- або олігосахариду n = 0–2

У результаті одного циклу β -окислення з молекули жирної кислоти вивільняється одна молекула ацетил-КоА, а вихідна молекула ацил-КоА скорочується на два вуглець. атоми і продовжує перетворення,

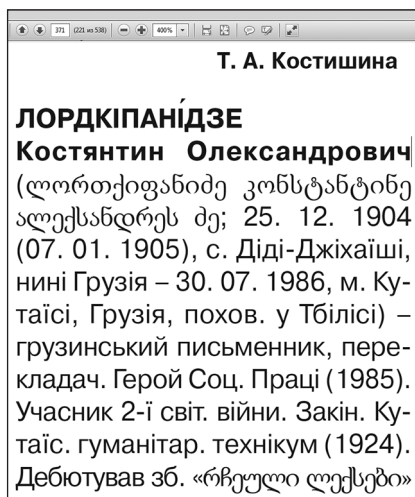
12. Аналогічні кроки здійснюємо з подібними одиницями вимірювання.

2) Вставка і підготовка шрифтів для тексту

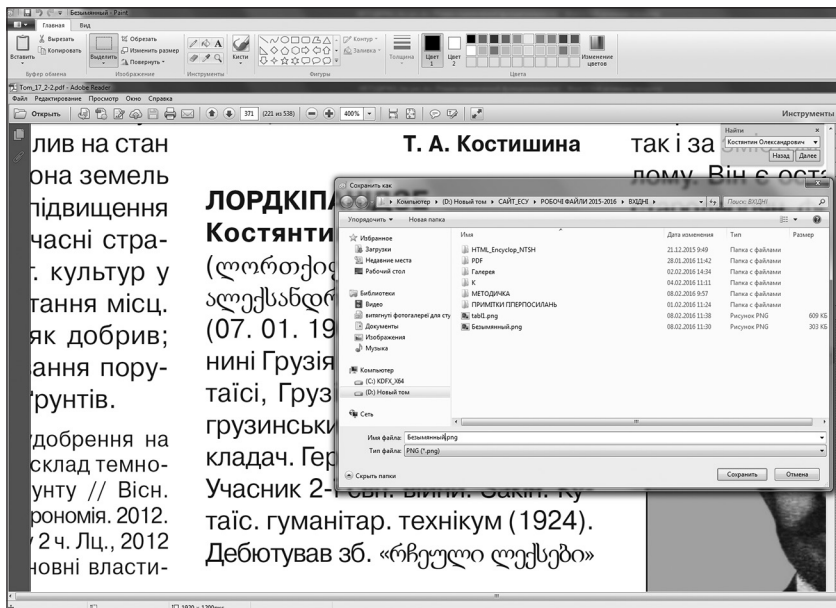
1. Відкриваємо pdf-формат статті зі шрифтом:

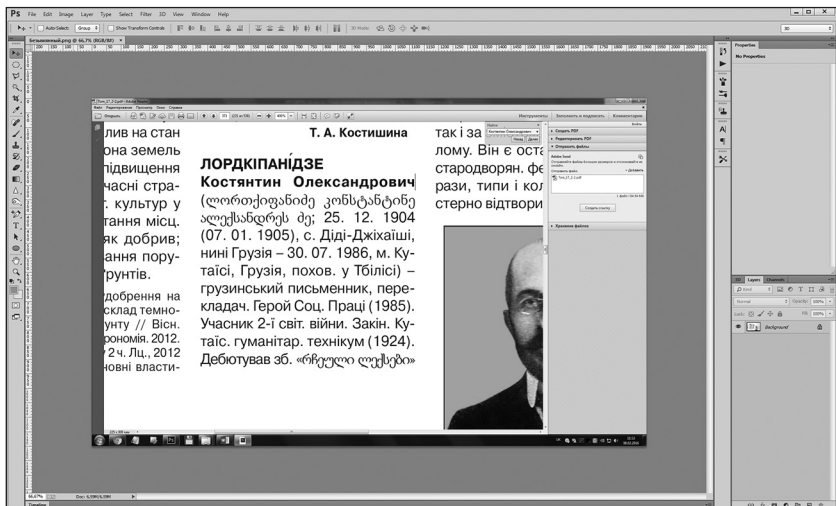
2. Обираємо масштаб 400%:

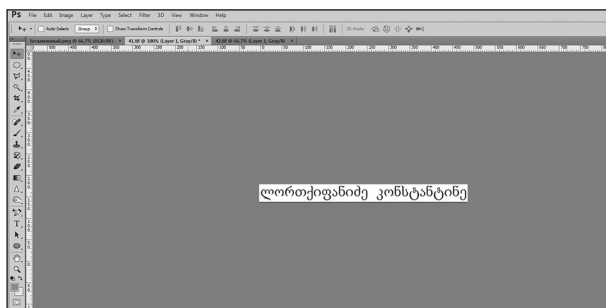
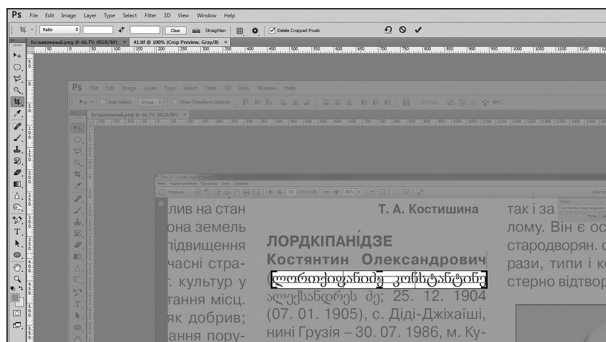
3. Натискаємо клавішу «Prt Scr» для того, щоб зробити знімок екрана монітора. Вставляємо його в програму «Paint» і зберігаємо у форматі png:

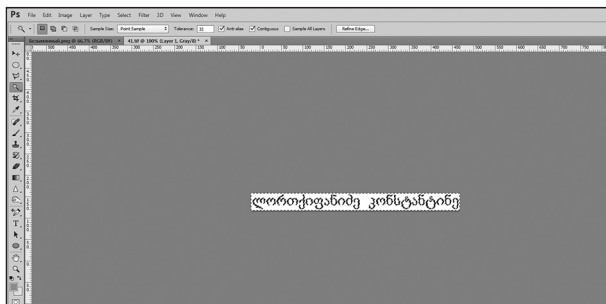
4. Відкриваємо збережену картинку засобами Photoshop командою File/Open:

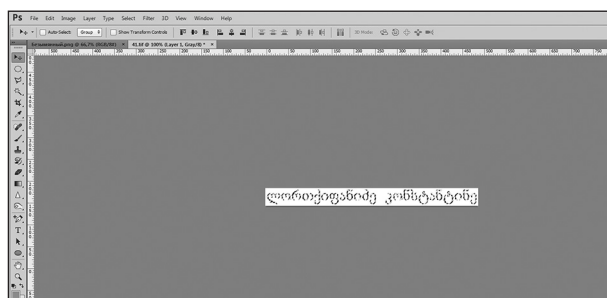
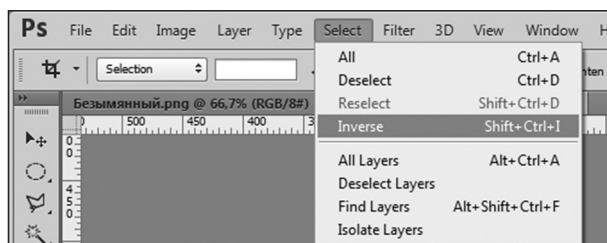
5. За допомогою інструменту «**Crop tool**» обрізаємо картинку й залишаємо шрифт:

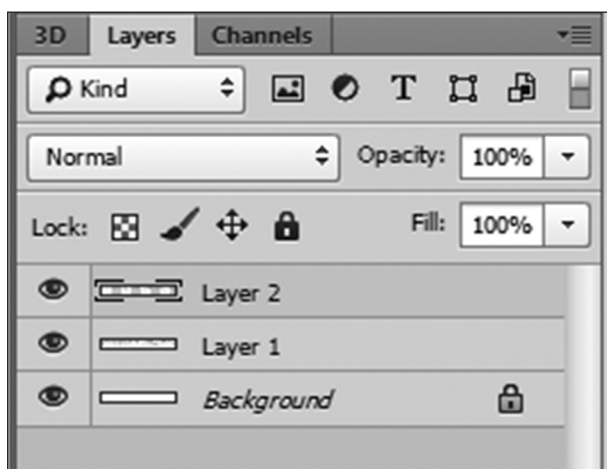
6. Інструментом «**Magic Wand Tool**» натискаємо на білому фоні зображення лівою кнопкою миші:

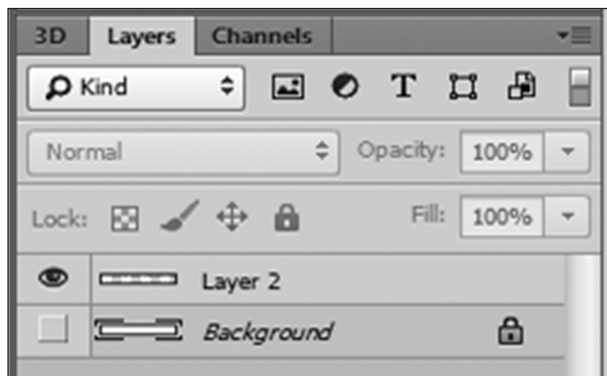
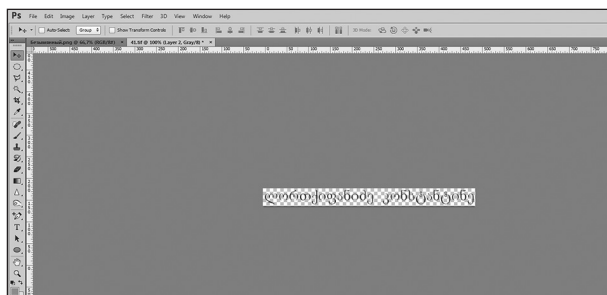
7. Виконуємо інверсію за допомогою команди Select/Inverse:

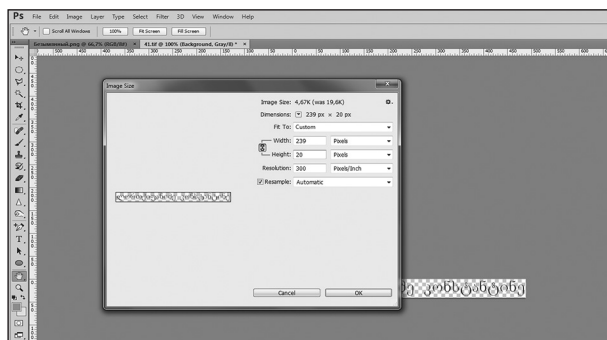
8. Натискаємо «Ctrl+J» для того, щоб створити шар з виділеним текстом:

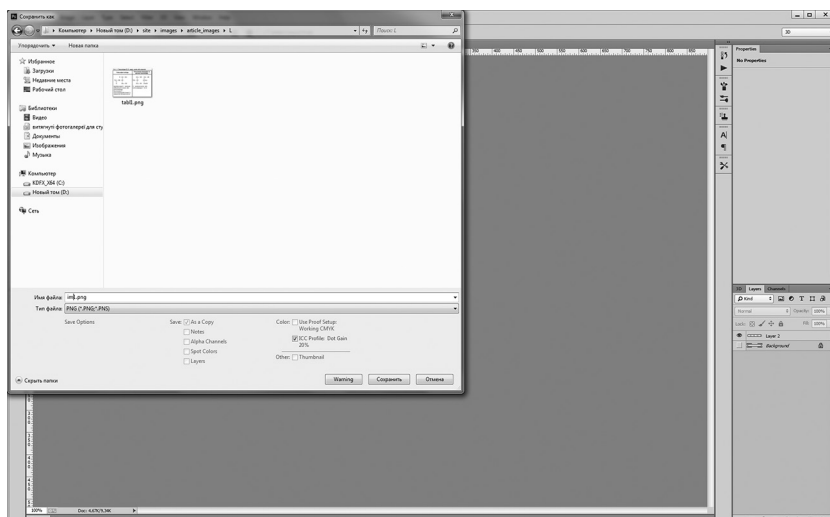
9. Приховуємо фон натисканням на значок «ока» біля відповідного шару:

10. Необхідно змінити розмір зображення по висоті. Для цього виконуємо команду Image/Image size. Значення height ставимо рівне 10-25px. Щоб висота тексту шрифту дорівнювала приблизно звичайному тексту в рядку:

11. Зберігаємо зображення командою File/Save as у форматі png:

Файл називати латиницею, а не кирилицею.

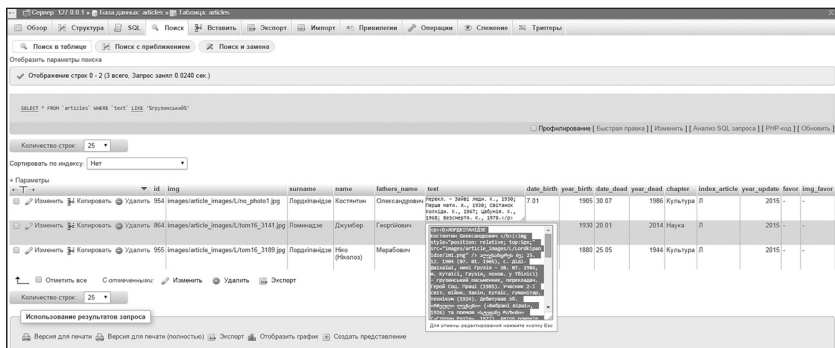
Аналогічно обробляємо засобами Photoshop математичні формули, що будуть вставлятися картинкою в тексті.

12. Вставляємо текст у відповідне місце статті за допомогою рядка коду:

``

13. Вирізаємо текст з CMS і вставляємо його у поле «Text» відповідної статті:

Вставлена картинка зі шрифтом у тексті:

beta-версія

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Всесвіт і Земля

Людина

Суспільство

Виб

Головна / Культура / Л

ЛОРДКІПАНІДЗЕ

Костянтин

Олександрович

лордкіпанідзе კონსტანტინე ლუქსანდრეს ძე; 25. 12. 1904 (07. 01. 1905), с. Діді-Джіхаїші, нині Грузія – 30. 07. 1986, м. Кутаїс, Грузія, похов. у Тбілісі) – грузинський письменник, перекладач. Герой Соц. Праці (1985). Учасник 2-ї світ. війни. Закін. Кутаїс. гуманітар. технікум (1924). Дебютував зб. «რჩეული ლექსები» («Вибрані вірші», 1926) та поемою «სტეფანე რაზინი» («Степан Разін», 1927). Автор романів «კოლხეთის ცისკარი» («Світанок Колхиди», 1931–52) – про нові явища у груз. селі, «ნატურისტული» («Чарівний камінь», 1955–56, ч. 1; 1956, ч. 2) – широкого епіч. полотна про життя Грузії у 1930-і та повоєнні роки. Оpubлікував цикли оповідань «უკვდავება» («Безсмертя», 1938), «სიკვდილი ცოტას მოიცდის» («Смерть ще почекає», 1968) та ін. Автор кількох докум. повістей, кіносценаріїв. Чл. Шевченків. ювіл. ком-тів, створених у Грузії 1939, 1961, 1964. Переклав низку творів Т. Шевченка (поеми «Тарасова ніч», «Кавказ», «Великий льох», баладу «Тополя», вірші «Якби зострілися ми знову», «О люди! люди небораки!»), поему І. Франка «Мойсей» (разом із Р. Гветадзе). Окремі твори Л. перекладали С. Голованівський, Г. Наморадзе, Л. Первомайський, О. Синиченко, О. Сорока.

Тв.: укр. перекл. – Зайві люди. К., 1930; Світанок Колхиди. К., 1967; Цабунія. К., 1968; Безсмертя. К., 1978.

Р. Ш. Чилачава

Стаття оновлена: 2015

180

Вирівнювання тексту по вертикалі можна здійснити за допомогою зміни параметра CSS top:

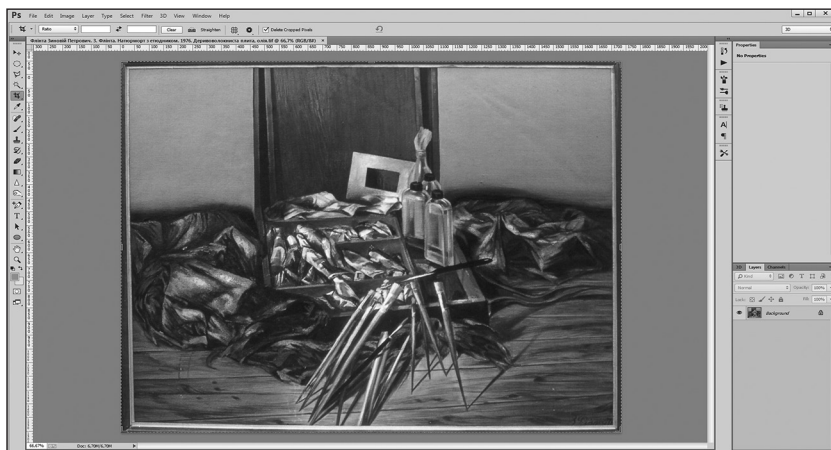
14. Аналогічно здійснюється вставка іншого тексту зі специфічним шрифтом чи математична формула.

Шрифти, з якими можуть виникнути проблеми і які необхідно вставляти у вигляді картинки, – вірменський, єврейський, грузинський. Текст грецькою мовою краще набрати за допомогою програми Word командою Вставка/Символ.

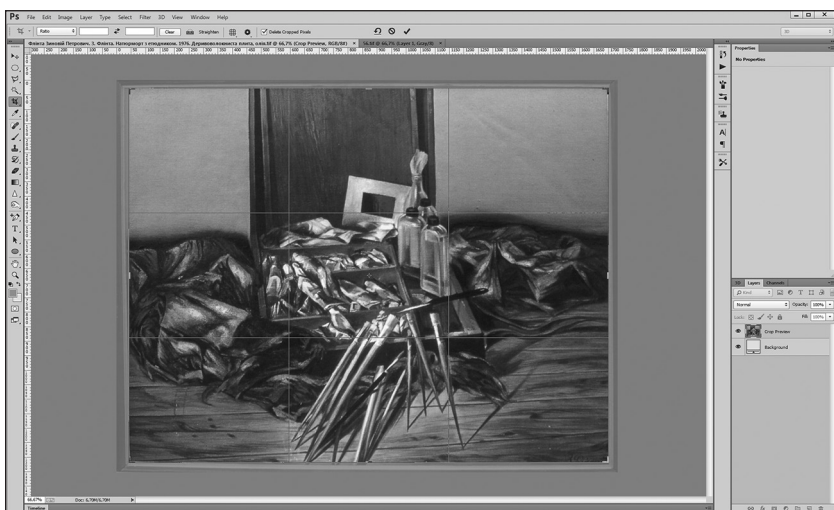
Б. Графічне наповнення

Обробка ілюстративного матеріалу для фотогалерей засобами Photoshop

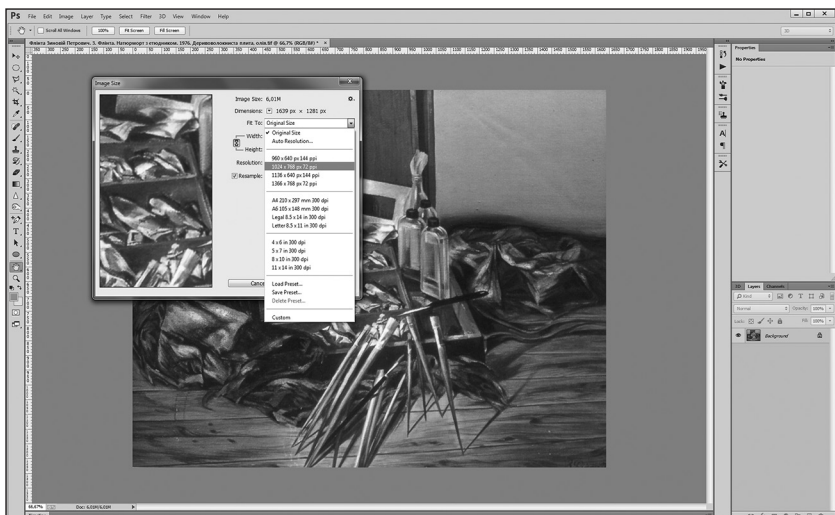
1. За допомогою команди File/Open відкриваємо зображення для обробки за допомогою Photoshop:

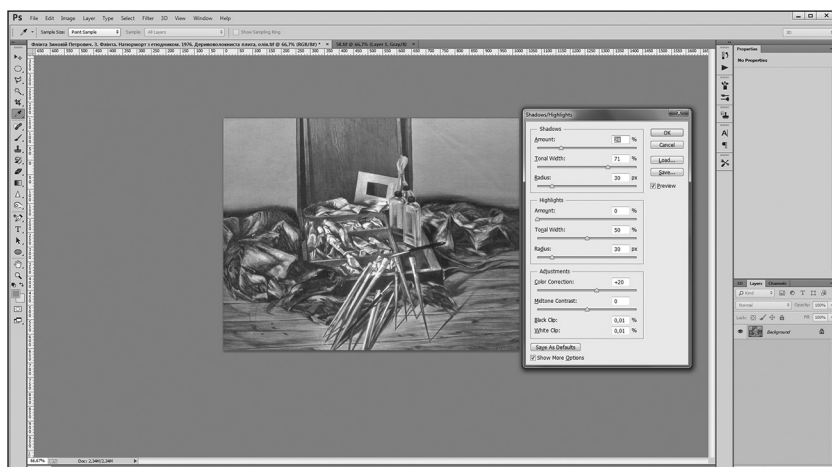
2. За допомогою інструмента «Crop Tool» обрізаємо зображення.

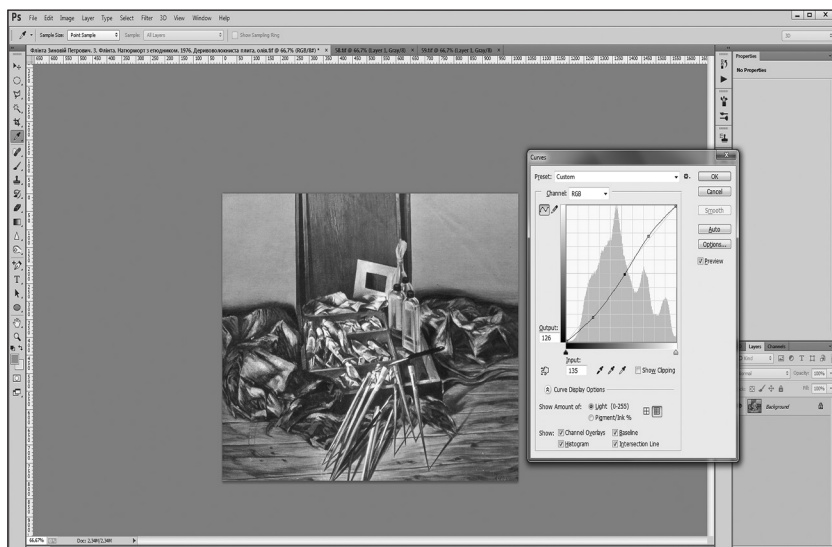
3. Зменшуємо розмір зображення за допомогою команди Image/Images size з такими параметрами:

4. Покращуємо світло і тіні зображення за допомогою команди Image/Adjustments/Shadows/highlights:

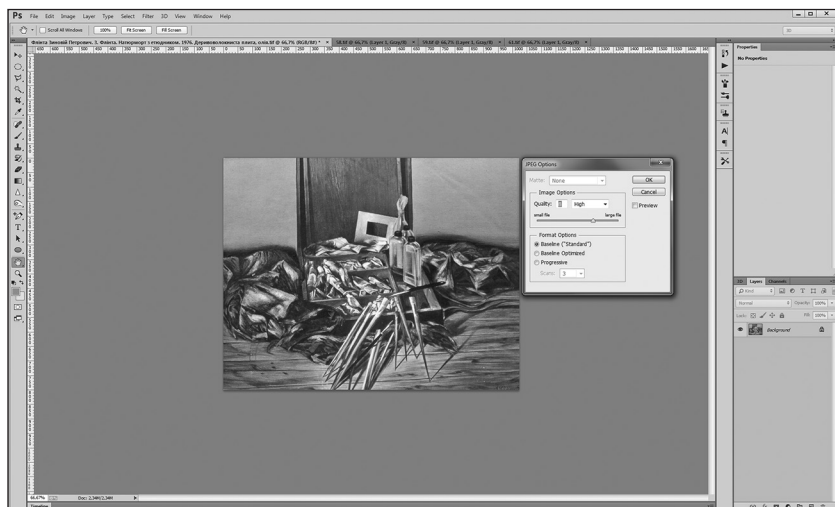

5. За допомогою команди Image/Adjustments/Curves робимо кольорокорекцію зображення:

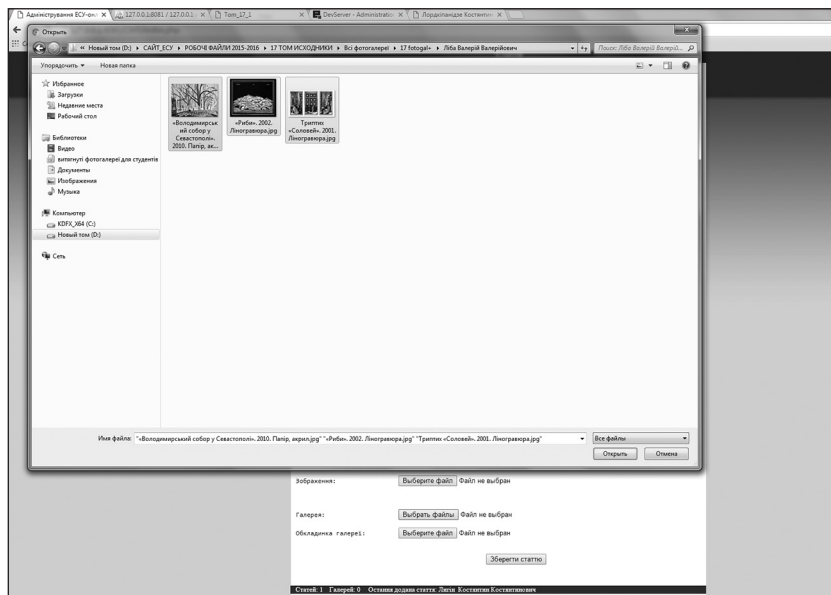

6. Зберігаємо зображення у форматі .jpg з такими параметрами:

Вставка фотогалерей у БД сайту

1. Під час вставки статті в розділі «Галерея» CMS натискаємо **«Вибрати файли»** і вибираємо фото для фотогалереї конкретної статті:

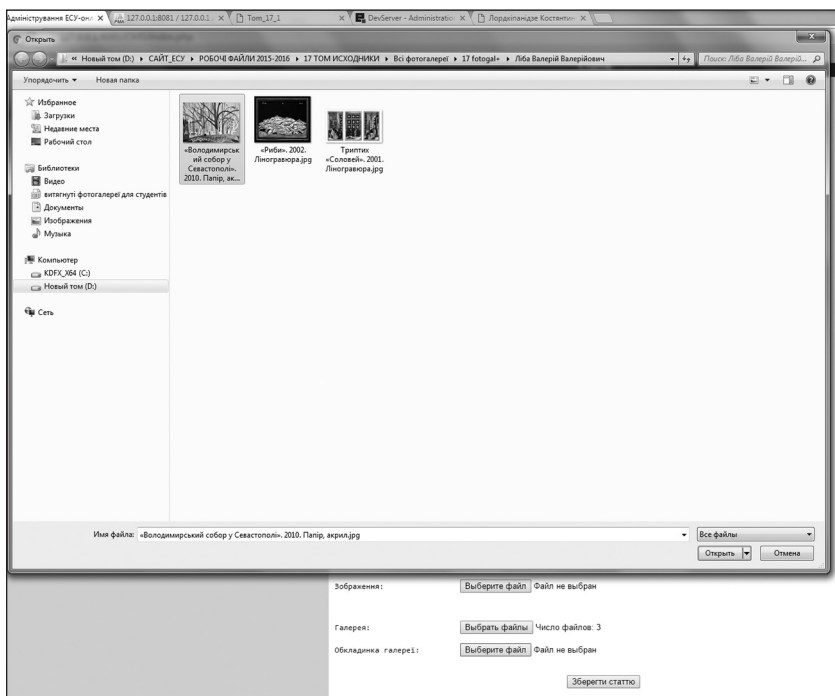

Натискаємо на кнопку **«Открыть»**:

Галерея:	Выбрать файлы	Число файлов: 3
Обложка галереи:	Выберите файл	Файл не выбран
Зберегти статтю		

В результаті відобразатиметься кількість завантажених фото для галереї. У цьому випадку – 3 фотокартки.

2. Далі у розділі **«Обложка галереї»** натискаємо на кнопку **«Выберите файл»** і вибираємо обкладинку фотогалереї для конкретної статті розділу «Галереї» сайту:

3. Натискаємо на кнопку **«Открыть»** для вибору фото:

У результаті цього в розділі **«Обложка галереї»** відображається назва й розширення вибраного файлу.

4. Натискаємо на кнопку **«Зберегти статтю»** для додавання тексту статті в таблицю articles БД сайту і для додавання фотогалереї для конкретної статті в таблицю images БД сайту:

Додана стаття в таблиці articles:

[illegible]

Додана галерея у таблиці Images для відповідної статті:

PostgreSQL web console interface showing a successful query result. The console displays the SQL command and the resulting data rows.

SQL Command: `SELECT * FROM "image";`

Result Set:

name	fathers_name	thumb	sex	date_birth	chapter	index_gal
Вальки	Валсигунд	images/valkyrievalkyr.jpg	C	'id=sa title="Валькинский собор"	25.07	Вальки К

Так виглядає фотогалерея на сторінці статті:

на-версія

Енциклопедія
сучасної України

Encyclopedia. Kiev. ua

ENCYCLOPEDIA OF
MODERN UKRAINE

Всесвіт і Земля

Людина

Суспільство

Наука

Культура

Вибірть літеру ▾

 ШУКАТИ

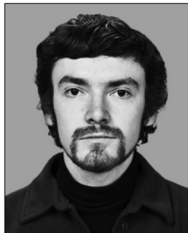
Головна / Культура / Л

ЛІБА Валерій Валерійович (25. 07. 1984, Севастополь) – графік. Брат В. Ліби. Чл. НСХУ (2010). Закін. ф-т графіч. мист-в Моск. ун-ту друку (2008; випл. Ю. Чувашев). Від 2009 – випл. Севастоп. худож. школи. Учасник худож. виставок від 1999. Персон. – у Севастополі (1999, 2010, 2013), Гамбурзі (Німеччина, 2005–06, 2009). Створив переважно пейзажі у реаліст. стилі з елементами формалізму. Деякі роботи зберігаються у Севастоп. ХМ, ДТГ (Москва), галереї «PRO-UNI» (м. Гамбург).

Тв. «Вєрада» (2000), триптих «Соловей» (2001), «Риб» (2002), «Сєн» (2005), «Стіл і стілець» (2006), «Янвєчє» (2008), «Володимирський собор у Севастополі» (2010).

Літ.: Нєломнящих О. Хочу так наситить жизнь, чтоб не было простоя // Слава Севастополя. 2008, 18 дек.; Севастопольская художественная школа. Альбом. Св.: К., 2013.

О. М. Бурчєв

Стаття оновлена: 2015

Подписаться

Подобавиться

Так виглядає фотогалерея у розділі «Галереї» сайту:
Обкладинка:

Фотогалерея розділу «Галереї» сайту:

Вимоги до вставлення фотогалерей:

1) Фотокарток у галереї має бути $\leq 3, 6, 9, 12 \dots$ (числа, що діляться на 3). Якщо їх буде 4 чи 5, то вони дублюватимуться при прокрутці фотогалереї сайту.

2) Якщо декілька статей мають однакову назву або ПІБ, день та місяць народження, то замість дня й місяця народження необхідно писати $p_1, p_2, p_3 \dots$ для того, щоб фотогалерея по цьому параметрі «прив'язалася» до конкретної статті.

Якщо вставлене фото не відкривається, то, ймовірно, причиною є підпис під ним. Якщо не «прив'язується» фотогалерея, то необхідно перевірити на правильність введення даних у полях `surname`, `name`, `fathres_name`, `date_birth` та блиць `images` і `articles` конкретної статті.

3) Карти оброблюються і вставляються за тим самим принципом, що й фотокартки до галереї.

В. Система посилань

1. У книжці чи pdf -форматі книжки знаходимо тексти, де є курсиви, окрім пристатейної літератури:

ЛІБІДЬ

– річка на території Києва, права притока Дніпра. Бере початок з джерела поблизу залізнич. ст. Київ-Волинський, впадає в Дніпро поблизу Корчуватого. Довж. 16,05 км, пл. бас. 66,2 км². Вважається, що назву річка отримала від імені сестри легендар. засн. Києва – Кия, Щека та Хорива. Л. згадується в літописах.

Хрещатиком. Тут мешкає понад 1 млн киян. Дощові і талі води, що стікають вулицями, забруднені, зокрема нафтопродуктами. На тер. водозбору Л. знаходяться Київський зоологічний парк, Ботанічний сад ім. О. Фоміна Київського національного університету ім. Т. Шевченка, кілька парків відпочинку.

Літ.: Хільчевський В. К., Курило С. М. Гідролого-гідрохімічна характеристи-

Розповідаючи про облогу Києва печенігами в 968, літописець відзначає, що «ніде на Либіді коня напоїти». Басейн Л. роз-

ка малих водотоків території Києва // Водне госп-во України. 1999. № 3–4; Вишневський В. І., Щепець М. С. Блакитні плеса Києва. К., 2006.

В. К. Хільчевський

2. Знаходимо статтю з курсивами у базі даних сайту, ввівши відповідне прізвище чи назву статті в поле surname БД:

Сервер: 127.0.0.1 » База данных: articles » Таблица: articles

Обзор Структура SQL Поиск Вставить Экспорт Импорт Привилегии О

Поиск в таблице Поиск с приближением Поиск с заменой

Выполнить "запрос по образцу" (групповой символ: "%")

Столбец	Тип	Сравнение	Оператор	Значение
id	int(20)		=	
img	varchar(300)	utf8_general_ci	LIKE	
surname	varchar(300)	utf8_general_ci	LIKE	Льбидь
name	varchar(25)	utf8_general_ci	LIKE	
fathers_name	varchar(25)	utf8_general_ci	LIKE	
text	mediumtext	utf8_general_ci	LIKE	
date_birth	varchar(8)	utf8_general_ci	LIKE	
year_birth	int(5)		=	
date_dead	varchar(8)	utf8_general_ci	LIKE	
year_dead	int(5)		=	
chapter	varchar(25)	utf8_general_ci	LIKE	
index_article	varchar(2)	cp1251_ukrainian_ci	LIKE	
year_update	int(5)		=	
favor	varchar(20)	utf8_general_ci	LIKE	
img_favor	varchar(300)	utf8_general_ci	LIKE	

3. Копіюємо текст відповідної статті з колонки text:

The screenshot shows the PostgreSQL pgAdmin 4 interface. At the top, the connection is 'postgres:127.0.0.1' with the database 'postgres'. The main pane displays a query: `SELECT * FROM articles WHERE 'id' = 4`. Below the query, the results are shown in a table with the following columns: `id`, `image`, `name`, `fathers_name`, `test`, `date_birth`, `year_birth`, `date_dead`, `year_dead`, `chapter`, `index_article`, `year_update`, `lang`, `favor`. The first row of data is: `4`, `image/articles_image/img_photo.jpg`, `Либид`, `,`, `01`, `,`, `0`, `0`, `0`, `0`, `2015`, `,`, `,`. A tooltip is visible over the `image` column, showing a detailed description of the image file: `image/articles_image/img_photo.jpg`, `Либид`, `01`, `0`, `0`, `0`, `0`, `0`, `0`, `0`, `2015`, `,`, `,`. The tooltip also includes a warning: `Для просмотра изображения необходимо установить расширение pg_image.`

4. Вставляємо скопійований текст в CMS:

	A	Б	В	Г	Г	Д	Е	Є	Ж	З	И	І	Й	К			
P	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ю	Я
B	<code><h1>Лібіда</h1></code>																
	- річка на території Києва, права притока Дніпра. Бере початок з джерела поблизу залізнич. ст. Київ-Волынський, впадає в Дніпро поблизу Корчуватого. Довж. 16,05 км, пл. бас. 66,2 км ² .																
Li	Вважається, що назву річка отримала від імені сестри легендар. засн. Києва - Кия, Щeka та Хорива. Л. згадується в літописі. Розповідаючи про облогу Києва печенігами в 968, літописець відзначає, що «іде на Либіді коня напоїти». Басейн Л. розчленований глибокими ярами, в яких відкриваються численні джерела. Осн. притоки - Соморок, Китаєвський, Старик, Буслова, Клов, Відрадиний, Кадецький Гай, Пам'ятківський, Звіринець та ін. - впадає в колектори, деякі з них мають періодич. стік. Раніше в басейні Л. були значні ставки - Шульський, Пам'ятківський, Печерський; домінії залишилися Совські (на найбільшій притоці - р. Сова) та Голосіївські. Використовували Л. і як джерело енергії: на ній стояли водні млини. 1857 із загат на Л. було збудовано канал, водопровід для Кадет. корпусу. Від кін. 19 ст. у зв'язку з розвитком міста поверхня басейну, його гідрограф. мережа значно змінилася. У долині Л. прокладено залізницю, піажен. колектор стіч. вод. Нині майже на всьому протязі русло Л. закріплено бетоном, коробом, а на окремих ділянках взято в колектори. Лише біля підніжжя Лисої гори перед перетином річки Столич. шосе знаходиться єдина ділянка з природ. руслом довж. 380 м. Середня витрата води Л. 0,12 м ³ /сек., мінералізація 583 мг/дм ³ . Вододібр Л. - урбанізов. територія, у його межах входить центр Києва разом із Хрещатином. Тут мешкає понад 1 млн киев. Дошові і такі води, що стікають вулицями, забруднені, зокрема нафтопродуктами. На тер. водозбору Л. знаходяться Київський зоологічний парк, Ботанічний сад ім. О. Фоміна Київського національного університету ім. Т. Шевченка, кілпна парків відпочинку.																
URL	<code><p>Лібіда</p></code>																
PP	<code><p>Лібіда</p></code>																
B.I	<code><p>Лібіда</p></code>																
HI	<code><p>Лібіда</p></code>																

5. Виділяємо назву запланованої статті:

	A	Б	В	Г	Г	Д	Е	Є	Ж	З	И	І	Й	К			
P	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ю	Я
B	<code><h1>Лібіда</h1></code>																
	- річка на території Києва, права притока Дніпра. Бере початок з джерела поблизу залізнич. ст. Київ-Волынський, впадає в Дніпро поблизу Корчуватого. Довж. 16,05 км, пл. бас. 66,2 км ² .																
Li	Вважається, що назву річка отримала від імені сестри легендар. засн. Києва - Кия, Щeka та Хорива. Л. згадується в літописі. Розповідаючи про облогу Києва печенігами в 968, літописець відзначає, що «іде на Либіді коня напоїти». Басейн Л. розчленований глибокими ярами, в яких відкриваються численні джерела. Осн. притоки - Соморок, Китаєвський, Старик, Буслова, Клов, Відрадиний, Кадецький Гай, Пам'ятківський, Звіринець та ін. - впадає в колектори, деякі з них мають періодич. стік. Раніше в басейні Л. були значні ставки - Шульський, Пам'ятківський, Печерський; домінії залишилися Совські (на найбільшій притоці - р. Сова) та Голосіївські. Використовували Л. і як джерело енергії: на ній стояли водні млини. 1857 із загат на Л. було збудовано канал, водопровід для Кадет. корпусу. Від кін. 19 ст. у зв'язку з розвитком міста поверхня басейну, його гідрограф. мережа значно змінилася. У долині Л. прокладено залізницю, піажен. колектор стіч. вод. Нині майже на всьому протязі русло Л. закріплено бетоном, коробом, а на окремих ділянках взято в колектори. Лише біля підніжжя Лисої гори перед перетином річки Столич. шосе знаходиться єдина ділянка з природ. руслом довж. 380 м. Середня витрата води Л. 0,12 м ³ /сек., мінералізація 583 мг/дм ³ . Вододібр Л. - урбанізов. територія, у його межах входить центр Києва разом із Хрещатином. Тут мешкає понад 1 млн киев. Дошові і такі води, що стікають вулицями, забруднені, зокрема нафтопродуктами. На тер. водозбору Л. знаходяться Київський зоологічний парк, Ботанічний сад ім. О. Фоміна Київського національного університету ім. Т. Шевченка, кілпна парків відпочинку.																
URL	<code><p>Лібіда</p></code>																
PP	<code><p>Лібіда</p></code>																
B.I	<code><p>Лібіда</p></code>																
HI	<code><p>Лібіда</p></code>																

6. Натискаємо на кнопку, що є першою літерою назви статті, тобто на кнопку «X»:

	A	Б	В	Г	Г	Д	Е	Є	Ж	З	И	І	Й	К			
P	Л	М	Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ю	Я
B	<code><h1>Лібіда</h1></code>																
	- річка на території Києва, права притока Дніпра. Бере початок з джерела поблизу залізнич. ст. Київ-Волынський, впадає в Дніпро поблизу Корчуватого. Довж. 16,05 км, пл. бас. 66,2 км ² .																
Li	Вважається, що назву річка отримала від імені сестри легендар. засн. Києва - Кия, Щeka та Хорива. Л. згадується в літописі. Розповідаючи про облогу Києва печенігами в 968, літописець відзначає, що «іде на Либіді коня напоїти». Басейн Л. розчленований глибокими ярами, в яких відкриваються численні джерела. Осн. притоки - Соморок, Китаєвський, Старик, Буслова, Клов, Відрадиний, Кадецький Гай, Пам'ятківський, Звіринець та ін. - впадає в колектори, деякі з них мають періодич. стік. Раніше в басейні Л. були значні ставки - Шульський, Пам'ятківський, Печерський; домінії залишилися Совські (на найбільшій притоці - р. Сова) та Голосіївські. Використовували Л. і як джерело енергії: на ній стояли водні млини. 1857 із загат на Л. було збудовано канал, водопровід для Кадет. корпусу. Від кін. 19 ст. у зв'язку з розвитком міста поверхня басейну, його гідрограф. мережа значно змінилася. У долині Л. прокладено залізницю, піажен. колектор стіч. вод. Нині майже на всьому протязі русло Л. закріплено бетоном, коробом, а на окремих ділянках взято в колектори. Лише біля підніжжя Лисої гори перед перетином річки Столич. шосе знаходиться єдина ділянка з природ. руслом довж. 380 м. Середня витрата води Л. 0,12 м ³ /сек., мінералізація 583 мг/дм ³ . Вододібр Л. - урбанізов. територія, у його межах входить центр Києва разом із Хрещатином. Тут мешкає понад 1 млн киев. Дошові і такі води, що стікають вулицями, забруднені, зокрема нафтопродуктами. На тер. водозбору Л. знаходяться Київський зоологічний парк, Ботанічний сад ім. О. Фоміна Київського національного університету ім. Т. Шевченка, кілпна парків відпочинку.																
URL	<code><p>Лібіда</p></code>																
PP	<code><p>Лібіда</p></code>																
B.I	<code><p>Лібіда</p></code>																
HI	<code><p>Лібіда</p></code>																

7. Для вставки гіперпосилання спершу відкриваємо у форматі Excel всі статті сайту:

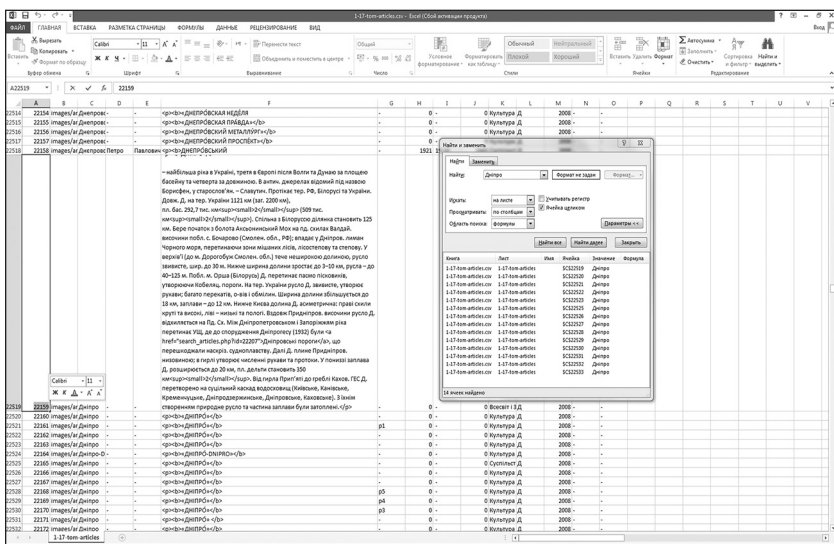
9. Вводимо назву статті, на яку робиться посилання, і натискаємо «Найти все»:

The screenshot shows a Microsoft Excel spreadsheet with a list of articles. A dialog box titled "Найти и заменить" (Find and Replace) is open, showing the search criteria: "Найти: 1.07 тем-articles" and "Заменить: 1.07 тем-articles". The spreadsheet contains columns for article ID, title, author, date, and other metadata. The dialog box has tabs for "Найти" (Find) and "Заменить" (Replace), and a "Найти все" (Find all) button.

10. Знайшовши відповідну статтю, переконуємося, що це саме вона, відкривши текст статті та визначивши це по контексту:

The screenshot shows a Microsoft Excel spreadsheet with a list of articles. A dialog box titled "Найти и заменить" (Find and Replace) is open, showing the search criteria: "Найти: 1.07 тем-articles" and "Заменить: 1.07 тем-articles". The spreadsheet contains columns for article ID, title, author, date, and other metadata. The dialog box has tabs for "Найти" (Find) and "Заменить" (Replace), and a "Найти все" (Find all) button.

11. Переконавшись, що це саме та стаття, копіюємо її id:

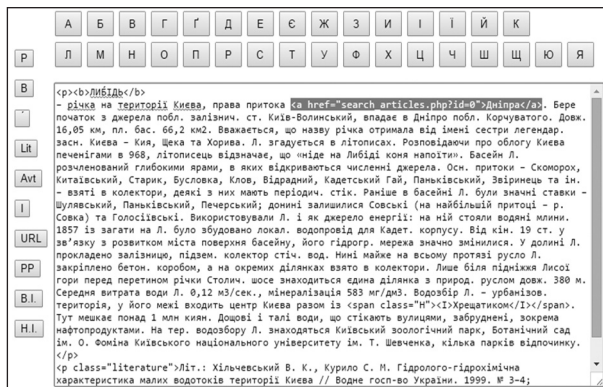

У випадку, якщо не можна знайти потрібну статтю або вона відсутня, про це необхідно зазначити в примітках, для цього потрібно скористатись текстовим редактором «Блокнот».

12. Виділяємо анкорний текст майбутнього посилання:

13. Натискаємо на кнопку URL. У результаті вставляються теги гіперпосилання:

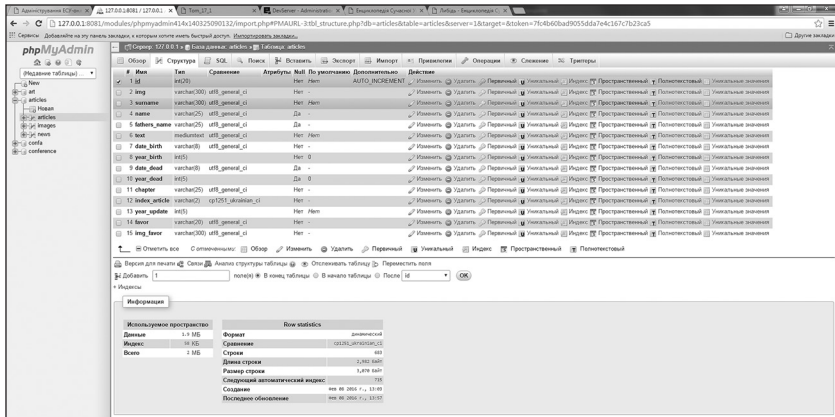

14. Замість нуля вставляємо ідентифікатор статті, знайденої в Ескел:

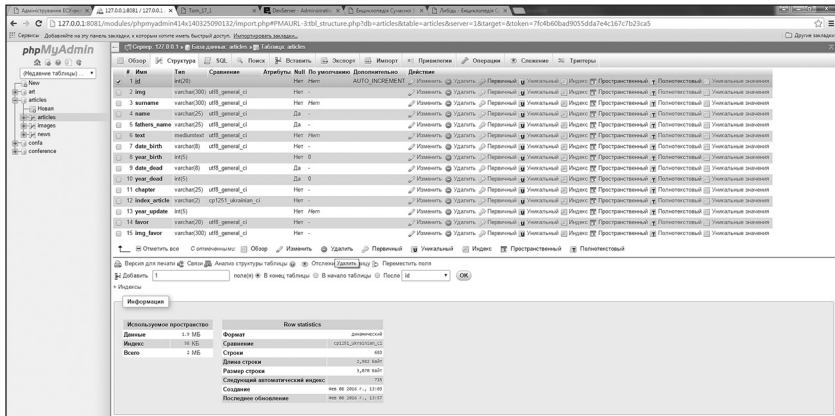

15. Аналогічні дії щодо інших курсивів і гіперпосилань. Після їхньої вставки вирізаємо текст комбінацією клавіш Ctrl+X і замінюємо відповідний текст в БД сайту:

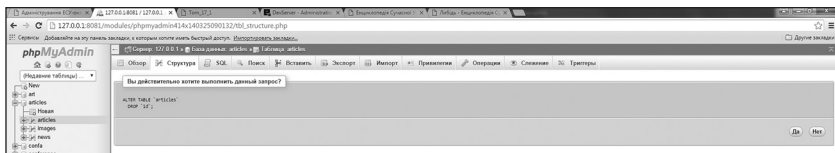
2. Ставимо галочку навпроти id:

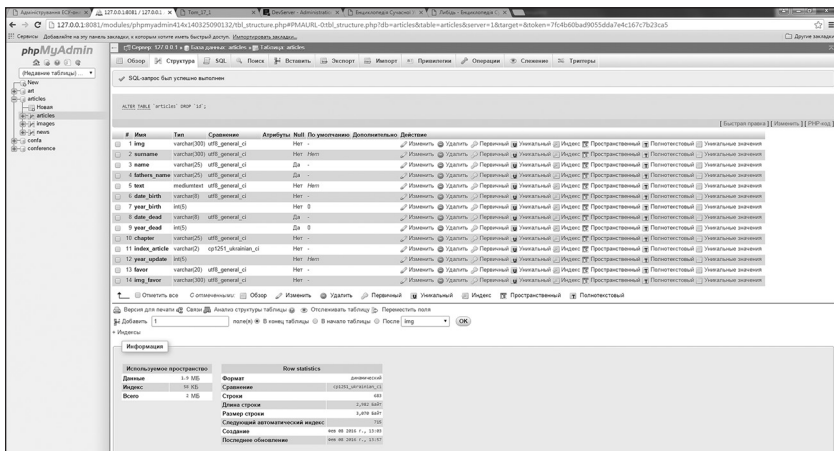

3. Натискаємо на кнопку «Удалить»:

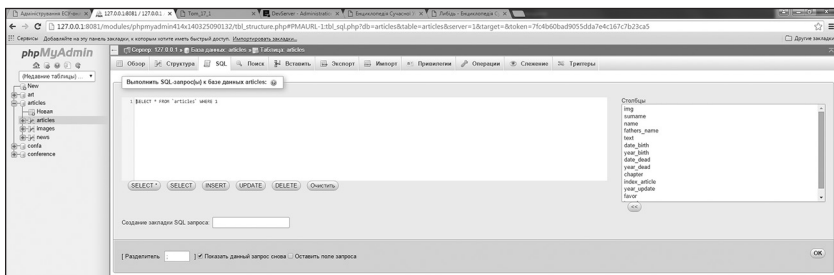

4. Підтверджуємо видалення колонки, натиснувши на кнопку «Да»:

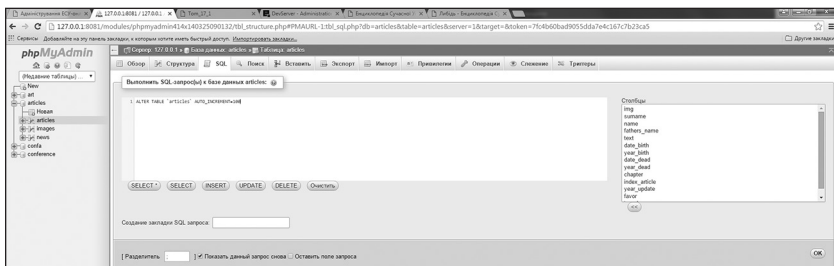

5. Натискаємо на кнопку «SQL»:

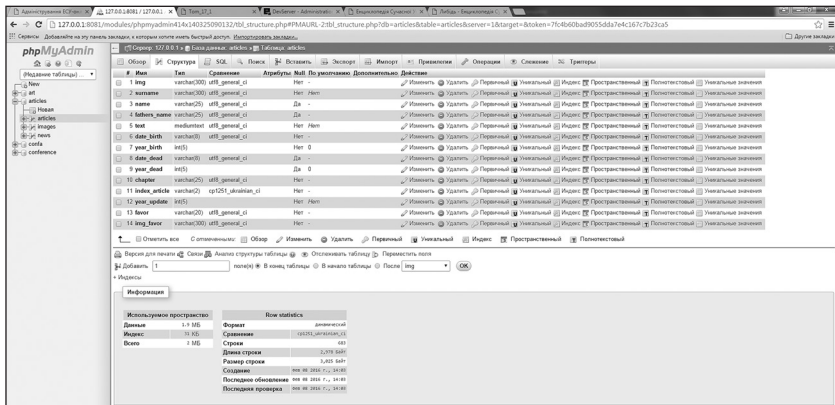

6. Вставляем початкове значения идентификатора автоприросту в значения, на якому закінчилися статті сайту:

ALTER TABLE `table` AUTO_INCREMENT=Початкове значення автоприросту;
Натискаємо на кнопку «ОК»:

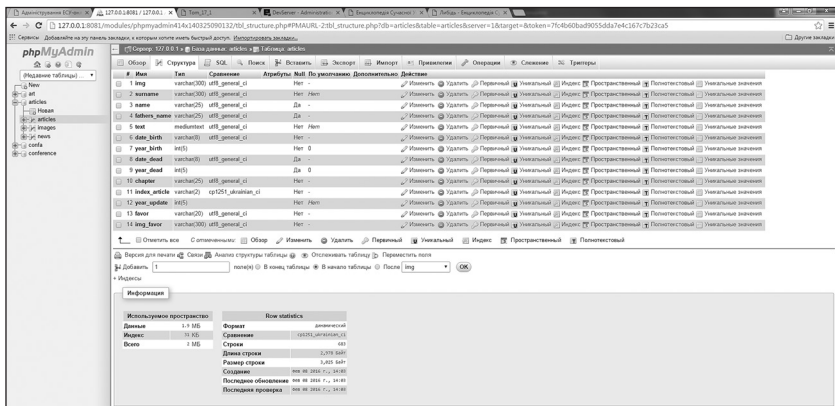

7. Далі натискаємо на кнопку «Структура»:

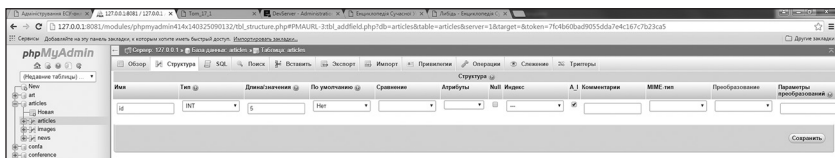
The screenshot shows the phpMyAdmin interface with the 'Structure' tab selected for the 'phpmyadmin' database. The table 'users' is highlighted. The 'Add new row' button is visible at the bottom right of the table structure view.

8. Ставимо позначку навпроти «Добавить строку в начало таблицы»:

The screenshot shows the phpMyAdmin interface with the 'Structure' tab selected for the 'phpmyadmin' database. The table 'users' is highlighted. The 'Add new row' button is visible at the bottom right of the table structure view.

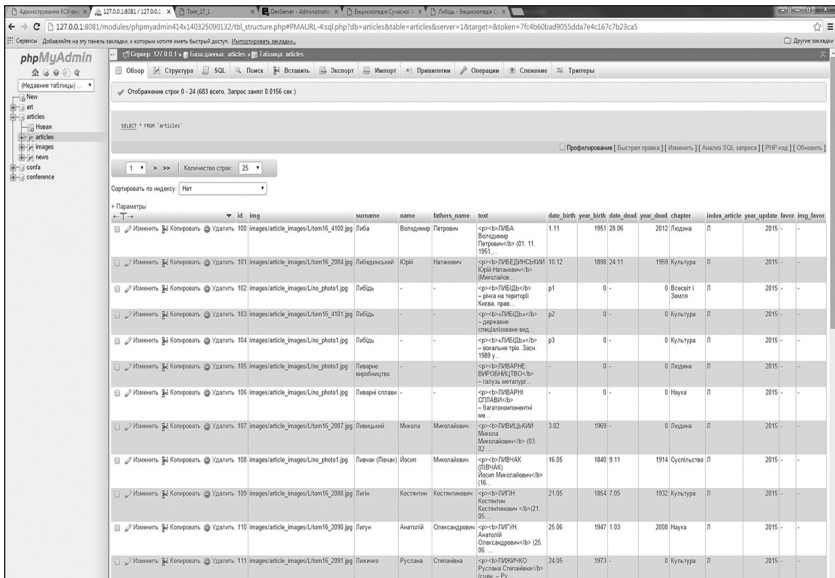
Натискаємо «ОК» і вводимо наступні значення колонки:

The screenshot shows the phpMyAdmin interface with the 'Structure' tab selected for the 'phpmyadmin' database. The table 'users' is highlighted. The 'Add new row' button is visible at the bottom right of the table structure view.

Натискаємо на кнопку «Сохранить»:

Таким чином ми оновили значення колонки **id** таблиці **articles**:

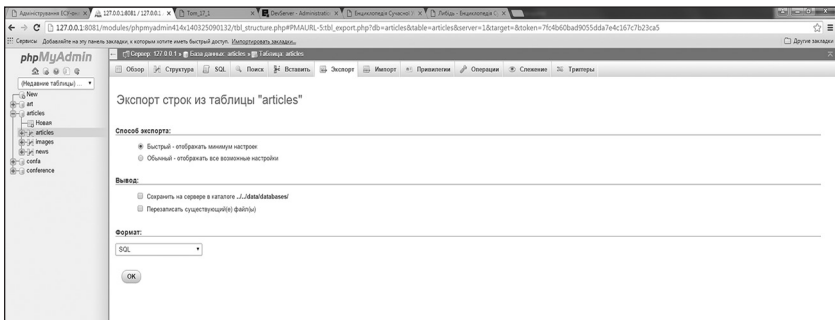

The screenshot shows the phpMyAdmin interface with the 'articles' table selected. The table contains 11 rows of data. The 'id' column has been updated with new values. The 'date' column is in 'YYYY-MM-DD' format. The 'year' column is in 'YYYY' format. The 'month' column is in 'MM' format. The 'day' column is in 'DD' format. The 'chapter' column is in 'chapter' format. The 'index' column is in 'index' format. The 'update' column is in 'update' format. The 'log' column is in 'log' format. The 'favor' column is in 'favor' format.

	id	name	father_name	name	date	year	month	day	chapter	index	update	log	favor
1	100	Владимир	Павлов	Владимир	1911	1911	05	11	Ладина	Л	2015	-	-
2	101	Людмила	Людмила	Людмила	1912	1912	05	11	Ладина	Л	2015	-	-
3	102	Людмила	Людмила	Людмила	1912	1912	05	11	Ладина	Л	2015	-	-
4	103	Людмила	Людмила	Людмила	1912	1912	05	11	Ладина	Л	2015	-	-
5	104	Людмила	Людмила	Людмила	1912	1912	05	11	Ладина	Л	2015	-	-
6	105	Людмила	Людмила	Людмила	1912	1912	05	11	Ладина	Л	2015	-	-
7	106	Людмила	Людмила	Людмила	1912	1912	05	11	Ладина	Л	2015	-	-
8	107	Людмила	Людмила	Людмила	1912	1912	05	11	Ладина	Л	2015	-	-
9	108	Людмила	Людмила	Людмила	1912	1912	05	11	Ладина	Л	2015	-	-
10	109	Людмила	Людмила	Людмила	1912	1912	05	11	Ладина	Л	2015	-	-
11	110	Людмила	Людмила	Людмила	1912	1912	05	11	Ладина	Л	2015	-	-

Аналогічні дії виконуємо й для таблиці **images**.

9. Далі необхідний дамп даних таблиці потрібно експортувати з певними параметрами. Для цього натискаємо при вибраній таблиці **articles** на кнопку «Експорт»:

The screenshot shows the 'Export' dialog in phpMyAdmin. The 'Export type' is set to 'SQL'. The 'Format' is set to 'SQL'. The 'Export' button is highlighted.

Экспорт строк из таблицы "articles"

Способ экспорта:

- ☒ Быстрый - отобразить минимальные настройки
- ☐ Обычный - отобразить все возможные настройки

Выполнить:

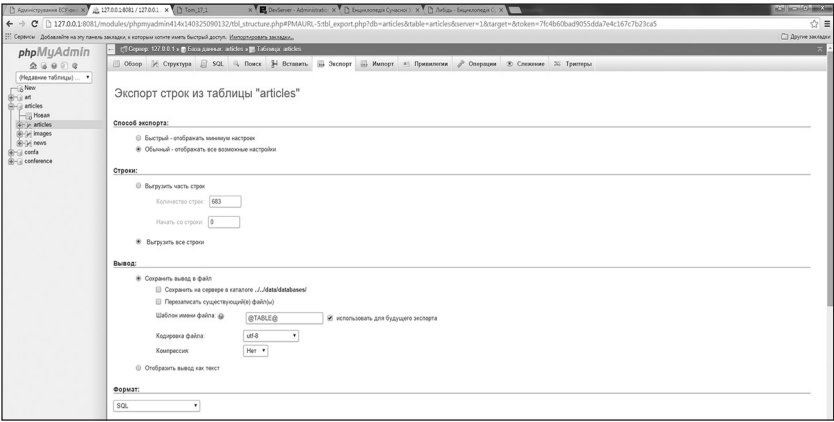
- ☐ Сохранить на сервере в каталоге .../data/backup/
- ☐ Переименовать существующий(е) файл(ы)

Формат:

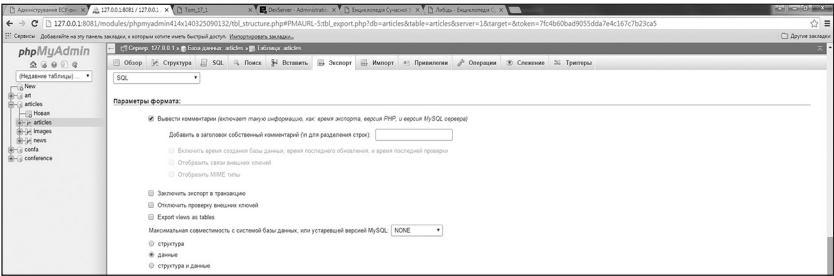
SQL

OK

10. Вибираємо у «Способ експорту» «Обычный»:

11. У розділі «Параметры формата» вибираємо «Данные»:

12. У розділі «Использовать синтаксис при вставке данных» вибираємо останній вариант:

Использовать оператор при сохранении данных: INSERT

Использовать синтаксис при вставке данных:

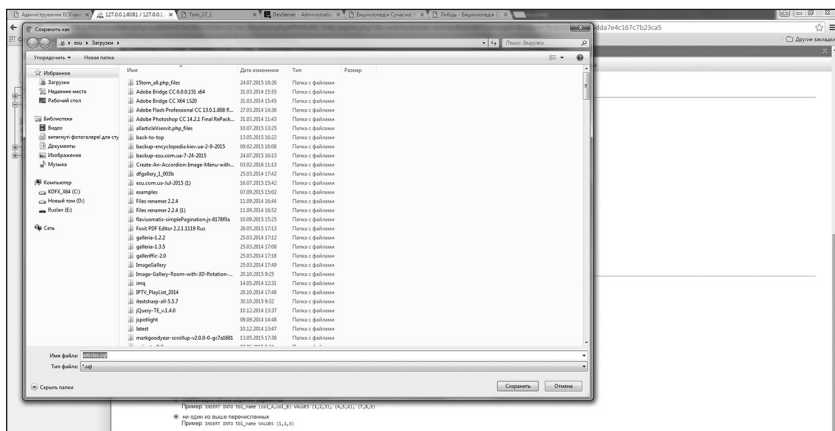
- ☐ включение имен полей в каждом выражении insert
Пример: insert into tbl_name (col_a,col_b,col_c) values (1,2,3)
- ☐ включение нескольких строк в каждом выражении insert
Пример: insert into tbl_name values (1,2,3), (4,5,6), (7,8,9)
- ☐ комбинация обоих верхних вариантов
Пример: insert into tbl_name (col_a,col_b) values (1,2,3), (4,5,6), (7,8,9)
- ☒ ни один из выше перечисленных
Пример: insert into tbl_name values (1,2,3)

Максимальная длина создаваемого запроса

☒ Сохранение бинарных полей в шестнадцатеричном виде (к примеру, "abc" станет 0x616263)

☒ Сохранять поля с типом TIMESTAMP в UTC (позволяет сохранить и перенести поля с типом TIMESTAMP между серверами находящимися в различных временных зонах)

13. Натискаємо на кнопку «ОК» для вивантаження дампа даних таблиці articles.

14. Аналогічні дії виконуємо й для таблиці images. Для вставки дампа даних безпосередньо на сервер необхідно скористатися командою «Імпорт» на сервері та вибрати вивантажений файл на локальному комп'ютері.

4. Користування сайтом онлайн-енциклопедії

Трафік сайту

За період існування сайту спостерігається тенденція до збільшення користувачів. Кількість сеансів сьогодні сягає близько тисячі відвідувань за день. Сайт набирає обертів, з кожним днем його «відвідуваність» зростає в геометричній прогресії. Географія зацікавлених відвідувачів уже складається із п'ятдесяти країн Старого і Нового світу. У топову п'ятірку (за трафіком) входять: Україна, Російська Федерація, Німеччина, Кенія (!), США. Лідерами у віковій категорії користувачів є люди від 25 до 34 років, за статтю аудиторія майже не різнилась.

5. Система зв'язку з читачем (залучення читачської аудиторії)

Розділ «Новини»

У розділі «Новини» зібрано інформацію, яка пов'язана з енциклопедичною справою в Україні та за її межами. Уміщено, зокрема, повідомлення про останні події в цій галузі, анонси та звіти про заходи, які проводяться в Інституті енциклопедичних досліджень НАН України. У цьому розділі розповідається про все найцікавіше з життя енциклопедистики.

Структура сайту

Структура складається із «шапки» сайту, головного меню, пошуку, вибраних статей, новин, галереї, вбудованого плагіну соціальної мережі Facebook. Інтерфейс сайту реалізований динамічно. Головним його завданням, як і будь-якого іншого, є зручність у користуванні. Через плоску архітектуру сайту можна швидко знайти потрібну інформацію. Головне меню складається із рубрик «Всесвіт і Земля», «Людина», «Суспільство», «Наука», «Культура». Статті на сайті розміщені в алфавітному порядку. Найголовніший елемент інтерфейсу – пошук. Його особливість полягає в тому, що він здійснюється за введеними ключовими словами в усіх текстах наявних у базі даних. Розділ «Вибрані статті» включає в себе найцікавіші, найяскравіші матеріали. З накопиченням інформації планується створення модуля, в якому відображатимуться персоналії-іменинники і персоналії, пам'ять яких вшановуємо в той чи інший день.

Розподіл інформації за рубриками є умовним. Рубрика «Всесвіт і Земля» включає в себе територіальні одиниці, географічні об'єкти, терміни та поняття з астрономії та біології. Рубрика «Людина» містить статті, пов'язані з безпосередньою діяльністю людей. Багато текстів з історії знаходяться в рубриці «Суспільство». Значні здобутки з математики, фізики, хімії відображено в «Науці». Рубрика «Культура» включає в себе все, що пов'язане з творчістю.

У рубриці «Фотогалереї» подається весь наявний ілюстративний матеріал, який також умовно поділений на п'ять розділів. У них знаходяться мистецькі роботи того чи іншого митця, розміщені у вигляді зображального ряду з прив'язкою до відповідних статей. Для відновлення й покращення якості фотокарток здійснювалася їх оброблення за допомогою растрових графічних програм. Фотогалерея – це своєрідний віртуальний музей.

Функція коментування

Disqus – інтернет-служба, яка пропонує для веб-сайтів централізовану платформу для обговорень. Її засновано в 2007 році. Станом на 2008 рік понад 150 000 користувачів і 17 000 блогів користувалися її послугами. У 2010 році служба підтримувала вже 500 000 зареєстрованих акаунтів (веб-сайтів, блогів) та 13 мільйонів профілів (користувачів).

Коли користувач заходить на сайт, який використовує Disqus, і залишає коментар, то цей коментар представляється Disqus. Якщо користувач має обліковий запис Disqus, то служба відслідковує всі коментарі цього користувача з веб-сайтів, які використовують платформу Disqus.

Переваги використання інтернет-служби Disqus

Легкість коментування

Використовуються багатьма сайтами: для того, щоб залишити коментар на сайті, не потрібно щоразу вводити ім'я користувача, е-мейл і сайт, що призвело до популярності цієї служби.

Легкість установки

Для Wordpress та інших систем управління вмістом сайту є готові плагіни, а для інших сайтів достатньо лише додати код у потрібному місці шаблону сайту.

Легкість в модерації

Управління коментарями та відповідями на них можна робити в панелі адміністратора «дискуса» або електронною поштою.

Мінімум спаму

Антиспам – система akismet захищає сайт від спамерів.

Інтеграція з соціальними мережами

До системи можна підключити свої акаунти twitter, facebook і gravatar.

Додаткові віджети

Вставивши в шаблон сайту невеликий код на javascript, можна вивести віджети: останніх коментарів, найбільш коментованих записів і топ людей, що здійснюють коментування.

Не втрачається вага сторінки

Оскільки виведення коментарів проводиться за допомогою javascript, текст і будь-які посилання в коментарях не індексуються пошуковими системами і не передають вагу сторінки.

Для Wordpress і інших систем управління вмістом сайту можлива синхронізація, імпорт і експорт коментарів.

Використовуючи цю службу, укладачі ЕСУ мають добрий інструмент для доповнення статті новими даними шляхом зворотнього зв'язку з читачами.

Social media marketing

На сьогодні Facebook є найбільш впливовою соціальною мережею у світі, зручною для інтегрування в корпоративний сайт, платформою з широкими функціональними можливостями, що дають змогу реалізувати майже будь-які маркетингові завдання. У Facebook мало спаму, тому ресурс не набридає користувачам. Понад 90 % аудиторії – люди, старші 18 років, переважно освічені, багато з них є експертами й лідерами в різних сферах економіки, політики та культури.

Функції сторінки ЕСУ у Facebook: підвищення впізнаваності й зростання авторитетності бренду, розширення цільової аудиторії, залучення нових авторів статей, збільшення трафіку на сайт ЕСУ, пошук нових співробітників.

На сторінці Інституту у Facebook користувач матиме можливість відслідковувати інформацію про події, що відбулися в Інституті: фотозвіти з конференцій, у яких брали участь співробітники Інституту, найсвіжіші і найцікавіші новини у царині української та міжнародної енциклопедистики, повідомлення про успіхи та проблеми Інституту тощо. Також через цю сторінку можна швидко й ефективно взаємодіяти зі співробітниками установи: давати поради, обмінюватися думками, допомагати в пошуках матеріалів для статей тощо.

ДОДАТКИ

Схеми підготовки статей до Енциклопедії Сучасної України

Загальні вимоги до оформлення статей: статті потрібно набирати шрифтом Times New Roman, 12 кеглем, з інтервалом 1, не використовуючи аббревіатур; до редакції потрібно подавати статті разом з бібліографією (наукові праці, літературні твори тощо), зробленою за повним бібліографічним описом мовою оригіналу, та фото роздільною здатністю понад 350 dpi, у графічних форматах jpg, tif, png; у кожній схемі зазначено обсяг статті (кількість сторінок) без врахування вживаних в ЕСУ скорочень у текстовій частині й основних правил уніфікації опису видань та скорочень у бібліографії.

Поняття, явища, події, напрями, види діяльності

Схема статті про поняття (явище)

(2–3 сторінки)

1. Поставити наголос(и) у назві. Подати дефініцію (дефініції, якщо слово багатозначне) та розкрити структуру поняття.
2. Коротко викласти історію розвитку поняття (явища) у світі та Україні, подати сучасний стан: тенденції, статистика, приклади.
3. Зазначити існуючі школи та назвати найвидатніших представників, що досліджують це явище, зазначивши найновіші досягнення, українські пріоритети в його вивченні, якщо вони є.
4. Бібліографія. Намагатися, окрім праць російською та іноземними мовами, подати монографії та статті, написані українською мовою.
5. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
6. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).

Схема статті про науковий напрям

(2–4 сторінки)

1. Поставити наголос(и) у назві. Подати дефініцію (дефініції, якщо слово багатозначне) поняття.
2. Розкрити структуру наукового напрямку.

3. Коротко викласти історію розвитку цієї науки у світі та Україні, назвати найвидатніших її представників, зокрема вчених з України та вчених-українців з інших країн.

4. Подати сучасний стан розвитку даного наукового напрямку у світі та Україні, зазначивши найновіші досягнення, українські пріоритетні розробки, якщо вони є.

5. Зазначити існуючі школи, схарактеризувавши їх; найголовніші видання; ВНЗи, що готують спеціалістів з даного фаху.

6. Бібліографія. Намагатися, окрім праць російською та іноземними мовами, подати також монографії, статті, написані українською мовою.

7. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.

8. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).

Схема статті про напрям промислового виробництва

(1,5–3 сторінки)

1. Поставити наголос(и) у назві. Подати дефініцію (дефініції, якщо слово багатозначне) напрямку.

2. Коротко викласти історію розвитку напрямку промислового виробництва в світі та Україні.

3. Подати сучасний стан розвитку галузі, її структуру.

4. Назвати найбільші промислові підприємства й коротко схарактеризувати їх потенціал. Подати відомості про сировинну базу, про різні технології, що використовуються у виробництві в Україні та світі. Обов'язково показати статистику зростання чи зниження виробництва. Якщо є, вирізнити українські пріоритети чи особливості.

5. Схарактеризувати наукові дослідження, що сприяють розвиткові цього напрямку промислового виробництва. Назвати науково-дослідні інститути та академічні установи, що проводять ці дослідження. Зазначити найвідоміших науковців та практиків даного напрямку.

6. Кадри, підготовка спеціалістів різного рівня з даного виду виробництва.

7. Бібліографія. Намагатися, окрім праць російською та іноземними мовами, подати монографії та статті, написані українською мовою.

8. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.

9. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).

Схема статті про вид спорту

(1,5–3 сторінки)

1. Поставити наголос(и) у назві. Дефініція.

2. Коротка історія розвитку у світі та в Україні.

3. Сучасний стан цього виду спорту в Україні.

-
4. Найбільші центри, клуби, спортивні школи.
 5. Найголовніші змагання (вказувати рік та місце проведення).
 6. Найвідоміші тренери, спортсмени.
 7. Найвизначніші досягнення українських спортсменів даного виду спорту (вказати рік та місце виступу).
 8. Бібліографія.
 9. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
 10. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).

**Адміністративні одиниці, географічні об'єкти,
пам'ятки історії та культури**

***Схема статті про міський населений пункт
(місто, селище міського типу)
(3–10 сторінок)***

1. Назва (поставити наголос). Вказати, якщо були інші назви, в які роки.
2. Статус (обласний, районний центр і т. п.).
3. Географічне положення: на якій річці, за скільки кілометрів від обласного центру (райцентру) та від найближчої залізничної станції (або є залізничною станцією). Площа населеного пункту.
4. Наявність аеропорту; міський транспорт та його види.
5. Кількість районів населеного пункту, якщо є поділ; історичні місцевості.
6. Населення (кількість за переписом 2001 і станом на поточний рік; національний склад, для основних національних груп – у %).
7. Історична довідка.
8. Природно-ресурсний потенціал. Природні багатства, корисні копалини. Об'єкти природно-заповідного фонду.
9. Господарство (основні підприємства (для окремих можна вказати роки заснування, види промислової продукції та її обсяги, форму власності). Унікальні виробництва.
10. Освіта, культура, медицина, спорт, релігія:
 - а) кількість загальноосвітніх шкіл і дитсадків, середні та вищі навчальні заклади;
 - б) Палади культури, Будинки культури, клуби, кінотеатри, бібліотеки;
 - в) школи мистецтв, музичні школи; відомі художні колективи;
 - г) музеї, галереї;
 - г) кількість лікувальних установ, будинків відпочинку, санаторіїв;
 - д) спортивні заклади, школи, клуби;

-
- е) готелі, кемпінги;
 - є) банки;
 - ж) парки, зони відпочинку;
 - з) релігійні громади; іноземні представництва;
 - и) ЗМІ.

11. Пам'ятки архітектури, археології, історії та монументального мистецтва (точні назви, рік, століття); пам'ятники видатним діячам, меморіали.

12. Вказати, хто з видатних діячів, насамперед, культури та науки, народився в населеному пункті, а також тих, чия діяльність пов'язана з ним.

13. Бібліографія.

14. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.

15. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).

16. Фото (6–10 штук).

Схема статті про сільський населений пункт (2–3 сторінки)

1. Назва (поставити наголос). Вказати, якщо були інші назви, в які роки.

2. Географічне положення: на якій річці, за скільки кілометрів від обласного та районного центрів і від найближчої залізничної станції (або є залізничною станцією). Площа населеного пункту.

3. Населення (кількість за переписом 2001 і станом на поточний рік; національний склад, для основних національних груп – у %).

4. Історична довідка.

5. Природні багатства, корисні копалини. Об'єкти природно-заповідного фонду.

6. Господарство (основні підприємства, для окремих можна вказати роки заснування, види промислової продукції та її обсяги, форму власності). Унікальні виробництва.

7. Наявність загальноосвітньої школи, дитсадка, лікувальної установи, клубу, бібліотеки, музичної школи та інших установ культури. Відомі художні колективи.

8. Релігійні громади.

9. Пам'ятки архітектури, археології, історії та монументального мистецтва (точні назви, рік, століття); пам'ятники видатним діячам, меморіали.

10. Вказати, хто з видатних діячів, насамперед, культури та науки, народився в населеному пункті, а також тих, чия діяльність пов'язана з ним.

11. Бібліографія.

12. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.

13. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).

14. Фото (3–5 штук).

Схема статті про район
(3–4 сторінки)

1. Назва (поставити наголос). Вказати, якщо були інші назви, в які роки.
2. Вказати у якій частині області знаходиться, яку територію охоплює (площа району); кількість міст, селищ міського типу та сільських населених пунктів, що входять в район.
3. Природно-ресурсний потенціал. Рельєф, наявність корисних копалин, їх розробка, використання та обсяги. Гідрографічна мережа, ліси, лісові насадження, ґрунти. Об'єкти природно-заповідного фонду.
4. Населення (кількість за переписом 2001 і станом на поточний рік; національний склад, для основних національних груп – у %).
5. Коротка історична довідка. Дата (рік) утворення району. Основні історичні події, пов'язані з районом (за хронологією).
6. Господарство. Основні підприємства (для окремих можна вказати роки заснування, продукцію), форми власності, економічні зв'язки. Кількість сільсько-господарських підприємств: колективних, фермерських та ін. форм власності. Назвати найбільші.
7. Освіта, культура, медицина, спорт, релігія:
 - а) кількість загальноосвітніх шкіл і дитсадків, середні та вищі навчальні заклади;
 - б) кількість Палаців культури, Будинків культури, клубів, кінотеатрів, бібліотек;
 - в) кількість шкіл мистецтв, музичних шкіл; відомі художні колективи;
 - г) музеї, галереї;
 - г) кількість лікувальних установ, будинків відпочинку, санаторіїв;
 - д) кількість спортивних закладів, шкіл, клубів;
 - е) кількість готелів, кемпінгів;
 - є) кількість банків;
 - ж) парки, зони відпочинку;
 - з) кількість та основні релігійні громади;
 - и) ЗМІ.
8. Пам'ятки архітектури, археології, історії та монументального мистецтва (точні назви, рік, століття); пам'ятники видатним діячам, меморіали.
12. Вказати, хто з видатних діячів, насамперед, культури та науки, та у якому населеному пункті народився, а також тих, чия діяльність пов'язана з населеними пунктами району.
13. Бібліографія.
14. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
15. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
16. Фото (6–10 штук).

Схема статті про область
(15–20 сторінок)

1. Назва (поставити наголос). Вказати, якщо були інші назви, в які роки.
2. Географічне положення: у якій частині України знаходиться, яку територію охоплює (площа області). Кількість районів, міст, селищ міського типу та сільських населених пунктів, що входять в область.
3. Природно-ресурсний потенціал. Рельєф, наявність корисних копалин, їх розробка, використання та обсяги. Гідрографічна мережа, ліси, лісові насадження, ґрунти. Клімат. Тваринний і рослинний світ. Об'єкти природно-заповідного фонду.
4. Населення (кількість за переписом 2001 і станом на поточний рік; національний склад, для основних національних груп – у %).
5. Історична довідка (від прадавніх часів).
6. Характеристика промисловості та агропромислового комплексу. Основні підприємства (для окремих можна вказати роки заснування, продукцію), форми власності, економічні зв'язки. Кількість сільськогосподарських підприємств: колективних, фермерських та ін. форм власності. Назвати найбільші. Транспортна інфраструктура. Залізниці та автомобільні шляхи.
7. Наука, освіта, культура, медицина, спорт, релігія:
 - а) наукові, науково-дослідні, проектні установи; кількість загальноосвітніх шкіл і дитсадків, середні та вищі навчальні заклади;
 - б) театри, філармонії, кількість Палаців культури, Будинків культури, клубів, кінотеатрів, бібліотек;
 - в) кількість шкіл мистецтв, музичних шкіл; відомі художні колективи;
 - г) музеї, галереї;
 - г) кількість лікувальних установ, будинків відпочинку, санаторіїв;
 - д) кількість спортивних закладів, шкіл, клубів;
 - е) кількість готелів, кемпінгів;
 - є) кількість банків та інших фінансових установ;
 - ж) парки, зони відпочинку;
 - з) кількість та основні релігійні громади; іноземні представництва;
 - и) ЗМІ.
8. Пам'ятки архітектури, археології, історії та монументального мистецтва (точні назви, рік, століття); пам'ятники видатним діячам, меморіали.
12. Вказати, хто з видатних діячів та у якому населеному пункті й районі народився, а також тих, чия діяльність пов'язана з областю.
13. Бібліографія.
14. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
15. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
16. Фото (15–20 штук).

Схема статті про країну
(3–7 сторінок)

1. Повна назва країни. Поставити наголос у назві. Подати її також офіційною мовою.
2. Географічне положення на континенті; з якими країнами межує, якими морями омивається.
3. Площа (тис. км²).
4. Чисельність жителів (тис., млн).
5. Столиця (тис. жителів).
6. Адміністративно-територіальний поділ.
7. Офіційна мова та інші.
8. Основна релігія та інші.
9. Грашова одиниця.
10. Державний устрій. Нинішній глава держави. Законодавча влада. Основні партії.
11. Коротка історія. Членство в провідних міжнародних організаціях.
12. Природа (основні риси):
 - а) рельєф;
 - б) клімат (тип, показники (температура, кількість опадів і т. п.));
 - в) найбільші ріки, озера;
 - г) тип рослинності;
 - г) характерні представники тваринного світу;
 - д) найбільші національні парки, заповідники.
13. Тип країни за економічним розвитком, провідні галузі (з показниками), джерела основних валютних надходжень.
14. Видатні пам'ятки історії, архітектури. Всесвітньо відомі музеї, курорти.
15. ВНЗи.
16. Видатні діячі країни.
17. Зв'язки з Україною у всіх сферах (політичній, економічній, культурній, мистецькій, науковій, військовій; у спорті, туризмі тощо) подати докладно, вказавши час встановлення дипломатичних стосунків та найважливіших офіційних візитів; зазначити, чи є товариства дружби з Україною.
18. Наявність української діаспори (кількість, основні організації та напрямки їх співпраці з Україною).
19. Бібліографія.
20. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
21. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
22. Фото (8–10 штук).

Схема статті про заповідник, заказник, парк-пам'ятку природи
(0,5–1,5 сторінки)

1. Назва (поставити наголос), дефініція, рік оголошення заповідником, заказником, пам'яткою природи.
2. Розташування, площа.
3. Підпорядкування.
4. Об'єкти охорони (в т. ч. рослини і тварини, занесені до Червоної книги України та до Європейського червоного списку).
5. Бібліографія.
6. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
7. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
8. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про річку
(0,5–1 сторінки)

1. Назва (поставити наголос).
2. Розташування.
3. Географічні характеристики.
4. Народногосподарське використання (судноплавство, гідроелектростанції, водянні млини, водопостачання, ставки, водосховища, риболовля та розведення риб і т. п.).
5. Екологічний стан.
6. Бібліографія.
7. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
8. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
9. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про озеро
(0,5–1 сторінки)

1. Назва (поставити наголос).
2. Розташування.
3. Географічні характеристики.
4. Народногосподарське (риболовля та розведення риб, водопостачання і т. п.) та лікувально-профілактичне використання.
5. Екологічний стан.
6. Бібліографія.
7. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
8. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
9. Фото (2–3 штуки).

***Схема статті про
історико-архітектурний заповідник
(1–1,5 сторінки)***

1. Назва (поставити наголос). Вказати, якщо були інші назви, в які роки.
2. Профіль заповідника.
3. Коли, ким створений, кому підпорядкований.
4. Коротка історія.
5. Основні види діяльності.
6. Які об'єкти входять до заповідника; їх історія.
7. Хто директор і від якого року.
8. Бібліографія.
9. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
10. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
11. Фото (2–3 штуки).

Наукові установи, заклади освіти та культури

***Схема статті про
науково-дослідну установу
(2–3 сторінки)***

1. Повна назва (поставити наголоси) та скорочена і дефініція установи.
2. Коротка історія (коли, де і як створена та кому підпорядкована), чи змінювалася назва.
3. Наявність філій, відділень тощо (вказати місцезнаходження).
4. Структура установи: відділи, лабораторії тощо (вказати кількість і назви).
5. Основні напрями наукових досліджень і найважливіші досягнення.
6. Впровадження наукових розробок у виробництво.
7. Науковий склад (кількість наукових співробітників, з них – докторів та кандидатів наук).
8. Хто з видатних науковців, конструкторів, спеціалістів працював чи працює.
9. Видавнича діяльність: журнали, періодичні збірники (в яких роках).
10. Перший та нинішній директори установи (в яких роках).
11. Бібліографія.
12. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
13. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
14. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про академію
(1,5–2 сторінки)

1. Назва (якщо змінювалася, то коли і на яку). Поставити наголоси.
2. Статус (громадська, приватна). Самостійна юридична одиниця чи підпорядкована й кому?
3. Коротка історія (коли і ким заснована, реорганізована тощо).
4. Структура академії, наявність філій.
5. Кількість членів (з них тих, хто працює в Україні). Назвати кілька прізвищ найвідоміших членів.
6. Мета, завдання, основні напрямки діяльності; найважливіші досягнення (подати конкретні приклади та статистику).
7. Наявність друкованих органів, які видає академія, якщо вони є.
8. Керівник академії (вказати прізвище, ім'я, по батькові).
9. Бібліографія.
10. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
11. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
12. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про архів
(1–1,5 сторінки)

1. Повна назва (поставити наголоси) та підпорядкування.
2. Профіль.
3. Час та історія створення.
4. Фонди.
5. Діяльність архіву.
6. Перший і нинішній директори установи (в яких роках).
7. Бібліографія.
8. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
9. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
10. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про вищий навчальний заклад
(2–3 сторінки)

1. Повна назва (чи змінювалась, у які роки). Поставити наголоси.
2. Коротка історія (коли створений і кому підпорядкований).
3. Основні напрямки підготовки спеціалістів та наукових досліджень.
4. Кількість факультетів, науково-дослідних структур і філіалів (з назвами та місцезнаходженням).

5. Викладацький склад (з них докторів і кандидатів наук та професорів і доцентів).

6. Кількість студентів.

7. Хто з видатних науковців працював чи працює.

8. Соціальна база.

9. Видатні випускники.

10. Видавнича діяльність (журнали, періодичні збірники, від якого року виходять).

11. Перший і нинішній ректори закладу (в яких роках).

12. Бібліографія.

13. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.

14. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).

15. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про вищий навчальний духовний заклад

(1,5–2 сторінки)

1. Назва (поставити наголоси), місцезнаходження.

2. Коротка історія (час заснування, хто ініціатор).

3. Перший ректор (у яких роках).

4. Якщо закривався, то з якого по який час, коли відновив своє функціонування.

5. Чисельність семінаристів.

6. Кількість і назви факультетів; підготовку з яких фахів проводить заклад.

7. Хто нині є ректором (відколи)?

8. Вказати, чи має заклад свої видання (відколи виходять) та видавництво (якщо є, то назвати)?

9. Відомі випускники.

10. Бібліографія.

11. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.

12. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).

13. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про музичний навчальний заклад

(1,5–2 сторінки)

1. Повна назва (чи змінювалася). Поставити наголоси.

2. Коротка історія (роки та ініціатори створення, підпорядкування).

3. Кількість відділів (подати назви).

4. Викладацький склад (хто з видатних музичних діячів працював чи працює).

-
5. Кількість студентів.
 6. Соціальна база.
 7. Видатні випускники.
 8. Участь у конкурсах та фестивалях.
 9. Перший і нинішній директори закладу (в яких роках).
 10. Бібліографія.
 11. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
 12. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
 13. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про спортивне училище
(1–1,5 сторінки)

1. Повна назва (чи змінювалася). Поставити наголоси.
2. Коротка історія (коли створене і кому підпорядковане).
3. Основні напрямки підготовки спеціалістів.
4. Кількість факультетів (кафедр) і філіалів (з назвами та місцезнаходженням); наявність спортивних баз, комплексів тощо.
5. Викладацький склад (з них професорів, доцентів, майстрів спорту).
6. Наявність спортивних команд, клубів (рік заснування, провідні тренери).
7. Кількість студентів.
8. Хто з видатних спортсменів працював чи працює.
9. Соціальна база.
10. Видатні випускники (чемпіони України, колишнього СРСР, Європи та світу, олімпійські призери).
11. Видавнича діяльність (журнали, періодичні збірники).
12. Бібліографія.
13. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
14. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
15. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про бібліотеку
(1–2 сторінки)

1. Назва (поставити наголоси).
2. Час та історія створення, статус, підпорядкування.
3. Структура (відділи, філіали тощо), профіль бібліотеки.
4. Основні види діяльності та наукових досліджень, коротка характеристика фонду.
5. Довідково-бібліографічний апарат.

-
6. Видавнича діяльність (журнали, періодичні збірники тощо).
 7. Наявність раритетних видань, цінних книжкових колекцій (подавати мовою оригіналу і за повним бібліографічним описом).
 8. Кількість читачів за рік, книговидача (кількість примірників).
 9. Керівник бібліотеки (від якого року обіймає цю посаду).
 10. Бібліографія.
 11. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
 12. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
 13. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про музей

(1–2 сторінки)

1. Назва (поставити наголоси).
2. Профіль музею.
3. Коротка історія (коли, ким створений, кому підпорядкований).
4. Основні види діяльності музею.
5. Фонди: які унікальні речі зберігаються в музеї.
6. Виставки, конференції та інші акції, проведені музеєм. Яким подіям або кому присвячені експозиції музею.
7. Керівник музею (від якого року обіймає цю посаду).
8. Бібліографія.
9. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
10. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
11. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про картинну,

художню галерею

(1–1,5 сторінки)

1. Повна назва (поставити наголоси) і форма власності.
2. Коротка історія (коли, ким заснована).
3. Діяльність.
4. Фонди.
5. Виставки, проведені галереєю.
6. Керівник галереї (від якого року обіймає цю посаду).
7. Бібліографія.
8. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
9. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
10. Фото (2–3 штуки).

***Схема статті про об'єднання
документальних і художніх фільмів***
(1–1,5 сторінки)

1. Повна назва об'єднання (поставити наголоси).
2. Коротка історія розвитку, становлення.
3. Основна спрямованість, тематика діяльності.
4. Знакові фільми (вказати рік створення та режисера, автора сценарію).
5. Нагороди, відзнаки.
6. Участь у фестивалях.
7. Хто з відомих режисерів, операторів працював і працює в об'єднанні?
8. Керівники об'єднання (вказати також роки, в яких очолювали).
9. Бібліографія.
10. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
11. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
12. Фото (2–3 штуки).
13. Логотип об'єднання.

Схема статті про творче об'єднання
(1–1,5 сторінки)

1. Повна назва (поставити наголоси).
2. Коротка історія (коли, ким засноване).
3. Спеціалізація.
4. Участь у виставках (зазначити місце й рік).
5. Музеї, де зберігаються твори.
9. Бібліографія.
10. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
11. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
12. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про театр
(2–3 сторінки)

1. Повна назва (поставити наголоси) театру (якщо змінювалася, то коли і на яку), місцезнаходження.
2. Історія створення (коли, ким створений).
3. Діяльність (від початку створення до сьогодення).
4. Відомі митці, виконавці, актори, які працювали чи працюють у театрі.
5. Хто і в яких роках очолював театр.

-
6. Участь у фестивалях, гастролі (назвати основні, вказуючи роки).
 7. Сучасний репертуар (назви вистав, автори).
 8. Відзнаки, премії, нагороди (роки отримання).
 9. Бібліографія.
 10. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
 11. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
 12. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про філармонію
(2–3 сторінки)

1. Повна назва філармонії. Поставити наголоси.
2. Історія створення (вказати роки).
3. Структура.
4. Відомі творчі колективи та митці, які працювали чи працюють у філармонії.
5. Діяльність (від початку створення до сьогодення).
6. Відомі музиканти, композитори, диригенти, які виступали у філармонії.
7. Хто і в яких роках очолював філармонію.
8. Участь у фестивалях, гастролі (назвати основні, вказуючи роки).
9. Бібліографія.
10. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
11. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
12. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про цирк
(1,5–2 сторінки)

1. Назва (поставити наголоси). Якщо змінювалася, то коли і на яку.
2. Коротка історія (коли, ким заснований).
3. Кращі артисти цирку (прізвища, імена повністю).
4. Основний репертуар (найцікавіші номери), гастролі.
5. Директори, головні режисери, художні керівники (прізвища, імена, роки перебування на посаді).
6. Бібліографія.
7. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
8. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
9. Фото (2–3 штуки).

Релігійні установи

Схема статті про релігійне згромадження (1–1,5 сторінки)

1. Повна назва згромадження (поставити наголоси).
2. Історія заснування, поширення в світі.
3. Відомі настоятелі, покровителі згромадження.
4. Діяльність згромадження у світі й Україні.
5. Монастирі та згромадження.
6. Чисельність монашої спільноти нині у світі й Україні.
7. Нинішній настоятель (відколи)?
8. Бібліографія.
9. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
10. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
11. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про монастир (1–1,5 сторінки)

1. Повна офіційна назва монастиря (поставити наголоси).
2. Коли і ким заснований, тодішня і сучасна назва місцевості.
3. Перший настоятель обителі (роки), кількість насельників у перші роки існування.
4. Становлення і розвиток монастиря:
 - а) возведення головних будівель на території монастиря (роки, архітектори);
 - б) перебування в монастирі відомих діячів;
 - в) видавнича, благодійницька діяльність монастиря тощо;
 - г) існування монастиря в радянські часи;
 - г) основні віхи відновлення монастиря.
5. Нинішній настоятель (відколи?), кількість насельників нині (з них у священицькому стані).
6. Святині монастиря.
7. Бібліографія.
8. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
9. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
10. Фото (2–3 штуки).

Громадські, політичні, спортивні, творчі та інші організації

Схема статті про громадську організацію (1–1,5 сторінки)

1. Сучасна (поставити наголоси) та попередні назви, дефініція.
2. Мета створення та завдання.
3. Структура.
4. Коротка історія із зазначенням основних етапів розвитку (найвідоміші акції, події, здобутки).
5. Сучасний стан організації (кількість членів, склад тощо).
6. Керівні органи, хто і в який час очолював організацію.
7. Видання організації, зокрема й періодичні.
8. Бібліографія.
9. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
10. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
11. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про партію (1–1,5 сторінки)

1. Назва (поставити наголоси). Якщо змінювалася, то коли і на яку.
2. Коротка історія (коли і ким заснована).
3. Керівні органи.
4. Голова партії.
5. Кількість членів.
6. Регіональні організації.
7. Мета партії.
8. Основні завдання.
9. Друкований орган.
10. Бібліографія.
11. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
12. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
13. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про товариство (асоціацію) (1–1,5 сторінки)

1. Назва (поставити наголоси) товариства (асоціації), дефініція, статус (загальноукраїнський, обласний).
2. Коли і ким засновано.

-
3. Коротка історія (попередники товариства (асоціації), в яких роках діяли чи припиняли діяльність, з яких причин).
 4. Структура товариства (асоціації), чи має воно регіональні відділення.
 5. Хто є членами товариства (асоціації), орієнтовна кількість членів.
 6. Основні напрями діяльності й результати (вказати деякі конкретні здобутки).
 7. Видання, які здійснює товариство, якщо такі є.
 8. Бібліографія.
 9. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
 10. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
 11. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про спілку
(1–1,5 сторінки)

1. Назва (поставити наголоси). Якщо змінювалася, то коли і на яку).
2. Коротка історія (коли і ким заснована, реорганізована тощо).
3. Структура організації, наявність регіональних відділень.
4. Мета, завдання, основні напрямки діяльності; основні досягнення (подати конкретні приклади та статистику).
5. Меценатська, спонсорська діяльність; соціальна сфера.
6. Наявність друкованих органів, які видає організація, якщо вони є.
7. Голова організації (вказати прізвище, ім'я, по батькові).
8. Бібліографія.
9. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
10. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
11. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про ветеранську організацію
(товариство, спілку)
(1–1,5 сторінки)

1. Назва (поставити наголоси). Якщо змінювалася, то коли і на яку. Дефініція.
2. Коротка історія (коли і ким заснована), основні етапи розвитку.
3. Структура організації, наявність регіональних відділень.
4. Голова організації (вказати прізвище, ім'я, по батькові).
5. Кількість членів та принципи об'єднання.
6. Мета, завдання, діяльність організації, основні акції.
7. Бібліографія.
8. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
9. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
10. Фото (2–3 штуки).

***Схема статті про
культурне товариство
(1–1,5 сторінки)***

1. Сучасна (поставити наголоси) та попередні назви, дефініція.
2. Мета створення та завдання.
3. Структура.
4. Коротка історія із зазначенням основних етапів розвитку (найвідоміші акції, події, здобутки).
5. Сучасний стан товариства (кількість членів, склад тощо).
6. Керівні органи; хто і в який час очолював товариство.
7. Видання товариства, зокрема періодичні.
8. Бібліографія.
9. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
10. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
11. Фото (2–3 штуки).

***Схема статті про ансамбль (гурт)
(1–1,5 сторінки)***

1. Назва ансамблю (гурту). Поставити наголоси.
2. Коротка історія створення ансамблю (гурту), чи змінювалася назва (подати всі назви, зазначивши роки).
3. Склад ансамблю (гурту) та його зміни від початку створення (про народних та заслужених артистів, заслужених діячів мистецтв України подати детальнішу інформацію відповідно до схеми).
4. Відзнаки, премії, нагороди (роки отримання).
5. Особливості виконання.
6. Гастролі, участь в основних фестивалях, концертах (назва фестивалю, концерту та рік).
7. Основний репертуар (найпопулярніші пісні – 3–4 назви), назви альбомів (роки виходу), характеристика творчого доробку тощо.
8. Керівництво ансамблем (гуртом) на даний час (назвати попередників).
9. Наявність аудіокасет та CD (роки виходу).
10. Бібліографія.
11. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
12. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
13. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про мистецький гурт
(1–1,5 сторінки)

1. Сучасна назва (поставити наголоси).
2. Коли створено гурт, чи змінювалася назва (подати всі попередні назви).
3. Нинішній склад гурту (назвати попередників).
4. Почесні звання, премії, участь у фестивалях (вказувати роки).
5. Наявність аудіокасет та CD (роки виходу).
6. Найпопулярніші пісні (3–4 назви).
7. Бібліографія.
8. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
9. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
10. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про спортивний клуб
(1–1,5 сторінки)

1. Назва (поставити наголоси) клубу, дефініція, статус (загальноукраїнський, обласний).
2. Коли і ким засновано.
3. Коротка історія (попередники клубу, в яких роках діяли чи припиняли діяльність, з яких причин).
4. Структура клубу, чи має він регіональні відділення, чи співпрацює з іншими клубами, організаціями тощо.
5. Хто є членами клубу, орієнтовна кількість членів.
6. Найвидатніші діячі, особистості, члени клубу.
7. Основні напрями діяльності й результати (вказати деякі конкретні здобутки).
8. Видання, які здійснює клуб, якщо такі є.
9. Бібліографія.
10. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
11. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
12. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про спортивну команду
(1–1,5 сторінки)

1. Назва (поставити наголоси) команди (якщо змінювалась, то коли і на яку).
2. Рік заснування та коротка історія.
3. Форма власності.
4. Керівництво.

-
5. Виступ в престижних світових та європейських турнірах (результати і досягнення).
 6. Чемпіонство України (рік).
 7. Провідні гравці та тренери від початку заснування команди та нині (в яких роках грали та працювали).
 8. Матеріальна база.
 9. Бібліографія.
 10. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
 11. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
 12. Фото (2–3 штуки).

Культурні заходи

Схема статті про фестиваль (1–1,5 сторінки)

1. Повна офіційна назва фестивалю (поставити наголоси).
2. Коли і де створений, ініціатори.
3. Чи змінювалася назва, подати всі попередні назви (з роками).
4. Коротка історія.
5. З якою метою проводиться.
6. Хто бере участь у фестивалі, які досягнення висвітлюються.
7. Бібліографія.
8. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
9. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
10. Фото (2–3 штуки).

Видавнича справа

Схема статті про видавництво (1–2 сторінки)

1. Назва (поставити наголоси) видавництва (якщо змінювалася, то коли і на яку) і дефініція.
2. Історія (коли і ким засновано).
3. Основні напрями видавничої діяльності, тематична спрямованість.
4. Кількість найменувань видань за рік; найвідоміші видання (назва, автор, рік).
5. Директор (прізвище, ім'я, по батькові; від якого року).

-
6. Бібліографія.
 7. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
 8. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
 9. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про друкований орган
(до 1-ї сторінки)

1. Назва (поставити наголоси) видання (якщо змінювалася, то коли й на яку) і дефініція.
2. Ким і коли засновано, хто видавець.
3. Якій організації (установі) належить видання.
4. Основні параметри: періодичність, мова, тираж, географія розповсюдження.
5. Головний редактор (прізвище, ім'я, по батькові), від якого року.
6. Основна тематика видання, назви рубрик.
7. Наявність додатків, їхні назви.
8. Бібліографія.
9. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
10. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
11. Фото обкладинки або логотип.

**Підприємства, транспортні, фінансові
та інші господарські установи**

Схема статті про організацію, установу, фірму
(1–2 сторінки)

1. Назва (поставити наголоси). Якщо змінювалася, то коли і на яку.
2. Підпорядкування та форма власності.
3. Коротка історія (коли і ким заснована, реорганізована тощо).
4. Структура організації, наявність регіональних відділень.
5. Мета, завдання, основні напрямки діяльності; основні досягнення (подати конкретні приклади та статистику).
6. Меценатська, спонсорська та добродійницька діяльність; соціальна сфера.
7. Наявність друкованих органів.
8. Голова організації (вказати прізвище, ім'я, по батькові, від якого року перебуває на цій посаді);
9. Бібліографія.
10. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
11. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
12. Фото (2–3 штуки).

**Схема статті про
промислове підприємство**
(1–2,5 сторінки)

1. Назва сучасна (поставити наголоси) та попередня із зазначенням років їх зміни.
2. До якої галузі виробництва належить підприємство і кому підпорядковується.
3. Форма власності (роки зміни).
4. Коротка історія (коли засновано, основні етапи становлення та найважливіші досягнення й отримані нагороди).
5. Структура підприємства: наявність філій, НДІ, лабораторій тощо.
6. Сучасний стан підприємства (подавати найновіші статистичні дані):
 - а) модернізація виробництва, освоєння нових технологій, зміна чи освоєння нової продукції;
 - б) види продукції і обсяг її виробництва та конкурентноздатність;
 - в) частка продукції в загальноукраїнському обсязі;
 - г) експорт продукції в інші країни;
 - г) висвітлити основні досягнення підприємства за останні 10 років (вказати українські та міжнародні нагороди, якщо вони є).
7. Кількість працівників (на поточний рік).
8. Зазначити керівників, які тривалий час очолювали підприємство (подавати повністю прізвище, ім'я та по батькові й короткі довідки). Хто нині очолює (посада, від якого року)?
9. Бібліографія.
10. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
11. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
12. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про авіакомпанію
(1–2 сторінки)

1. Назва (поставити наголоси), якщо змінювалася, то коли і на які.
2. Коротка історія (коли і ким заснована, етапи розвитку компанії).
3. Форма власності.
4. Які здійснює перевезення: чартерні, регулярні, вантажні чи пасажирські.
5. На яких літаках і в які країни здійснюються авіаперевезення.
6. Структура авіакомпанії: наявність філій, представництв тощо.
7. Вказати основні досягнення авіакомпанії (українські та міжнародні нагороди, якщо вони є).

-
8. Керівництво авіакомпанії (хто директор і від якого року).
 9. Соціальна сфера.
 10. Бібліографія.
 11. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
 12. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
 13. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про залізницю
(1–2 сторінки)

1. Назва (поставити наголоси).
2. Час заснування і коротка історія.
3. Обсяги перевезень (вантажних та пасажирських).
4. Наявність та розташування підрозділів.
5. Довжина колії.
6. Структура дороги.
7. Кількість станцій, депо тощо.
8. Соціальна база.
9. Керівництво залізниці (хто директор і від якого року).
10. Бібліографія.
11. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
12. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
13. Фото (2–3 штуки).

Схема статті про банк
(1–1,5 сторінки)

1. Повна назва (поставити наголоси). Якщо змінювалася, то коли і на яку.
2. Статус (акціонерний та ін.).
3. Коротка історія (коли і ким заснований, реорганізований тощо).
4. Структура банку, наявність регіональних відділень.
5. Мета, завдання, основні напрямки діяльності; основні досягнення: подати конкретні приклади та статистику.
6. Меценатська, спонсорська та добродійницька діяльність; соціальна сфера.
7. Голова (вказати прізвище, ім'я, по батькові). Від якого року керує?
8. Бібліографія.
9. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
10. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
11. Фото (2–3 штуки).

Персоналії

Схема біографічної статті (загальна)

(1–1,5 сторінки)

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).
2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).
3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).
4. Освіта: який і коли вищий навчальний заклад закінчив (-ла) чи де навчався (-лася) (вказати роки). Подавати тодішню і сучасну назву та місцезнаходження закладу.
5. Якщо є, наукові ступені, звання, почесні звання (вказати рік отримання).
6. Нагороди, премії (вказати рік отримання та назву установи, що присуджує премію).
7. Місця праці: установи, посади (вказати до кожної роки – від... до...), підприємства.
8. Характеристика діяльності: професійної, громадської, політичної. Оцінка діяльності особи, здобутки.
9. Основні опубліковані праці (твори): 4–6 назв.
10. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.
11. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
12. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
13. Фото особи паспортного зразка.

Схема статті про науковця

(1–1,5 сторінки)

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).
2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).
3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).
4. Фах та рід діяльності.

5. Освіта: який і коли вищий навчальний заклад закінчив (-ла) чи де навчався (-лася) (вказати роки). Подавати тодішню й сучасну назву та місцезнаходження закладу.

6. Наукові ступені та звання (вказати рік отримання).

7. Почесні звання (вказати рік отримання), премії (вказати рік отримання та назву установи, що присуджує премію).

8. Академічне звання (якщо є) та рік отримання.

9. Місця праці: установи, посади (вказати до кожної роки – від... до...), підрозділи.

10. Стисла характеристика діяльності, основні напрями наукових досліджень, розробок, здобутки.

11. Основні опубліковані праці (4–6 назв).

12. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.

13. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.

14. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).

15. Фото особи паспортного зразка.

Схема статті про журналіста

(до 1-ї сторінки)

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).

2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).

3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).

4. Фах та рід діяльності.

5. Членство в спілках, асоціаціях.

6. Освіта: який і коли вищий навчальний заклад закінчив (-ла) чи де навчався (-лася) (вказати роки). Подавати тодішню й сучасну назву та місцезнаходження закладу.

7. Звання (роки отримання). Наукові ступені і звання (роки отримання).

8. Почесні звання (вказати рік отримання), премії, нагороди (вказати рік отримання та назву установи, що присуджує премію чи нагороду).

9. В яких установах, ким і в які роки працював (-ла).

10. Стисла характеристика діяльності, її основні напрями; характеристика наукового чи творчого доробку.

11. Основні опубліковані праці (якщо є): 4–6 назв.

12. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.

-
13. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
 14. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
 15. Фото особи паспортного зразка.

Схема статті про письменника
(1–2 сторінки)

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).
2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).
3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).
4. Рід діяльності (поет, прозаїк, критик, літературознавець тощо).
5. Відколи у Національній спілці письменників України?
6. Наукові ступені, звання (рік присудження).
7. Премії, нагороди (вказати рік отримання та інституцію, яка присуджує).
8. Освіта: який і коли вищий навчальний заклад закінчив (-ла) чи де навчався (-лася) (вказати роки). Подавати тодішню й сучасну назву та місцезнаходження закладу.
9. Коротка інформація про місце праці (основні посади, роки).
10. Яким твором у якому часописі (рік, номер) дебютував (-ла)?
11. Опубліковані твори (вказати, якщо є, перевидання, нові редакції, екранізації, театральні постановки, їх режисери та роки реалізації тощо).
12. Чи є переклади творів письменника на інші мови? Хто перекладав, де і коли видано чи опубліковано?
13. Інформація про творчий доробок, художньо-естетичне спрямування, тематику творчості тощо.
14. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.
15. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
16. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
17. Фото особи паспортного зразка.

Схема статті про архітектора
(1–1,5 сторінки)

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).
2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).

-
3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).
 4. Ким є чи був (професія, громадська діяльність).
 5. Освіта: який і коли вищий навчальний заклад закінчив (-ла) чи де навчався (-лася) (вказати роки). Подавати тодішню й сучасну назву та місцезнаходження закладу.
 6. Зазначити, якщо є, наукові ступені, звання, почесні звання (вказати рік отримання).
 7. Нагороди, премії (вказати рік отримання та назву установи, що присуджує премію).
 8. В яких установах, ким і в які роки працював (-ла).
 9. Основні проекти (вказати тодішню й сучасну назви проекту, а також вулиці, на яких зведено, роки реалізації проекту, до якого стилю належить).
 10. Основні опубліковані праці (твори): 4–6 назв.
 11. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.
 12. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
 13. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
 14. Фото особи паспортного зразка, а також 2–3-х проектів (реалізованих).

Схема статті про художника
(1–1,5 сторінки)

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).
2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).
3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).
4. Фах та спеціалізація.
5. Звання та рік отримання.
6. Членство в спілках (роки).
7. Освіта: який вищий навчальний заклад закінчив (-ла) і коли, назвати факультет та майстерню, педагога (-ів) – прізвища та імена, по батькові.
8. Премії, нагороди (вказати рік отримання, установу, що присуджує).
9. Коротка інформація про професійну працю (де, в які роки і ким працював (-ла), назви кафедр, відділів). З якого року на творчій роботі?
10. Характеристика творчого доробку, стилю.
11. Участь в основних виставках. Для персональних вказати міста й роки.

-
12. У яких музеях та галереях зберігаються твори.
 13. Основні твори (назви, роки, жанри; подати хронологічно, за галузями).
 14. Каталог, альбоми.
 15. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.
 16. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
 17. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
 18. Фото особи паспортного зразка (можна автопортрет), а також 2–3-х творів (обов'язково підписати, зазначивши назву роботи, рік створення, техніку та матеріал).

Схема статті про актора
(1–1,5 сторінки)

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).
2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).
3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).
4. Освіта: який вищий навчальний чи професійний заклад закінчила особа і коли, вчителі.
5. Фах. Початок творчої діяльності.
6. В яких театрах і в які роки працювала особа.
7. Почесні звання (вказати рік отримання), премії (вказати рік отримання та назву установи, що присуджує премію).
8. Основні (програмні) вистави та ролі з зазначенням років.
9. Належність до стилістичного напрямку, якщо ця належність виражена.
10. Коротка характеристика творчого доробку та манери акторської гри.
11. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.
12. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
13. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
14. Фото особи паспортного зразка, якщо в ролі – вказати її назву, виставу.

Схема статті про артиста
(1–1,5 сторінки)

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).
2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).

-
3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).
 4. Фах та спеціалізація.
 5. Звання та рік отримання.
 6. Освіта: який вищий навчальний заклад закінчив (-ла) і коли (назвати факультет та майстерню, педагога чи педагогів).
 7. Премії, нагороди (вказати рік отримання).
 8. Коротка інформація про професійну працю (де, в які роки і ким працював (-ла) чи виступав (-ла)).
 9. Особливості виконання.
 10. Гастролі, участь в основних фестивалях, концертах (назва фестивалю, концерту та рік).
 11. Основний репертуар (найпопулярніші пісні – 3–4 назви), назви альбомів (роки виходу), характеристика творчого доробку тощо.
 12. Наявність аудіокaset та CD (роки виходу).
 13. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.
 14. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
 15. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
 16. Фото особи паспортного зразка, якщо в ролі – вказати її назву, виставу.

Схема статті про композитора, співака, музиканта
(1–1,5 сторінки)

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).
2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).
3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).
4. Спеціальність.
5. Звання (рік отримання).
6. Членство в спілках, організаціях (рік вступу).
7. Освіта: який вищий навчальний заклад закінчив (-ла) і коли (назвати факультет, клас, викладачів з фаху).
8. Премії, нагороди (рік отримання, назва установи, що присуджує премію).
9. Коротка інформація про професійну діяльність (де, в яких роках і на якій посаді працював (-ла)).
10. Участь в основних конкурсах (повна офіційна назва, місце та рік проведення, премія), фестивалях, концертах (назва фестивалю, концерту і рік).

11. Основні твори (роки створення), характеристика творчого доробку (художньо-естетичне спрямування, стиль, тематика творчості тощо).

12. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.

13. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.

14. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).

15. Фото особи паспортного зразка.

Схема статті про митця

(1–1,5 сторінки)

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).

2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).

3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).

4. Фах та рід діяльності.

5. Звання та рік отримання.

6. Освіта: який вищий навчальний заклад закінчила особа і коли (назвати факультет та клас /майстерню/ педагога чи педагогів).

7. Премії, нагороди (вказати рік отримання).

8. Коротка інформація про професійну працю (де, в які роки і ким працювала особа).

9. Участь у фестивалях, концертах, виставах.

10. Основні твори, партії, ролі, пісні тощо, характеристика творчого доробку.

11. Наявність аудіокасет та CD (роки виходу).

10. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.

11. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.

12. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).

13. Фото особи паспортного зразка.

Схема статті про митця-музиканта

(1–1,5 сторінки)

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).

2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).

-
3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).
 4. Фах та спеціалізація.
 5. Звання та рік отримання.
 6. Членство в спілках (роки).
 7. Освіта: який вищий навчальний заклад закінчив(ла) і коли (назвати факультет та майстерню, педагога чи педагогів).
 8. Премії, нагороди (вказати рік отримання).
 9. Коротка інформація про професійну працю (де, в які роки і ким працювала особа).
 10. Участь в основних фестивалях, концертах, виставах (назва фестивалю, концерту та рік).
 11. Основні твори (роки), характеристика творчого доробку.
 12. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.
 13. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
 14. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
 15. Фото особи паспортного зразка.

Схема статті про режисера (1–1,5 сторінки)

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).
2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).
3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).
4. Освіта: який і коли вищий навчальний заклад закінчив (-ла) чи де навчався (-лася) (вказати роки). Подавати тодішню й сучасну назву та місцезнаходження закладу; викладачі з фаху.
5. Якщо є, наукові ступені, звання, почесні звання (вказати рік отримання).
6. Нагороди, премії (вказати рік отримання та назву установи, що присуджує премію, за яку роботу присуджено).
7. В яких установах, ким і в які роки працював (-ла).
8. Характеристика режисерської манери. Список фільмів, постановок (рік, студія).
9. Основні опубліковані праці (твори): 4–6 назв.
10. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.

-
11. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
 12. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
 13. Фото особи паспортного зразка.

Схема статті про культурного діяча
(1–1,5 сторінки)

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).
2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).
3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).
4. Фах та рід діяльності.
5. Членство в спілках, асоціаціях (роки).
6. Освіта: який і коли вищий навчальний заклад закінчив (-ла) чи де навчався (-лася) (роки). Назвати факультет та клас (майстерню) педагога чи педагогів. Подавати тодішню і сучасну назву та місцезнаходження закладу.
7. Науковий ступінь та вчене звання (роки отримання).
8. Почесні звання (вказати рік отримання), премії, нагороди (вказати рік отримання та назву установи, що присуджує премію чи нагороду).
9. В яких установах, ким і в які роки працював (-ла).
10. Стисла характеристика діяльності, її основні напрямки; характеристика наукового чи творчого доробку.
11. Основні опубліковані праці: 4–6 назв.
12. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.
13. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
14. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
15. Фото особи паспортного зразка.

Схема статті про вищого ієрарха Церкви
(до 1-ї сторінки)

1. Духовне ім'я (обов'язково поставити наголос), а також світське прізвище, ім'я, по батькові.
2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).
3. Якщо є в родині (батьки, брати, сестри) відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки.

-
4. Наукові ступені, звання (роки присудження).
 5. Вищі церковні та державні нагороди (роки отримання).
 6. Освіта: який і коли вищий навчальний заклад закінчив чи де навчався (вказати роки). Подавати тодішню й сучасну назву та місцезнаходження закладу.
 7. Повні дати прийняття духовних санів, ім'я особи, котра здійснювала таїнство.
 8. Службові посади, призначення (основні, із зазначенням років – від... до...).
 9. Важливі здобутки діяльності ієрарха.
 10. Наукові праці, якщо є (3–4 назви).
 11. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.
 12. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
 13. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
 14. Фото особи паспортного зразка.

Схема статті про дипломата
(до 1-ї сторінки)

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).
2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).
3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).
4. Освіта: який і коли вищий навчальний заклад закінчив (-ла) чи де навчався (-лася) (вказати роки). Подавати тодішню й сучасну назву та місцезнаходження закладу.
5. Зазначити, якщо є, наукові ступені, звання, почесні звання (рік отримання).
6. Нагороди, премії (вказати рік отримання та назву установи, що присуджує премію).
7. В яких установах, ким і в які роки працював (-ла): в яких країнах і в яких роках перебував на дипломатичній службі.
8. Якщо має опубліковані праці (твори): 4–6 назв.
9. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.
10. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
11. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
12. Фото особи паспортного зразка.

***Схема статті про
керівника підприємства
(до 1-ї сторінки)***

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).
2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).
3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).
4. Фах та рід діяльності.
5. Освіта: який і коли вищий навчальний заклад закінчив (-ла) чи де навчався (-лася) (вказати роки). Подавати тодішню й сучасну назву та місцезнаходження закладу.
6. Наукові ступені і звання (якщо є), рік отримання.
7. Нагороди, премії (вказати рік отримання та назву установи, що присуджує премію).
8. В яких організаціях, ким і в які роки працював.
9. Характеристика діяльності: професійної, громадської, політичної.
10. Основні здобутки очолюваного ним підприємства.
11. Основні опубліковані праці, твори (якщо є): 4–6 назв.
12. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.
13. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
14. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).
15. Фото особи паспортного зразка.

***Схема статті про
заслуженого тренера
(до 1-ї сторінки)***

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).
2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).
3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).

4. Освіта: який і коли вищий навчальний заклад закінчив (-ла) чи де навчався (-лася) (вказати роки). Подавати тодішню й сучасну назву та місцезнаходження закладу.

5. Звання, премії (вказати рік отримання).

6. Найвідоміші вихованці.

7. В якому клубі працював (-ла) (вказати місцезнаходження клубу).

8. Основні опубліковані праці, твори (якщо є): 4–6 назв.

9. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.

10. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.

11. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).

12. Фото особи паспортного зразка.

Схема статті про спортсмена

(до 1-ї сторінки)

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).

2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).

3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).

4. Освіта: який і коли вищий навчальний заклад закінчив (-ла) чи де навчався (-лася) (вказати роки). Подавати тодішню й сучасну назву та місцезнаходження закладу.

5. Чемпіонство (рік, місце (місто, країна) проведення змагань).

6. Результати, рекорди (з роками встановлення).

7. Звання, премії (вказати рік отримання).

8. Участь у міжнародних турнірах (результати, роки, місце проведення).

9. За який клуб виступає або виступав (-ла) (роки).

10. У якій ваговій категорії виступає (для тих видів спорту, де це має принципове значення).

11. Тренери (вказати, якщо мають звання).

12. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.

13. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.

14. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).

15. Фото особи паспортного зразка.

**Схема статті про ветерана 2-ї світової війни
(Героя Радянського Союзу та повного кавалера ордена Слави)
(до 1-ї сторінки)**

1. Прізвище, ім'я, по батькові (обов'язково поставити наголос у прізвищі).
2. Число, місяць, рік (якщо до лютого 1918 року, то вказати також стиль – старий, новий) і точне місце народження, для тих, хто помер, – смерті (село, місто, якого району й області за тодішнім і сучасним адміністративно-територіальним поділом).
3. Якщо є в родині відомі митці, науковці, громадські чи політичні діячі і т. д., то вказати на родинні стосунки (батьки, брати, сестри, подружжя).
4. Освіта: який і коли вищий навчальний заклад закінчив (-ла) чи де навчався (-лася) (вказати роки). Подавати тодішню й сучасну назву та місцезнаходження закладу.
5. Від якого року в армії та на фронті.
6. За що й коли одержав(ла) звання Героя Радянського Союзу (або орден Слави 3-го, 2-го, 1-го ступенів).
7. Вказати інші нагороди.
8. У яких установах, ким і в які роки працював (-ла) до й після війни.
9. Вшанування пам'яті: пам'ятники, меморіальні дошки, названі на його (її) честь вулиці, навчальні заклади тощо.
10. Бібліографія, джерела, в яких можна більш детально ознайомитися з життям та діяльністю цієї особи.
11. Інша інформація, яку варто висвітлити в Енциклопедії.
12. Автор статті (прізвище, ім'я та по батькові, адреса й контактний телефон).

Зразки статей різного типу з Енциклопедії Сучасної України

КУЛЬЧІЙЦЬКОЇ ОЛЕНИ

Художньо-меморіальний музей

Засн. 1967 рішенням Львів. облради нар. депутатів. Відкрито 1971 у Львові у колиш. помешканні художниці, функціонує як структур. підрозділ Нац. музею у Львові, якому 1957 О. Кульчицька заповіла мист. спадщину та майно, що стало основою створення її музею. Експозиція розкриває здобутки багатогран. творчості художниці в контексті зх.-європ. й укр. мист-ва (малювання, офорти, чорно-білі та кольор. лінограти, дереворити, акварелі, книжк. графіка, екслібриси, емалі, килими й меблі, виготовлені 1908–09 косів. майстрами за її ескізами), а також знаряддя мист. праці. У музеї 4 кімнати: майстерня, вітальня, особиста, графіки. Першу постійну експозицію створила мистецтвознавець *В. Свенціцька*; 1996 відкрито нову, яку 2007 значно доповнено і розширено (представлено 284 твори). Здійснено наук.-інвентарне опрацювання архіву художниці (4125 од.) – фотографій, документів, листів. Деякі матеріали з епістоляр. спадщини О. Кульчицької опубліковано, зокрема листи Б. Лепкого, В. Гнатюка, І. Труша, В. Стефаника, М. Таранька, О. Дучимінської. Напрями діяльності музею: культурно-масова і просвітн. (лекції, екскурсії, мист. вечори, творчі зустрічі, ювіл. читання, виступи на радіо, публікації), експозиц.-виставкова (ювіл., темат. фонд. виставки), фонд., н.-д. робота (вивчення маловідомих аспектів творчості О. Кульчицької, підготовка та орг-ція наук.-фонд. виставок, каталогів, публікацій та видань). Зберігають графічні роботи художниці (допоміж. фонд), колекцію творів нар. мист-ва. Проведено наук. конф. (1977, 1992, 1997, 2002). До 120-річчя від дня народж. спільно з працівниками Ін-ту народознавства НАНУ (Львів) підготовлено випуск «Народозначих зошитів» (2001, № 1), присвяч. О. Кульчицькій. Л. Кость упорядкувала альбом «Олена Кульчицька (1877–1967)» (Л., 2007). Зав. музею – С. Титар, *М. Яців*, *Л. Волошин*, Л. Кость (від 1994).

Лит.: Художньо-меморіальний музей Олени Кульчицької: Путівник. Л., 1971; 1978; *Кость Л. В.* Художньо-меморіальний музей Олени Кульчицької // Галиц. брама. 2007. № 5–6.

Л. В. Кость

КУНДРІЮЧА

– річка у Свердловському районі Луганської області та Ростовській області (РФ), права притока *Сіверського Дінця* (басейн *Дону*). Довж. 235 км (у межах України – 40 км), пл. бас. 2320 км² (у межах України – 160 км²). Бере початок поблизу с. Кондрюче Свердлов. міськради, перетинає *Донецький яр* і

Нижньодон. низовину. Береги круті й високі, складені пісковицями й сланцями кам'яновугіл. системи. Долина завглибшки 40–60 м, завширшки 4–6 км. Річище звивисте. Похил річки 5,9 м/км. Живлення підземне, снігове та дощове. Замерзає наприкінці листопада, скресає в серед. березня. У верхів'ї К. заліснена; є багато невеликих ставків та запруд, які використовують для зрошування. Водяться короп, товстолобик, окунь, щука, судак, сом. На тер. РФ – 2 водосховища. У бас. К. – м. *Свердловськ*, смт *Бірюкове* Свердлов. р-ну та Красний Сулін (Ростов. обл.).

О. О. Кисельова, Ю. О. Кисельов

КУПАЛА

Янка (справж. – Луцэвіч Іван Дамінікавіч; ін. псевд. і крипт.: Вайдэльта, Здарэнец, Левы, Марка Бяздольны, Ня-Гутнік, Стары Мінчук, Янук з-пад Мінска, К., І. К., Я. К., К-а, Л., І. Л., Л. І.; 25. 06(07. 07). 1882, с. В'язинка Мінської губ. – 28. 06. 1942, Москва, перепохов. 1962 у Мінську) – білоруський поет, драматург, перекладач, громадський діяч. Нар. поет Білорус. РСР (1925). Акад. АН Білорус. РСР (1928) та УРСР (1929). Держ. нагороди СРСР. Чл. ЦВК Білорус. РСР (1929–31, 1935–38). Депутат ВР Білорус. РСР (1940). Закін. Белоруч. початк. уч-ще (Мінська губ., 1898), навч. на заг.-осв. курсах О. Черняєва у С.-Петербурзі (1909–13), у Моск. нар. ун-ті (1915). Засн. нової білорус. літ-ри (разом із *Я. Коласом*). Співпрацював 1907–09 із г. «Наша ніва» (Вільно, нині Вільнюс), 1914–15 був її ред. 1917–41 – у Мінську: в Ін-ті білорус. культури, АН Білорус. РСР. Актив. діяч літ.-громад. та культур. життя, брав участь у створенні Білорус. ун-ту, АН Білорус. РСР, нац. театру, респ. вид-в. Перші ліричні вірші написав польсь. мовою (вміщені 1903–04 у ж. «*Ziarno*» під крипт. К-а). Перший опубл. вірш білорус. мовою – «Мая доля» («Северо-Западный край», 1904, 15 июля). Початок літ. діяльності К. припав на період піднесення нац.-культур. руху, важливим чинником якого була нова білорус. літ-ра, що вже мала помітні здобутки. На дебюті К. позначився вплив орг-ції «Маладая Беларусь». У поет. зб. «Жалейка» (1908; наклад конфісковано), «Гусляр» (1910), «Шляхам жыцьця» (1913; усі – С.-Петербург), близьких до фольклор. традиції та перейнятих співчуттям до страждань бідноти, болями за гірку білорус. долю та нац. приниження, дедалі більше лунали мотиви непокори, заклики до боротьби за соц. і нац. справедливість. Поезія К. цих часів перейнята патріотизмом, синів. відчуттям рідної землі, любов'ю до зневаженої рідної мови та вірою в її силу. У його ліриці традиції фольклору, образи і мотиви білорус. нар. пісень, легенд, казок поєднано з новими громадян. ідеями. Відчувається також вплив укр. нар. пісні та Шевченк. дум, які він перекладав; особливо близький К. до Кобзаря в поезіях про дівочу долю, а Ганнулька з поеми «Зімой» (1906) прямо нагадує поему «Катерина». Того ж року написана й співзвучна з Шевченк. мотивами поема «Нікому» (описано

історію з кріпац. часів про сексуал. зазіхання пана й помсту йому). Антикріпац. й антицар. поезія Т. Шевченка набула популярності в Білорусі наприкінці 19 ст. Присвятив йому твір «Памяці Тараса Шаўчэнка» («Наша ніва», 1909, 12 сакавіка), поему «Тарасова доля» (1939). Поеми «Адвечная песня ў XII-ці праявах» (1910), «Сон на кургане» («Маладая Беларусь», 1912) – про історію білорус. народу. «Адвечная песня» – драм. поема, що подає узагальнений образ долі білорус. селянина; один із найглибших творів К. Персоналізов. сили природи й побуту (Весна, Літо та ін.), чинники й атрибути люд. долі (саме Життя, Доля, Біда, Голод, Холод) ведуть діалог із Мужиком від його народж. й до смерті. Усе, що обіцяло йому Життя при народж. (і що є природ. правом людини), виявляється оманом, і вже на кладовищі Життя зловтішається: «Я ловко розставило сіті! Ти спробуй, розплутай візьми!». Почувши це, Тінь Мужика знову проситься назад, у могилу: «Страшніш тебе люди і світ». Тема життєвих поневірянь білорус. селянина, залишаючись у площині житейськи-соціальній, набуває філос. вимірів. На основі укр. фольклору К. створив істор. поему «Бандароўна» («Наша ніва», 1913, 19 липня), в якій відомий сюжет про красуню-козачку Бондарівну та розправу пана Каньовського з нею за її непокору й помсту йому козаків звучить як утвердження люд. гідності, що назавжди залишиться в пісні і в пам'яті народу. У написаній 1913 поемі «Магіла льва» («Беларусь», 1920, 19–20 лютого; окреме вид. – Мінськ, 1927; екранізовано 1971, реж. В. Рубінчик, студія «Білорусь-фільм») К. звернувся до однієї з давніх сторінок рідної історії. Щоб наснажити романт. поему психол. змістом, К. використав легенду про походження назви м. Могилів. Дивовиж. сили юнак Машека полюбив чарів. краси дівчину Натальку. Але його відправили сплавити ліс Дніпром до Києва. Повернувшись, Машека не знайшов Натальки, бо її зманив боярин до замку. Тоді юнак пішов у ліс і став розбійником. Зрештою, дістався він і до боярина, а Натальці простив зраду. Проте дівчині життя в лісовій схованці не було до смаку, тому вночі вона зарізала Машеку ножом. Його могилу на високій горі назвали Могилою лева. Твір цікавий тонкою поет. інтерпретацією почуттів закоханого Машеки – в контрасті до непевності й несподіваної зрадливості Натальки. Поема «Яна і я» («Беларусь», 1920, 9–10 красавіка) – лірична сповідь про історію кохання та родин. злагоди, сповнена переживань і скупих радощів звич. селян. праці; один із небагатьох творів К., де панують світлі тони (антитеза поемі «Адвечная песня» – як ін. варіант люд. долі).

Великий внесок зробив К. у розвиток нового білорус. театру, створивши низку п'єс, де поєднав традицію етнографізму з соц. мотивами. Звернення до драматургії стало відповіддю на потреби нац. культури, але було зумовлене й твор. нахилами К., його схильністю до картинності й сюжетності в багатьох поемах. Популярністю користувалася комедія в двох актах «Паўлінка» (С.-Петербург, 1912; поставлено у С.-Петербурзі, Вільно; екранізовано 1952, реж. О. Зархі; 1972

під назвою «Після ярмарку», реж. Ю. Цветков; обидва – студія «Білорусьфільм») на традиц. сюжет: молоду дівчину намагаються видати за нелюба, чванькуватого шляхтича. У комедії висміяно обмеженість містечк. шляхти й показано морал. перевагу, кмітливість простої селян. дівчини, яка змогла протистояти тискові. Їй допомагає коханий – молодий учитель, носій просвітництва; тут звучить характерний для К. мотив появи в Білорусі молодого покоління, яке не хоче жити по-старому, прислухається до нових ідей. У сценіч. жарті «Прымакі» (1913) використано фольклор. сюжет про чоловіків, які сп'яну переплутали своїх жінок, ставши приймаками. Комічні ситуації закінчуються тим, що чоловіки, кожен з яких, протверезівши, спершу ладен іти топитися з ганьби, зрештою, помирилися, дійшовши висновку: жити в приймах теж несолодко, бо немає жінки без коцюби, краще своя сварлива, ніж чужа; у жінок також невтіш. висновок: краще жити зі своїм п'яничкою, ніж із чужим. Сценіч. жарт не позбавлений гіркоти: пиятика руйнує білорус. село. У драмі «Раскіданае гняздо» (1913; перша публікація – Вільня, 1919; екранізовано 1981, реж. Б. Луценко, студія «Білорусьфільм») К. показав трагедію безземел. селян. родини, що стає жертвою пан. сваволі і змушена залишити винайманий у поміщика «куток» через його бажання розширити свій маєток. Старий господар Лявон Зяблик намагається знайти правду в судах. Натомість його син Симон ладен помститися своїм кривдникам, проте батько його стримує: «Треба правду шукати не сокирою, а розумом». На ці слова відгукується ін. син, підліток Данилко, музикант, який мріє змайструвати скрипку, що розкаже людям правду: «І я буду розумом воювати». Скрипка має показати йому дорогу до джерела «живої води». Тут у К. звучить характерний для нього мотив великої природ. обдарованості селян. дитини: Данилко не просто залюблений у музику, вона веде його думку в простори життя. Поет. вдачею наділена і його сестричка Зоська, вразлива на красу природи, її чарують польові квіти, вона марить фантаст. снами і великою любов'ю – її зваблює молодий панич, і вона сподівається, що той допоможе її батькові. Тим часом Лявон Зяблик, стративши всі свої статки на суд. позови, накладає на себе руки. «Розумом» здобути правди не вдалося. Залишається «сокира»? Ін. можливості вибору пов'язані в п'єсі з поляр. образами Старця і Невідомого. Старець несе настрій терплячості й навіть своєрід. гідності примирення: йому в житті багато не треба, і він задовольняється люд. милосердям, яким щедро наділений сільс. люд, крайчик хліба для нього завжди знайдеться. Його, бездом. блукальця, рятує торба. Ця торба весь час «присутня» в п'єсі як символ майбутнього сім'ї Лявона Зяблика. Натомість Невідомий є речником романт. риторики туманно уявлюваної ідеї світ. справедливості й світ. бунту; він з'являється, щоб сповістити про «часи тривожні» (дія відбувається 1905) й закликати йти «на зборище велике» – годі вже терпіти недолю: «Скінчився одвічний сон людства, вогнистий світанок починається на землі від краю до краю, від моря до моря!». І мовби провіщення цієї

світ. пожежі горить пан. двір. Може, його підпалила збожеволіла від наруги Зо-ська? Тепер Симон кличе йти «на великі збори», про які казав Невідомий. Про істор. долю білорус. народу К. написав зб. віршів і поем «Спадчына» (1922), «Безназоўнае» (1925); мотиви рад. доби – у кн. «Песня будаўніцтву» (1936), «Ад сэраца» (1940; усі – Мінськ; Сталін. премія, 1941), «Беларускім партызанам» (опубл. 1942 у г. «Савецкая Беларусь»), поеми «Над ракою Арэсай» («Звязда», 1933, 29–30 чэрвня), «Барысаў» (Там само, 1934, 11 ліпня).

Відвідував Україну 1928, 1932, 1935, 1938–39. Висловив братні почуття у поезії «Україна» (1935). Як голова делегації АН і СП Білорус. РСР 24 березня 1935 виступав на відкритті пам'ятника Т. Шевченку в Харкові. 4–9 березня 1939 у складі делегації білорус. письменників був на святкуванні 125-річчя від дня народж. Кобзаря, виступив із промовою на урочистому вечорі в Київ. опер. театрі. Переклав білорус. мовою низку творів Т. Шевченка, зокрема «Причинна», «Тополя», «Катерина», «Тарасова ніч», «Думка» («Нащо мені чорні брови...»), «Гоголю», «Заповіт», «Гайдамаки», «Сон», «Кавказ», що увійшли до першого вид. білорус. мовою зб. «Кабзар» Т. Шевченка (Мінск, 1939; за ред. К. і Я. Коласа). Також переклав білорус. мовою «Слово о полку Ігоревім» (1919), лібрето опери «Галья» С. Монюшка. З польс. мови переклав деякі твори А. Міцкевича, В. Сирокомлі, М. Конопніцької, М. Каспровича, В. Броневського; з рос. – О. Кольцова, І. Крилова, М. Некрасова, О. Пушкіна. Деякі твори К. перекладено на понад 110 мов світу. Укр. мовою окремі твори К. переклали М. Бажан, Г. Кочур, С. Крижанівський, А. Малишко, І. Муратов, Д. Павличко, С. Пилипенко, В. Сосяра та ін. На вірші К. написано багато пісень. Випущено пошт. марки (1957, 1962, 2002, 2010), ювіл. значки й медалі, присвяч. К. 1965 засн. Держ. премію Білорус. РСР ім. К. У Мінську відкрито Музей К. (1945), його іменем названо Нац. театр, Ін-т літ-ри і мови НАН Білорусі, міську б-ку, станцію метро, вулицю, парк, а також Гроднен. ун-т; в Україні – вулиці у Києві, Львові, Луцьку, Макіївці (Донец. обл.). У Мінську, Москві К. встановлено пам'ятники. Трагічно загинув за нез'ясов. обставин.

Тв.: Апавяданьні вершам. 1926. Кн. 1, 2; Збор твораў. Т. 1–6. 1926–28; 1961–63; Т. 1–7. 1972–76; Публіцыстыка. 1972; Поўны збор твораў: У 9 т. 1995–2003 (усі – Мінськ); укр. перекл. – Над рікою Оросою. К., 1936; Вибрані твори. К.; Х., 1937; К., 1953; Вибране. К., 1947; 1982; Лірика. К., 1967; [Твори] // Сузір'я. К., 1990.

Лит.: Жылуновіч В. Янка Купала – пясняр вызвалення // Янка Купала. Збор твораў. Менск, 1928. Т. 1; Рильський М. Янка Купала // Дніпро. 1947. № 6; Мозольков Є. С. Янка Купала. К., 1952; Івашын В. Янка Купала – вялікі народны паэт. Мінск, 1952; Ярош М. Г. Драматургія Янкі Купалы. Мінск, 1959; Мозольков Е. С. Янка Купала: Жыць і творчэства. Москва, 1961; Рильський М. Янка Купала // Рильський М. Твори. К., 1962. Т. 9; Тичина П. Янка Купала // Тичина П. Твори. К., 1962. Т. 6; Навуменка І. Янка Купала: Духоўны воблік героя. Мінск, 1967; 1980; Жыдовіч І. Янка Купала – публіцыст. Мінск, 1972; Архыменка П. Летапіс братэрства. Мінск, 1973; Кабрэжыцкая Т. В., Рагойша В. П. Карані

дружбы: Беларуска-ўкраінскія літаратурныя ўзаемасувязі пачатку XX стагоддзя. Мінск, 1976; *Павличко Д.* Сонети Янки Купали // Ранок. 1982. № 7; Янка Купала та Якуб Колас і Украіна: Тези доп. 5-ї наук. конф. з питань укр.-білорус. літ. і фольклор. зв'язків. С., 1982; *Гнілмёдаў У. В.* Янка Купала: Новы погляд. Мінск, 1995.

І. М. Дзюба

ЛАБА

Борис Михайлович (22. 10. 1937, с. Тур'я Пасіка, нині Перечин. р-ну Закарп. обл. – 10. 01. 2011, Київ, похов. у рідному селі) – хоровий диригент, композитор, педагог. Засл. арт. УРСР (1979). Закін. Ужгород. муз. уч-ще (1961; кл. П. Гудзя), Київ. консерваторію (1966, кл. диригування *О. Мінківського*; 1987, кл. композиції *А. Штогаренка*). Від 1960 працював у Будинку нар. творчості Закарп. обл. (Ужгород); від 1965 – хормейстер Буковин. ансамблю пісні і танцю Чернів. філармонії; від 1966 – Держ. капели бандуристів УРСР; від 1970 – Нац. укр. нар. хору ім. Г. Верьовки (обидва – Київ); водночас 1975–88 – викл. Київ. ін-ту культури; 1988–2005 – худож. кер. ансамблю пісні і танцю «Славноцвіт» при Нац. укр. нар. хорі ім. Г. Верьовки (с. Славне Роздольнен. р-ну, АР Крим). Під кер-вом Л. хор – лауреат 1-го Всеукр. конкурсу ансамблів пісні і танцю (Рівне, 1992), дипломант багатьох оглядів самодіял. мист-ва Криму.

Тв.: опера «Пломінь кохання» (4 дії з прологом і епілогом, 1999, сл. Лесі Українки, лібрето автора); для солістів, хору та оркестру: кантати – «Карпатська легенда» (1966, сл. власні), «Фрески з “Кобзаря”» (1970, сл. Т. Шевченка), «Труд і мир – володар землі» (1987, сл. О. Доріченка), «Земле моя, всеплодющая мати» (1989, сл. І. Франка), «Сес не умре ніколи» (1990, сл. І. Котляревського), «Не вмирає душа наша» (1994, сл. Т. Шевченка), «Дума про Вітчизну» (2002, сл. власні); для хору, дзвонів та ударних – «Героїчна літургія-симфонія» («Отче наш», «Покладаєм на Бога надію», «Плач Єремії», «Тільки в Господі правда і сила», 1996, біблій. текст); для хору без супроводу – хор. поема «Закувала зозуленька» (1972), хор. картина «Понад ставом увечері хитається очерет» (1980, обидві – сл. Т. Шевченка), урочиста поема «Заради миру творимо життя» (1983), «Акварелі Карпат» (1987, обидва – сл. власні); для бандури – твори, обробки укр. нар. пісень (понад 50).

Пр.: Методичний посібник для розспівування народного хору. 1976; Методичні рекомендації при роботі над ансамблем окремих партій в народному хорі. 1978; Олександр Мінківський. 1980 (усі – Київ).

Літ.: *Яценко Л.* Державна заслужена капела бандуристів Української РСР. К., 1970.

І. Д. Гамкало

«ЛАБОРАТОРНА ДІАГНОСТИКА»

– науково-практичний журнал. Засн. 1997 у Києві Укр. т-вом клін. лаборатор. діагностики та ЗАТом «Телеоптик». Нині видавці – Укр. т-во клін. лаборатор. діагностики, Ін-т епідеміології та інфекц. хвороб НАМНУ, Ін-т хірургії та трансплантології НАМНУ (обидва – Київ), Донец. мед. ун-т. Виходить

щокварталу. Наклад 650 прим. Матеріали друкує укр., рос. та англ. мовами. Осн. тематика – проблеми лаборатор. медицини. Розділи: «Біохімія», «Імунологія», «Вірусологія», «Мікробіологія», «Гематологія», «Експериментальні дослідження», «Контроль якості лабораторних досліджень», «Лекції», «Хроніка» та ін. Гол. ред. – О. Прилуцький (від 2009).

І. Г. Кожухар

ЛАБРАДОРІТ

– магматична гірська порода, різновид *габро*. Складається переважно з мінералу *лабрадору*. Також містить *піроксени*, *авгіт*, *титаномagnetит*, *ільманіт*, *апатит*, іноді – калієвий *польовий шпат*, *кварц*, *біотит*. Колір темний (майже чорний), зеленувато-сірий, сірувато-білий, характерна іризація (переливи полиску) від темно-синіх до золотистих гам. Залягає у тектоніч. плитах на кристаліч. щитах. Використовують у монум. арх-рі та як високоякіс. облицюв. матеріал. На тер. України осн. поклади Л. зосереджені у межах УЩ. Найпотужніше – *Головинське родовище лабрадоритів* у Житомир. обл. З нього споруджено архіт. комплекси у Києві, Москві, Ленінграді (нині С.-Петербург) та ін. містах СНД і далекого зарубіжжя.

Літ.: Костриця М. Ю. Географія Житомирської області: Посіб. для вчителів і учнів. Ж., 1993.

М. Ю. Костриця

ЛЕСЬКИ

– село Черкаського району Черкаської області. Знаходиться на правому березі *Дніпра* (*Кременчуцького водосховища*), за 19 км від Черкас. Пл. 6,78 км². Насел., за переписом 2001, становило 4188, станом на 2014 – 4136 осіб (переважно українці). Через Л. проходить автошлях Черкаси–Чигирин. Тут виявлено поселення ранньоскіф. часу та черняхів. культури, могильник кочівників 12–14 ст. За нар. переказами, назва села походить від імені першопоселенця козака Леська. Вперше згадується в писем. джерелах 1726. Після 2-го поділу Польщі 1793 Л. відійшли до Рос. імперії. У 19 – на поч. 20 ст. – село Черкас. пов. Київ. губ. 1839 у Л. проживали 2980, 1848 – 3502 особи. На поч. 1860-х рр. насел. вже складало бл. 4 тис. осіб. Від 1866 – волос. центр. 1843 відкрито першу початк. школу, 1878 – 1-класне парафіял. уч-ще та 2 школи грамоти, 1890 – 3-річну міністер. школу. Під час воєн. дій 1918–20 влада неодноразово змінювалася, у грудні 1919 була остаточно встановлена більшовицька. Від березня 1923 до липня 1924 – райцентр. Від 1932 – у складі Київ., від 1954 – Черкас. обл. Леськівчани чинили опір проведенню насильниць. колективізації. Під час голодомору 1932–33 померли бл. 500 осіб. Багато жит. репресовано. Від 22 серпня 1941 до

14 грудня 1943 – під нім.-фашист. окупацією. На фронтах 2-ї світ. війни воювали 430 леськівчан. Наприкінці 1950-х рр. у зв'язку зі створенням водосховища село було перенесене на нове місце, на вищу терасу Дніпра. Нині працюють підпр-во з вироб-ва цегли «Агро-Старт» та Леськів. консерв. з-д (спеціалізується на консервуванні зеленого горошку та кукурудзи). У Л. – заг.-осв. школа, дитсадок; Будинок культури, б-ка, музей історії села. Діють реліг. громади УПЦ МП, УАПЦ, християн-євангелістів, євангел. християн-баптистів. Встановлено мемор. комплекс односілчанам, які загинули під час 2-ї світ. війни, погруддя Т. Шевченка (1921, на честь перебування 1845 у Л. проїздом до Чигирина), комбайнера-винахідника, двічі Героя Соц. Праці *Г. Байди*, пам'ятні знаки Герою Рад. Союзу *М. Гуриненку*, організатору рад. підпілля на Кіровоградщині під час 2-ї світ. війни *П. Василю* (останні троє народилися у Л.), жертвам Чорнобил. катастрофи та воїнам-афганцям. Серед видат. уродженців також – поетеса, перекладачка *В. Давиденко* та письменник, композитор *М. Шапошник*. З Л. пов'язані життя та діяльність історика, чл.-кор. АН УРСР *І. Гуржія*, правознавця, політ. діяча, чл.-кор. НАНУ, дійс. чл. НАПрНУ *В. Сіренка*, живописця *В. Євчи*.

Літ.: Похилевич Л. Сказания о населенных местностях Киевской губернии. К., 1864; Біла Церква, 2005; Від острова русів – Черкаський район. Чк., 2004; *Гончаренко В.* Черкащина в легендах та переказах. Чк., 2006.

М. Ф. Бас

ЛЄКАРЕВА-НІКІТІНА

Галина Вікторівна (22. 04. 1946, Рига) – живописець, громадсько-культурна діячка. Сестра Л. Туржанської, мати С. Ушанова. Гран-Прі 2-го Міжнар. фестивалю «Червоні вітрила», Платинова премія Міжнар. конкурсу мист-в «Золотий Дюк» (обидва – Одеса, 2012). Чл. НСХУ (1977). Закін. Ін-т живопису, скульптури та арх-ри (Ленінград, нині С.-Петербург, 1972; викл. В. Орешников, В. Рейхет, Б. Угаров). Працює в Одесі: на худож.-вироб. комбінаті (1973–2001), водночас – викл. живопису. худож. уч-ща (1973–77), віце-президент Спільноти мистців Одеси (від 2000), заст. голови обл. орг-ції НСХУ (2001–05). На твор. роботі. Організаторка міжнар. проекту «Арт-туризм» (Київ, 2007), дит. міжнар. конкурсів. Учасниця всеукр., всесоюз. і міжнар. мист. виставок, арт-фестивалів від 1975. Персон. – в Одесі (1976, 1986, 1992), Білгороді-Дністровському (Одес. обл., 1992). Створює темат. картини, портрети, пейзажі у реаліст. стилі. Деякі роботи зберігаються в Одес. істор.-краєзн. музеї, Сум. ХМ. (Див. іл. на с. xxx).

Тв.: «Текстильніці» (1973), «Очікування», «На Дністрі», «У майстерні» (усі – 1975), «Тривога», «Ранок. Автопортрет із сином» (обидва – 1977), «Севастопольська набережна», «Зустріч із морем» (обидва – 1980), «Батько йде на фронт» (1984), «Перший день миру» (1985), «Час ворожін» (1990), «Букет Спасу», «Ніч на Івана-Травника», «Вознесіння духу», «Пієта» (усі – 1991), «Предвічне» (1992), «Плавні», «Човни на березі Дністровського лиману» (обидва – 2000), «Самотня мушля» (2002), «Острів Зміїний» (2007),

«Дорога до моря» (2009), «Фортеця. Білгород-Дністровськ», «Вилкове» (обидва – 2010), «Баранчик», «Ранок. Тиша», «Гранітно-степове Побужжя» (усі – 2011), «Дика природа Вилкового» (2012), «Човни», «Кароліно-Бугаз», «Виноградник» (усі – 2013), «Літо. Плавні» (2014).

Літ.: Всеукраїнська виставка пейзажа «Меморіал А. І. Куинджи»: Каталог. Маріуполь, 2007; 2012.

О. А. Лагутенко

«ЛѢТОПИСЬ ЕКАТЕРИНОСЛАВСКОЙ УЧЕНОЙ АРХІВНОЙ КОМІССИИ»

– друковане видання *Катеринославської губернської вченої архівної комісії*. Загалом вийшло 10 вип. за ред. *А. Синявського*: 1-й – 1904; 2-й і 3-й – 1905; 4-й – 1908; 5-й – 1909; 6-й – 1910; 7-й – 1911; 8-й – 1912; 9-й – 1913; 10-й – 1915. На сторінках «ЛѢТОПИСИ...» опубл. документи з архівів Коша Запороз. Січі, Катеринослав. губерн. правління та духов. консисторії, місц. церков і родин. архівів; актові й наративні джерела (переважно 2-ї пол. 18 – 1-ї пол. 19 ст.) з історії запороз. козацтва, місц. краю, православ. Церкви та історії України загалом; істор. і літ. розвідки М. Бикова, В. Біднова, В. Данилова, Д. Дорошенка, В. Машукова, Я. Новицького, І. Огієнка, В. Пічети, А. Синявського, А. Скриленка, Д. Яворницького та ін.

Лит.: «Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии» (1904–1915): Бібліогр. довід. К., 1991.

ДА: Дніпроп. істор. музей, відділ рукописів. Ф. 10, спр. 955, арх. 18 206–18 221, 18 946, 18 981.

С. В. Абросимова

Зміст

Вступ	3
Розділ 1. Методичні основи Енциклопедії Сучасної України	5
1.1. База даних (БД)	5
1.2. Методичні засади підготовки та редагування статей в Енциклопедії Сучасної України	27
1.3. Скорочення, вживані в ЕСУ	111
Розділ 2. Коректування і технічне редагування статей	146
Розділ 3. Методика створення онлайн-версії Енциклопедії Сучасної України	153
Додатки	205
Схеми підготовки статей до Енциклопедії Сучасної України	205
Зразки статей різного типу з Енциклопедії Сучасної України	242

Виробничо-практичне видання

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Інститут енциклопедичних досліджень

Методичні засади створення паперових і електронних енциклопедичних видань

Посібник

Відповідальний редактор *М.Г. Железняк*
Комп'ютерна верстка *Р.П. Судик*
Дизайн обкладинки *Ю.А. Колодич*

Підписано до друку 30.12.2015.
Формат 60х84/16. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 14,65, Обл.-вид. арк. 19,15.
Тираж 300 прим. Зам. № 4444.

Друкарня Видавничого дому «Академперіодика» НАН України
вул. Терещенківська, 4, Київ, 01004, Україна
тел.: 234-75-54, e-mail: druk@nas.gov.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серії ДК № 544 від 27.07.2001